

ข้อมูลเพื่อการวางแผนพัฒนาการเกษตรและสหกรณ์จังหวัดราชบุรี ปี ๒๕๖๓
ปลาสวยงาม

สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดราชบุรี (www.opsmoac.go.th/ratchaburi-home)
ศูนย์ข้อมูลด้านการเกษตรและสหกรณ์จังหวัดราชบุรี (www.moac-info.net/Ratchaburi/)
โทรศัพท์ ๐๓๒-๓๒๓๑๑๕ โทรสาร ๐๓๒-๓๒๓๑๐๓
E-mail : paco_rbr@opsmoac.go.th

คำนำ

สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้จัดทำกรอบแนวทางการพัฒนาศูนย์ข้อมูลด้านการเกษตรและสหกรณ์ของจังหวัด โดยให้สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดจัดทำข้อมูลรายสินค้าของจังหวัดเป็นรายปี ๑ ชนิดสินค้า เพื่อการวางแผนพัฒนาการเกษตรและสหกรณ์ ซึ่งจังหวัดราชบุรีเป็นแหล่งผลิตปลาสวยงามที่ใหญ่ที่สุดของประเทศ กระจายในหลายอำเภอ ได้แก่ อำเภอบ้านโป่ง รongลงมาคือ อำเภอโพธาราม อำเภอดำเนินสะดวก ตามลำดับ ในปีงบประมาณ ๒๕๖๓ คณะกรรมการอำนวยการขับเคลื่อนงานนโยบายสำคัญและการแก้ไขปัญหาภาคเกษตรจังหวัดราชบุรี และคณะอนุกรรมการพัฒนาการเกษตรและสหกรณ์จังหวัดราชบุรีให้ความเห็นชอบจัดทำข้อมูลรายสินค้าของจังหวัดเพื่อการวางแผนพัฒนาการเกษตรและสหกรณ์จังหวัดราชบุรี คือ ปลาสวยงาม ซึ่งอยู่ในแผนรายสินค้าเกษตรที่โดดเด่นของจังหวัดราชบุรี และเป็นสินค้าแปลงใหญ่ โดยสำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดราชบุรีได้รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับปลาสวยงาม ประกอบด้วย ข้อมูลด้านนโยบาย ข้อมูลเฉพาะที่เกี่ยวกับปลาสวยงาม ข้อมูลด้านกายภาพ ข้อมูลด้านเศรษฐกิจ ปริมาณการผลิต ต้นทุนและผลตอบแทน การตลาด แผนพัฒนาปลาสวยงาม เป็นต้น

ในโอกาสนี้ สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดราชบุรีขอขอบคุณสำนักงานประมงจังหวัดราชบุรี หน่วยงานในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์และหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องที่ให้การสนับสนุนข้อมูล หวังว่าเอกสารฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อเกษตรกร หน่วยงานราชการ ภาคเอกชน และผู้ที่สนใจ เพื่อใช้ในการวางแผนการพัฒนาและส่งเสริมการผลิตต่อไป

กลุ่มสารสนเทศการเกษตร
สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดราชบุรี
สิงหาคม ๒๕๖๓

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	ก
สารบัญ	ข
ข้อมูลด้านกายภาพของจังหวัดราชบุรี.....	๑
นโยบายของรัฐเกี่ยวกับปลาสวยงาม.....	๒๕
ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับปลาสวยงาม.....	๓๓
๑. การคัดเลือกสถานที่เพาะเลี้ยง.....	๓๔
๒. แหล่งน้ำและน้ำที่นำมาใช้เพาะเลี้ยง.....	๓๕
๓. บ่อหรือภาชนะที่ใช้ในการเพาะเลี้ยง.....	๓๖
๔. การเพาะพันธุ์ปลาสวยงาม.....	๓๗
๔.๑ การเตรียมบ่อเพาะพันธุ์.....	๓๘
๔.๒ การคัดเลือกพ่อแม่พันธุ์.....	๓๘
๔.๓ ขั้นตอนในการเพาะพันธุ์.....	๔๐
๔.๔ การฟักไข่.....	๔๒
๔.๕ การอนุบาลลูก.....	๔๒
๔.๖ การแยกไขมาอนุบาล.....	๔๓
๔.๗ การให้พ่อแม่อนุบาล.....	๔๔
๔.๘ อาหารที่ใช้ในการเพาะเลี้ยง.....	๔๔
๕. การเพาะเลี้ยงปลาสวยงาม.....	๔๕
๕.๑ ปลาทอง.....	๔๖
๕.๒ ปลาการ์ฟ.....	๕๙
๕.๓ ปลาหางนกยูง.....	๖๔
๕.๔ ปลาหมอสี.....	๗๐
๕.๕ ปลากัด.....	๗๓
๖. โรคที่เกิดกับปลาสวยงาม	๘๒
ข้อมูลด้านเศรษฐกิจ.....	๘๘
ปริมาณการผลิตและราคา.....	๘๘
ต้นทุนและผลตอบแทน.....	๙๕
การตลาด.....	๙๗
แผนพัฒนา โครงการเกี่ยวกับปลาสวยงาม.....	๑๐๓

ข้อมูลด้านกายภาพของจังหวัดราชบุรี

ลักษณะทางภูมิศาสตร์

(๑) ที่ตั้ง ขนาดพื้นที่

จังหวัดราชบุรีตั้งอยู่ในพื้นที่กลุ่มภาคกลางตอนล่างด้านทิศตะวันตกของประเทศไทย มีพื้นที่ ๓,๒๔๗,๗๘๙ ไร่ หรือ ๕,๑๙๖.๔๖๒ ตารางกิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ ๑.๐๑ ของประเทศ และอันดับที่ ๔๒ ของประเทศ อยู่ห่างจากกรุงเทพมหานครไปตามทางหลวงแผ่นดินหมายเลขที่ ๔ ประมาณ ๑๐๐ กิโลเมตร มีพื้นที่ชายแดนติดกับสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ มีเทือกเขาตะนาวศรีเป็นแนวพรมแดนสันปันน้ำ ความยาว ๗๓ กิโลเมตร มีแม่น้ำแม่กลองเป็นแม่น้ำสายหลักไหลผ่านในเขตอำเภอบ้านโป่ง อำเภอโพธาราม และ อำเภอเมืองราชบุรี ความยาวประมาณ ๖๗ กิโลเมตร

(๒) อาณาเขตติดต่อกับจังหวัดใกล้เคียง ดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับ อ.ด่านมะขามเตี้ย อ.ท่าม่วง และ อ.ท่ามะกา จ.กาญจนบุรี

ทิศใต้ ติดต่อกับ อ.เขาย้อย และ อ.หนองหญ้าปล้อง จ.เพชรบุรี

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ อ.กำแพงแสน อ.เมืองนครปฐม อ.สามพราน จ.นครปฐม

อ.บ้านแพ้ว จ.สมุทรสาคร และ อ.บางคนที อ.อัมพวา จ.สมุทรสงคราม

ทิศตะวันตก ติดต่อกับเขตตะนาวศรี สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์

สภาพภูมิประเทศ

สภาพภูมิประเทศของจังหวัดราชบุรีแบ่งตามระดับความสูงของพื้นที่ โดยพื้นที่ของจังหวัดส่วนใหญ่ร้อยละ ๖๐ เป็นพื้นที่ราบและราบลุ่ม ระดับความสูงต่ำกว่า ๑๐๐ เมตร เหนือระดับน้ำทะเลปานกลาง พบมากทางด้านตะวันออกบริเวณสองฝั่งแม่น้ำแม่กลองในเขตอำเภอเมืองราชบุรี อำเภอบ้านโป่ง อำเภอโพธาราม อำเภอดำเนินสะดวก อำเภอบางแพ อำเภอปากท่อ และอำเภอวัดเพลง

ส่วนพื้นที่ทางตอนกลางลาดมาทางตะวันตกเป็นที่ลาดเชิงเนินและที่ลาดเชิงเขา ระดับความสูงของพื้นที่อยู่ระหว่าง ๑๐๐ - ๗๕๐ เมตร เหนือระดับน้ำทะเลปานกลาง มีแม่น้ำภาษีและลำห้วยสาขาเป็นสายน้ำหลักพบในเขตอำเภอสวนผึ้ง อำเภอบ้านคา อำเภอจอมบึง และด้านตะวันตกของอำเภอปากท่อ อำเภอเมืองราชบุรี อำเภอโพธาราม และอำเภอบ้านโป่ง

สำหรับพื้นที่ภูเขาสูง ระดับความสูงตั้งแต่ ๗๕๐ เมตรขึ้นไป พบกระจายเป็นกลุ่มทางด้านตะวันตกเฉียงใต้ บริเวณชายแดนมีเทือกเขาตะนาวศรีที่สูงชันด้านตะวันตกติดกับสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์และเขตแดนด้านใต้ติดกับจังหวัดเพชรบุรีมีสภาพเป็นเทือกเขาสูงอุดมด้วย ป่าดิบ ป่าเบญจพรรณ ป่าเต็งรัง และป่าไผ่ พบในเขตอำเภอสวนผึ้ง อำเภอบ้านคา และอำเภอปากท่อด้านตะวันตก

ลักษณะของดิน

จังหวัดราชบุรี พบว่ามีดินอยู่ทั้งหมด ๒๖ กลุ่มชุดดิน มีเนื้อที่ประมาณ ๒,๙๘๖,๑๒๓.๐๙ ไร่ หรือร้อยละ ๙๑.๙๔ ของเนื้อที่ทั้งหมด และเป็นหน่วยพื้นที่เบ็ดเตล็ด ๑๐ หน่วย ได้แก่ โรงเรือนเพาะเลี้ยงสัตว์ สนามบิน พื้นที่เลี้ยงสัตว์น้ำ สุสาน สนามกอล์ฟ เขตทหาร พื้นที่ดินดัดแปลง บ่อขุด พื้นที่ชุมชน หมู่บ้าน และพื้นที่น้ำมีเนื้อที่ประมาณ ๒๖๑,๖๖๕.๙๑ ไร่ หรือร้อยละ ๘.๐๖ ของเนื้อที่ทั้งหมด ลักษณะและสมบัติทางเคมีและกายภาพบางประการของจังหวัดราชบุรี

ลำดับที่	กลุ่มชุดดิน/พื้นที่เบ็ดเตล็ด	เนื้อที่	
		ไร่	ร้อยละ
๑	กลุ่มชุดดินที่ ๑	๑,๒๙๑.๐๕	๐.๐๔
๒	กลุ่มชุดดินที่ ๒	๙,๙๘๖.๕๓	๐.๓๐
๓	กลุ่มชุดดินที่ ๓	๖๙,๘๒๘.๗๕	๒.๑๔
๔	กลุ่มชุดดินที่ ๔	๑๒๖,๒๓๕.๖๐	๓.๘๙
๕	กลุ่มชุดดินที่ ๖	๔๗,๘๒๖.๕๗	๑.๔๘
๖	กลุ่มชุดดินที่ ๗	๑๒๗,๕๗๖.๘๔	๓.๙๓
๗	กลุ่มชุดดินที่ ๘	๑๘๑,๑๘๔.๖๒	๕.๕๗
๘	กลุ่มชุดดินที่ ๑๘	๓๐,๓๗๓.๑๓	๐.๙๓
๙	กลุ่มชุดดินที่ ๒๑	๖๓,๗๐๖.๑๙	๑.๙๖
๑๐	กลุ่มชุดดินที่ ๒๘	๒,๖๖๐.๙๗	๐.๐๘
๑๑	กลุ่มชุดดินที่ ๓๑	๑๑,๕๖๖.๒๓	๐.๓๕
๑๒	กลุ่มชุดดินที่ ๓๓	๓๘,๙๖๖.๙๒	๑.๒๐
๑๓	กลุ่มชุดดินที่ ๓๕	๙๙,๗๑๑.๗๔	๓.๐๗
๑๔	กลุ่มชุดดินที่ ๓๖	๗๖,๘๑๖.๗๘	๒.๒๗
๑๕	กลุ่มชุดดินที่ ๓๘	๕๑,๑๖๑.๑๓	๑.๕๘
๑๖	กลุ่มชุดดินที่ ๔๐	๑๔๔,๘๒๑.๖๑	๔.๑๗
๑๗	กลุ่มชุดดินที่ ๔๑	๓,๗๕๐.๐๘	๐.๑๒
๑๘	กลุ่มชุดดินที่ ๔๓	๑,๐๔๓.๒๑	๐.๐๓

ลำดับที่	กลุ่มชุดดิน/พื้นที่เบ็ดเตล็ด	เนื้อที่	
		ไร่	ร้อยละ
๑๙	กลุ่มชุดดินที่ ๔๔	๒๔๓,๘๗๗.๕๒	๗.๕๑
๒๐	กลุ่มชุดดินที่ ๔๘	๓๔๓,๕๐๐.๒๒	๑๐.๕๙
๒๑	กลุ่มชุดดินที่ ๕๒	๕๒,๗๖๘.๒๕	๑.๖๑
๒๒	กลุ่มชุดดินที่ ๕๔	๓๔,๔๔๗.๗๘	๑.๐๖
๒๓	กลุ่มชุดดินที่ ๕๖	๑๑๗,๑๘๔.๒๗	๓.๖๑
๒๔	กลุ่มชุดดินที่ ๕๙	๓๕,๗๒๖.๕๘	๑.๑๑
๒๕	กลุ่มชุดดินที่ ๖๐	๓๘,๐๔๐.๓๖	๑.๑๗
๒๖	กลุ่มชุดดินที่ ๖๒	๑,๐๓๒,๐๗๐.๑๖	๓๑.๗๗
๒๗	โรงเรือนเพาะเลี้ยงสัตว์ (AF)	๑๘,๙๒๗.๖๒	๐.๕๘
๒๘	สนามบิน (AP)	๒๒๒.๒๖	๐.๐๑
๒๙	พื้นที่เลี้ยงสัตว์น้ำ(AQ)	๖๖,๑๑๓.๘๕	๒.๐๔
๓๐	สุสาน (CEM)	๒,๒๘๘.๖๘	๐.๐๗
๓๑	สนามกอล์ฟ (GC)	๕,๒๗๒.๔๒	๐.๑๖
๓๒	เขตทหาร (MA)	๑๖,๖๑๗.๐๑	๐.๕๑
๓๓	พื้นที่ดินดัดแปลง (ML)	๑๑,๓๘๖.๐๐	๐.๓๕
๓๔	บ่อดิน (P)	๓๑,๗๘๘.๘๙	๐.๙๘
๓๕	พื้นที่ชุมชน (U)	๘๒,๗๙๑.๖๔	๒.๕๕
๓๖	พื้นที่น้ำ (W)	๒๖,๒๕๗.๕๔	๐.๘๑
	รวม	๓,๒๔๗,๗๘๙.๐๐	๑๐๐.๐๐

สรุปประเภทการใช้ที่ดินจังหวัดราชบุรี ปี พ.ศ.๒๕๖๒

ที่	ประเภทการใช้ที่ดิน	เนื้อที่ (ไร่)	ร้อยละ
๑	พื้นที่ชุมชนและสิ่งปลูกสร้าง	๒๖๖,๒๕๓	๘.๒๐
๒	พื้นที่เกษตรกรรม	๑,๖๖๓,๓๕๓	๕๑.๒๑
	พื้นที่นา	๓๔๒,๖๒๒	๑๐.๕๕
	ไม้ยืนต้น	๒๑๒,๔๒๔	๖.๕๕
	พืชสวน	๑๐๔,๒๒๗	๓.๒๒
	พืชไร่	๕๘๖,๙๑๗	๑๘.๐๕
	ไม้ผล	๒๙๓,๘๐๗	๘.๐๓
	สถานที่เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ	๖๘,๐๙๗	๒.๑๑
	ทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์และโรงเรือนเลี้ยงสัตว์	๕๔,๕๒๔	๑.๖๘
	พืชน้ำ	๔๑๑	๐.๐๑
	เกษตรผสมผสาน/ไร่นาสวนผสม	๓๒๔	๐.๐๑
๓	พื้นที่ป่าไม้	๑,๐๘๒,๘๙๗	๓๓.๓๕
๔	พื้นที่น้ำ	๗๑,๑๑๔	๒.๑๙
๕	พื้นที่เบ็ดเตล็ด	๑๖๔,๑๗๒	๕.๐๕
	รวม	๓,๒๔๗,๗๘๙	๑๐๐

ที่มา : เว็บไซต์กลุ่มวิเคราะห์สภาพการใช้ที่ดิน กองนโยบายและแผนการใช้ที่ดิน กรมพัฒนาที่ดิน

หมายเหตุ ๑. การใช้ที่ดินเป็นการใช้ที่ดินทั้งในและนอกพื้นที่เขตป่าตามกฎหมาย

๒. เนื้อที่ได้จากการคำนวณโดยระบบภูมิสารสนเทศ (GIS) และทำการถ่วงน้ำหนักกับเนื้อที่จากกรมการปกครองและกรมแผนที่ทหาร ๕,๑๙๖.๔๖๒ ตารางกิโลเมตร หรือ ๓,๒๔๗,๗๘๙ ไร่

ชั้นความเหมาะสมของดินสำหรับเพาะปลูกพืชของจังหวัดราชบุรี

ที่	ชนิดพืช	พื้นที่ (ไร่)	เหมาะสมสูง S๑	เหมาะสมปานกลาง S๒	เหมาะสมเล็กน้อย S๓	ไม่เหมาะสม N	พื้นที่ทำการเกษตรที่เหมาะสม S๑+S๒	พื้นที่ทำการเกษตรที่ไม่เหมาะสม S๓+N
๑	ข้าว	๓๕๐,๐๓๖.๗๔	๒๗๑,๑๓๓	๘,๕๐๘	๕๗,๓๒๐	๑๓,๐๗๖	๒๗๙,๖๔๘	๗๐,๓๙๗
๒	อ้อย	๒๙๔,๐๓๕.๒๗	๑๙,๒๕๒	๓๕,๑๐๓	๒๓๙,๓๗๔	๓๐๗	๕๔,๓๕๕	๒๓๙,๖๘๘
๓	มันสัมปะหลัง	๑๑๙,๙๑๔.๘๓	๓๖๗	๗๙,๙๓๗	๓๗,๕๔๗	๒,๐๖๓	๘๐,๓๐๖	๓๙,๖๑๑
๔	ข้าวโพด	๙๑๓.๘๐	๑๙๖	๔๓๐	๑๕	๒๗๓	๖๒๖	๒๘๘
๕	สับปะรด	๕๕,๖๒๙.๘๖	๗๕๘	๔๙,๒๙๑	๒,๓๖๕	๓,๒๑๖	๕๐,๐๕๐	๕,๕๘๑
๖	ยางพารา	๔๐,๙๖๘.๓๙	๔	๗๓๒	๑๗,๐๖๙	๒๓,๑๖๓	๗๓๖	๔๐,๒๓๔
๗	มะพร้าว	๑๐๐,๗๑๓.๘๗	๗๗,๒๔๑	๓๘	๒,๖๗๘	๒๐,๗๕๗	๗๗,๒๘๑	๒๓,๔๓๖
๘	ลำไย	๒,๔๙๙.๓๔	๘๔๙	๑,๖๖๖	๓๖๒	๒๒	๒,๑๑๖	๓๘๔
๙	ทุเรียน เงาะ มังคุด	๖๐๑.๕๑				๖๐๑		๖๐๑
๑๐	ปาล์มน้ำมัน	๑๘,๔๓๓.๑๐				๑๘,๔๓๓		๑๘,๔๓๓

ที่มา : กระทรวงเกษตรและสหกรณ์/Agri-Map online

ข้อมูลการใช้ที่ดิน กรมพัฒนาที่ดิน (๒๕๖๑)

ลักษณะภูมิอากาศ

จังหวัดราชบุรีตั้งอยู่ในเขตที่ได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้จากมหาสมุทรอินเดีย แต่เนื่องจากมีเทือกเขาตะนาวศรีกั้นอยู่ จึงทำให้ได้รับลมมรสุมจากอินเดียไม่เต็มที่ โดยเฉพาะอำเภอติดต่อกับเทือกเขาตะนาวศรี ได้แก่ อำเภอสวนผึ้ง อำเภोजอมบึง อำเภอปากท่อ และอำเภอบ้านคา จึงมีปริมาณฝนตกน้อย ฝนส่วนใหญ่จะถูกพัดเลยไปตกในแถบลุ่มแม่น้ำแม่กลอง แม่น้ำแควน้อย และแม่น้ำแควใหญ่ในจังหวัดกาญจนบุรี โดยฝนตกมากที่สุดในเดือนกันยายน และมักทิ้งช่วงในเดือนกรกฎาคมและสิงหาคม ทำให้สภาพอากาศของราชบุรีมี ๓ ฤดู คือ

ฤดูฝน แบ่งออกเป็น ๒ ช่วง ได้แก่

- **ช่วงแรก** ประมาณกลางเดือนพฤษภาคมถึงเดือนสิงหาคมช่วงนี้ได้รับอิทธิพล จากมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ที่พัดเอาความชื้นจากมหาสมุทรอินเดียและทะเลอันดามัน แต่เนื่องจากมีเทือกเขา ตะนาวศรีกั้นอยู่จึงทำให้พื้นที่ติดเทือกเขาได้รับปริมาณฝนไม่มากนัก ส่วนใหญ่จะถูกพัดเลยไปตกแถบลุ่มน้ำแม่กลองและด้านตะวันออกของจังหวัด

- **ช่วงที่สอง** ประมาณเดือนกันยายนถึงกลางเดือนพฤศจิกายน ช่วงนี้ได้รับ อิทธิพลจากร่องมรสุมที่เลื่อนลงมาจากทางภาคเหนือมาปะทะแนวเทือกเขาตะนาวศรีทำให้มีฝนตกชุกและตกหนักแถบอำเภอสวนผึ้ง อำเภอบ้านคา อำเภोजอมบึง และอำเภอโพธาราม ทำให้เกิดอุทกภัยและน้ำป่าไหลหลากจาก เทือกเขาเป็นประจำทุกปี

ฤดูหนาว เริ่มตั้งแต่กลางเดือนพฤศจิกายนถึงกลางเดือนกุมภาพันธ์มีอากาศ หนาวเย็นเนื่องจากได้รับอิทธิพลของลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือที่พัดนำเอาความหนาวเย็นและแห้งมาปกคลุม ทำให้พื้นที่ตามเชิงเขา หุบเขาแถบอำเภอสวนผึ้ง อำเภอบ้านคา อำเภोजอมบึง และอำเภอปากท่อ มีอากาศหนาวถึงหนาวจัดทุกปี

ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่กลางเดือนกุมภาพันธ์ถึงกลางเดือนพฤษภาคมช่วงนี้ได้รับอิทธิพล จากลมตะวันออกเฉียงและลมฝ่ายใต้พัดผ่านทำให้มีอากาศร้อนอบอ้าวทั่วไป อาจมีพายุฤดูร้อนเกิดขึ้นในช่วงเดือน มีนาคมถึงเดือนเมษายน (สถิติอุณหภูมิสูงที่สุดวัดได้ ๔๑.๕ องศาเซลเซียส เมื่อวันที่ ๑๒ เมษายน ๒๕๕๙)

อุณหภูมิและความชื้นสัมพัทธ์สูงสุด - ต่ำสุด ปี ๒๕๕๓ - ๒๕๖๒

ปี	อุณหภูมิ (°C)			ความชื้นสัมพัทธ์ (%)		
	สูงสุด	ต่ำสุด	เฉลี่ยทั้งปี	สูงสุด	ต่ำสุด	เฉลี่ยทั้งปี
๒๕๕๓	๓๓.๖	๒๔.๔	๒๙.๐	๑๘๗	๑๐๗	๑๔๗
๒๕๕๔	๓๒.๑	๒๓.๖	๒๗.๙	๙๕	๕๕	๗๕
๒๕๕๕	๓๓.๕	๒๔.๓	๒๘.๙	๑๗๕	๙๖	๑๓๖
๒๕๕๖	๓๒.๗	๒๓.๗	๒๘.๒	๙๒	๕๒	๗๒
๒๕๕๗	๓๓.๑	๒๓.๖	๒๘.๔	๙๒	๕๒	๗๒
๒๕๕๘	๓๓.๘	๒๓.๙	๒๘.๙	๙๒	๕๒	๗๒
๒๕๕๙	๓๔.๐	๒๔.๓	๒๙.๒	๙๓	๕๒	๗๓
๒๕๖๐	๓๓.๓	๒๔.๐	๒๙.๐	๙๒	๕๒	๗๒
๒๕๖๑	๓๓.๓	๒๔.๑	๒๘.๗	๙๒	๕๐	๗๑
๒๕๖๒	๔๐.๔	๑๖.๖	๒๙.๑	๙๖	๓๕	๗๐

ที่มา : สถานีอุตุนิยมวิทยาราชบุรี

สถิติปริมาณน้ำฝนและจำนวนวันที่ฝนตกในพื้นที่จังหวัดราชบุรี ปี ๒๕๕๖ - ๒๕๖๒

ปี	ข้อมูลอุตุนิยมวิทยา	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	ทั้งปี
๒๕๕๖	ปริมาณฝนรวม (มม.)	๐.๐	๓.๖	๕๗.๖	๒๒.๗	๑๐๓.๘	๒๒๗.๓	๑๖๒.๗	๙๑.๓	๒๗๑.๖	๑๘๓.๗	๒๒๖.๒	๐.๐	๑,๓๕๐.๕
	จำนวนวันที่ฝนตก (วัน)	๐	๒	๓	๕	๑๐	๑๘	๒๐	๑๘	๒๓	๑๕	๑๒	๐	๑๒๖
๒๕๕๗	ปริมาณฝนรวม (มม.)	๐.๐	๔.๘	๑.๘	๑๔.๘	๑๐๓.๓	๑๗๑.๑	๖๘.๙	๑๒๙.๒	๑๕๗.๔	๒๔๖.๒	๑๑๒.๑	๖.๐	๑,๐๑๕.๖
	จำนวนวันที่ฝนตก (วัน)	๐	๑	๒	๓	๑๔	๑๓	๑๕	๑๕	๒๑	๑๖	๘	๔	๑๑๒.๐
๒๕๕๘	ปริมาณฝนรวม (มม.)	๓.๒	๑๒.๖	๖.๘	๑๑.๕	๑๔๙.๓	๑๑๘.๑	๑๓๐.๗	๑๔๕.๙	๒๔๖.๖	๕๒.๕	๔๐.๗	๑๗.๖	๙๓๕.๕
	จำนวนวันที่ฝนตก (วัน)	๒	๒	๑	๒	๑๒	๙	๑๘	๑๐	๑๕	๙	๙	๒	๙๑
๒๕๕๙	ปริมาณฝนรวม (มม.)	T	๐.๓	๐.๐	๓๙.๔	๑๐๗.๓	๑๘๘.๘	๑๒๕.๓	๘๒.๗	๒๕๙.๓	๓๖๗.๒	๖๖.๔	๖.๒	๑,๒๔๒.๙
	จำนวนวันที่ฝนตก (วัน)	๐	๑	๐	๒	๑๐	๑๖	๒๐	๘	๑๗	๒๕	๘	๒	๑๐๙
๒๕๖๐	ปริมาณฝนรวม (มม.)	๕๙.๗	๐.๖	๓๙.๗	๒๔.๖	๑๓๘.๑	๑๑๒.๗	๑๒๕.๓	๑๒๖.๒	๒๓๔.๙	๑๕๙.๙	๑๔๘.๙	๓๗.๐	๑,๒๐๗.๖
	จำนวนวันที่ฝนตก (วัน)	๘	๑	๒	๕	๑๘	๑๓	๒๐	๑๕	๑๙	๑๗	๑๒	๔	๑๓๔
๒๕๖๑	ปริมาณฝนรวม (มม.)	๖.๐	๑๓.๓	๕๖.๕	๑๒๑.๒	๑๓๐.๔	๘๖.๙	๒๒.๐	๓๘.๕	๑๘๒.๘	๓๐๖.๕	๓๔.๓	๒๗.๙	๑,๐๒๖.๓
	จำนวนวันที่ฝนตก (วัน)	๒	๓	๑	๕	๑๑	๑๕	๑๓	๑๙	๑๗	๑๘	๕	๔	๑๑๓
๒๕๖๒	ปริมาณฝนรวม (มม.)	๒.๕	๔.๑	๐	๑.๕	๒๒๑.๙	๑๔๕.๘	๗๖	๑๒๘.๓	๒๓๗	๑๓๓	๖	๐	๙๕๖.๑
	จำนวนวันที่ฝนตก (วัน)	๑	๑	๐	๑	๑๕	๑๐	๑๖	๒๒	๑๘	๑๔	๑	๐	๙๙

ที่มา : สถานีอุตุนิยมวิทยาราชบุรี

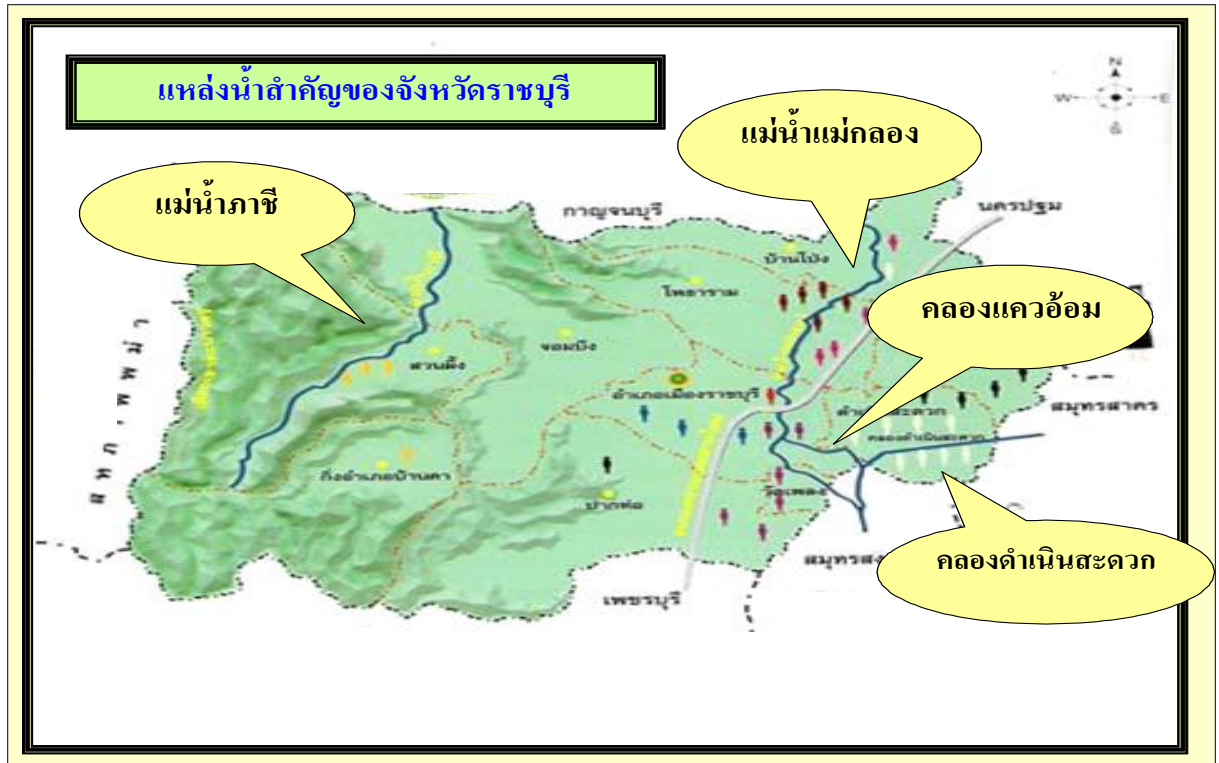
แหล่งน้ำธรรมชาติ

แหล่งน้ำธรรมชาติที่สำคัญในจังหวัดราชบุรี ได้แก่

(๑) แม่น้ำแม่กลอง มีต้นกำเนิดมาจากแควน้อย แควใหญ่ ไหลบรรจบกันที่จังหวัดกาญจนบุรี ไหลผ่านจังหวัดราชบุรีในท้องที่ อำเภอบ้านโป่ง อำเภอโพธาราม อำเภอเมืองราชบุรี และอำเภอดำเนินสะดวก ความยาวของแม่น้ำแม่กลองช่วงที่ผ่านจังหวัดราชบุรี ประมาณ ๔๓ กิโลเมตร ระดับน้ำของแม่น้ำแม่กลองจะขึ้นสูงสุดในช่วงเดือนสิงหาคม-กันยายน และบางปีอาจสูงสุดอีกช่วงหนึ่งในเดือนตุลาคม หรือพฤศจิกายน ทั้งนี้ เนื่องจากในช่วงเวลาดังกล่าวแถบลุ่มแม่น้ำแม่กลองได้รับฝนจากลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ บริเวณสองฝั่งของแม่น้ำแม่กลอง มีลักษณะเป็นที่ราบลุ่ม ดินมีความอุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การกสิกรรมประชาชนในจังหวัดราชบุรี ได้รับประโยชน์หลายทางจากแม่น้ำแม่กลอง ทั้งเพื่อการบริโภคใช้สอย การกสิกรรม การคมนาคม และการประมงน้ำจืด

(๒) แม่น้ำภาษี เป็นแม่น้ำสายสำคัญที่ไหลหล่อเลี้ยงพื้นที่ อำเภอสวนผึ้ง และบางส่วนของพื้นที่อำเภोजอมบึง ประชาชนในพื้นที่สองอำเภอนี้ได้ประโยชน์ในการกสิกรรม การเลี้ยงสัตว์ และบริโภค เนื่องจากแม่น้ำนี้มีความคดเคี้ยวมาก จึงไม่สามารถใช้เป็นเส้นทางคมนาคมได้แม่น้ำนี้ได้รับลมฝนซึ่งพัดมาจากอ่าวเบงกอล

(๓) คลองดำเนินสะดวก ขุดขึ้นในสมัยรัชกาลที่ ๔ เพื่อเชื่อม แม่น้ำท่าจีนกับแม่น้ำแม่กลอง โดยเริ่มจากตำบลบางยาง อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร ผ่านอำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี บรรจบกับแม่น้ำแม่กลองที่ตำบลบางนกแขวก อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม มีความยาวตลอดลำคลอง ๓๕ กิโลเมตร และลำคลองสาขาอีกกว่า ๒๐๐ คลอง

บ่อน้ำบาดาลในจังหวัดราชบุรี ปี ๒๕๖๒

อำเภอ	จำนวน (บ่อ)		
	บ่ออุปโภค - บริโภค	บ่อเกษตร (ระดับตื้น)	รวม
เมือง	๑๕๐	๑๖	๑๖๖
โพธาราม	๒๓๔	๘	๒๔๒
บางแพ	๑๑๐	๖	๑๑๖
บ้านโป่ง	๒๕๕	๑	๒๕๕
ดำเนินสะดวก	๗๗	-	๗๗
วัดเพลง	๕	-	๕
ปากท่อ	๑๓๙	๒๙	๑๖๘
จอมบึง	๒๔๑	๕๙	๓๐๐
สวนผึ้ง	๓๙	-	๓๙
บ้านคา	๕๕	-	๕๕
รวม	๑,๓๐๔	๑๑๙	๑,๔๒๓

ที่มา : เว็บไซต์ข้อมูลบ่อน้ำบาดาล กรมทรัพยากรน้ำบาดาล

ทรัพยากรป่าไม้

จังหวัดราชบุรีหนึ่งในผืนป่าภาคตะวันตก เป็นพื้นที่ที่มีความต่อเนื่องกับผืนป่าทุ่งใหญ่นเรศวรซึ่งเป็นมรดกโลก และผืนป่าแก่งกระจานรวมทั้งเชื่อมต่อกับพื้นที่ป่าประเทศเพื่อนบ้านซึ่งเป็นผืนป่าเขตร้อนชื้นที่สำคัญของเอเชียความอุดมสมบูรณ์ด้านพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์ป่าหายาก เช่น นกเงือก นกเงือก ชะนีหน้าขาว ซึ่งพื้นที่ป่าส่วนใหญ่ในจังหวัดราชบุรีอยู่ในบริเวณเขตแดนด้านทิศตะวันตกติดกับสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ และเขตแดนด้านทิศใต้ติดกับจังหวัดเพชรบุรีมีสภาพเป็นเทือกเขาสูงสภาพป่าเป็นป่าดิบ ป่าเบญจพรรณป่าเต็งรัง และป่าไผ่ ความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลางตั้งแต่ ๒๐๐ เมตรถึง ๑,๑๐๐ เมตร อยู่ในเขตพื้นที่อำเภอสวนผึ้ง อำเภอบ้านคา และด้านทิศตะวันตกของอำเภอบางแพ ซึ่งพื้นที่อำเภอสวนผึ้ง อำเภอบ้านคา และอำเภอบางแพ พื้นที่นี้จะประกอบด้วยป่าและภูเขาอันเป็นส่วนหนึ่งของเทือกเขาตะนาวศรีบริเวณถัดจากเทือกเขามาทางด้านทิศตะวันออกไปจนถึงตอนกลางของพื้นที่ จังหวัดมีลักษณะเป็นที่ราบสูงและเป็นลอนลาดมีแม่น้ำภาชี และลำห้วยสาขาเป็นแม่น้ำสายหลักอยู่ในเขตพื้นที่อำเภอสวนผึ้ง อำเภอบ้านคา อำเภอบางแพและด้านทิศตะวันตกของอำเภอบางแพ เมืองราชบุรี โทธาราม และอำเภอบางแพ ทำให้มีความหลากหลายทางชีวภาพ

จังหวัดราชบุรีมีพื้นที่ทั้งหมด ๓,๒๔๗,๗๘๙ ไร่ ในปี ๒๕๖๑ มีพื้นที่ป่าเหลืออยู่ประมาณ ๑,๐๖๘,๑๓๘.๙๖ ไร่ ป่าไม้ส่วนใหญ่จะอยู่ในพื้นที่เขาและเทือกเขาตะนาวศรี โดยข้อมูล ๗ ปีย้อนหลังมีจำนวนพื้นที่ป่าไม้เปลี่ยนแปลงเพียงเล็กน้อย สำหรับพื้นที่ป่าไม้จำแนกตามลักษณะบังคับตามกฎหมาย ประกอบด้วย

- ป่าสงวนแห่งชาติ มีพื้นที่ ๑,๘๖๔.๙๕ ตารางกิโลเมตร
- อุทยานแห่งชาติ มีพื้นที่ ๓๒๘.๗๔ ตารางกิโลเมตร
- เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า มีพื้นที่ ๔๘๙.๓๑ ตารางกิโลเมตร
- ที่ราชพัสดุ มีพื้นที่ ๘๐๐.๐๐ ตารางกิโลเมตร

ปี	ปี 2555	ปี 2556	ปี 2557	ปี 2558	ปี 2559	ปี 2560	ปี 2561
เนื้อที่ป่าไม้ (ไร่)	1,097,367.42	1,111,566.46	1,081,387.54	1,073,329.37	1,063,290.96	1,066,990.35	1,068,138.96

ที่มา : สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ป่าสงวนแห่งชาติ จำนวน ๗ ป่า เนื้อที่ ๑,๑๖๕,๕๙๓.๗๕ ไร่ ประกอบด้วย

๑. ป่าสงวนแห่งชาติป่าฝั่งซ้ายแม่น้ำภาชี อ.สวนผึ้ง อ.จอมบึง อ.บางแพ อ.โพธาราม อ.บ้านคา จ.ราชบุรี เนื้อที่ ๙๗๗,๒๕๐ ไร่ ๑๕๖๓.๖๐ ตารางกิโลเมตร
๒. ป่าสงวนแห่งชาติป่าเขาบิน อ.เมือง อ.จอมบึง จ.ราชบุรี เนื้อที่ ๒๑,๒๕๐ ไร่ ๓๔ ตารางกิโลเมตร
๓. ป่าสงวนแห่งชาติป่าพุยงและป่าพุสามซ้อน อ.บางแพ จ.ราชบุรี เนื้อที่ ๘๗,๖๕๖.๒๕ ไร่ ๑๔๐.๒๕ ตารางกิโลเมตร
๔. ป่าสงวนแห่งชาติป่าเขากรวดและป่าเขาพลอง อ.เมือง จ.ราชบุรี เนื้อที่ ๔,๗๘๗.๕๐ ไร่ ๗.๖๖ ตารางกิโลเมตร
๕. ป่าสงวนแห่งชาติป่าหนองกลางเนิน อ.เมือง จ.ราชบุรี เนื้อที่ ๑๕๐ ไร่ ๐.๒๔ ตารางกิโลเมตร
๖. ป่าสงวนแห่งชาติป่าทางด้านทับตะโก อ.จอมบึง จ.ราชบุรี เนื้อที่ ๗๑,๘๗๕ ไร่ ๑๑๕ ตารางกิโลเมตร
๗. ป่าสงวนแห่งชาติป่าซำสาม อ.บางแพ จ.ราชบุรี เนื้อที่ ๒,๖๒๕ ไร่ ๔.๒๐ ตารางกิโลเมตร

การปกครองของจังหวัด

การแบ่งเขตการปกครอง

จังหวัดราชบุรีแบ่งเขตการปกครอง จำนวน ๑๐ อำเภอ ๑๐๔ ตำบล ๙๗๗ หมู่บ้าน สำหรับการบริหารราชการส่วนท้องถิ่น จำนวน ๑๑๒ แห่ง ประกอบด้วย องค์การบริหารส่วนจังหวัด ๑ แห่ง ได้แก่ องค์การบริหารส่วนจังหวัดราชบุรี เทศบาลเมือง ๔ แห่ง ได้แก่ เทศบาลเมืองราชบุรี เทศบาลเมืองบ้านโป่ง เทศบาลเมืองท่ามา และเทศบาลเมืองโพธาราม เทศบาลตำบล ๓๐ แห่ง และองค์การบริหารส่วนตำบล ๗๗ แห่ง

อำเภอ	พื้นที่ (ตร.กม.)	ร้อยละ	ที่ว่าการอำเภอห่างจาก ศาลากลางจังหวัด(กม.)	จำนวน					
				ตำบล	หมู่บ้าน	อบต.	ชุมชน	เทศบาลเมือง	เทศบาลตำบล
เมืองราชบุรี	๔๓๐.๒๙๘	๘.๒๘	๑๐๐ เมตร	๒๒	๑๘๗	๑๗	๑	๑	๔
บ้านโป่ง	๓๖๖.๕๕๙	๗.๐๕	๔๑	๑๕	๑๘๓	๑๑	๒	๒	๔
โพธาราม	๔๑๗.๐๐๙	๘.๐๒	๒๕	๑๙	๑๕๖	๑๑	๑	๑	๘
ดำเนินสะดวก	๒๑๐.๒๗๑	๔.๐๕	๒๓	๑๓	๑๐๕	๘	-	-	๕
ปากท่อ	๗๕๗.๘๓๕	๑๔.๕๘	๒๕	๑๒	๘๕	๑๐	-	-	๒
จอมบึง	๗๗๒.๐๕๔	๑๔.๘๗	๓๐	๖	๙๐	๖	-	-	๒
บางแพ	๑๗๒.๕๙๗	๓.๓๒	๒๘	๗	๖๕	๔	-	-	๒
สวนผึ้ง	๑,๐๐๕.๐๘	๑๙.๓๔	๕๕	๔	๓๗	๔	-	-	๒
บ้านคา	๑,๐๒๖.๘๖๗	๑๙.๗๖	๕๘	๓	๔๑	๓	-	-	-
วัดเพลง	๓๗.๘๙๒	๐.๗๓	๑๗	๓	๒๘	๓	-	-	๑
รวม	๕,๑๙๖.๔๖๒	๑๐๐		๑๐๔	๙๗๗	๗๗	๖๙	๔	๓๐

ข้อมูลประชากร

จังหวัดราชบุรีมีจำนวนครัวเรือน รวมทั้งสิ้น ๓๑๙,๖๑๙ ครัวเรือน มีประชากรรวมทั้งสิ้น จำนวน ๘๗๓,๑๐๑ คน อันดับที่ ๒๗ ของประเทศ โดยแบ่งเป็นเพศชาย จำนวน ๔๒๕,๖๗๗ คน และเพศหญิง จำนวน ๔๔๗,๔๒๔ คน ความหนาแน่นของประชากร ๑๖๘.๐๑ คน/ตร.กม. อันดับที่ ๒๓ ของประเทศ (ที่มา : สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง ข้อมูล ณ เดือนธันวาคม พ.ศ. ๒๕๖๒)

๑) อำเภอเมืองราชบุรี ประกอบด้วยตำบลทั้งหมด ๒๒ ตำบล ดังนี้ หน้าเมือง เจริญหัก ดอนตะโก หนองกลางนา ห้วยไผ่ คิ่งน้ำวน คิ่งกระถิน อ่างทอง โคกหม้อ สามเรือน พิกุลทอง น้ำพุ ดอนแร่ หินกอง เขาแร้ง เกาะปลับปลา หลุมดิน บางป่า พงสวาย คูบัว ท่าราบ บ้านไร่

๒) อำเภอบ้านโป่ง ประกอบด้วยตำบลทั้งหมด ๑๕ ตำบล ดังนี้ บ้านโป่ง ท่ามา กระจับใหญ่ ปากแรต หนองกบ หนองอ้อ ดอนกระเบื้อง สวนกล้วย นครชุมน์ บ้านม่วง คิ่งพยอม หนองปลาหมอ เขาขลุ่ย เบิกไพร ลาดบัวขาว

๓) อำเภอโพธาราม ประกอบด้วยตำบลทั้งหมด ๑๙ ตำบล ดังนี้ โพธาราม ดอนกระเบื้อง หนองโพ บ้านเล็อก คลองตากุด บ้านฆ้อง บ้านสิงห์ ดอนทราย เจ็ดเสมียน คลองข่อย ชำระะ สร้อยฟ้า ท่าชุมพล บางไทรนต เต่าปูน นางแก้ว ธรรมเสน เขาชะงุ้ม หนองกวาง

๔) อำเภอดำเนินสะดวก ประกอบด้วยตำบลทั้งหมด ๑๓ ตำบล ดังนี้ ดำเนินสะดวก ประสาทสิทธิ์ ศรีสุราษฎร์ ตาหลวง ดอนกรวย ดอนคลัง บัวงาม บ้านไร่ แพงพวย สี่หมื่น ทานัด ขุนพิทักษ์ ดอนไผ่

๕) อำเภอปากท่อ ประกอบด้วยตำบลทั้งหมด ๑๒ ตำบล ดังนี้ ทุ่งหลวง วังมะนาว ดอนทราย หนองกระทุ่ม ปากท่อ ป่าไก่อ วัดยางงาม อ่างหิน บ่อกระดาน ยางหัก วันดาว ห้วยยางโทน

๖) อำเภोजอมบึง ประกอบด้วยตำบลทั้งหมด ๖ ตำบล ดังนี้ จอมบึง ปากช่อง เบิกไพร ด่านทับตะโก แก้มอ้น รางบัว

๗) อำเภอบางแพ ประกอบด้วยตำบลทั้งหมด ๗ ตำบล ดังนี้ บางแพ วังเย็น หัวโพ วัดแก้ว ดอนใหญ่ ดอนคา โพหัก

- ๘) อำเภอสวนผึ้ง ประกอบด้วยตำบลทั้งหมด ๔ ตำบล ดังนี้ สวนผึ้ง ป่าหวาย ท่าเคย ตะนาวศรี
- ๙) อำเภอบ้านคา ประกอบด้วยตำบลทั้งหมด ๓ ตำบล ดังนี้ บ้านคา บ้านบึง หนองพันจันทร์
- ๑๐) อำเภอวัดเพลง ประกอบด้วยตำบลทั้งหมด ๓ ตำบล ดังนี้ เกาะศาลพระ จอมประทัด วัดเพลง

ที่	อำเภอ	ชาย (คน)	หญิง (คน)	รวม (คน)	จำนวนครัวเรือน
๑	อำเภอเมืองราชบุรี	๑๐๔,๘๙๕	๑๐๙,๐๐๙	๒๑๓,๙๐๔	๘๒,๐๕๑
๒	อำเภอจอมบึง	๓๑,๖๗๒	๓๒,๖๖๗	๖๔,๓๓๙	๒๓,๑๗๗
๓	อำเภอสวนผึ้ง	๒๗,๗๙๖	๒๕,๗๐๘	๕๓,๕๐๔	๑๗,๙๐๘
๔	อำเภอดำเนินสะดวก	๔๔,๖๓๖	๔๘,๐๐๕	๙๒,๖๔๑	๒๙,๒๒๔
๕	อำเภอบ้านโป่ง	๘๒,๕๓๐	๙๐,๐๙๑	๑๗๒,๖๒๑	๖๖,๕๕๒
๖	อำเภอบางแพะ	๑๖,๓๑๖	๑๗,๗๙๐	๓๔,๑๐๖	๑๒,๗๐๓
๗	อำเภอโพธาราม	๖๕,๗๕๒	๗๐,๘๕๘	๑๓๖,๖๑๐	๕๐,๗๕๑
๘	อำเภอปากท่อ	๓๓,๓๒๕	๓๔,๕๕๔	๖๗,๘๗๙	๒๓,๖๕๘
๙	อำเภอวัดเพลง	๕,๘๒๔	๖,๓๖๐	๑๒,๑๘๔	๔,๑๑๕
๑๐	อำเภอบ้านคา	๑๒,๙๓๑	๑๒,๓๘๒	๒๕,๓๑๓	๙,๔๘๐
	รวม	๔๒๕,๖๗๗	๔๔๗,๔๒๔	๘๗๓,๑๐๑	๓๑๙,๖๑๙

โครงสร้างพื้นฐาน

๑. การไฟฟ้า

จังหวัดราชบุรี มีหน่วยงานดำเนินการจัดหา จัดจำหน่ายพลังงานไฟฟ้าให้กับประชาชนภาคที่อยู่อาศัย ภาคธุรกิจอุตสาหกรรม และภาคเกษตรกรรม ขยายเขตครอบคลุมพื้นที่ทั้ง ๑๐ อำเภอ โดยมีผู้ใช้ไฟฟ้ารวมทั้งหมด ๒๕๕,๐๓๑ ครัวเรือน และมีครัวเรือนที่อยู่ระหว่างขอใช้ไฟฟ้า ๑,๙๑๘ ครัวเรือน

๒. การประปา

จังหวัดราชบุรี มีการประปาส่วนภูมิภาคให้บริการน้ำประปา จำนวน ๔ แห่ง ประกอบด้วย การประปาส่วนภูมิภาคสาขาราชบุรี การประปาส่วนภูมิภาคสาขาบ้านโป่ง การประปา ส่วนภูมิภาคสาขากปากท่อ และการประปาส่วนภูมิภาคสาขาสวนผึ้ง ครอบคลุมพื้นที่ ๙ อำเภอ ยกเว้นอำเภอบ้านคา ที่ยังไม่มีระบบการประปาส่วนภูมิภาค

๓. การคมนาคม

จังหวัดราชบุรีอยู่ห่างจากกรุงเทพมหานคร เป็นระยะทางประมาณ ๑๐๐ กิโลเมตร เดินทางได้สะดวกทั้งทางรถยนต์ส่วนตัว รถโดยสารประจำทาง และรถไฟ ดังนี้

๑) การเดินทางจากกรุงเทพมหานคร

(๑) รถยนต์ส่วนตัว

(๑.๑) เส้นทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๔ (ถนนเพชรเกษม) จากบางแค - อ้อมน้อย - อ้อมใหญ่ - นครชัยศรี - นครปฐม - ราชบุรี ระยะทางทั้งหมดประมาณ ๑๐๔ กิโลเมตร

(๑.๒) เส้นทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๓๓๘ (ถนนบรมราชชนนี) จากกรุงเทพฯ - พุทธมณฑล - นครชัยศรี มาบรรจบเข้าเส้นทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๔ (ถนนเพชรเกษม) บริเวณอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม จากนั้นใช้ถนนเพชรเกษมตรงไปตัวเมืองราชบุรี ระยะทางทั้งหมดประมาณ ๑๐๐ กิโลเมตร

(๑.๓) เส้นทางหลวงเอเชียสาย ๒ (AH๒) หรือทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๓๕ สายธนบุรี - ปากท่อ (ถนนพระราม ๒) มาบรรจบเข้าเส้นทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๔ (ถนนเพชรเกษม) บริเวณแยกวังมะนาว อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี จากนั้นใช้ถนนเพชรเกษมเข้าตัวเมืองราชบุรีระยะทางทั้งหมดประมาณ ๑๒๐ กิโลเมตร

(๒) รถโดยสารประจำทาง

บริษัท ขนส่ง จำกัด มีบริการเดินรถจากสถานีขนส่งสายใต้ใหม่ (แห่งที่ ๒) ไป - กลับ จังหวัดราชบุรีทุกวัน ใช้เวลาเดินทางประมาณ ๒ ชั่วโมง โดยมีหลายเส้นทาง ได้แก่

กรุงเทพฯ - ราชบุรี	ระยะทาง	๑๐๙	กิโลเมตร
กรุงเทพฯ - พุทธรณchol - ราชบุรี (ม.๑ข)	ระยะทาง	๙๙	กิโลเมตร
กรุงเทพฯ - พุทธรณchol - ราชบุรี (ม.๒)	ระยะทาง	๙๙	กิโลเมตร
กรุงเทพฯ - โพธาราม	ระยะทาง	๘๕	กิโลเมตร
กรุงเทพฯ - บ้านโป่ง (ม.๑ข)	ระยะทาง	๗๘	กิโลเมตร
กรุงเทพฯ - บ้านโป่ง (ม.๒)	ระยะทาง	๖๘	กิโลเมตร
กรุงเทพฯ - ดำเนินสะดวก	ระยะทาง	๙๖	กิโลเมตร
กรุงเทพฯ - จอมบึง	ระยะทาง	๑๒๖	กิโลเมตร

(๓) รถไฟ

การรถไฟแห่งประเทศไทยมีบริการรถไฟสายใต้ ออกจากกรุงเทพมหานคร สถานีรถไฟ หัวลำโพง และสถานีรถไฟธนบุรี (บางกอกน้อย) ทุกวัน ใช้เวลาเดินทางประมาณ ๒ ชั่วโมง โดยผ่านอำเภอ บ้านโป่ง โพธาราม เมืองราชบุรี และอำเภอปากท่อโดยมีระยะทางดังนี้

กรุงเทพฯ - บ้านโป่ง	ระยะทาง	๘๔	กิโลเมตร
กรุงเทพฯ - โพธาราม	ระยะทาง	๙๘	กิโลเมตร
กรุงเทพฯ - เมืองราชบุรี	ระยะทาง	๑๑๗	กิโลเมตร
กรุงเทพฯ - ปากท่อ	ระยะทาง	๑๓๕	กิโลเมตร

และมีรถไฟแยกจากอำเภอบ้านโป่งไปจังหวัดกาญจนบุรี ระยะทาง ๔๙ กิโลเมตร

๒) การเดินทางระหว่างจังหวัดราชบุรีไปยังจังหวัดใกล้เคียง

นอกจากนี้ จากสถานีขนส่งราชบุรีมีรถโดยสารไป - กลับยังจังหวัดใกล้เคียง คือ จังหวัด กาญจนบุรี และจังหวัดสมุทรสงคราม ดังนี้

ราชบุรี - สมุทรสงคราม	ระยะทาง	๔๙	กิโลเมตร
ราชบุรี - สมุทรสงคราม (ข)	ระยะทาง	๔๕	กิโลเมตร
ราชบุรี - สมุทรสงคราม (ค)	ระยะทาง	๓๘	กิโลเมตร
ราชบุรี - กาญจนบุรี (ม.๒)	ระยะทาง	๙๔	กิโลเมตร

ระยะทางจากอำเภอเมืองราชบุรีไปยังอำเภอต่างๆ ของจังหวัดราชบุรี

อำเภอบ้านโป่ง	ระยะทาง	๔๑	กิโลเมตร
อำเภอโพธาราม	ระยะทาง	๒๕	กิโลเมตร
อำเภอดำเนินสะดวก	ระยะทาง	๒๓	กิโลเมตร
อำเภอปากท่อ	ระยะทาง	๒๕	กิโลเมตร
อำเภอจอมบึง	ระยะทาง	๓๐	กิโลเมตร
อำเภอบางแพ	ระยะทาง	๒๘	กิโลเมตร
อำเภอสวนผึ้ง	ระยะทาง	๕๕	กิโลเมตร
อำเภอบ้านคา	ระยะทาง	๕๘	กิโลเมตร
อำเภอวัดเพลง	ระยะทาง	๑๗	กิโลเมตร

ด้านการกักกันของจังหวัด

- มีด่าน ศุลกากร ที่ตั้ง...-...ประเภท.....-.....(ด่านชายแดน ท่าเรือ ท่าอากาศยาน คนเดินเท้า อื่น ๆ)
- ตรวจพืช ที่ตั้ง...-... มีห้องปฏิบัติการตรวจเบื้องต้น ไม่มี มี ที่ตั้งสถานกักกันพืช ไม่มี มี
- ตรวจประมง ที่ตั้ง...-...มีห้องปฏิบัติการตรวจเบื้องต้น ไม่มี มี ที่ตั้งสถานกักกันสัตว์น้ำ ไม่มี มี
- ปศุสัตว์ ที่ตั้ง ศูนย์วิจัยและพัฒนาการสัตวแพทย์ภาคตะวันตก ๑๒๖ หมู่ ๑๐, ตำบลเขาชะงุ้ม อำเภोधุมพันธ์ มีห้องปฏิบัติการตรวจเบื้องต้น ไม่มี มี
- ที่ตั้ง ด่านกักกันสัตว์ราชบุรี อำเภอจอมบึง ไม่มี มี

สภาพเศรษฐกิจ

ผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดราชบุรีในปี ๒๕๖๑ มีมูลค่าเพิ่ม ณ ราคาประจำปี เท่ากับ ๑๘๙,๖๘๐ ล้านบาท เพิ่มขึ้นจาก ๑๗๖,๕๓๔ ล้านบาท ในปี ๒๕๖๐ จำนวน ๑๓,๑๔๖ ล้านบาท โดยมีสาขาการผลิตที่สำคัญอันดับที่ ๑ คือ สาขาไฟฟ้า ก๊าซ และระบบปรับอากาศ มูลค่า ๕๐,๖๕๓ ล้านบาท โครงสร้างทางเศรษฐกิจของจังหวัดราชบุรีขึ้นอยู่กับภาคการผลิตนอกเกษตร มีมูลค่า ๑๖๑,๕๐๒ ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ ๘๕.๑๔ และการผลิตภาคเกษตร มีมูลค่า ๒๘,๑๗๘ ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ ๑๔.๘๖

ผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดราชบุรี (GPP) ตามราคาประจำปี จำแนกตามสาขาการผลิต

สาขาการผลิต	มูลค่า (ล้านบาท)		
	ปี ๒๕๕๙	ปี ๒๕๖๐	ปี ๒๕๖๑
ภาคการเกษตร	๒๗,๗๖๘	๒๕,๙๑๒	๒๘,๑๗๘
เกษตร ป่าไม้ และประมง	๒๗,๗๖๘	๒๕,๙๑๒	๒๘,๑๗๘
นอกภาคการเกษตร	๑๕๐,๐๒๒	๑๕๐,๖๒๒	๑๖๑,๕๐๒
การทำเหมืองแร่ และเหมืองหิน	๒,๓๑๔	๒,๓๑๒	๒,๓๖๑
การผลิตอุตสาหกรรม	๓๘,๖๒๖	๔๐,๔๘๓	๓๗,๖๙๖
ไฟฟ้า ก๊าซ และระบบปรับอากาศ	๔๒,๐๔๓	๕๐,๖๖๒	๕๐,๖๕๓
การประปา และการจัดการของเสีย	๙๙๐	๘๐๓	๘๖๐
การก่อสร้าง	๕,๗๖๔	๕,๖๔๖	๕,๘๐๖
การขายส่ง การขายปลีก และการซ่อมแซมยานยนต์	๑๕,๕๖๙	๑๕,๖๗๗	๑๗,๑๖๕
การขนส่ง สถานที่เก็บสินค้า	๑๓,๖๕๗	๑๒,๕๘๐	๑๒,๗๖๒
ที่พักแรมและบริการด้านอาหาร	๗๓๓	๙๙๘	๑,๑๔๕
ข้อมูลข่าวสารและการสื่อสาร	๘๗๓	๘๘๑	๙๖๒
การเงิน และการประกันภัย	๖,๑๐๘	๖,๒๓๔	๖,๔๘๘
กิจกรรมเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์	๓,๓๓๔	๓,๖๐๐	๔,๒๖๙
กิจกรรมวิชาชีพ วิทยาศาสตร์ และกิจกรรมวิชาการ	๒๗	๓๑	๓๖
กิจกรรมการบริหารและบริการสนับสนุนอื่นๆ	๓๒๗	๓๕๗	๔๐๗
การบริหารราชการ การป้องกันประเทศ	๘,๐๐๙	๘,๒๘๙	๘,๘๒๗
การศึกษา	๖,๙๓๔	๗,๐๖๖	๖,๗๗๙
กิจกรรมด้านสุขภาพ	๓,๔๗๐	๓,๖๖๔	๓,๙๓๗
ศิลปะ ความบันเทิง และนันทนาการ	๓๓๖	๓๙๘	๔๖๔
กิจกรรมการบริการด้านอื่น ๆ	๙๐๙	๙๔๑	๘๘๔
ผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด(GPP)	๑๗๗,๗๙๑	๑๗๖,๕๓๔	๑๘๙,๖๘๐
ผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดต่อหัว (บาท)	๒๑๙,๗๙๙	๒๑๗,๖๖๗	๒๓๓,๒๕๘
จำนวนประชากร (๑,๐๐๐ คน)	๘๐๙	๘๑๑	๘๑๓

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ผลิตภัณฑ์จังหวัดต่อหัว (บาท) ปี ๒๕๖๑ จากมากไปน้อย

จังหวัด	บาทต่อปี	จังหวัด	บาทต่อปี
๑. ระยอง	๑,๐๖๗,๔๔๙	๔๐. สุพรรณบุรี	๑๐๗,๒๒๘
๒. กรุงเทพมหานคร	๖๐๔,๔๒๑	๔๑. อุทัยธานี	๑๐๖,๓๖๙
๓. ชลบุรี	๕๖๖,๘๐๑	๔๒. ระนอง	๑๐๓,๙๖๖
๔. ปราจีนบุรี	๕๑๓,๗๘๙	๔๓. ตรัง	๑๐๒,๕๘๙
๕. ฉะเชิงเทรา	๔๖๙,๕๓๙	๔๔. เลย	๑๐๐,๗๙๖
๖. พระนครศรีอยุธยา	๔๕๔,๙๕๓	๔๕. ลำปาง	๑๐๐,๗๐๙
๗. ภูเก็ต	๔๐๓,๕๓๔	๔๖. ตาก	๙๙,๐๒๖
๘. สมุทรสาคร	๓๘๙,๘๑๘	๔๗. พะเยา	๙๗,๓๐๖
๙. สมุทรปราการ	๓๖๖,๖๔๒	๔๘. เชียงราย	๙๕,๘๙๕
๑๐. สระบุรี	๓๒๔,๘๒๐	๔๙. อุตรดิตถ์	๙๔,๒๖๐
๑๑. พังงา	๓๑๓,๙๑๙	๕๐. พิจิตร	๙๓,๒๖๕
๑๒. นครปฐม	๒๙๔,๓๖๑	๕๑. หนองคาย	๙๒,๘๒๕
๑๓. ปทุมธานี	๒๓๓,๕๙๓	๕๒. ยะลา	๙๑,๘๑๕
๑๔. ราชบุรี	๒๓๓,๒๕๘	๕๓. เพชรบูรณ์	๘๘,๙๓๑
๑๕. จันทบุรี	๒๑๗,๓๙๓	๕๔. อุตรธานี	๘๘,๑๙๔
๑๖. ลำพูน	๒๑๑,๔๘๙	๕๕. สุโขทัย	๘๒,๑๔๗
๑๗. กระบี่	๒๐๗,๔๑๕	๕๖. สระแก้ว	๘๐,๗๑๖
๑๘. ประจวบคีรีขันธ์	๑๙๑,๓๐๖	๕๗. นครพนม	๗๘,๘๐๒
๑๙. นนทบุรี	๑๘๘,๘๒๒	๕๘. แพร่	๗๘,๒๗๖
๒๐. สุราษฎร์ธานี	๑๘๒,๓๗๑	๕๙. ปัตตานี	๗๕,๖๙๗
๒๑. ชุมพร	๑๗๖,๒๐๐	๖๐. น่าน	๗๕,๖๗๖
๒๒. ตราด	๑๖๑,๓๒๒	๖๑. มหาสารคาม	๗๕,๔๑๘
๒๓. สงขลา	๑๕๑,๙๑๘	๖๒. กาฬสินธุ์	๗๓,๙๙๘
๒๔. กำแพงเพชร	๑๕๐,๗๘๓	๖๓. ศรีสะเกษ	๗๓,๙๕๘
๒๕. สิงห์บุรี	๑๔๕,๘๙๙	๖๔. พัทลุง	๗๓,๒๑๓
๒๖. เพชรบุรี	๑๔๔,๓๙๒	๖๕. อุบลราชธานี	๗๑,๔๖๙
๒๗. สมุทรสงคราม	๑๔๒,๘๐๘	๖๖. ร้อยเอ็ด	๗๐,๘๐๓
๒๘. ลพบุรี	๑๔๒,๗๔๑	๖๗. สุรินทร์	๗๐,๕๕๖
๒๙. เชียงใหม่	๑๓๗,๓๑๖	๖๘. ชัยภูมิ	๖๙,๗๓๐
๓๐. กาญจนบุรี	๑๒๙,๓๐๔	๖๙. บึงกาฬ	๖๗,๔๗๖
๓๑. นครสวรรค์	๑๒๓,๘๖๕	๗๐.บุรีรัมย์	๖๗,๑๔๒
๓๒. ขอนแก่น	๑๒๒,๙๕๐	๗๑. อำนาจเจริญ	๖๕,๗๔๒
๓๓. อ่างทอง	๑๒๒,๑๕๙	๗๒. สกลนคร	๖๔,๐๘๔
๓๔. ชัยนาท	๑๑๙,๘๕๐	๗๓. มุกดาหาร	๖๒,๗๖๖
๓๕. นครราชสีมา	๑๑๗,๕๑๗	๗๔. นครราชสีมา	๖๒,๐๖๖
๓๖. นครนายก	๑๑๖,๗๑๗	๗๕. หนองบัวลำภู	๖๐,๗๗๖
๓๗. พิษณุโลก	๑๑๑,๘๗๒	๗๖. ยโสธร	๖๐,๐๕๕
๓๘. นครศรีธรรมราช	๑๐๙,๐๕๐	๗๗. แม่ฮ่องสอน	๕๘,๓๗๐
๓๙. สตูล	๑๐๗,๕๐๕		

จำนวนครัวเรือนเกษตรกรและประชากรเกษตรกรของจังหวัด

อำเภอ	จำนวนประชากร ปี ๒๕๕๙ (ราย)						จำนวนประชากร ปี ๒๕๖๐ (ราย)						จำนวนประชากร ปี ๒๕๖๑ (ราย)					
	ประชากร	ประชากรเกษตรกร		ครัวเรือน	ครัวเรือนเกษตรกร		ประชากร	ประชากรเกษตรกร		ครัวเรือน	ครัวเรือนเกษตรกร		ประชากร	ประชากรเกษตรกร		ครัวเรือน	ครัวเรือนเกษตรกร	
		จำนวน (ราย)	ร้อยละ		จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ		จำนวน (ราย)	ร้อยละ		จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ		จำนวน (ราย)	ร้อยละ		จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
เมือง	๒๐๑,๑๘๑	๑๑,๓๘๗	๕.๖๖	๗๓,๔๐๖	๙,๐๒๗	๑๒.๓๐	๒๐๒,๒๘๕	๑๒,๔๑๕	๖.๑๔	๗๔,๘๑๔	๙,๐๙๗	๑๒.๑๖	๒๑๖,๙๐๔	๑๓,๖๙๓	๖.๓๑	๘๒,๐๕๑	๙,๕๐๒	๑๑.๕๘
จอมบึง	๖๒,๙๒๒	๑๑,๘๑๒	๑๘.๗๗	๒๑,๗๓๔	๔,๙๕๒	๒๒.๗๘	๖๓,๓๔๕	๑๓,๐๖๙	๒๐.๖๓	๒๒,๑๕๑	๕,๔๕๙	๒๔.๖๔	๖๔,๓๓๙	๑๔,๒๕๖	๒๒.๑๖	๒๓,๑๗๗	๖,๓๓๘	๒๗.๓๕
สวนผึ้ง	๕๑,๕๓๒	๔,๘๕๗	๙.๔๓	๑๖,๘๐๓	๒,๔๔๑	๑๔.๕๓	๕๒,๐๕๐	๔,๙๕๘	๙.๕๓	๑๗,๐๖๑	๒,๔๖๐	๑๔.๔๒	๕๓,๕๐๔	๕,๒๑๒	๙.๗๔	๑๗,๙๐๘	๒,๗๓๙	๑๕.๒๙
บ้านคา	๒๔,๙๘๐	๘,๐๗๗	๓๒.๓๓	๘,๙๔๘	๒,๒๔๗	๒๕.๑๑	๒๕,๐๘๔	๘,๔๔๙	๓๓.๖๘	๙,๑๒๕	๒,๓๑๐	๒๕.๓๒	๙๒,๖๔๑	๑๑,๘๓๐	๑๒.๗๗	๒๙,๒๒	๗,๑๘๓	๒๔.๕๘
ดำเนินสะดวก	๙๔,๑๖๑	๑๑,๐๐๑	๑๑.๖๘	๒๗,๖๑๕	๗,๔๘๖	๒๗.๑๑	๙๓,๖๓๘	๑๑,๒๐๖	๑๑.๙๗	๒๘,๑๒๗	๗,๔๙๖	๒๖.๖๕	๑๗๒,๖๒๑	๒๐,๓๕๘	๑๑.๗๙	๖๖,๕๕๒	๙,๙๙๖	๑๕.๐๒
บ้านโป่ง	๑๗๒,๖๗๖	๑๘,๓๑๕	๑๐.๖๑	๖๒,๒๘๒	๙,๘๔๓	๑๕.๘๐	๑๗๒,๖๓๑	๑๘,๕๘๕	๑๐.๗๗	๖๓,๓๙๐	๙,๘๖๑	๑๕.๕๖	๓๔,๑๐๖	๓,๗๔๑	๑๐.๙๗	๑๒,๗๐๓	๓,๒๗๑	๒๕.๗๕
บางแพ	๔๔,๗๔๓	๓,๓๐๘	๗.๓๙	๑๕,๓๗๗	๓,๑๙๙	๒๐.๘๐	๔๔,๗๓๐	๓,๓๙๖	๗.๕๙	๑๕,๕๕๗	๓,๒๑๕	๒๐.๖๗	๑๓๖,๖๑๐	๑๓,๑๐๘	๙.๖๐	๕๐,๗๕๑	๙,๒๑๒	๑๘.๑๕
โพธาราม	๑๓๖,๔๓๐	๑๐,๘๙๓	๗.๙๘	๔๗,๔๑๙	๘,๒๔๑	๑๗.๓๘	๑๓๖,๕๖๘	๑๒,๓๒๗	๙.๐๓	๔๘,๒๔๗	๘,๔๖๘	๑๗.๕๕	๖๗,๘๗๙	๑๑,๓๑๒	๑๖.๖๖	๒๓,๖๕๘	๖,๖๘๔	๒๘.๒๕
ปากท่อ	๖๗,๐๑๘	๘,๗๐๘	๑๒.๙๙	๒๒,๑๒๕	๕,๐๓๙	๒๒.๗๘	๖๗,๒๙๐	๙,๙๙๗	๑๔.๘๖	๒๒,๔๗๘	๕,๕๖๐	๒๔.๗๔	๑๒,๑๘๔	๑,๔๙๒	๑๒.๒๕	๔,๑๑๕	๑,๐๖๘	๒๕.๙๕
วัดเพลง	๑๒,๒๔๑	๑,๒๖๐	๑๐.๒๙	๓,๘๖๐	๙๙๔	๒๕.๗๕	๑๒,๒๐๒	๑,๓๒๓	๑๐.๘๔	๓,๙๒๖	๑,๐๐๗	๒๕.๖๕	๒๕,๓๑๓	๗,๗๗๒	๓๐.๗๐	๙,๔๘๐	๒,๕๑๗	๒๖.๕๕
รวม	๘๖๗,๘๘๓	๘๙,๖๑๘	๑๐.๓๓	๒๙๙,๕๖๙	๕๓,๔๖๙	๑๗.๘๕	๘๖๙,๘๒๓	๙๕,๗๒๕	๑๑.๐๑	๓๐๙,๘๗๖	๕๔,๙๓๓	๑๘.๐๒	๘๗๓,๑๐๑	๑๐๒,๗๗๔	๑๑.๗๗	๓๑๙,๖๑๙	๕๘,๕๑๐	๑๘.๓๑

ที่มา : ๑. จำนวนประชากร ครัวเรือน จากเว็บไซต์กรมการปกครอง

๒. จำนวนประชากรเกษตรกร ครัวเรือนเกษตรกร จากศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร กรมส่งเสริมการเกษตร

การใช้ที่ดินเพื่อการเกษตร

หน่วย: ไร่

ประเภทเนื้อที่	ปี ๒๕๕๑	ปี ๒๕๕๒	ปี ๒๕๕๓	ปี ๒๕๕๔	ปี ๒๕๕๕	ปี ๒๕๕๖	ปี ๒๕๕๗	ปี ๒๕๕๘	ปี ๒๕๕๙	ปี ๒๕๖๐	ปี ๒๕๖๑
เนื้อที่ทั้งหมด (ไร่)	๓,๒๔๗,๗๘๙	๓,๒๔๗,๗๘๙	๓,๒๔๗,๗๘๙	๓,๒๔๗,๗๘๙	๓,๒๔๗,๗๘๙	๓,๒๔๗,๗๘๙	๓,๒๔๗,๗๘๙	๓,๒๔๗,๗๘๙	๓,๒๔๗,๗๘๙	๓,๒๔๗,๗๘๙	๓,๒๔๗,๗๘๙
๑. เนื้อที่ป่าไม้	๑,๐๙๗,๓๖๗	๑,๐๙๗,๓๖๗	๑,๐๙๗,๓๖๗	๑,๐๙๗,๓๖๗	๑,๐๙๗,๓๖๗	๑,๐๙๗,๓๖๗	๑,๐๙๗,๓๖๗	๑,๐๙๗,๓๖๗	๑,๐๙๗,๓๖๗	๑,๐๙๗,๓๖๗	๑,๐๙๗,๓๖๗
๒. เนื้อที่ ถือครองทาง การเกษตร											
- นาข้าว	๓๗๑,๖๖๔	๓๘๘,๓๔๔	๓๘๙,๓๕๙	๓๘๘,๑๒๑	๓๘๗,๓๘๐	๓๘๗,๕๕๙	๓๘๗,๒๗๙	๓๘๗,๐๒๒	๓๘๖,๗๒๒	๓๘๖,๐๕๑	๓๘๖,๘๐๐
- พืชไร่	๔๔๔,๓๑๔	๔๖๓,๕๐๖	๔๘๑,๖๗๔	๔๘๕,๔๒๘	๔๘๕,๘๖๐	๔๘๖,๐๕๘	๔๘๕,๗๙๐	๔๘๗,๙๔๗	๔๘๗,๔๔๘	๔๘๗,๗๔๓	๔๘๗,๗๕๖
- ไม้ผลและ ไม้ยืนต้น	๑๑๑,๓๖๔	๑๐๓,๑๖๔	๑๒๑,๑๗๙	๑๐๖,๔๕๐	๑๐๖,๙๐๙	๑๐๖,๘๒๕	๑๐๗,๐๑๖	๑๐๗,๐๘๙	๑๐๗,๐๕๑	๑๐๖,๙๓๐	๑๐๖,๘๙๕
- สวนผักและ ไม้ดอก	๕๗,๕๗๗	๕๙,๕๓๙	๖๐,๓๒๗	๖๑,๓๑๖	๖๑,๗๐๕	๖๑,๔๗๙	๖๑,๕๖๒	๖๑,๔๙๑	๖๒,๐๕๗	๖๒,๐๑๐	๖๒,๐๐๑
- เนื้อที่การใช้ ประโยชน์ ทางการเกษตร ด้านอื่นๆ	๒๐๒,๒๕๐	๒๐๒,๓๓๙	๒๐๒,๙๒๓	๒๐๔,๐๘๑	๒๐๘,๙๔๘	๒๐๒,๒๑๒	๒๐๓,๘๗๕	๒๐๓,๗๓๖	๒๐๔,๖๙๒	๒๐๔,๕๕๑	๒๐๔,๕๐๙
๓. เนื้อที่ นอกการเกษตร	๙๖๓,๒๕๓	๙๓๓,๕๓๐	๘๙๔,๙๖๐	๙๐๕,๐๒๖	๘๙๙,๖๒๐	๘๙๒,๑๐๐	๙๒๐,๘๗๙	๙๒๗,๑๗๕	๙๓๖,๕๒๘	๙๓๒,๕๒๔	๙๓๑,๖๙๙

ที่มา : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

การถือครองที่ดินทางการเกษตรของจังหวัด

หน่วย: ไร่

ลักษณะการถือครอง ที่ดิน ทางการเกษตร	ปี ๒๕๕๑	ปี ๒๕๕๒	ปี ๒๕๕๓	ปี ๒๕๕๔	ปี ๒๕๕๕	ปี ๒๕๕๖	ปี ๒๕๕๗	ปี ๒๕๕๘	ปี ๒๕๕๙	ปี ๒๕๖๐	ปี ๒๕๖๑
เนื้อที่ใช้ประโยชน์ ทางการเกษตร	๑,๕๐๗,๐๑๓	๑,๕๐๓,๔๗๐	๑,๕๐๓,๗๗๕	๑,๕๐๑,๖๘๒	๑,๒๕๐,๘๐๒	๑,๒๔๔,๑๒๓	๑,๒๔๕,๕๒๒	๑,๒๔๗,๒๘๕	๑,๒๔๗,๙๗๐	๑,๒๔๘,๒๗๕	๑,๒๔๗,๙๕๑
๑. เนื้อที่ของตนเอง	๔๓๑,๗๕๓	๔๙๑,๗๔๗	๔๙๔,๗๙๒	๔๙๖,๔๔๔	๔๑๓,๗๓๖	๔๑๑,๘๓๘	๔๑๒,๔๓๓	๔๑๓,๓๐๐	๔๑๓,๗๔๔	๔๑๔,๑๗๔	๔๑๔,๐๔๐
๒. เนื้อที่ของคนอื่น	๑,๐๗๕,๒๖๑	๑,๐๑๑,๗๒๒	๑,๐๐๘,๙๘๔	๑,๐๐๕,๒๓๘	๘๓๗,๐๖๖	๘๓๒,๒๘๕	๘๓๓,๐๘๙	๘๓๓,๙๘๕	๘๓๔,๒๒๖	๘๓๔,๑๐๑	๘๓๓,๙๑๑
๒.๑ เช่าผู้อื่น	๕๔๘,๗๕๔	๘๐๗,๔๔๖	๘๐๔,๙๒๕	๘๐๒,๑๕๑	๖๖๗,๙๑๖	๖๖๔,๐๘๖	๖๖๔,๗๑๒	๖๖๕,๒๗๒	๖๖๕,๓๒๓	๖๖๕,๑๑๓	๖๖๔,๖๒๒
๒.๒ รับจ้าง/รับ ขายฝาก / ได้ทำฟรี	๕๒๖,๕๐๗	๒๐๔,๒๗๖	๒๐๔,๐๕๙	๒๐๓,๐๘๗	๑๖๙,๑๕๐	๑๖๘,๑๙๙	๑๖๘,๓๗๓	๑๖๘,๗๑๓	๑๖๘,๙๐๒	๑๖๘,๙๘๘	๑๖๙,๒๘๙

ที่มา : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

แหล่งน้ำเพื่อการเกษตร

พื้นที่ชลประทาน

ระบบชลประทานของจังหวัดราชบุรี ประกอบด้วยโครงการส่งน้ำจากเขื่อนหลัก และอ่างเก็บน้ำ ซึ่งเป็นแหล่งน้ำสำคัญเพื่อการเกษตรและอุปโภค-บริโภคของจังหวัดราชบุรี โดยโครงการชลประทานประกอบด้วย ๗ โครงการ และดูแลขอบเขตพื้นที่การส่งน้ำดังนี้

๑) โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาท่ามะกา ขอบเขตพื้นที่อำเภอบ้านโป่ง อำเภอโพธาราม อำเภอจอมบึง และอำเภอเมืองราชบุรี รวมพื้นที่ส่งน้ำ (พื้นที่ชลประทาน) จำนวน ๓๔๗,๕๐๔ ไร่

๒) โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษานครปฐม ขอบเขตพื้นที่อำเภอบ้านโป่ง รวมพื้นที่ส่งน้ำ (พื้นที่ชลประทาน) จำนวน ๑๖,๐๗๗ ไร่

๓) โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษากำแพงแสน ขอบเขตพื้นที่อำเภอบ้านโป่ง รวมพื้นที่ส่งน้ำ (พื้นที่ชลประทาน) จำนวน ๑๒,๖๓๘ ไร่

๔) โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษานครชุม ขอบเขตพื้นที่อำเภอบ้านโป่ง อำเภอโพธาราม อำเภอบางแพ และอำเภอดำเนินสะดวก รวมพื้นที่ส่งน้ำ (พื้นที่ชลประทาน) จำนวน ๑๐๘,๓๖๘ ไร่

๕) โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาราชบุรีฝั่งซ้าย ขอบเขตพื้นที่อำเภอโพธาราม อำเภอดำเนินสะดวก อำเภอบางแพ อำเภอบ้านโป่ง และอำเภอเมืองราชบุรี รวมพื้นที่ส่งน้ำ (พื้นที่ชลประทาน) จำนวน ๑๗๕,๕๖๓ ไร่

๖) โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาราชบุรีฝั่งขวา ขอบเขตพื้นที่อำเภอวัดเพลง อำเภอปากท่อ และอำเภอเมืองราชบุรี รวมพื้นที่ส่งน้ำ (พื้นที่ชลประทาน) จำนวน ๑๐๖,๙๘๕ ไร่

๗) โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาดำเนินสะดวก ขอบเขตพื้นที่อำเภอดำเนินสะดวก รวมพื้นที่ส่งน้ำ (พื้นที่ชลประทาน) จำนวน ๑๗,๐๕๓ ไร่

อ่างเก็บน้ำขนาดกลาง พื้นที่นอกเขตชลประทาน ส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่ที่มีสภาพแห้งแล้งและขาดน้ำเพื่อการเกษตร อุปโภคและบริโภคในฤดูแล้ง โดยมีโครงการชลประทานดูแลอ่างเก็บน้ำขนาดกลาง จำนวน ๕ แห่ง ได้แก่

๑) อ่างเก็บน้ำห้วยสำนักไม้เต็ง อำเภอเมืองราชบุรี เป็นอ่างเก็บน้ำที่ใหญ่ที่สุดในจังหวัดราชบุรี ปริมาณน้ำที่สามารถเก็บได้ ๔๕.๔๘ ล้านลูกบาศก์เมตร พื้นที่ชลประทาน จำนวน ๑๔,๔๔๖ ไร่

๒) อ่างเก็บน้ำชัยป่าหวาย อำเภอสวนผึ้ง ปริมาณน้ำที่สามารถเก็บได้ ๒.๕๐ ล้านลูกบาศก์เมตร พื้นที่รับประโยชน์ จำนวน ๑,๑๑๗ ครัวเรือน (ระบบน้ำเพื่อการอุปโภค - บริโภค)

๓) อ่างเก็บน้ำห้วยท่าเคย อำเภอบ้านคา ปริมาณน้ำที่สามารถเก็บได้ ๒๓.๔๐ ล้านลูกบาศก์เมตร พื้นที่ชลประทาน จำนวน ๓,๕๐๓ ไร่

๔) อ่างเก็บน้ำโป่งกระทิง อำเภอบ้านคา ปริมาณน้ำที่สามารถเก็บได้ ๐.๒๓ ล้านลูกบาศก์เมตร พื้นที่รับประโยชน์ จำนวน ๔๒๐ ครัวเรือน (ระบบน้ำเพื่อการอุปโภค - บริโภค)

๕) อ่างเก็บน้ำห้วยมะหาด อำเภอบ้านคา ปริมาณน้ำที่สามารถเก็บได้ ๔.๓๐ ล้านลูกบาศก์เมตร พื้นที่ชลประทาน จำนวน ๕,๘๐๓ ไร่

อ่างเก็บน้ำขนาดเล็ก มีจำนวน ๖๔ แห่ง (อยู่ในความดูแลของโครงการชลประทานราชบุรี จำนวน ๒๙ แห่ง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ๓๐ แห่ง และสำนักงานทรัพยากรน้ำภาค ๗ จำนวน ๕ แห่ง) ฝ่ายทดน้ำ จำนวน ๒๐ แห่ง และ สถานีสูบน้ำด้วยไฟฟ้า จำนวน ๑๓ แห่ง กระจายอยู่ในพื้นที่อำเภอปากท่อ อำเภอจอมบึง อำเภอสวนผึ้ง และ อำเภอบ้านคา

โครงการชลประทาน ๘ โครงการ ดูแลขอบเขตพื้นที่การส่งน้ำในจังหวัดราชบุรี

โครงการส่งน้ำ และ บำรุงรักษา/ ชลประทาน	พื้นที่ ชลประทาน ทั้งจังหวัด (ไร่)	จำนวนพื้นที่ชลประทานในความรับผิดชอบรายอำเภอ (ไร่)									
		จอมบึง	ดำเนินะ	บางแพ	บ้านคา	บ้านโป่ง	ปากท่อ	โพธาราม	เมือง	วัดเพลง	สวนผึ้ง
ท่ามะกา	๓๔๗,๕๐๔	๗,๗๐๙				๑๐๙,๗๓๑		๑๑๗,๗๔๑	๑๑๒,๓๒๓		
นครปฐม	๑๖,๐๗๗					๑๖,๐๗๗					
กำแพงแสน	๑๒,๖๓๘					๑๒,๖๓๘					
นครชุม	๑๐๘,๓๖๘		๒๐,๖๗๔	๔๗,๙๘๘		๓๒,๙๔๔		๖,๗๖๒			
ราชบุรีฝั่งซ้าย	๑๗๕,๕๖๓		๕๘,๙๐๙	๒๗,๘๒๖		๑๒๓		๕๗,๒๑๒	๓๑,๔๙๓		
ราชบุรีฝั่งขวา	๑๐๖,๙๘๕						๕๔,๙๒๖		๓๑,๑๕๔	๒๐,๙๐๕	
ดำเนินสะดวก	๑๗,๐๕๓		๑๗,๐๕๓								
ราชบุรี	๒๒,๔๑๕				๗,๙๖๙		๑๐,๑๑๒		๔,๓๓๔		
รวม	๘๐๖,๖๐๓	๗,๗๐๙	๙๖,๖๓๖	๗๕,๘๑๔	๗,๙๖๙	๑๗๑,๕๑๓	๖๕,๐๓๘	๑๘๑,๗๑๕	๑๗๙,๓๐๔	๒๐,๙๐๕	

ที่มา : โครงการชลประทานจังหวัดราชบุรี

พื้นที่ทำการเกษตรด้านพืช ปี ๒๕๖๒

อำเภอ	พื้นที่ทำการเกษตร (ไร่)											
	ทำนา		ทำไร่		พืชผัก		ไม้ผล		ไม้ยืนต้น		ไม้ดอก/ประดับ	
	พื้นที่	คร่าวเรือน	พื้นที่	คร่าวเรือน	พื้นที่	คร่าวเรือน	พื้นที่	คร่าวเรือน	พื้นที่	คร่าวเรือน	พื้นที่	คร่าวเรือน
เมือง	๔๘,๙๖๙.๕๐	๒,๘๕๒	๑๑,๘๔๘	๔๓๙	๔,๗๓๑	๑,๘๔๓	๖,๖๘๔	๑,๔๒๘	๑๓,๒๒๑	๑,๑๖๐	๑๑๗	๓๒
บ้านโป่ง	๔๖,๑๐๒.๒๕	๓,๗๐๐	๔๖,๒๔๔	๓,๔๕๔	๔,๓๗๐	๑,๘๑๑	๔,๒๕๔	๒,๒๔๒	๒,๑๓๘	๔๘๙	๓๕๐	๑๒๖
โพธาราม	๔๕,๓๘๔.๒๕	๓,๔๑๔	๖๓,๙๒๙.๒๕	๒,๒๒๗	๓,๙๓๐	๑,๐๙๔	๔,๖๑๕	๑,๕๔๐	๔,๒๘๔.๕	๗๖๐	๑,๕๒๑.๒๕	๕๓
บางแพ	๔,๒๒๕.๐๐	๒๐๐	๒,๑๘๔	๑๙๙	๑,๘๗๔	๒๒๕	๑๐,๕๕๔	๗๖๖	๕,๙๕๓	๓๕๘	๗๖๘	๓๐
ดำเนินสะดวก	๒๔๙.๕๐	๗	๕๓๒	๙๖	๑๐,๒๖๘	๑,๒๐๗	๔๗,๙๔๗	๓,๘๘๘	๓๕,๙๗๒	๒,๗๖๒	๖๔๕	๒๘
ปากท่อ	๕๘,๗๔๒.๗๕	๓,๙๗๕	๓๕,๖๔๑	๙๖๕	๑๕,๙๕๖	๑,๘๒๙	๙,๕๗๔	๑,๐๐๓	๒๒,๖๘๐	๙๕๔	๒๙๓	๕๐
วัดเพลง	๔,๙๑๕.๐๐	๓๔๑	๐	๐	๑,๓๕๒	๕๓๐	๙๑๓	๔๙๕	๕,๔๗๙	๕๐๙	๐	๐
จอมบึง	๓๐,๓๒๘.๐๐	๒,๓๔๙	๑๒๑,๐๔๓.๓	๓,๘๓๑	๑๒,๒๒๔	๒,๕๑๐	๔,๒๔๗	๖๕๒	๑๘,๑๗๑.๑๔	๗๕๒	๖๒๗	๑๙๐
สวนผึ้ง	๓๘๓.๕๐	๔๕	๒๙,๗๕๔	๑,๓๒๖	๓,๒๒๘	๘๐๕	๗,๖๘๒	๑,๑๒๘	๒๑,๐๗๔	๑,๐๑๘	๙๓	๒๖
บ้านคา	๗.๐๐	๑	๙๐,๕๖๐	๒,๘๒๙	๔,๔๖๘	๘๖๐	๓,๒๑๙	๕๙๐	๑๕,๓๔๐	๘๔๐	๙	๑๑
รวม	๒๓๙,๐๖๗.๐๐	๑๖,๕๖๑	๔๐๑,๗๓๕.๕	๑๕,๓๖๖	๖๒,๔๐๐	๑๒,๗๑๔	๙๙,๖๘๙	๑๓,๗๓๒	๑๔๔,๓๑๒.๖	๙,๖๐๒	๔,๔๒๓.๒๕	๕๔๖

ที่มา : สำนักงานเกษตรจังหวัดราชบุรี
จากการขึ้นทะเบียนและการสำรวจ

ข้อมูลสถิติด้านปศุสัตว์ที่สำคัญ ปี ๒๕๕๘ - ๒๕๖๒

ชนิดปศุสัตว์	ปี ๒๕๕๘		ปี ๒๕๕๙		ปี ๒๕๖๐		ปี ๒๕๖๑		ปี ๒๕๖๒	
	เกษตรกร (ราย)	จำนวน (ตัว)	เกษตรกร (ราย)	จำนวน (ตัว)	เกษตรกร (ราย)	จำนวน (ตัว)	เกษตรกร (ราย)	จำนวน (ตัว)	เกษตรกร (ราย)	จำนวน (ตัว)
สุกร	๑,๔๒๓	๑,๗๕๐,๐๐๕	๘๓๘	๑,๕๙๔,๒๙๔	๘๘๗	๑,๗๖๖,๑๒๔	๘๗๓	๑,๙๑๑,๖๒๕	๘๓๗	๒,๐๖๔,๕๖๐
โคนม	๒,๑๗๕	๔๗,๘๕๕	๑,๓๘๐	๒๗,๘๑๕	๑,๕๕๑	๓๔,๓๖๗	๑,๕๘๖	๓๖,๙๕๖	๑,๖๕๕	๓๘,๔๔๒
โคเนื้อ	๙,๑๕๕	๙๖,๕๔๖	๗,๔๔๔	๘๕,๙๘๗	๗,๗๘๓	๘๙,๕๔๗	๗,๘๐๗	๙๔,๑๙๘	๑๕,๖๓๔	๘๓,๓๑๐
ไก่	๑๖,๓๗๕	๑๑,๖๙๙,๕๓๒	๑๕,๖๑๙	๘,๑๒๑,๗๙๓	๑๗,๑๒๓	๙,๓๗๓,๑๘๘	๑๗,๖๓๙	๑๕,๒๕๕,๐๒๕	๑๘,๐๕๕	๑๑,๘๘๖,๓๑๓
เป็ด	๑,๓๓๘	๖๗๘,๕๔๒	๑,๕๐๓	๔๙๔,๑๙๑	๑,๕๔๗	๓๐๖,๔๘๕	๑,๕๕๗	๓๙๘,๖๗๕	๙๕๕	๓๐๘,๐๔๗
แพะ	๗๐๖	๑๘,๓๐๕	๗๖๙	๒๒,๔๒๖	๘๒๒	๑๗,๕๙๔	๘๒๘	๒๐,๗๐๔	๗๕๗	๑๘,๑๗๙
แกะ	๒๒	๗๑๐	๑๙	๘๙๑	๒๒	๗๔๘	๒๐	๘๐๒	๒๓	๙๖๗
กระบือ	๖๗	๔๘๓	๕๔	๓๗๙	๖๑	๓๘๖	๕๕	๔๖๙	๕๓	๔๒๑

ที่มา : สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดราชบุรี

จากระบบทะเบียนเกษตรกร

พื้นที่ทำการเกษตร ด้านประมง ปี ๒๕๖๐ -๒๕๖๒

อำเภอ	พื้นที่ทำการเกษตร ด้านประมง					
	ปี ๒๕๖๐		ปี ๒๕๖๑		ปี ๒๕๖๒	
	พื้นที่ (ไร่)	ครัวเรือน	พื้นที่ (ไร่)	ครัวเรือน	พื้นที่ (ไร่)	ครัวเรือน
เมือง	๖๕๑.๔๘	๘๕	๖๔๒.๘๔	๑๐๑	๘๘๓.๐๒	๑๐๗
โพธาราม	๒,๗๕๖.๗๕	๓๙๓	๓,๒๔๖.๓๒	๔๒๐	๓,๐๙๓.๑๑	๔๒๑
บางแพ	๒๑,๘๑๘.๑๒	๑,๐๘๒	๒๑,๑๐๖.๐๙	๑,๑๐๕	๒๑,๘๗๙.๘๒	๑,๐๙๔
บ้านโป่ง	๘๐๒.๓๖	๒๑๖	๑,๐๒๙.๙๖	๒๓๖	๑,๑๐๕.๐๖	๒๔๖
ดำเนินสะดวก	๒,๓๙๖.๑๖	๒๓๔	๒,๓๙๔.๒๒	๒๔๑	๒,๓๕๓.๗๗	๒๔๙
วัดเพลง	๒,๑๒๑.๔๒	๒๑๖	๑,๙๒๓.๔๗	๒๐๐	๑,๙๓๕.๙๗	๒๐๔
ปากท่อ	๕๖๖.๓๒	๒๑๐	๕๕๙.๗๖	๒๒๙	๕๗๙.๘๑	๒๔๐
จอมบึง	๒๖๑.๒๕	๑๔๖	๑,๑๗๘.๑๕	๑๔๙	๓๐๗.๑๕	๑๕๗
สวนผึ้ง	๑๔๐.๐๓	๑๕๕	๑๕๗.๒๘	๑๖๘	๑๕๑.๔๒	๑๖๗
บ้านคา	๑๑๑.๑๒	๙๓	๑๐๘.๖๒	๙๑	๑๐๙.๓๗	๙๒
รวม	๓๑,๖๒๕.๐๑	๒,๘๓๐	๓๒,๓๔๖.๗๑	๒,๙๔๐	๓๒,๓๙๘.๕๐	๒,๙๗๗

ที่มา : สำนักงานประมงจังหวัดราชบุรี

ข้อมูลชนิดสัตว์น้ำที่สำคัญของจังหวัด ปี ๒๕๕๙ - ๒๕๖๒

ชนิดสัตว์น้ำ	ปี ๒๕๕๙			ปี ๒๕๖๐			ปี ๒๕๖๑			ปี ๒๕๖๒		
	จำนวนฟาร์ม	พื้นที่ (ไร่)	ผลผลิต (ตัน)	จำนวนฟาร์ม	พื้นที่ (ไร่)	ผลผลิต (ตัน)	จำนวนฟาร์ม	พื้นที่ (ไร่)	ผลผลิต (ตัน)	จำนวนฟาร์ม	พื้นที่ (ไร่)	ผลผลิต (ตัน)
กุ้งขาวแวนนาไม	๖๖๘	๑๒,๕๑๘.๐๐	๘,๗๘๑.๓๕	๗๖๑	๑๕,๕๒๕.๕๕	๑๐,๖๓๕.๕๘	๘๑๔	๑๖,๕๖๔.๖๑	๑๐,๗๘๔.๓๒	๘๔๓	๑๖,๗๖๒.๓๑	๘,๒๗๔.๕๕
กุ้งก้ามกราม	๔๓๒	๘,๖๐๐.๑๐	๒,๔๕๒.๔๑	๓๗๑	๗,๑๙๙.๓๐	๒,๙๑๕.๘๙	๓๔๐	๖,๕๙๗.๑๖	๒,๖๐๔.๔๗	๓๓๖	๖,๔๘๒.๓๖	๒,๐๔๐.๒๒
ปลาสีกิต	๔	๑๑๘.๕๐	๙.๕๘	๑๓	๓๖๓.๐๐	๑๔.๓๒	๖	๑๔๐.๐๐	๒๓.๙๕	๗	๑๔๑.๒๕	๔๒.๒๗
ปลานิล	๙๗๒	๔,๖๘๑.๐๘	๑,๒๕๑.๗๕	๑,๐๐๑	๔,๘๔๑.๘๐	๑,๑๔๙.๕๙	๑,๐๒๗	๕,๙๘๘.๑๕	๑,๖๕๐.๙๗	๑,๐๖๔	๕,๑๑๗.๐๓	๓,๒๒๓.๑๕
ปลาดุก	๗๓	๒๖๐.๗๕	๑,๒๓๖.๕๒	๕๖	๒๐๒.๐๐	๗๙๙.๑๕	๖๘	๒๕๘.๓๑	๔๕๖.๙๙	๗๑	๒๖๒.๒๐	๓๔๐.๐๖
ปลาตะเพียน	๓๕๗	๒,๖๒๒.๓๐	๑๗๘.๙๖	๓๖๐	๒,๖๐๘.๓๐	๑๔๐.๐๑	๓๔๔	๒,๔๙๖.๘๐	๗๓๕.๐๑	๓๔๐	๒,๔๗๑.๘๐	๒,๐๙๖.๔๒
ปลาชวยงาม (ล้านตัว)	๑๓๑	๔๗๘.๒๘	๖.๖๕ (ล้านตัว)	๒๒๓	๕๐๑.๓๐	๖.๙๗ (ล้านตัว)	๒๖๗	๖๕๑.๖๒	๔๑.๒๘ (ล้านตัว)	๒๗๕	๖๔๑.๒๓	๑๗๔.๐๑ (ล้านตัว)
รวม	๒,๖๓๗	๒๙,๒๗๙.๐๑	๑๓,๙๑๗.๒๒	๒,๗๘๕	๓๑,๒๔๑.๒๕	๑๕,๖๖๑.๕๑	๒,๘๖๖	๓๒,๖๙๖.๖๕	๑๖,๒๙๖.๙๙	๒,๙๓๖	๓๑,๘๗๘.๑๘	๑๖,๑๙๐.๖๘

ที่มา : สำนักงานประมงจังหวัดราชบุรี

ประเภทภัยตามลำดับความเสี่ยงในการเกิดสาธารณภัยจังหวัดราชบุรี

ประเภทของภัย	พื้นที่เสี่ยงภัยและระดับความเสี่ยง			สาเหตุ/ปัจจัยเสี่ยง/ความถี่ของภัย/ความแปรปรวนในพื้นที่	ศักยภาพของพื้นที่
	เสี่ยงสูง	เสี่ยงปานกลาง	เสี่ยงต่ำ		
๑. คมนาคมและขนส่ง	อ.บ้านโป่ง อ.โพธาราม อ.เมืองฯ อ.ปากท่อ	อ.สวนผึ้ง อ.จอมบึง	อ.ดำเนินฯ อ.วัดเพลง อ.บางแพ อ.บ้านคา	<ul style="list-style-type: none"> - ทางหลวงแผ่นดินทั้งสายเก่าสายเพชรเกษม ทางหลวงหมายเลข ๔ และเส้นทางสายใหม่ ทางหลวงหมายเลข ๓๓๘ ตัดผ่านจังหวัด ซึ่งเป็นเส้นทางหลักของการเดินทางสู่ภาคใต้ ทำให้มียานพาหนะวิ่งผ่านจังหวัดจำนวนมาก - จุดเสี่ยงจากจุดตัดทางรถไฟกับเส้นทางถนน และจุดลักข้ามไม่มีป้ายหรือสัญญาณเตือน - พฤติกรรมของผู้ขับขี่ เช่น เมาสุรา ประมาท 	<ul style="list-style-type: none"> - จุดตรวจเพื่อชะลอความเร็วของรถยนต์บนเส้นทางสายหลักและเส้นทางที่เป็นจุดเสี่ยงจุดอันตราย - หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับความปลอดภัยทางถนนมีการบังคับใช้มาตรการและกฎหมายที่เกี่ยวข้องอย่างเคร่งครัด - องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการสอดส่องและป้องกันอันตรายในระดับพื้นที่
๒. อัคคีภัย	ทุกอำเภอ			<ul style="list-style-type: none"> - บางพื้นที่เป็นชุมชนแออัดวัสดุ ปลูกสร้างบ้านเรือนติดไฟง่าย และเผาไหม้ได้รวดเร็ว และพื้นที่เข้าถึงยาก ทำให้ยากต่อการควบคุมเพลิง - พฤติกรรมของบุคคล เช่น ความประมาท ความเท่าไม่ถึงการณ์ 	<ul style="list-style-type: none"> - การฝึกการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยอัคคีภัย - องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเตรียมความพร้อมในการตั้งงบประมาณการให้ความรู้กับประชาชนในพื้นที่และงบประมาณในการให้ความช่วยเหลือฯ
๓. वादภัย	อ.เมืองฯ อ.ปากท่อ อ.โพธาราม อ.จอมบึง	อ.ดำเนินฯ อ.สวนผึ้ง อ.บ้านคา	อ.บ้านโป่ง อ.วัดเพลง อ.บางแพ	<ul style="list-style-type: none"> - การเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ - การสร้างบ้านเรือนมีลักษณะชั่วคราวหรือ กึ่งชั่วคราวไม่ต้านทานแรงลม - พื้นที่ปลูกสร้างบางส่วนตั้งอยู่ในแนวปะทะแรงลม 	<ul style="list-style-type: none"> - องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเตรียมความพร้อมในการตั้งงบประมาณการให้ความรู้กับประชาชนในพื้นที่และงบประมาณในการให้ความช่วยเหลือฯ
๔. ภัยแล้ง	อ.สวนผึ้ง อ.บ้านคา อ.จอมบึง	อ.บ้านโป่ง อ.โพธาราม อ.ปากท่อ อ.เมืองฯ	อ.ดำเนินฯ อ.วัดเพลง อ.บางแพ	<ul style="list-style-type: none"> - การเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ ส่งผลให้ฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาล และฝนทิ้งช่วง - พื้นที่เพาะปลูกมากกว่าร้อยละ ๕๐ อยู่นอกเขตพื้นที่ชลประทาน 	<ul style="list-style-type: none"> - จังหวัดดำเนินการขุดลอกคูคลอง/สระน้ำ เพื่อใช้เป็นพื้นที่กักเก็บน้ำสำหรับการอุปโภค และการทำการเกษตร - เป็นพื้นที่รับน้ำจากเขื่อนศรีนครินทร์ และเขื่อนวิบูลย์ จังหวัดกาญจนบุรี - อยู่ในพื้นที่สามลุ่มน้ำหลัก

ประเภทของภัย	พื้นที่เสี่ยงภัยและระดับความเสี่ยง			สาเหตุ/ปัจจัยเสี่ยง/ความล่าช้า/ความเปราะบางในพื้นที่	ศักยภาพของพื้นที่
	เสี่ยงสูง	เสี่ยงปานกลาง	เสี่ยงต่ำ		
๕. อุทกภัย	อ.สวนผึ้ง อ.บ้านคา อ.จอมบึง	อ.โพธาราม อ.บ้านโป่ง อ.ปากท่อ อ.เมืองฯ	อ.ดำเนินฯ อ.วัดเพลง อ.บางแพ	<ul style="list-style-type: none"> - เป็นพื้นที่รับน้ำจากเขื่อนศรีนครินทร์ และเขื่อนวชิราลงกรณ์ จังหวัดกาญจนบุรี - มีพื้นที่ติดริมแม่น้ำแม่กลอง ๑๓๔ หมู่บ้าน/ชุมชน (๒๕ ตำบล ๒๖ อปท.) - บริเวณชายแดนด้านตะวันตกติดกับสหภาพพม่า เป็นพื้นที่ภูเขาสูง หากมีปริมาณฝนมากทำให้เกิดน้ำป่าไหลหลากและอุทกภัย - ผังเมืองและการก่อสร้างบางส่วนกีดขวางทางน้ำ ทำให้การระบายน้ำในพื้นที่เป็นไปอย่างล่าช้า อาจก่อให้เกิดน้ำท่วมขังในบางพื้นที่ 	<ul style="list-style-type: none"> - ประชาชนเรียนรู้ และปรับตัวให้สามารถดำรงชีวิตและรับมือกับสถานการณ์ภัยที่เกิดขึ้นได้ - พื้นที่มีคลองซอย และลำน้ำสายย่อยในการระบายน้ำ - จังหวัดดำเนินโครงการขุดลอกคูคลอง/สระน้ำ และกำจัดวัชพืชเพื่อเปิดทางระบายน้ำทุกปี
๖. ภัยหนาว	อ.สวนผึ้ง อ.บ้านคา	อ.ปากท่อ อ.จอมบึง	อ.โพธาราม อ.บ้านโป่ง อ.เมืองฯ อ.วัดเพลง อ.ดำเนินฯ อ.บางแพ	<ul style="list-style-type: none"> - เป็นพื้นที่สูงและติดเทือกเขาตะนาวศรี - ได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ 	<ul style="list-style-type: none"> - องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดเตรียมเครื่องกันหนาวช่วยเหลือผู้ประสบภัย
๗. ไฟป่าและหมอกควัน	อ.สวนผึ้ง อ.บ้านคา อ.ปากท่อ	-	-	<ul style="list-style-type: none"> - วิถีชีวิตทำเกษตรกรรม การเผาฟางข้าว ไร่เผา ฯลฯ อาจทำให้เกิดไฟป่าลุกลามได้ - พื้นที่บางส่วนเป็นพื้นที่แห้งแล้ง ใช้เป็นพื้นที่เลี้ยงสัตว์ ซึ่งมีการเผาพื้นที่ให้เกิดหญ้าระบัดใหม่ 	<ul style="list-style-type: none"> - องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเตรียมความพร้อมในการตั้งงบประมาณการให้ความรู้กับประชาชนในพื้นที่
๘. สารเคมีและวัตถุอันตราย	อ.เมืองฯ อ.โพธาราม อ.บ้านโป่ง	อ.วัดเพลง อ.ดำเนินฯ อ.บางแพ อ.จอมบึง อ.ปากท่อ	อ.สวนผึ้ง อ.บ้านคา	<ul style="list-style-type: none"> - พื้นที่นิคมอุตสาหกรรม ไกล่ถนนสายหลัก และเขตชุมชน - มีโรงงานผลิตไฟฟ้าขนาดใหญ่ - มีแนวท่อส่งก๊าซธรรมชาติ - การขนส่งสารเคมีและวัตถุอันตรายผ่านถนนสายหลัก 	<ul style="list-style-type: none"> - มีส่วนปฏิบัติการระบบท่อเขต ๕ รับผิดชอบระบบท่อส่งก๊าซฯ โดยใช้ระบบควบคุมอัตโนมัติ (ระบบ SCADA) - มีส่วนราชการระดับจังหวัดควบคุมดูแล

ประเภทของภัย	พื้นที่เสี่ยงภัยและระดับความเสี่ยง			สาเหตุ/ปัจจัยเสี่ยง/ความ ล่าแหลม/ความเปราะบาง ในพื้นที่	ศักยภาพของพื้นที่
	เสี่ยงสูง	เสี่ยง ปานกลาง	เสี่ยงต่ำ		
๙. แผ่นดินไหว/ อาคารถล่ม	อ.สวนผึ้ง อ.บ้านคา	อ.จอมบึง	อ.เมือง อ.ดำเนิน สะตวง อ.บ้านโป่ง อ.บางแพ อ.โพธาราม อ.ปากท่อ อ.วัดเพลง	- พื้นที่ใกล้รอยเลื่อน เจดีย์สามองค์	- อาคารสมัยใหม่ ออกแบบ รองรับแรงสั่นสะเทือน
๑๐. โรคระบาด พืช/สัตว์/คน	ทุกอำเภอ			- มีพื้นที่ฟาร์มปศุสัตว์ ระบบเปิด - มีพื้นที่กสิกรรม ทั้งพืชไร่ พืชสวน และข้าว	- มีส่วนราชการระดับ จังหวัดควบคุมดูแล

.....

นโยบายของรัฐเกี่ยวกับปลาสวยงาม

๑. ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. ๒๕๖๑ - ๒๕๘๐) มีเป้าหมายการพัฒนาประเทศ คือ “ประเทศชาติมั่นคง ประชาชนมีความสุข เศรษฐกิจพัฒนาอย่างต่อเนื่อง สังคมเป็นธรรม ฐานทรัพยากรธรรมชาติยั่งยืน” โดยยกระดับ ศักยภาพของประเทศในหลากหลายมิติ พัฒนาคนในทุกมิติและในทุกช่วงวัยให้เป็นคนดี เก่ง และมีคุณภาพ สร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม สร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และมีภาครัฐของประชาชนเพื่อประชาชนและประโยชน์ส่วนรวม โดยการประเมินผลการพัฒนาตามยุทธศาสตร์ชาติ ประกอบด้วย

- ๑) ความอยู่ดีมีสุขของคนไทยและสังคมไทย
- ๒) ชีตความสามารถในการแข่งขัน การพัฒนาเศรษฐกิจ และการกระจายรายได้
- ๓) การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศ
- ๔) ความเท่าเทียมและความเสมอภาคของสังคม
- ๕) ความหลากหลายทางชีวภาพ คุณภาพสิ่งแวดล้อม และความยั่งยืนของทรัพยากรธรรมชาติ
- ๖) ประสิทธิภาพการบริหารจัดการและการเข้าถึงการให้บริการของภาครัฐ

๒. ยุทธศาสตร์เกษตรและสหกรณ์ ระยะ ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๗๙) มุ่งในการแก้ไขจุดอ่อนและเสริมจุดแข็งให้เอื้อต่อการพัฒนาภาคการเกษตรในระยะยาว เพื่อบรรลุวิสัยทัศน์ “เกษตรกรรมมั่นคง ภาคการเกษตรมั่งคั่ง ทรัพยากรการเกษตรยั่งยืน” โดยมีแนวทางไปสู่เป้าหมาย คือ

- ยุทธศาสตร์ที่ ๑ สร้างความเข้มแข็งให้กับเกษตรกรและสถาบันเกษตรกร
- ยุทธศาสตร์ที่ ๒ เพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและยกระดับมาตรฐานสินค้า
- ยุทธศาสตร์ที่ ๓ เพิ่มความสามารถในการแข่งขันภาคการเกษตรด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรม
- ยุทธศาสตร์ที่ ๔ บริหารจัดการทรัพยากรการเกษตรและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน
- ยุทธศาสตร์ที่ ๕ พัฒนาระบบบริหารจัดการภาครัฐ

๓. การพัฒนาการเกษตรในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔) เป็นส่วนหนึ่งของแผนยุทธศาสตร์เกษตรและสหกรณ์ ระยะ ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๗๙) ถือเป็นกรอบแนวทางสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาภาคการเกษตรในระยะ ๕ ปีแรก (พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔) ที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔) และนโยบายรัฐบาลภายใต้วิสัยทัศน์ “ภาคเกษตรก้าวไกลด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรม ตลาดนำการผลิต ชีวิตเกษตรกรมีคุณภาพ ทรัพยากรการเกษตรมีความสมดุลและยั่งยืน”

ยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนาการเกษตร

- ยุทธศาสตร์ที่ ๑ สร้างความเข้มแข็งให้กับเกษตรกรและสถาบันเกษตรกร
 - ขยายผลการทำการเกษตรตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
 - เสริมสร้างความภาคภูมิใจและความมั่นคงในการประกอบอาชีพเกษตรกร
 - ส่งเสริมการทำเกษตรกรรมยั่งยืนให้เห็นผลในทางปฏิบัติ
 - พัฒนาการรู้ของเกษตรกรสู่เกษตรกรมืออาชีพ
 - สร้างความเข้มแข็งและเชื่อมโยงเครือข่ายของเกษตรกร และสถาบันเกษตรกร

ยุทธศาสตร์ที่ ๒ เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการสินค้าเกษตรตลอดโซ่อุปทาน

- ส่งเสริมการผลิตสินค้าเกษตรให้ได้มาตรฐานรองรับความต้องการของตลาด
- ส่งเสริมการบริหารจัดการโซ่อุปทานสินค้าเกษตร
- เพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตร
- จัดตั้งศูนย์กลางและพัฒนาระบบตลาดสินค้าเกษตร
- เสริมสร้างความมั่นคงทางอาหารอย่างยั่งยืน
- สนับสนุนความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชน
- สนับสนุนการจัดการความเสี่ยงที่จะกระทบต่อพืชผลทางการเกษตร
- ส่งเสริมการค้าชายแดน การพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษ และความร่วมมือระหว่างประเทศ

ยุทธศาสตร์ที่ ๓ เพิ่มความสามารถในการแข่งขันภาคการเกษตรด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรม

- ส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัย เทคโนโลยี และนวัตกรรมด้านการเกษตร
- พัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศการเกษตรและเชื่อมโยงข้อมูลอย่างเป็นระบบ
- ส่งเสริมการนำงานวิจัย เทคโนโลยี และนวัตกรรมไปใช้ประโยชน์

ยุทธศาสตร์ที่ ๔ บริหารจัดการทรัพยากรการเกษตรและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน

- ฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรการเกษตร
- ส่งเสริมการเกษตรที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม
- บริหารจัดการทรัพยากรน้ำ
- บริหารจัดการพื้นที่ทำกินทางการเกษตร
- สร้างภูมิคุ้มกันการเกษตรต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

ยุทธศาสตร์ที่ ๕ พัฒนาระบบบริหารจัดการภาครัฐ

- พัฒนาบุคลากรการเกษตรภาครัฐ ปรับปรุงโครงสร้างส่วนราชการ และกระบวนการทำงาน
- ปรับปรุงแก้ไขกฎหมาย และกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร

๔. นโยบายสำคัญของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

๑) ระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่

เกษตรแปลงใหญ่ คือ วิธีการหนึ่งในการเพิ่มความได้เปรียบทางการแข่งขันของหน่วยผลิตด้วยการคำนวณทางเศรษฐศาสตร์ เพื่อวิเคราะห์ปริมาณการผลิตที่มีประสิทธิภาพสูงสุด หรืออีกนัยหนึ่งคือการบริหารความสัมพันธ์ที่เหมาะสมระหว่างต้นทุนการผลิตกับปริมาณการผลิต/ขนาดการผลิต เพื่อให้เกิดการประหยัดต่อขนาด (Economies of Scale) ซึ่งจะเกิดขึ้นได้โดยการผลักดันให้เกษตรกรรวมกลุ่มการผลิต การจัดหาปัจจัยการผลิต ที่มีคุณภาพดี (พันธุ์พืช ปุ๋ย เครื่องจักรกลทางการเกษตร และเทคโนโลยีสมัยใหม่) การจัดการด้านการตลาดและห่วงโซ่อุปทาน รวมทั้งมีการบริหารจัดการฟาร์มที่ดี เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของธุรกิจ คือ การเพิ่มขีดความสามารถในการสร้างกำไร ความมั่นคงของกิจการและการเติบโต และความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม

๒) ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.)

ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) คือ วิธีการจัดการความรู้อย่างหนึ่ง เพื่อให้เกษตรกรที่ต้องการความรู้ ได้รับความรู้และเรียนรู้ที่จะปรับตัวให้พร้อมรับการเกษตรสมัยใหม่ ซึ่งประกอบด้วยกระบวนการจัดการความรู้ และกระบวนการบริหารการเปลี่ยนแปลง โดยใช้สถานที่ที่เป็นที่ตั้งของแปลงเกษตร/ฟาร์ม ซึ่งเกษตรกรที่เป็นเจ้าของมีความรู้ความสามารถในการผลิตในระดับที่เป็นตัวอย่างให้เกษตรกรรอบบริเวณได้เรียนรู้ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ (Knowledge Center)

๓) พัฒนาเกษตรกรสู่ Smart Farmer

โครงการ Smart Farmer คือ กระบวนการพัฒนาทรัพยากรเกษตรกร (Human Resource Development) หรือการพัฒนาและส่งเสริมขีดความสามารถของเกษตรกร ให้มีความรู้ ความสามารถ ความเข้าใจ มีทักษะในการปฏิบัติงาน ตลอดจนมีทัศนคติและพฤติกรรมที่ดี เพื่อให้มีประสิทธิภาพในการทำอาชีพเกษตรกรรมที่ดีขึ้นในปัจจุบันและอนาคต เช่น การฝึกอบรม การศึกษา การสอนงานและให้คำแนะนำ (Coaching and Mentoring) และการพัฒนาสภาพแวดล้อมให้สนับสนุนการจัดการองค์ความรู้ การเรียนรู้ และการบริหารการเปลี่ยนแปลงไปสู่ความสำเร็จ และจะต้องดำเนินการพัฒนาอีกต่อไปเรื่อยๆ ตลอดเวลาที่ยังมีชีวิต

๔) ตลาดสินค้าเกษตร

ตลาดสินค้าเกษตร คือ การที่ผู้ซื้อ ผู้ขาย มีการตกลงซื้อขายสินค้าและบริการร่วมกัน รวมทั้งปัจจัยการผลิต ซึ่งจะมีความหมายรวมถึงตลาดภายในประเทศ ตลาดชายฝั่ง ตลาดชายปลึก ตลาดต่างประเทศ ตลาดผลผลิต ตลาดปัจจัยการผลิต ตลาดซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า รวมถึงตลาดพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ (e-Commerce) ทั้งนี้ ลักษณะโครงสร้างตลาดที่สำคัญ ประกอบด้วย ลักษณะตลาดแข่งขันสมบูรณ์ และตลาดแข่งขันไม่สมบูรณ์

๕) การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ

การบริหารจัดการน้ำ หมายถึง กระบวนการ (กรรมวิธี) จัดการน้ำ ซึ่งโดยทั่วไปเกี่ยวข้องกับการจัดหา และพัฒนา การจัดสรรและใช้เพื่อวัตถุประสงค์ต่างๆ รวมตลอดถึงการอนุรักษ์และฟื้นฟูแหล่งน้ำให้คงอยู่และมีใช้อย่างยั่งยืน รวมทั้งการแก้ไขปัญหาอันเกิดจากทรัพยากรน้ำ ทั้งด้านปริมาณและคุณภาพให้หมดไป และการบริหารจัดการน้ำต้องเป็น “การจัดการแบบบูรณาการ” หรือไม่ก็ “การจัดการน้ำอย่างยั่งยืน”

๖) การช่วยเหลือด้านหนี้สินสมาชิกสหกรณ์/กลุ่มเกษตรกร

การช่วยเหลือด้านหนี้สินสมาชิกสหกรณ์/กลุ่มเกษตรกร คือ วิธีการปรับโครงสร้างหนี้ (Debt restructuring) และเพิ่มระดับความสามารถในการชำระหนี้สินของเกษตรกร

๕. ยุทธศาสตร์กรมประมง ๕ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๐ -๒๕๖๔)

วิสัยทัศน์ “เป็นหน่วยงานที่มุ่งพัฒนาและบริหารการเปลี่ยนแปลง เพื่อนำไปสู่การประมงที่ยั่งยืน”

พันธกิจ ๑. พัฒนาประสิทธิภาพการผลิต เพิ่มมูลค่าของสัตว์น้ำและผลิตภัณฑ์ และความสามารถในการประกอบอาชีพของเกษตรกร

๒. พัฒนาเทคโนโลยีการแปรรูปผลิตภัณฑ์ ตรวจสอบคุณภาพและตรวจสอบย้อนกลับ

๓. บริหารจัดการประมงเพื่อให้ทรัพยากรประมงใช้อย่างยั่งยืน

๔. พัฒนาการวิจัยเพื่อน าเทคโนโลยีและนวัตกรรมถ่ายทอดสู่เกษตรกร

๕. ปรับบทบาทขององค์กรและพัฒนาทรัพยากรบุคคลให้มีความรู้ สมรรถนะ ทักษะที่พร้อมปฏิบัติงาน เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลง

ประเด็นยุทธศาสตร์ ยุทธศาสตร์กรมประมงเป็นส่วนสำคัญที่จะนำไปสู่การปฏิบัติและทำให้การดำเนินการของกรมประมง ประสบผลสำเร็จ การดำเนินงานของกรมประมงในระยะเวลา ๕ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๐ – ๒๕๖๔) ต้องดำเนินการตาม พันธกิจให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายข้างต้นนั้น กรมประมงได้กำหนดยุทธศาสตร์หลักไว้ ๔ ยุทธศาสตร์ ดังนี้

ยุทธศาสตร์ที่ ๑ พัฒนาประสิทธิภาพการผลิตและสร้างความเข้มแข็งให้เกษตรกร

ยุทธศาสตร์ที่ ๒ การพัฒนาและตรวจสอบสินค้าประมงให้มีมาตรฐานเพื่อเพิ่มมูลค่าและความสามารถในการแข่งขัน

ยุทธศาสตร์ที่ ๓ การบริหารจัดการด้านการประมงและทรัพยากรสัตว์น้ำให้มีความยั่งยืนและคงความหลากหลาย

ยุทธศาสตร์ที่ ๔ การบริหารจัดการองค์การสู่ความเป็นเลิศ

๖. ยุทธศาสตร์ตามแผนพัฒนากลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง ๑ พ.ศ. ๒๕๖๒ – ๒๕๖๕ (ฉบับทบทวน พ.ศ. ๒๕๖๔)

วิสัยทัศน์ “ศูนย์กลางการผลิตและการตลาดสินค้าภาคเกษตร อุตสาหกรรมปลอดภัย การท่องเที่ยว
คุณภาพ และการค้าภาคตะวันตก”

ประกอบด้วยประเด็นการพัฒนา ดังนี้

๑. พัฒนาสินค้าเกษตร อุตสาหกรรม พาณิชยกรรม และบริการด้วย นวัตกรรมสู่มาตรฐานสากล
๒. ศูนย์กลางการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ประวัติศาสตร์ภาคตะวันตก และอารยธรรมทวารวดี
๓. พัฒนาและส่งเสริมการค้าชายแดนและการค้าผ่านแดนให้มีศักยภาพ ผลักดันเขตพัฒนา

เศรษฐกิจพิเศษนำไปสู่การกระตุ้นให้เกิดการค้า การลงทุนระหว่างประเทศ

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เกี่ยวข้องกับประเด็นยุทธศาสตร์ในแผนพัฒนากลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง ๑ ได้แก่
ประเด็นการพัฒนาที่ ๑ พัฒนาสินค้าเกษตร อุตสาหกรรม พาณิชยกรรม และบริการด้วย
นวัตกรรมสู่มาตรฐานสากล

เป้าประสงค์

๑. พัฒนาสินค้า ผลิตภัณฑ์การเกษตร อุตสาหกรรม และบริการให้ได้คุณภาพ สู่มาตรฐานสากล
๒. เพิ่มศักยภาพผู้ผลิตและตลาดสินค้าภาคการเกษตร พาณิชยกรรม อุตสาหกรรมสู่ประเทศไทย ๔.๐

กลยุทธ์

๑. เพิ่มพื้นที่การทำเกษตร GAP และเตรียมความพร้อมเพื่อการทำเกษตรอินทรีย์
๒. ส่งเสริมผู้ผลิต ผู้ประกอบการแรงงานภาคเกษตรกรรม พาณิชยกรรม อุตสาหกรรมให้มีศักยภาพ
ในการปรับเปลี่ยนกระบวนการผลิตการบริหาร จัดการตลาด และบริการโดยใช้นวัตกรรม
๓. ส่งเสริมและสนับสนุนการตลาดประชานิยมสินค้าและบริการ
๔. ปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานและบริหารจัดการแหล่งน้ำเพื่อลดความเสี่ยงจาก ภัยพิบัติเพื่อสนับสนุน
การพัฒนาสินค้า เกษตรอุตสาหกรรม และบริการ

๗. ยุทธศาสตร์ตามแผนพัฒนาจังหวัดราชบุรี พ.ศ. ๒๕๖๑ - ๒๕๖๕ (ฉบับทบทวนปี พ.ศ. ๒๕๖๔)

วิสัยทัศน์จังหวัดราชบุรี “เมืองเกษตรสีเขียว เศรษฐกิจมั่นคง สังคมมีความสุข”

ประกอบด้วยประเด็นยุทธศาสตร์ ดังนี้

๑. พัฒนาการเกษตรสีเขียวแบบครบวงจร และเมืองอาหารคุณภาพที่เติบโตอย่างมั่นคง
๒. เสริมสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจการค้า การบริการการท่องเที่ยวด้วยนวัตกรรม และบริการที่มี
มูลค่าสูง
๓. การพัฒนาคุณภาพประชาชน และความมั่นคงในคุณภาพชีวิตด้วยหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
๔. การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่สมดุล และใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เกี่ยวข้องกับประเด็นยุทธศาสตร์ในแผนพัฒนาจังหวัดราชบุรี ๑ ยุทธศาสตร์ ได้แก่
ยุทธศาสตร์ที่ ๑ พัฒนาการเกษตรสีเขียวแบบครบวงจร และเมืองอาหารคุณภาพที่เติบโตอย่างมั่นคง

กลยุทธ์ที่ ๑ พัฒนาการบริหารจัดการน้ำ ดิน และนวัตกรรมกรรมการทำการเกษตรเป็นมิตรกับ
สิ่งแวดล้อม

กลยุทธ์ที่ ๒ ยกระดับการพัฒนาผลผลิต สินค้าเกษตรและอาหารสู่มาตรฐานเมืองอาหาร
เมืองสมุนไพรระดับสากล

กลยุทธ์ที่ ๓ สร้างสรรค์องค์ความรู้ นวัตกรรม และเทคโนโลยีการเกษตร ๔.๐ รองรับ
การเกษตรแห่งยุคดิจิทัล และการเกษตรแห่งอนาคต

กลยุทธ์ที่ ๔ ส่งเสริมและเร่งขยายผลแนวคิดการทำการเกษตรตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้เป็นรูปธรรมทั่วทุกพื้นที่เพื่อความมั่นคงทางอาหารและการเกษตรที่พึ่งตนเอง

กลยุทธ์ที่ ๕ พัฒนาเกษตรกร กลุ่มเกษตรกรให้เข้มแข็งด้วยตนเอง และมีสมรรถนะที่เท่าทันการเปลี่ยนแปลงและแข่งขันได้

กลยุทธ์ที่ ๖ สร้างและพัฒนาการตลาดการเกษตรที่มีคุณค่า และมูลค่าเพิ่ม แบบครบวงจร หนุนเสริมเศรษฐกิจเพิ่มค่าจากฐานการเกษตร

กลยุทธ์ที่ ๗ สร้างคุณค่า มูลค่าเพิ่ม จากฐานการเกษตรก้าวหน้าแบบครบวงจรสู่อุตสาหกรรม การเกษตรเติบโตอย่างเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

๘. แผนพัฒนาการเกษตรและสหกรณ์ของจังหวัดราชบุรี

วิสัยทัศน์ “เมืองเกษตรปลอดภัย ก้าวไกลเทคโนโลยีและนวัตกรรม ตลาดนำการผลิต คุณภาพชีวิตยั่งยืน”

พันธกิจ ๑ ส่งเสริมการผลิตสินค้าเกษตรให้ได้มาตรฐานและปลอดภัย

๒ ส่งเสริมการบริหารจัดการทรัพยากรการเกษตรและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน

๓ การสร้างและเชื่อมโยงเครือข่ายการตลาดสินค้าเกษตรโดยเพิ่มช่องทางการจำหน่ายสินค้าเกษตรให้หลากหลาย

๔ ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมด้านการผลิตและการตลาดสินค้าเกษตร

๕ สร้างและพัฒนาศักยภาพเกษตรกรปราดเปรื่อง (Smart Farmer) และสถาบันเกษตรกรให้เข้มแข็ง

๖ พัฒนาและเพิ่มศักยภาพบุคลากรองค์กรภาครัฐด้านการเกษตร

เป้าประสงค์หลักการพัฒนาการเกษตรและสหกรณ์ของจังหวัด

๑ สินค้าเกษตรมีคุณภาพ และมาตรฐานความปลอดภัย

๒ เกษตรกรและผู้บริโภคมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

๓ ทรัพยากรด้านการเกษตรมีความสมดุลและยั่งยืน

๔ มีตลาดรองรับผลผลิตทางการเกษตร

๕ เกษตรกรได้รับการพัฒนาเป็น (Smart Farmer) และบุคลากรภาครัฐได้รับการพัฒนาเป็น Smart Officer

ประเด็นยุทธศาสตร์

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ ๑ เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการสินค้าเกษตรตลอดห่วงโซ่อุปทานเพื่อการแข่งขัน

เป้าประสงค์เชิงยุทธศาสตร์ ๑. เพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและการตลาดด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรมให้มีคุณภาพและมาตรฐาน

๒. การสร้างมูลค่าเพิ่มสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์เพื่อเพิ่มความสามารถในการแข่งขัน

กลยุทธ์ที่ ๑ การเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันภาคเกษตรด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรม

กลยุทธ์ที่ ๒ ส่งเสริมการผลิตสินค้าเกษตรที่มีคุณภาพ และได้มาตรฐาน

กลยุทธ์ที่ ๓ ส่งเสริมและพัฒนาตลาดนำการผลิตสินค้าเกษตร

กลยุทธ์ที่ ๔ ส่งเสริมการสร้างมูลค่าเพิ่มสินค้าเกษตร

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ ๒ การบริหารจัดการทรัพยากรเกษตรอย่างสมดุลยั่งยืน

เป้าประสงค์เชิงยุทธศาสตร์ ส่งเสริมการผลิตทางการเกษตรที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในพื้นที่อย่างมีประสิทธิภาพสมดุลและยั่งยืน

กลยุทธ์ที่ ๑ การพัฒนาและอนุรักษ์ทรัพยากรเกษตร

กลยุทธ์ที่ ๒ ส่งเสริมการเกษตรที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

กลยุทธ์ที่ ๓ ส่งเสริมการใช้ที่ดินภาคเกษตรให้เกิดประโยชน์สูงสุด

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ ๓ สร้างความเข้มแข็งให้กับเกษตรกรและสถาบันเกษตรกร

เป้าประสงค์เชิงยุทธศาสตร์ ๑. เกษตรกรได้รับการพัฒนาศักยภาพสู่การเป็น Smart Farmer/Young Smart Farmer

๒. เกษตรกรมีความมั่นคงด้านอาชีพ และส่งเสริมเกษตรกรรุ่นใหม่

๓. สถาบันเกษตรกรมีความเข้มแข็งและมีเครือข่ายธุรกิจ

๔. เกษตรกรน้อมนำเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ และนำไปปฏิบัติได้

กลยุทธ์ที่ ๑ การสร้างและพัฒนาศักยภาพเกษตรกรสู่การเป็น Smart Farmer

กลยุทธ์ที่ ๒ ส่งเสริมและพัฒนาสถาบันเกษตรกร

กลยุทธ์ที่ ๓ ส่งเสริมและสนับสนุนการทำการเกษตรแบบพอเพียงและยั่งยืน

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ ๔ การเพิ่มประสิทธิภาพองค์กรภาครัฐเพื่อพัฒนาการเกษตร

เป้าประสงค์เชิงยุทธศาสตร์ เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารแบบบูรณาการทั้งด้านบุคลากรภาครัฐและกระบวนการทำงานให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง มีธรรมาภิบาล พัฒนาบุคลากรให้เป็นมืออาชีพ

กลยุทธ์ที่ ๑ การส่งเสริมและพัฒนาขีดความสามารถของบุคลากรภาครัฐ

กลยุทธ์ที่ ๒ การเสริมสร้างและพัฒนาความพร้อมในการปฏิบัติงานให้กับองค์กรภาครัฐ

กลยุทธ์ที่ ๓ เสริมสร้างการปฏิบัติงานแบบบูรณาการ

แผนแม่บทการพัฒนาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำของประเทศไทย (ปี พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๖๔) ได้ร่างยุทธศาสตร์ปลาสวยงามและพรรณไม้น้ำ (พ.ศ. ๒๕๖๑-๒๕๖๔) วิสัยทัศน์ “ภาคการผลิตมั่นคง เกษตรกรมีรายได้ ธุรกิจสัตว์น้ำสวยงามและพรรณไม้น้ำยั่งยืน” โดยมีพันธกิจ ๔ ด้าน ดังนี้

๑) สนับสนุนและพัฒนาศักยภาพการวิจัยและถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิตและการปรับปรุงพันธุ์

๒) พัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพการผลิตปลาสวยงามให้เต็มศักยภาพและได้รับมาตรฐาน

๓) ส่งเสริมการรวมกลุ่มของเกษตรกรและเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างเกษตรกรผู้ค้าปลาสวยงาม และภาครัฐ

๔) พัฒนาศักยภาพทางด้านการตลาดของปลาสวยงามโดยครอบคลุมทั้งตลาดต่างประเทศและในประเทศ

สอดคล้องเชื่อมโยงกับยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี พ.ศ.๒๕๖๑ – ๒๕๘๐ ยุทธศาสตร์เกษตรและสหกรณ์ ระยะ ๒๐ ปี (พ.ศ.๒๕๖๐ – ๒๕๗๙) แผนพัฒนาการเกษตรในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ.๒๕๖๐-๒๕๖๔) นโยบายรัฐบาล นโยบายกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ยุทธศาสตร์กรมประมง (พ.ศ.๒๕๖๐-๒๕๖๔) แผนพัฒนากลุ่มจังหวัด แผนพัฒนาจังหวัด แผนพัฒนาการเกษตรและสหกรณ์ของจังหวัด

งานตามภารกิจของกรมประมง

กรมประมงมีภารกิจเกี่ยวกับการศึกษา วิจัย และพัฒนาด้านการประมง เพื่อการบริหารจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำ ควบคุมการประมง การผลิตสัตว์น้ำ และสินค้าประมงที่มีมาตรฐานถูกสุขอนามัยให้มีปริมาณเพียงพอต่อการบริโภคภายในประเทศและสามารถแข่งขันในตลาดโลกได้ ตลอดจนป้องกันมิให้มีการทำการประมงโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย อนุรักษ์และบริหารจัดการทรัพยากรประมงและสัตว์น้ำให้สามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างยั่งยืน โดยให้มีหน้าที่และอำนาจ ดังต่อไปนี้

(๑) ดำเนินการตามกฎหมายว่าด้วยการประมง กฎหมายว่าด้วยสิทธิการประมง ในเขตการประมงไทย กฎหมายว่าด้วยการจัดระเบียบกิจการแพปลา กฎหมายว่าด้วยการสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง

(๒) ศึกษา ค้นคว้า วิจัย และพัฒนาการเพาะเลี้ยง การปรับปรุงพันธุ์ การผลิต การขยายพันธุ์สัตว์น้ำ สัตว์น้ำสวยงาม พันธุ์ไม้น้ำ อาหารสัตว์น้ำ สุขภาพสัตว์น้ำ และวิชาการด้านอื่นที่เกี่ยวข้อง

(๓) ศึกษา ค้นคว้า วิจัย และสำรวจด้านทรัพยากรสัตว์น้ำ แหล่งทำการประมง เครื่องมือทำการประมง และระบบนิเวศทั้งในและนอกน่านน้ำไทย รวมทั้งรักษาและฟื้นฟูทรัพยากรสัตว์น้ำให้อยู่ในระดับที่สามารถทำการประมงได้อย่างยั่งยืน

(๔) ศึกษา ค้นคว้า วิจัย และพัฒนาเกี่ยวกับการเก็บรักษาสัตว์น้ำ การแปรรูปสัตว์น้ำ การเก็บรักษาผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำ เทคโนโลยีการบรรจุ เทคโนโลยีชีวภาพ และนวัตกรรมอุตสาหกรรมสัตว์น้ำ

(๕) ศึกษา ค้นคว้า วิจัย และพัฒนาระบบคุณภาพและความปลอดภัย ตลอดจนกำกับดูแลสินค้าประมง ให้ได้มาตรฐานตลอดสายการผลิตจนถึงผู้บริโภค

(๖) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการบริหารจัดการด้านการประมง การอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำ กำหนดมาตรการในการทำการประมงและการใช้ประโยชน์จากสัตว์น้ำควบคุม ป้องกัน และปราบปราม การทำการประมงและการค้าสัตว์น้ำให้เป็นไปตามกฎหมาย รวมทั้งป้องกัน ยับยั้ง และขจัดการทำการประมงโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายทั้งในและนอกน่านน้ำไทย

(๗) พัฒนาระบบการควบคุม ฝ้าระวัง ติดตาม และตรวจสอบการทำการประมง ตลอดจนระบบสืบค้น ที่มีประสิทธิภาพ ให้สามารถตรวจสอบแหล่งที่มาของสัตว์น้ำและผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำ ตลอดสายการผลิตจนถึงผู้บริโภค

(๘) ศึกษา วิจัย พัฒนา และส่งเสริมการถ่ายทอดเทคโนโลยีด้านการประมง และการพัฒนาธุรกิจด้านการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ การทำการประมง การแปรรูปสัตว์น้ำ และอาชีพที่เกี่ยวข้องให้มีความมั่นคงและมีความสำคัญต่อเศรษฐกิจของประเทศ

(๙) ดำเนินการเกี่ยวกับพันธกรณีและความร่วมมือระหว่างประเทศด้านการอนุรักษ์และบริหารจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำด้านวิชาการ การค้า การลงทุน และกิจการอื่น ๆ ด้านการประมงที่เกี่ยวข้อง

(๑๐) ศึกษา พัฒนา และดำเนินการเกี่ยวกับระบบงานสารสนเทศ ภูมิสารสนเทศและเครือข่าย การบริหารจัดการเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร การจัดเก็บและใช้ประโยชน์ข้อมูล ตลอดจน การให้บริการสารสนเทศ

(๑๑) ปฏิบัติการอื่นใดตามที่กฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของกรมประมงหรือตามที่กระทรวง หรือ คณะรัฐมนตรีมอบหมาย

กฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการกรมประมง กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ พ.ศ. ๒๕๖๓

สำนักงานประมงจังหวัด มีหน้าที่และอำนาจในพื้นที่ที่ได้รับผิดชอบ ดังต่อไปนี้

(๑) ศึกษา วิเคราะห์ วิจัย และประเมินเทคโนโลยีด้านการประมงทุกสาขา เพื่อสนับสนุน ให้เกิดธุรกิจและอาชีพ การประมงที่เหมาะสม รวมทั้งกำกับดูแลให้การประกอบธุรกิจและการประกอบอาชีพการประมงเป็นไปตามกฎหมาย ระเบียบ ข้อตกลง และมาตรฐานที่เกี่ยวข้อง

(๒) ควบคุมและกำกับดูแลการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำและการทำการประมงให้เป็นไปตามกฎหมาย ว่าด้วยการประมง และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง

(๓) จัดทำแผนพัฒนา แผนปฏิบัติการ และฐานข้อมูลด้านการประมง รวมทั้งสร้างการรับรู้ ความเข้าใจ ประชาสัมพันธ์ และเผยแพร่ข้อมูลด้านการประมง

- (๔) ดำเนินการเกี่ยวกับงานเลขานุการของคณะกรรมการประมงประจำจังหวัด และคณะกรรมการเปรียบเทียบ
ในส่วนภูมิภาคตามกฎหมายว่าด้วยการประมง
- (๕) ให้บริการทางวิชาการและถ่ายทอดเทคโนโลยีด้านการประมง รวมทั้งส่งเสริมกระบวนการผลิต ให้ถูก
สุขลักษณะตามมาตรฐาน
- (๖) ดำเนินการเกี่ยวกับใบอนุญาต หนังสืออนุญาต หนังสือรับรอง และรับจดทะเบียน ตามที่กฎหมายกำหนด
- (๗) จัดเก็บเงินค่าอากรเครื่องมือทำการประมงและค่าธรรมเนียมเกี่ยวกับการประมง
- (๘) สนับสนุนให้มีการรวมกลุ่มและจัดให้มีการขึ้นทะเบียนองค์กรชุมชนประมงท้องถิ่น รวมทั้ง ให้คำปรึกษา
แนะนำ และสนับสนุนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการดำเนินการพัฒนาด้านการประมง
- (๙) กำกับดูแล ให้คำปรึกษา และสนับสนุนการปฏิบัติงานของสำนักงานประมงอำเภอ
- (๑๐) ปฏิบัติงานร่วมกับหรือสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง หรือที่ได้รับมอบหมาย

สำนักงานประมงอำเภอ มีหน้าที่และอำนาจในพื้นที่ที่รับผิดชอบ ดังต่อไปนี้

- (๑) สนับสนุนให้เกิดธุรกิจและอาชีพการประมงที่เหมาะสม รวมทั้งกำกับดูแล ให้การประกอบ ธุรกิจ และ
การประกอบอาชีพการประมงเป็นไปตามกฎหมาย ระเบียบ ข้อตกลง และมาตรฐานที่เกี่ยวข้อง
- (๒) ควบคุมและกำกับดูแลการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำและการทำการประมงให้เป็นไปตามกฎหมาย ว่าด้วยการประมง
และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง
- (๓) จัดทำแผนพัฒนาและฐานข้อมูลด้านการประมง รวมทั้งประชาสัมพันธ์ และเผยแพร่งานด้านการประมง
- (๔) ให้คำปรึกษาและสนับสนุนองค์กรชุมชนประมงท้องถิ่น และให้คำปรึกษา แนะนำ และสนับสนุนองค์กร
ปกครองส่วนท้องถิ่นในการดำเนินการพัฒนาด้านการประมง
- (๕) ให้บริการทางวิชาการและถ่ายทอดเทคโนโลยีด้านการประมง รวมทั้งส่งเสริมกระบวนการผลิตให้ถูก
สุขลักษณะตามมาตรฐาน
- (๖) ดำเนินการเกี่ยวกับใบอนุญาต หนังสืออนุญาต หนังสือรับรอง และรับจดทะเบียนตามที่กฎหมายกำหนด
- (๗) จัดเก็บเงินค่าอากรเครื่องมือทำการประมงและค่าธรรมเนียมเกี่ยวกับการประมง
- (๘) ปฏิบัติงานร่วมกับหรือสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง หรือได้รับมอบหมาย

.....

ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับปลาสวยงาม

ปลาสวยงาม หรือ ปลาตู้ (อังกฤษ: ornamental fish) คือ ปลาที่มนุษย์เลี้ยงไว้เป็นสัตว์เลี้ยงเพื่อความเพลิดเพลินหรือเพื่อความสวยงาม ไม่ใช่เพื่อการบริโภค หรือสัตว์น้ำจำพวกอื่นที่ไม่ใช่ปลาแต่มีการนำมาเลี้ยงเพื่อการเดียวกัน เช่น แครย์ฟิช นิยมเลี้ยงไว้ในสถานที่ต่าง ๆ ในบ้านพักอาศัย อาทิ ตู้ปลา, บ่อ หรือสระ ถือได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของการประมง ความเป็นอยู่ของปลามีความแตกต่างจากสัตว์บกหรือสัตว์เลือดอุ่นค่อนข้างมาก การเลี้ยงสัตว์บกสามารถปรับปรุงคอกเลี้ยง ทำให้สามารถทำความสะอาดกำจัดเศษอาหาร และมูลสัตว์ออกจากคอกได้อย่างง่ายดาย แต่ปลามีน้ำเป็นบ้านอย่างถาวรและจำเป็นต้องอยู่ร่วมกับสิ่งมีชีวิตต่าง ๆ อีกหลายชนิด คุณภาพน้ำอาจเปลี่ยนแปลงได้ทั้งสาเหตุจากสภาพแวดล้อมและจากตัวปลาเอง เพราะปลาก็มีการขับถ่ายอยู่ตลอดเวลา แต่ในแหล่งน้ำธรรมชาติจะเกิดการปรับปรุงหรือปรับสภาพให้น้ำมีคุณสมบัติที่เหมาะสม โดยขบวนการต่าง ๆ จากสิ่งมีชีวิตหลายชนิด เพื่อให้สิ่งมีชีวิตทั้งหลายในน้ำอยู่ร่วมกันได้อย่างสมดุล

ประวัติปลาสวยงาม ไม่มีหลักฐานใดที่ยืนยันแน่ชัดว่า มนุษย์เริ่มรู้จักเลี้ยงปลามาตั้งแต่เมื่อใด โดยนักโบราณคดีได้ค้นพบบ่อปลาที่เก่าแก่ที่สุดในยุคสุเมเรียนซึ่งมีอายุกว่า ๔,๕๐๐ ปีมาแล้ว และปลาชนิดแรกที่เชื่อว่าเป็นปลาที่มนุษย์ได้เลี้ยงคือ ปลาคาร์ป ซึ่งทั้งหมดนี้ไว้เพื่อการบริโภค

สำหรับการเลี้ยงไว้เพื่อความสวยงาม ไม่มีหลักฐานแน่ชัดว่าเริ่มต้นขึ้นเมื่อใดอีกเช่นกัน ในประเทศจีนและญี่ปุ่นได้มีการพัฒนาสายพันธุ์ปลาทอง รวมถึงปลาคาร์ป ให้มีรูปร่างและสีสันทึที่สวยงามแตกต่างไปสายพันธุ์ดั้งเดิมที่มีอยู่ในธรรมชาติ มาแล้วไม่ต่ำกว่า ๓๐๐-๔๐๐ ปี โดยมีการส่งออกไปทวีปยุโรปตั้งแต่ศตวรรษที่ ๑๗ และถูกส่งมาเป็นบรรณาการในรัชสมัยของสมเด็จพระนารายณ์มหาราชในศตวรรษที่ ๑๙ ด้วย

ชนิดของปลาสวยงามที่มีการเลี้ยงในประเทศไทย

๑. ปลาไทย ปลาสวยงามที่สำคัญทางเศรษฐกิจของไทยที่เป็นชนิดดั้งเดิมของไทย ได้แก่ ปลากลุ่มต่างๆ

- กลุ่มปลาตะเพียน เช่น หางไหม้ ทรงเครื่อง กาแดง ตะเพียนทอง ปลาบ้า ยี่สก ชิวต่าง ๆ
- กลุ่ม catfish (มีหนวด) ได้แก่ กต แขยง ก้างพระร่วง เนื้ออ่อน
- กลุ่มที่มีอวัยวะช่วยหายใจ ได้แก่ ปลากัด ปลากระดี่ ปลาสลิด ปลาแรด ปลาจูบ ปลาทราย ปลาสลัด ปลาตะพืด ปลาน้ำผึ้ง

ซึ่งปลาไทยส่วนใหญ่ (๙๐%) มาจากการเพาะเลี้ยง ที่จับจากธรรมชาติมีเพียง ๑๐% เท่านั้น

๒. ปลาที่มีถิ่นกำเนิดจากต่างประเทศ

- กลุ่มออกลูกเป็นตัวที่นิยมเลี้ยงกันแพร่หลาย ได้แก่ ปลาหางนกยูง ปลาเซลฟินมอลลี ปลามอลลี ปลาเซลฟิน ปลาสด ปลาแพลตี้ ปลาเวียดัส เป็นต้น
- กลุ่มที่วางไข่ ที่นิยมเลี้ยงกันแพร่หลาย ได้แก่ ปลาทอง ปลาเทวดา ปลาออสการ์ ปลาหมอสี่ ปลาปอมปาดัวร์ เป็นต้น

ปลาจากการเพาะเลี้ยงของเกษตรกรไทยมีอยู่ประมาณ ๒๐๐ชนิด ที่สำคัญได้แก่ ปลากัด ปลาน้ำผึ้ง ปลาทรงเครื่อง ปลาเสือสุมาตรา ปลากาแดง ปลาชะโด ปลาตะเพียนทอง ปลาปอมปาดัวร์ ปลาแฟนซีคาร์พ ปลาหางนกยูง ปลาหางไหม้ ปลาทอง ปลาหมอสี่ ปลาเทวดา ปลาออสการ์ ปลาเทศบาล ปลาเสือเยอรมัน ปลามอลลี

ปลาที่ได้จากการรวบรวมจากธรรมชาติ ที่สำคัญได้แก่ ปลาก้างพระร่วง ปลาชีวข้างขวาน ปลาปล้องอ้อย ปลาหมออารีย์พันธุ์เล็ก ปลาปักเป้าสมพงษ์ ปลาเสือดอ (ทั้งชนิดลายใหญ่และลายเล็ก)

ในประเทศไทย การเลี้ยงปลาสวยงามนั้นมีมานานแล้วตั้งแต่ยุคโบราณ คนไทยนิยมเลี้ยงปลาที่เป็นปลาพื้นบ้าน อาทิ ปลากัดหรือปลาเข็มที่ได้พัฒนาสายพันธุ์ให้ใหญ่กว่าสายพันธุ์ดั้งเดิมที่มีอยู่ในธรรมชาติ เพื่อการต่อสู้กัน ถือเป็นการเล่นพื้นบ้านชนิดหนึ่ง เช่นเดียวกับการชนไก่ สมัยรัชกาลที่ ๕ ปลาหางนกยูงได้ถูกนำเข้ามาเลี้ยงในอ่างบัวเป็นครั้งแรก ตามบ้านของเศรษฐีและผู้มีฐานะในสังคม ต่อมาในยุคก่อนสงครามโลกครั้งที่ ๒ และหลังสงครามยุติไม่นาน ได้มีผู้ประกอบการส่งออกปลาสวยงามไปสู่ต่างประเทศ โดยทำการรวบรวมพันธุ์ปลาพื้นบ้านจากแหล่งน้ำในธรรมชาติเป็นหลัก และจากการเพาะพันธุ์บางส่วน ขณะที่ปลาทองได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายจากเบื้องต้นเป็นชาวจีนหรือชาวไทยเชื้อสายจีนที่นิยมเลี้ยงไว้เพื่อความเชื่อว่าจะนำพาความโชคดี หรือโชคลาภมาสู่ผู้เลี้ยง ในราวปี พ.ศ. ๒๕๐๐-๒๕๐๑ ยังเป็นการเลี้ยงกันในแวดวงแคบ ๆ ก่อนที่จะมีผู้พบว่า สามารถเพาะขยายพันธุ์เพื่อทำการค้าได้ จึงขยายความนิยมในการเลี้ยงตามมา ร้านค้าหรือแหล่งที่เป็นแหล่งซื้อขายปลาทองและปลาสวยงาม อยู่ที่ตลาดนัดสนามหลวงและเยาวราช ซึ่งในยุคนั้นซึ่งยังไม่มีตลาดนัดสวนจตุจักรหรือร้านขายปลาสวยงามมากมายอย่างในปัจจุบัน เมื่อมีการซื้อขายกันแล้ว ผู้ขายจะเทปลาลงในกระป๋องนมข้นหวานที่ทำจากตีบุก โดยไม่ได้ใส่ถุงพลาสติกอย่างในปัจจุบัน แม้แต่การบรรจุออกซิเจนก็ไม่มี ต่อมาเมื่อมีถุงพลาสติก ก็ใช้วิธีการมัดถุงแบบถุงกาแฟแล้วใช้เชือกกล้วยมัด

การเลี้ยงปลาสวยงามนั้นได้รับความนิยมอย่างมาก โดยถือเป็นสัตว์เลี้ยงที่นิยมเลี้ยงกันมากเช่นเดียวกับสุนัขและแมว โดยมีหลักค้าขายใหญ่ที่เป็นที่รู้จักกันเป็นอย่างดี คือ ตลาดชั้นเดียในบริเวณตลาดนัดสวนจตุจักร และอีกที่คือ ตลาดธนบุรี หรือที่นิยมเรียกกันว่า สนามหลวง ๒ ซึ่งเป็นสัดส่วนของตลาดนัดฝั่งธนบุรี จนเกิดเป็นอุตสาหกรรมเพาะขยายพันธุ์และการค้าขายอีกประเภทหนึ่ง โดยที่แหล่งเพาะพันธุ์ใหญ่ที่สุดของประเทศ อยู่ที่อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ซึ่งมีการจัดตั้งขึ้นเป็นสหกรณ์ โดยการรวมกลุ่มกันของเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยง

ชนิดของปลาแบ่งออกได้ตามประเภทของปลาใหญ่ ๆ ได้ ๓ ประเภท คือ ปลาน้ำจืด, ปลาน้ำกร่อย และ ปลาน้ำเค็ม นอกจากนี้แล้วยังมีปลาอีกประเภท ซึ่งเป็นปลาที่พิการหรือมีความผิดปกติทางด้านเม็ดสีที่ทำให้มีรูปร่างและสีสันทัดต่างออกไปจากปลาปกติทั่วไป เรียกว่า "ปลาแปลก" ก็เป็นที่นิยมเลี้ยงอีกเช่นกัน และมีราคาที่สูงกว่าปลาปกติเสียอีก

ในสถานะตลาดปลาสวยงามปัจจุบัน ปลาสวยงามที่เพาะเลี้ยงเพื่อการค้าจำเป็นต้องมีคุณภาพ โดยเน้นเรื่องการรักษาสายพันธุ์และการพัฒนาสายพันธุ์ใหม่ๆ ดังนั้น วิธีการ และขั้นตอนการเพาะเลี้ยง ควรมีการควบคุมและเอาใจใส่ ปลาสวยงามที่เพาะเลี้ยงอย่างใกล้ชิดโดยจัดเตรียมสิ่งต่างๆ ตามมาตรฐาน ให้เหมาะสม ตามวิธีการและขั้นตอน ทั้งทางด้านสถานที่เพาะเลี้ยง แหล่งน้ำ บ่อหรือภาชนะ พ่อพันธุ์แม่พันธุ์ ตลอดจนอาหารและการป้องกันรักษาโรคปลาต่างๆ ซึ่งควรให้ความสำคัญ ดังนี้

๑. การคัดเลือกสถานที่เพาะเลี้ยง

การคัดเลือกสถานที่เพาะเลี้ยง นับว่ามีความสำคัญเป็นอันดับแรก ด้วยเหตุผลที่สำคัญหลายประการ การคัดเลือกสถานที่ในการเลี้ยงปลาทอง ซึ่งจัดอยู่ในปลาสวยงามออกลูกเป็นไข่ จะต้องหาทำเลที่เหมาะสม โดยยึดหลักเกณฑ์ดังนี้

๑) ไม่เป็นที่อับแสงแดดหรือมีแสงแดดมากเกินไป เพราะถ้าเป็นที่อับอากาศ หรืออับแสงจะทำให้ปลาซีดไม่แข็งแรง และหากแสงมากเกินไปจะมีผลในการดูแลความสะอาดเพราะน้ำเขียวเร็วเนื่องจากแสงแดดทำให้ตะไคร่น้ำเติบโตเร็วหากบ่ออยู่ในที่โล่งแจ้งควรใช้ตาข่ายกรองแสง ประมาณ ๖๐%

๒) ไม่ควรอยู่ใกล้แหล่งสารเคมีที่มีพิษ โดยเฉพาะถ้าใช้น้ำจากแหล่งน้ำที่ไหลผ่านโรงงาน อุตสาหกรรมที่มีการปนเปื้อน สารพิษคุณภาพน้ำที่ใช้เลี้ยงจะมีการเปลี่ยนแปลงมากในรอบปี สำหรับหน้าแล้งอาจเกิดสภาวะขาดน้ำ หรือน้ำเสียจากโรงงานเป็นอันตรายต่อชีวิตสัตว์น้ำได้

๓) ไม่เป็นที่ที่มีเสียงอึกทึกครึกโครมหรือเสียงรบกวน ทำให้ปลาตกใจเป็นประจำจะส่งผลถึง การกินอาหารของปลา และการเคลื่อนไหวร่างกายอาจผิดปกติได้

๔) บ่อไม่ควรอยู่ตรงชายคาที่มีน้ำตกพอดี เพราะน้ำฝนที่มีคุณสมบัติเป็นกรดจะทำให้หน้าในบ่อ เลี้ยงปลามีคุณสมบัติ เปลี่ยนไป มีผลให้ปลาอ่อนแอติดโรคได้ง่าย

๕) ไม่เป็นที่ที่มีศัตรูของปลาหรือมีใบไม้ร่วง เป็นสาเหตุให้น้ำเน่า หากมีศัตรูปลา เช่น นกหรือแมว ควรจะหาวัสดุป้องกัน เช่น ตาข่ายกันรอบบริเวณที่เพาะเลี้ยง

๖) ควรเป็นสถานที่ที่มีที่กำบังลมและแสงแดด เพื่อป้องกันการเปลี่ยนแปลงอุณหภูมิกะทันหัน โดยเฉพาะในฤดูหนาว

๗) ควรสร้างบ่อให้มีความลาดเอียง เพื่อให้สะดวกต่อการเปลี่ยนถ่ายน้ำโดยสามารถระบายน้ำได้ หมดทั้งยังสะดวกใน การทำความสะอาด ตากบ่อ และการกำจัดเชื้อโรค

๘) สร้างระบบน้ำ โดยมีท่อน้ำเข้า ท่อระบายน้ำออก ระบบเพิ่มอากาศที่มีประสิทธิภาพและมี อุปกรณ์สำรองเพื่อป้องกันภาวะฉุกเฉิน กรณีไฟฟ้าดับ

๙) ควรกำจัดพาหะที่อาจนำโรคมารูปล่า พาหะที่สามารถมองเห็นได้จากบริเวณสถานที่เลี้ยง เช่น คางคกหรือลูกหอยตัวเล็ก

๒. แหล่งน้ำและน้ำที่นำมาใช้เพาะเลี้ยง

น้ำเป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญมากในการเลี้ยงปลา เพราะมีผลต่อปลาโดยตรง เช่น คุณภาพน้ำที่เหมาะสม จะทำให้ปลาเจริญเติบโตเร็ว ปลาไม่เกิดความเครียด สุขภาพดี แข็งแรงมีความต้านทานต่อโรคได้ดี น้ำที่ใช้ในการเพาะเลี้ยงที่ได้จากแหล่งต่างๆ ย่อมมีคุณสมบัติต่างกัน ดังนั้นการเลือกสถานที่ในการทำฟาร์ม ก็ควรคำนึงถึง แหล่งน้ำและคุณสมบัติน้ำเป็นปัจจัยต้นๆ น้ำที่ใช้เลี้ยงปลาทอง สามารถนำมาจากแหล่งต่างๆ ดังนี้

๑) น้ำที่ได้จากลำคลอง หนอง บึง จะมีตะกอนดินและแร่ธาตุจากดิน และหินละลายในน้ำรวมทั้ง จุลินทรีย์และปรสิตปะปนมา ควรนำน้ำจากแหล่งนี้ไปปรับปรุงคุณภาพก่อนนำไปเลี้ยงปลาโดยใส่น้ำ ในบ่อพัก เต็มปูนขาว เพื่อช่วยในการตกตะกอนให้เร็วขึ้น ฆ่าเชื้อโรคและปรับความเป็นกรด- ด่าง (pH) พักน้ำไว้ประมาณ ๑ - ๒ วัน ก็จะสามารถสูบน้ำไปใช้ได้

๒) น้ำบาดาลเป็นน้ำที่สูบจากใต้ดิน มีแร่ธาตุละลายปนมา เช่น สนิมเหล็ก น้ำจะมีกลิ่นแร่ธาตุ กลิ่นโคลนและมีปริมาณออกซิเจนต่ำ ซึ่งแก้ไขโดยนำน้ำมาพักทิ้งไว้ เพื่อช่วยเพิ่มปริมาณออกซิเจนในน้ำ น้ำบาดาล ที่ได้จากแหล่งน้ำใต้ดินที่มีคุณสมบัติเหมาะสมกับการเพาะเลี้ยงปลา จัดเป็นแหล่งน้ำที่ดีเพราะมีเชื้อโรคปนเปื้อนต่ำ และสามารถใช้ได้ตลอดฤดูกาล

๓) น้ำประปาเป็นน้ำที่สะอาดและมีคุณสมบัติเหมาะสมนำมาใช้เลี้ยงสัตว์น้ำได้ดี เนื่องจากน้ำประปาผ่านการบำบัดและการกรองหลายขั้นตอน ปราศจากเชื้อโรค แต่มีราคาแพงและมีปัญหาเรื่องปริมาณคลอรีนที่หลงเหลืออยู่ในน้ำ ซึ่งวิธีการกำจัดคลอรีนสามารถดำเนินการได้ดังนี้

- (๑) พักน้ำไว้ ๒-๓ วัน หรือพักไว้ในที่แจ้งตากแดดตลอดเวลา ๒๔ ชั่วโมง คลอรีนจะแตกตัวระเหยไปกับอากาศ
- (๒) ใช้กรองด้วยถ่านคาร์บอน (Activated Carbon)
- (๓) ถ้าต้องการใช้น้ำเลี้ยงปลาทันที สามารถเติมโซเดียม ไฮโอซัลเฟต

๓. บ่อหรือภาชนะที่ใช้ในการเพาะเลี้ยง

บ่อหรือภาชนะที่ใช้ในการเพาะเลี้ยงปลาสวยงาม

๑) ตู้ปลา ในกรณีที่มีตู้ปลาเก่า อาจใช้สำหรับอนุบาลลูกปลา เลี้ยงพ่อแม่พันธุ์หรือเพาะพันธุ์ได้ แต่ถ้าวางเป็นการลงทุนใหม่ไม่ควรซื้อตู้ปลาเพราะต้นทุนสูง

๒) อ่างซีเมนต์ เป็นอ่างซีเมนต์ขนาดเล็ก อาจซื้อสำเร็จรูปหรือทำขึ้นเองเป็นอ่างสี่เหลี่ยมขนาดประมาณ ๖๐ x ๘๐ เซนติเมตร และมีความลึกประมาณ ๒๐ - ๒๕ เซนติเมตร หรือเป็นบ่อซีเมนต์กลมเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ ๘๐ - ๑๒๐ เซนติเมตร และมีระดับความลึกประมาณ ๒๕ - ๓๐ เซนติเมตร เหมาะสำหรับอนุบาลลูกปลาหรือนำมาใช้เลี้ยงปลาที่คัดขนาดแล้ว หรือจะใช้เพาะพันธุ์ก็ได้

๓) บ่อซีเมนต์ โดยปกติจะนิยมสร้างให้มีขนาด กว้าง x ยาว เท่ากับ ๒ x ๒ หรือ ๒ x ๓ เมตร บ่อชนิดนี้เหมาะสำหรับการเลี้ยงพ่อแม่พันธุ์ เพาะพันธุ์และเลี้ยงลูกปลาได้ทุกขนาดบ่อซีเมนต์ทุกประเภทก่อนที่จะนำมาใช้ ต้องมีการสร้างทำความสะอาดแช่น้ำไว้ประมาณ ๑ สัปดาห์ แล้วถ่ายน้ำทิ้งเพื่อล้างและกำจัดปูนซีเมนต์ออกให้หมด การสร้างบ่อปลาต้องคำนึงถึงระบบการกำจัดของเสียเป็นสำคัญ โดยการสร้างให้มีความลาดเอียงเพื่อให้ของเสียและตะกอนไหลมารวมกันในพื้นที่ที่เป็นที่ต่ำ และสร้างท่อระบายน้ำออกตรงบริเวณนั้น โดยมีตะแกรงครอบบริเวณฝาท่ออีกที เมื่อถ่ายน้ำก็ดึงฝาท่อออกของเสียและตะกอนต่าง ๆ จะไหลลงไปกับน้ำซึ่งมีตะแกรงทำหน้าที่ป้องกันลูกปลาไหลออกมาเวลาระบายน้ำถ้าเป็นบ่อขนาดเล็ก นิยมที่สร้างท่อระบายน้ำออกไว้ตรงกลาง แต่ถ้าเป็นบ่อขนาดใหญ่จะสร้างไว้บริเวณด้านข้างเพื่อความสะดวกในการเปิดปิด ท่อระบายออกเวลาเปลี่ยนถ่ายน้ำ วิธีการสร้างบ่อลักษณะนี้ จะทำให้ประหยัดแรงงานและปริมาณน้ำมากกว่าการสร้างบ่อที่ไม่มี ความลาดเอียง และไม่มีท่อระบายน้ำออก นอกจากบ่อและภาชนะรูปแบบต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้วอาจสร้างบ่อ หรืออ่างในรูปแบบอื่นๆ ก็ได้ เพื่อเป็นการประหยัดต้นทุน เช่น ทำจากผ้าใบโดยมีโครงไม้โครงเหล็ก หรือปูแผ่นพลาสติกบนบ่อที่ยกขอบด้วยอิฐบล็อก เป็นต้น

๔) กระชัง การเลี้ยงปลาสวยงามใน กระชังในล่อน ที่เกษตรกรนำมาเพาะเลี้ยง เช่น ปลาหางนกยูง ปลาสอด ปลาทอง ปลาการ์ตูน เป็นต้น

๕) ภาชนะที่เป็นขวด/โหลขนาดเล็ก เนื่องจากปลากัดเป็นปลาที่มีนิสัยก้าวร้าว ชอบต่อสู้เมื่ออายุประมาณ ๑ ๑/๒ - ๒ เดือน การเลี้ยงปลากัดจึงจำเป็นต้องแยกปลากัดเลี้ยงในภาชนะเพียง ๑ ตัว ก่อนที่ปลาจะ

มีพฤติกรรมต่อสู้กัน ภาชนะที่เหมาะสมที่สุดควรนำมาใช้เลี้ยงปลากัด ได้แก่ ขวด(สุรา) ชนิดแบนบรรจุน้ำได้ ๑๕๐ ซีซี เพราะสามารถเรียงกันได้ไม่สิ้นเปลืองเนื้อที่

๔. การเพาะพันธุ์ปลาสวยงาม

การเพาะพันธุ์ปลาที่ดำเนินการกันอยู่ในปัจจุบัน มีวิธีการดังนี้

๑) การเพาะพันธุ์ปลาแบบกึ่งควบคุมธรรมชาติ เป็นวิธีที่ใช้เพาะปลาที่ขยายพันธุ์ได้ง่ายๆ ผู้เพาะไม่ต้องจัดเตรียมอะไรมากนัก เพียงแต่นำปลามาปล่อยไว้แล้วให้อาหารเลี้ยงดูไปเรื่อยๆ ปลาก็จะมีการแพร่พันธุ์ให้ตัวอ่อนออกมาเอง เมื่อพบว่าลูกปลาโตพอสมควรก็รวบรวมออกจำหน่าย โดยเฉพาะพวกที่ออกลูกเป็นตัว เช่น ปลาหางนกยูง ปลาสอด ปลาเซลฟิน

๒) การเพาะพันธุ์ปลาแบบควบคุมธรรมชาติ หรือเลียนแบบธรรมชาติ เป็นวิธีการเพาะพันธุ์ปลาที่มีการควบคุมใกล้ชิด มีการจัดเตรียมสิ่งต่างๆ ให้แก่ปลา จัดเตรียมขนาดบ่อเพาะตามความเหมาะสมของปลาแต่ละชนิด

๓) การเพาะพันธุ์ปลาโดยฉีดกระตุ้นด้วยฮอร์โมน เป็นวิธีการที่ใช้เพาะปลาที่ไม่สามารถวางไข่ในบ่อเลี้ยงหรือในบ่อเพาะได้ หรือเป็นปลาที่วางไข่ยาก ถึงแม้ปลาพวกนี้จะมีการสร้างรังไข่และน้ำเชื้อได้ดี แต่จะไม่เกิดพฤติกรรมการแพร่พันธุ์วางไข่ ทั้งนี้เนื่องจากปลาต้องการความจำเพาะจากสภาพแวดล้อม เช่น ต้องการการว่ายน้ำ สวนน้ำหลากเป็นระยะทางไกลๆ หรือเลือกพื้นที่วางไข่ที่เฉพาะเจาะจง โดยปลาที่จะนำมาฉีดกระตุ้นด้วยฮอร์โมน จะต้องเป็นปลาที่มีไข่แก่และน้ำเชื้อดีแล้ว การเพาะพันธุ์ปลาวิธีนี้ยังแบ่งเป็น ๒ แบบ ดังนี้

(๑) การฉีดฮอร์โมนเพื่อให้เกิดการแพร่พันธุ์วางไข่ เป็นวิธีการที่เมื่อฉีดฮอร์โมนให้แก่พ่อแม่พันธุ์ปลาเรียบร้อยแล้ว จะปล่อยปลาลงบ่อเพาะ หลังจากนั้นประมาณ ๔ - ๖ ชั่วโมง ปลาจะเกิดการผสมพันธุ์วางไข่กันเอง เช่น ปลาตะเพียนทอง ปลาทรงเครื่อง ปลาकाแดง ปลาหมอ และปลาหางไหม้

(๒) การฉีดฮอร์โมนเพื่อให้เกิดการตกไข่ เป็นวิธีการที่เมื่อฉีดฮอร์โมนให้แก่พ่อแม่พันธุ์ปลาแล้ว จะพักปลาไว้ในบ่อพัก เพราะปลาพวกนี้จะไม่เกิดการผสมพันธุ์วางไข่เอง ต้องรองจนปลาพร้อมที่จะตกไข่ จึงนำขึ้นมารีดไข่และน้ำเชื้อผสมกันในภาชนะ ซึ่งวิธีการที่นิยมใช้สำหรับการรีดไข่และน้ำเชื้อปลาผสมกัน ในปัจจุบัน เรียกว่า วิธีตัดแปลงวิธีแห้ง คือเตรียมภาชนะขนาดเล็กผิวเรียบที่แห้ง เช่น กะละมังอะลูมิเนียม หรือ กะละมังพลาสติก ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง ๑๒ - ๑๕ เซนติเมตร นำแม่ปลาที่พร้อมจะรีดไข่ได้มาเช็ดตัว เพื่อป้องกันไม่ให้น้ำจากตัวปลาหยดลงไปบนกะละมังในขณะที่รีดไข่ จากนั้นรีดไข่จากท้องปลาลงในกะละมังจนหมดท้อง นำปลาเพศผู้มาเช็ดตัวเช่นกัน และรีดน้ำเชื้อลงบนไข่ที่รีดไว้แล้ว ใช้ชนไก่คลุกเคล้าไข่และน้ำเชื้อปลาให้เข้ากัน (ใช้เวลาประมาณ ๓๐ วินาที) เติมน้ำสะอาดลงไปให้พอท่วมไข่และใช้ชนไก่คลุกเคล้า การผสมของไข่และเชื้อตัวผู้จะเกิดในขณะนี้ เพราะเมื่อไข่ได้รับน้ำช่อง Micropyle จะเปิด ในขณะที่เชื้อตัวผู้เมื่อได้สัมผัสน้ำเช่นกัน ก็จะมีการว่ายน้ำอย่างรวดเร็ว และจะเข้าไปทางช่องเปิดของไข่ได้ ซึ่งจะปล่อยให้เชื้อตัวผู้เข้าไปได้เพียงตัวเดียวแล้วจะปิด สำหรับไข่ที่ไม่มีเชื้อตัวผู้เข้าผสมช่อง Micropyle ก็จะปิดภายในเวลา ๓๐ - ๖๐ วินาที ดังนั้นเมื่อใช้ชนไก่คนไปมาประมาณ ๑ นาที จะหยุดเพื่อปล่อยให้ไข่ตกตะกอนลง รินน้ำทิ้งเพื่อไล่น้ำคาวที่มากับไข่และน้ำเชื้อทิ้งไป จากนั้นจะเติมน้ำใหม่อีกให้เกือบเต็มกะละมัง ใช้ชนไก่คนประมาณ ๑ นาที ปล่อยให้ตกตะกอนรินน้ำทิ้งเพื่อไล่น้ำคาวทำเช่นนี้ ๒ - ๓ ครั้ง แล้วนำไปใส่บ่อพักไข่ ในกรณีที่เป็นไข่ติด เมื่อเติมน้ำพอท่วมไข่และใช้ชนไก่คลุกเคล้าแล้วต้องนำไปใส่บ่อพักไข่เลย เพราะถ้าใส่น้ำมากเปลือกไข่จะเกิดสารเหนียว ไข่จะจับตัวกันเองเป็นก้อนทำให้ไม่สามารถฟักตัว การใส่น้ำน้อยจะทำให้ไข่ยังไม่เกิดสารเหนียว เมื่อนำไปใส่บ่อพักไข่จึงเกิดสารเหนียวแล้วติดกับวัสดุหรือเทียมที่เตรียมไว้

๔.๑ การเตรียมบ่อเพาะพันธุ์

การเตรียมบ่อเพาะ จะต้องให้มีความพร้อมที่ปลาต้องการในการวางไข่ให้มากที่สุด เช่น ปลาทอง ปลาคาร์พ ปลาเสือสุมาตรา ปลาเซเป้ ในธรรมชาติจะวางไข่บริเวณผิวน้ำ ในบ่อเพาะจึงควรเตรียมรังลอยใกล้ผิวน้ำ ปลาตุ๊ก ปลาแขยง ปลากรด ในธรรมชาติจะวางไข่ตามบริเวณพืชน้ำในบ่อ ในบ่อเพาะจึงควรเตรียมรังอยู่กับบ่อ นอกจากนั้นระดับน้ำในบ่อเพาะสำหรับการเพาะปลาสวยงาม ไม่ควรเกินกว่า ๓๐ เซนติเมตร การเตรียมบ่อที่เหมาะสมสำหรับการเพาะปลาทองควรเป็นบ่อซีเมนต์ มีขนาดประมาณ ๑ ตารางเมตร ขัดล้างให้สะอาดด้วยแปรงและสบู่แล้วฉีดน้ำล้างหลายๆ ครั้ง จากนั้นเตรียมน้ำใหม่ที่ระดับประมาณ ๒๐-๒๕ เซนติเมตร นอกจากนั้นยังอาจใช้กะละมังขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ ๕๐ เซนติเมตรเป็นบ่อเพาะปลาทองก็ได้ ปลาทองเป็นปลาที่มีไข่ประเภทไข่ติด พฤติกรรมการวางไข่นั้นปลาเพศผู้จะว่ายน้ำไล่ปลาเพศเมียไปเรื่อยๆ ปลาเพศเมียเมื่อพร้อมจะวางไข่จะว่ายน้ำเข้าหาพรรณไม้น้ำตามริมบ่อ แล้วปล่อยไข่ครั้งละ ๑๐ - ๒๐ ฟอง ปลาเพศผู้ที่ว่ายน้ำตามมาก็จะปล่อยน้ำเชื้อตามไข่จะได้รับการผสมพร้อมกันนั้นก็เกิดสารเหนียวที่เปลือกไข่ ทำให้ไข่เกาะติดอยู่ตามราก ลำต้น และใบของพรรณไม้น้ำ ดังนั้นการเตรียมรังในบ่อเพาะปลาทอง ควรเป็นรังที่ช่วยให้ไข่ติดได้ง่ายและมากที่สุด คือ ต้องมีลักษณะเป็นฝอยนิ่มและค่อนข้างยาว รังที่นิยมใช้ในปัจจุบันได้แก่รังที่ทำจากเชือกฟาง โดยนำเชือกฟางสีใดก็ได้มาผูกเป็นกระจุก(คล้ายกับฟู่ที่เชียร์ลีดเดอร์ใช้) มีความยาวประมาณ ๒๐ เซนติเมตร แล้วฉีกให้เป็นฝอยโดยพยายามให้เป็นเส้นฝอยขนาดเล็กให้มากที่สุด จากนั้นนำไปจุ่มในน้ำเดือดเพื่อให้เกิดความนุ่ม แล้วทำกรอบไม้ (อาจใช้ท่อ เอสลอน)ให้ลอยอยู่ผิวน้ำ ขนาดเล็กกว่าบ่อเพาะเล็กน้อย เพื่อให้กรอบลอยอยู่บนผิวน้ำในบ่อได้ดี นำรังมาผูกในกรอบไม้เพื่อให้รังลอยตัว และรังจะกระจายตัวกัน หากไม่ทำกรอบผูก รังจะถูกรวมที่ติดจากเครื่องแอร์ปั๊มทำให้รังลอยไปรวมเป็นกระจุกอยู่ริมบ่อ ปลาจะวางไข่ที่รังได้ยาก การทำให้รังกระจายตัวกัน ช่วยให้ปลาสามารถวางไข่โดยกระจายไข่ตามรังที่จัดไว้ทุกรังได้เป็นอย่างดี

๔.๒ การคัดเลือกพ่อแม่พันธุ์

เพื่อให้ได้พันธุ์สัตว์น้ำที่มีคุณลักษณะที่ต้องการ เช่น การคงอยู่ของสายพันธุ์ที่ติดตลอดมีความต้องการโตเร็ว ทนต่อสภาพแวดล้อมและต้านทานโรค ตามความเหมาะสมของสภาพภูมิประเทศและสิ่งแวดล้อมเฉพาะ การพัฒนาพันธุ์สัตว์น้ำจึงมีความจำเป็น ถึงแม้ว่าจะยุ่งยาก และต้องใช้เวลาแนวทางในการคัดเลือกพันธุ์สัตว์น้ำ

๑) การจัดการพ่อ-แม่พันธุ์ (Broodstock Management) ในปัจจุบันเป็นที่ยอมรับกันแล้วว่า จาก การปล่อยและละเลยในเรื่องพันธุกรรม ทำให้ปลาหลายชนิดเริ่มมีการเจริญเติบโตลดลง แม้จะไม่มี การทดลองยืนยันในเรื่องนี้ แต่ข้อมูลจากการสังเกตของผู้เลี้ยงปลานับร้อยๆ ราย ก็ทำให้เชื่อได้ว่าปัญหาที่เกิดขึ้นมีแนวโน้มที่จะเป็น ความจริง จากความจริงที่ว่าลักษณะปรากฏ (Phenotype) เป็นผลมาจากลักษณะทางพันธุกรรม (Genotype) และ สิ่งแวดล้อม ซึ่งหมายถึงสภาพการเลี้ยงประกอบกัน เมื่อสิ่งแวดล้อมในการเลี้ยงยังเป็นเช่นเดิม แต่ลักษณะปรากฏ คือ การเจริญเติบโตช้าลง ก็ทำให้พออนุมานได้ว่าสาเหตุน่าจะเนื่องมาจากลักษณะทางพันธุกรรมนั่นเอง คนส่วนใหญ่เข้าใจ ว่าการที่ลักษณะทางพันธุกรรมด้อยลงนี้มีสาเหตุมาจากการผสม เลือดชิด (Inbreeding) ในการเลี้ยงพ่อแม่พันธุ์จึงมีข้อควรปฏิบัติคือ

(๑) ควรคัดปลาที่โตได้ขนาดตลาดรุ่นแรกสุดในบ่อมาเป็นพ่อแม่พันธุ์

(๒) ควรเลี้ยงพ่อแม่พันธุ์อายุต่างกันแยกกัน

(๓) ในการเพาะพันธุ์แต่ละครั้งควรใช้พ่อแม่พันธุ์หลายคู่ หากการเพาะแต่ละครั้งใช้

ปลาเพศเมียน้อยตัว สามารถเพิ่มจำนวนพ่อแม่พันธุ์ได้โดยใช้น้ำเชื้อจากปลาตัวผู้หลายตัวผสมกับ ไข่จากปลาตัวเมีย ๑ ตัว เพื่อให้ไข่และน้ำเชื้อผสมกันได้หลาย ๆ คู่ อย่างน้อย ๓๐ คู่ หรือใช้ตัวผู้ ๓ ตัว ต่อตัวเมีย ๑ ตัว ๓๐ ชุด หรือตัวผู้ ๓ ตัว ต่อตัวเมีย ๒ ตัว ๑๕ ชุด ซึ่งจะช่วยลดอัตราการผสมเลือดชิดลงได้ นอกจากนั้นควรคัดปลาที่จะใช้เป็นพ่อแม่พันธุ์ในปีต่อไปจากการผสมพ่อแม่หลายๆ คู่

(๔) เมื่อสังเกตว่าลูกปลาที่ผลิตเริ่มโตช้าควรรหาพ่อแม่พันธุ์จากแหล่งอื่น ไม่ควรใช้พ่อแม่พันธุ์ซ้ำๆ กันหลายครั้งในรอบปี ซึ่งโตดีกว่ามาผสมจะทำให้อัตราส่วนของยีนดีเพิ่มขึ้นในประชากร

๒) หลีกเลี่ยงในการผสมเลือดชิด เมื่อมีการผสมพันธุ์กันระหว่างสายพันธุ์ที่ใกล้ชิด ความสมบูรณ์และอัตราการรอดของลูกหลายรุ่นต่อไปก็จะลดลงเช่นเดียวกับคนเรา ได้มีการประมาณไว้ว่าหากมีการสืบพันธุ์ระหว่างพี่น้อง ท้องเดียวกันแล้ว ความสมบูรณ์และอัตราการรอดจะลดลงอย่างเห็นได้ชัดถึง ๒๐% และถ้ามีการผสมพันธุ์ระหว่างเครือญาติใกล้ชิดกันแล้วก็มีผลเกิดขึ้นในทำนองเดียวกัน แต่ช้ากว่าหรือประมาณ ๔ ชั้นอายุ (Generation) ความเสื่อมของสายพันธุ์ที่เกี่ยวกับการเจริญเติบโต การผสมพันธุ์ การต่อต้านเชื้อโรคจะลดลงเรื่อยๆ เมื่อพ่อแม่พันธุ์ ได้จำนวนลดลงในขีดจำกัดจำนวนหนึ่งแล้ว โอกาสที่จะมีการผสมพันธุ์ระหว่างวงศ์ญาติกันก็มีมาน้อยตามโอกาส แม้ในฟาร์มเลี้ยงปลาขนาดใหญ่ ถ้าหากมีพ่อแม่พันธุ์ถูกใช้แล้วใช้อีกเป็นเวลาหลายปี พวกลูกหลานเกิดมาก็ย่อมมีโอกาสผสมพันธุ์กับรุ่นพ่อแม่พันธุ์ด้วย วิธีการหลีกเลี่ยงจัดการเช่นเดียวกับพ่อแม่พันธุ์

๓) การคัดเลือกสายพันธุ์ เป็นวิธีการที่นิยมแต่ต้องคำนึงถึง ได้แก่ ลักษณะที่ต้องการให้ ชัดเจน นิยมในประชากรที่มีค่าความแปรปรวนสูง จะให้ผลตอบสนองต่อการคัดพันธุ์ได้ดี วิธีการคัดพันธุ์ ที่นิยมมี ๓ วิธี ได้แก่

(๑) Mass Selection หรือ Individual Selection การคัดพ่อแม่พันธุ์โดยวิธีนี้จะพิจารณาจากลักษณะปรากฏของปลาที่จะคัดเพียงอย่างเดียว จากนั้นหากนำปลาที่คัดได้มาผสมพันธุ์กันโดยมีการวางแผนการผสมจะเรียกการคัด พันธุ์นี้ว่า Individual Selection หากนำพ่อแม่พันธุ์เหล่านั้นมาปล่อยรวมให้ผสมพันธุ์กันเอง เรียกว่า Mass Selection

(๒) Family Selection คัดโดยทำการผสมปลาเป็นคู่ๆ จากนั้นนำลูกจากแต่ละคู่ผสมมาแยกเลี้ยงกัน เมื่อจะคัดก็พิจารณาจากค่าเฉลี่ยของลูกแต่ละครอบครัว เมื่อตัดสินใจเลือกครอบครัวใดก็จะเก็บไว้ทั้งครอบครัวเดียว ดังนั้นจำเป็นต้องเลี้ยงปลาจำนวนหลายๆ ครอบครัว แยกกันเป็นวิธีการที่ต้องการ แรงงานและบ่อจำนวนมาก

(๓) Within Family Selection ทำการผสมปลาเป็นคู่ๆ เช่นเดียวกัน แต่จะทำการคัดเลือกโดยคัดปลาที่ดีที่สุดจากแต่ละครอบครัวไว้ ตัวอย่างการคัดเลือกพ่อแม่พันธุ์ปลาสวยงามต่างๆ ได้มีการกล่าวถึงไว้หลายวิธี ซึ่งแล้วแต่ลักษณะของการผสมพันธุ์และการพัฒนาของไข่ รวมถึงการสืบพันธุ์ของปลาสวยงามแต่ละประเภทและชนิดพันธุ์ เช่น ปลาที่จะนำมาเพาะจะต้องเป็นปลาที่มีไข่แก่แล้วเท่านั้น คือ มีรังไข่อยู่ในขั้นพักตัว (Resting Stage) มีไข่ว่าปลาที่มีการตั้งท้องทุกตัว (คือเห็นส่วนท้องขยายออก) จะนำมาใช้เพาะได้ทั้งหมด ผู้เพาะจะต้องรู้จักวิธีการคัดปลาที่มีไข่แก่พร้อมที่จะผสมพันธุ์ ซึ่งส่วนใหญ่จะอาศัยดูจากตึงเพศ ปลาที่มีไข่แก่จะมีการขยายตัวของตึงเพศ และส่วนท้องขยายนิ่ม ทั้งนี้ต้องขึ้นกับประสบการณ์ ความชำนาญและความช่างสังเกตของผู้เพาะพอสมควร

การคัดเลือกพ่อแม่พันธุ์ปลากัดที่นำมาทำการเพาะพันธุ์ ควรมีอายุตั้งแต่ ๕-๖ เดือนขึ้นไป โดยปลาจะให้ไข่ครั้งละประมาณ ๕๐๐-๑,๐๐๐ ฟอง ในฤดูผสมพันธุ์ จะสังเกตเห็นความสมบูรณ์เพศของปลาได้ชัดเจน ในการคัดเลือกปลาเพื่อผสมพันธุ์ มีหลักที่ควรปฏิบัติดังนี้

ปลาเพศผู้ คัดปลาที่แข็งแรง ปราดเปรียว ลักษณะสีสดสวย ชอบสร้างรังซึ่งเรียกว่า “หวอด” โดยการพ่นฟองอากาศที่มีน้ำเมือกจากปากและลำคอผสมด้วย ซึ่งแสดงถึงว่าปลาเพศผู้มีความสมบูรณ์ทางเพศเต็มที่พร้อมที่จะผสมพันธุ์

ปลาเพศเมีย คัดเลือกปลาที่แข็งแรง สังเกตบริเวณท้องมีลักษณะอูมเป่งและบริเวณใต้ท้องจะมีตุ่มสีขาวใกล้กับรูกัน เห็นได้ชัดเจน ซึ่งตุ่มสีขาวนี้เรียกกันว่า “ไข่น้ำ”

การคัดเลือกปลาเพศผู้และเพศเมียเพื่อทำการผสม ของปลาหางนกยูง ควรเลือกปลาที่มีอายุ ๓ เดือนขึ้นไป มีลักษณะลำตัวมีขนาดใหญ่ หนามสมส่วน ไม่คดงอ โคนหางใหญ่ แข็งแรงครีบบสมบูรณ์ ครีบบางใหญ่ พริ้วหนา

แข็งแรงสมบูรณ์ไม่ฉีกขาด รูปร่างได้สัดส่วน แข็งแรง ว่ายน้ำปราดเปรียว มีสีและลวดลายสวยงาม เพศผู้จะมีลักษณะต่างจากเพศเมียตรงที่อวัยวะในการสืบพันธุ์เรียกว่า gonopodium ซึ่งดัดแปลงมาจากครีบกัน ปลาเพศผู้และเพศเมีย ควรมีลักษณะสีและลวดลายที่เหมือนกันหรือคล้ายกันมากที่สุด เพื่อให้ได้ลูกปลาที่ลักษณะไม่แปรปรวนมากในการผสมพันธุ์ หากจำเป็นต้องเก็บลูกปลาที่เพาะไว้เป็นพ่อแม่พันธุ์ในครั้งต่อไป ควรหาพ่อแม่ปลาจากแหล่งอื่นมาผสมบ้าง เพื่อป้องกันการผสมเลือดชิด (Inbreeding) ซึ่งเป็นสาเหตุให้ลูกปลารุ่นต่อไปมีความอ่อนแอและมีอัตราการรอดต่ำ

การคัดเลือกพ่อแม่พันธุ์จัดได้ว่าเป็นสิ่งสำคัญประการแรก ควรคำนึงถึงสิ่งต่างๆ ดังนี้ไม่ควรซื้อพ่อแม่ปลาจากร้านปลาสวยงามต่างๆ ไป เนื่องจากปลาที่ซื้ออาจจะเป็นปลาแก่ที่ไม่สามารถเพาะพันธุ์ได้แล้ว หรือมีประสิทธิภาพในการเพาะพันธุ์ต่ำ ซึ่งโดยมากจะเป็นปลาที่ฟาร์มเพาะพันธุ์ปลาปอมปาดัวร์คัดออกแล้วขายให้แก่ร้านปลาสวยงามต่างๆ ไป ควรซื้อปลาจากฟาร์มเพาะพันธุ์ปลาปอมปาดัวร์ที่ไว้ใจได้ มีการคัดเลือกสายพันธุ์แล้ว

ปลาที่เป็นพ่อแม่พันธุ์ควรเป็นปลาที่ไม่ได้ผ่านการเร่งหรือย้อมสี เพราะฮอร์โมนที่ใช้ในการย้อมสีอาจจะมีผลกระทบต่อระบบสืบพันธุ์ของปลาได้ ไม่ควรซื้อปลาขนาดใหญ่มาเลี้ยง เพราะไม่สามารถทราบอายุที่แน่นอนและสุขภาพปลาได้ ควรซื้อปลาที่เรียกว่าขนาดเหรียญบาท ซึ่งมีอายุประมาณ ๑-๒ เดือน มาเลี้ยงเพื่อทราบถึงชีววิทยาปลา แต่ไม่ควรซื้อปลาจากคอกเดียวกันหรือเลือกชนิด เพราะจะทำให้ประสิทธิภาพในการเพาะพันธุ์ต่ำ เปอร์เซ็นต์การรอดต่ำ ได้ลูกปลาน้อย และลูกปลาที่ได้อาจจะพิการหรือไม่สมบูรณ์ ควรเลือกซื้อลูกปลาที่ได้จากพ่อแม่ที่มีสีสันสดใสและลวดลายชัดเจนไม่เลอะเลือน

๔.๓ ขั้นตอนในการเพาะพันธุ์

ขั้นตอนในการเพาะพันธุ์ปลาสวยงามต่างๆ มีหลายวิธี แล้วแต่ชนิดพันธุ์และประเภทของปลาสวยงามตลอดถึงการนำเทคนิควิธีที่ใช้ของผู้เพาะพันธุ์มาใช้ เช่น

ขั้นตอนในการเพาะพันธุ์ปลาหางนกยูง มีดังนี้

ขั้นตอนที่ ๑ เตรียมบ่อซีเมนต์ ขนาด ๑-๔ ตารางเมตร ระดับน้ำลึก ๓๐ -๕๐ เซนติเมตร ใส่ฟุ้งเชือกฟางตะกร้าหรือผ้าซีเพื่อให้ลูกปลาใช้เป็นที่พักหลบซ่อน

ขั้นตอนที่ ๒ คัดพ่อแม่ปลาสายพันธุ์เดียวกันที่ลักษณะดีสีสวยอายุประมาณ ๔ -๖ เดือน โดยคัดปลาเพศผู้ ลำตัวโต แข็งแรง ครีบหลัง ครีบหางใหญ่และแผ่กว้างสีเข้มสดใส สวยงาม ส่วนปลาเพศเมียคัดเลือกสายพันธุ์เดียวกันกับปลาเพศผู้ ลำตัวโต แข็งแรง ปราดเปรียว ครีบหางเข้มสดใส ปล่อยรวมกันในอัตรา ๑๒๐ -๑๘๐ ตัวต่อลูกบาศก์เมตร ในสัดส่วนเพศผู้ : เพศเมีย เท่ากับ ๑ : ๓ หรือ ๑ : ๔ ระหว่างการเพาะพันธุ์ ให้โรยแดงเป็นอาหารในตอนเช้า และให้อาหารสำเร็จรูปในตอนเย็น ปลาเพศเมียที่ได้รับการผสมแล้ว จะเห็นเป็นจุดสีดำบริเวณท้อง

ขั้นตอนที่ ๓ หลังจากแม่ปลาได้รับการผสมพันธุ์ประมาณ ๒๖ -๒๘ วัน จะมีลูกปลาวัยอ่อนเกิดขึ้นและหลบซ่อนอยู่ตามวัสดุที่ใส่ไว้ในบ่อให้รวบรวม ลูกปลาออกทุกวันสะสมไว้ในบ่ออนุบาล ประมาณ ๔-๕ วัน/ บ่อ เพื่อให้ลูกปลามีขนาดใกล้เคียงกัน โดยปล่อยลูกปลาในอัตราความหนาแน่น ๑๕๐-๓๐๐ ตัวต่อลูกบาศก์เมตรในระยะแรกให้โรยแดงเป็นอาหารในตอนเช้าและเย็นทุกวัน เป็นระยะเวลา ๒ สัปดาห์ หลังจากนั้นจึงให้อาหารสำเร็จรูป จนกระทั่งลูกปลามีอายุประมาณ ๓ สัปดาห์ ซึ่งเป็นระยะที่เริ่มแยกเพศได้ โดยปลาเพศเมีย สังเกตจุดสีดำบริเวณรูเปิดช่องท้อง ส่วนปลาเพศผู้ เมื่омองจากด้านบนมีรูปร่างเรียวยาวกว่าเพศเมีย

ขั้นตอนที่ ๔ คัดขนาดและแยกเพศปลา นำไปแยกเลี้ยงในบ่ออัตรา ๒๐๐-๓๐๐ ตัวต่อลูกบาศก์เมตร ให้กินโรยแดงเป็นอาหารในตอนเช้าส่วนตอนกลางวันและตอนเย็นให้กินอาหารสำเร็จ รูป เลี้ยงเป็นระยะเวลา ๓ เดือน (ปลามีอายุประมาณ ๔ เดือน)

ขั้นตอนที่ ๕ ปลาหางนกยูงอายุประมาณ ๔ เดือน จะถูกคัดขนาดและคัดเลือกปลาที่แข็งแรงสมบูรณ์เพื่อนำไปเลี้ยงไว้ในบ่อพักปลา เพื่อเตรียมส่งจำหน่ายต่อไป การเลี้ยงพ่อแม่พันธุ์ปลาหางนกยูง เนื่องจากปลาหางนกยูงจะเจริญถึงวัยเจริญพันธุ์ เมื่อปลาเมียอายุเพียง ๓ เดือนเท่านั้น เมื่อลูกปลาพอที่จะแยกเพศได้ (อายุประมาณ ๑ - ๑.๕ เดือน) ควรเลี้ยงแยกเพศไว้เพื่อป้องกันไม่ให้ปลาผสมพันธุ์กันเอง

การเพาะพันธุ์ปลากัด นำขวดปลากัดเพศผู้และเพศเมียที่มีความสมบูรณ์ทางเพศเต็มที่มาวางติดกัน ซึ่งวิธีนี้เรียกว่า “เทียบคู่” ซึ่งควรจะเป็นบริเวณที่ปราศจากสิ่งรบกวน จะทำให้ปลาดกใจ ใช้เวลาประมาณ ๓-๑๐ วัน จากนั้นนำปลาเพศผู้และเพศเมีย ใส่ลงในภาชนะที่เตรียมไว้สำหรับผสมพันธุ์ เช่น ขันพลาสติก โหลแก้ว กาละมัง ตูกระຈกหรืออ่างดิน แล้วใส่พันธุ์ไม้น้ำที่แช่ต่างทับทิม ได้แก่ สาหร่ายพวงกะโศก สาหร่ายหางกระຈก จอก ใบผักตบชวา เป็นต้น เมื่อปลาสามารถปรับตัวให้ชินกับสภาพในภาชนะ (ประมาณ ๑-๒ วัน) ปลาเพศผู้จะเริ่มก่อหวอดติดกับพันธุ์ไม้น้ำ หลังจากสร้างหวอดเสร็จ ปลาเพศผู้จะพองตัวกางครีบ ไล่ต้อนตัวเมียให้ไปอยู่ใต้หวอด ขณะที่ตัวเมียลอยตัวขึ้นมาบริเวณผิวน้ำ ปลาตัวผู้จะรัดตัวเมียบริเวณช่องอวัยวะเพศ จากนั้นไข่ก็จะหลุดออกมาพร้อมกับเพศผู้จะฉีคน้ำเชื้อเข้าผสม และปลาเพศผู้จะตามลงไปใช้ปากดูดไข่มอไว้ด้วยน้ำขึ้นไปพ่นไข่เข้าไปไว้ในฟองอากาศจนกว่าจะหมด เมื่อสิ้นสุดการวางไข่ปลาเพศผู้จะทำหน้าที่ดูแลไข่เพียงลำพัง และจะไล่ต้อนปลาเพศเมียไปอยู่ที่มุมภาชนะ หลังจากนั้นรีบนำปลาเพศเมียออกจากภาชนะ เพื่อป้องกันไม่ให้ปลาเพศเมียกินไข่ ปลดปล่อยให้ปลาเพศผู้ดูแลไข่ ๒ วัน จึงแยกเพศผู้ออกไข่ ปลากัดจะฟักเป็นตัวหลังจากได้รับการผสมน้ำเชื้อประมาณ ๓๖ ชั่วโมง

ปลาหางไหม้ ขยายพันธุ์ตามธรรมชาติเช่นเดียวกับปลาตะเพียนขาว คือตอนต้นฤดูฝนราวเดือนพฤษภาคม ปลาเพศเมียต้องเริ่มอุมตั้งแต่เดือนมกราคมถึงกุมภาพันธ์ ปลาเพศเมียเวลาตั้งท้องมีไข่จะมีนิสัยดุร้าย ว่ายน้ำเข้าชนปลาที่เข้าใกล้ ต่อเมื่อไข่แก่เต็มที่ปลาเพศผู้จึงสามารถว่ายน้ำเคล้าเคลียจับเป็นคู่ๆ ได้ ปลาที่ว่ายน้ำเคล้าเคลียกันจะกระตุ้นเร่งเร้าการวางไข่ โดยการใช้อปากชนบริเวณท้องและบริเวณช่องออกไข่ซึ่งกันและกัน ในเดือนพฤษภาคมปลาเพศเมียต้องอุมเป่งเห็นได้ชัด รูปร่างสีแดงเรื่อๆ ช่องออกไข่มีสีเข้มเป็นดิ่งกลมใหญ่ ขนาดแม่พันธุ์มีน้ำหนักประมาณ ๑๕๕ กรัมจะให้ไข่ ๖,๐๐๐-๗,๐๐๐ ฟอง ปลาเพศผู้ที่เคล้าเคลียจะมีขนาดหนักประมาณ ๑๒๖ กรัม

ปลาเทวดา จะเจริญเติบโตเป็นตัวเต็มวัยและพร้อมที่จะผสมพันธุ์ได้เมื่อมีอายุ ประมาณ ๘-๑๐ เดือน การจับคู่เพื่อการผสมพันธุ์และวางไข่เริ่มขึ้น โดยตัวผู้จะว่ายเคียงคู่กับตัวเมีย ในขณะที่ตัวผู้จะพยายามกัดตัวอื่น ๆ ให้ห่างจากคู่ของตน และสร้างอาณาเขตของตัวเองไม่ให้ตัวอื่นเข้าใกล้ อาจจะเป็นบริเวณมุมตู้มุมใดมุมหนึ่ง โดยตัวเมียจะอยู่ด้านในติดกับมุมตู้ ตัวผู้มักจะว่ายน้ำอยู่ด้านนอก ทั้งตัวผู้และตัวเมียจะทำความสะอาดบริเวณที่วางไข่ โดยการอมน้ำแล้วพ่นไปในบริเวณพื้นตู้ และเก็บสิ่งสกปรกต่าง ๆ เช่น เศษใบไม้ หรือตะกอนผงต่าง ๆ ออกจากบริเวณนั้น ซึ่งเป็นสัญญาณแสดงว่าตัวเมียพร้อมที่จะวางไข่ ทำการแยกปลาทั้งคู่ออกมาจากตู้ที่เลี้ยง ใส่ในตู้เตรียมไว้สำหรับเพาะ ซึ่งโดยมากแล้วนิยมใช้ตู้ขนาดความยาว ๑ ฟุตขึ้นไป ใส่ไม้น้ำที่ปราศจากคลอรีนและมีการเพิ่มปริมาณออกซิเจนโดยการใช้ปั๊มลม

ตามธรรมชาติแล้วปลาตัวเมียจะวางไข่ติดกับวัสดุต่างๆ ในน้ำ เช่น ก้อนหิน ตอไม้ พรรณไม้น้ำ ชนิดต่าง ๆ ในน้ำ เช่น ก้อนหิน ตอไม้ พรรณไม้น้ำชนิดต่าง ๆ แต่เมื่อนำมาเลี้ยงในตู้กระຈกแล้ว นักเพาะปลามักนิยมใช้กระຈกหรือพลาสติกแผ่นเรียบวางเอียงกับพื้นตู้ประมาณ ๓๐ - ๖๐ องศา แม่ปลาจะวางไข่ติดกับกระຈกแล้วตัวผู้จะปล่อน้ำเชื้อผสมกับไข่ทันที จะผลัดเปลี่ยนกันเช่นนี้จนแม่ปลาวางไข่หมด ซึ่งใช้เวลาประมาณ ๑ - ๒ ชั่วโมง ในแต่ละครั้งของการวางไข่ แม่ปลาจะวางไข่ประมาณ ๓๐๐ - ๒,๐๐๐ ฟอง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสมบูรณ์ของแม่ปลา พ่อแม่ปลาจะเฝ้าไข่และคอยพัดโบกน้ำโดยใช้ครีบอก เพื่อเป็นการเพิ่มออกซิเจนในน้ำ

๔.๔ การฟักไข่

นารังเทียมที่มีไข่เกาะติดไปฟักในถังฟักไข่ ซึ่งอาจใช้บ่อซีเมนต์ ถังไฟเบอร์ โอง หรือกะละมังพลาสติกก็ได้ ถ้าใช้ถังไฟเบอร์ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง ๒ เมตร ใส่น้ำลึก ๕๐ - ๖๐ เซนติเมตร จะใช้ฟักไข่ได้ประมาณ ๑๐๐,๐๐๐ ฟอง ให้อากาศตลอดเวลา ไข่ปลาทองจะฟักออกมาเป็นตัวภายใน ๒-๔ วัน ขึ้นอยู่กับอุณหภูมิ น้ำ ลูกปลาแรกฟักมีขนาดเล็กมาก ตัวใส เกาะติดกับรังไข่หลังจากฟักเป็นตัวแล้วประมาณ ๒-๓ วัน ลูกปลาจึงจะว่ายน้ำออกจากรังไข่ และว่ายน้ำเป็นอิสระ ลักษณะตัวมีสีเข้มขึ้น จะนารังเทียมออกจากบ่อในระยะนี้ แล้วอนุบาลในบ่อเดิมต่อไป หรืออาจย้ายลูกปลาไปอนุบาลในบ่อใหม่ก็ได้

ไข่ปลาหางไหม้ที่รีดออกมาสีน้ำตาลปนแดง หลังจากไข่ผสมน้ำเชื้อแล้วประมาณ ๕-๖ นาที ไข่จะเริ่มพองน้ำจันมีเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ ๖ มิลลิเมตร มีสีน้ำตาลใสมองเห็นถุงอาหารมีช่องระหว่างเปลือกไข่กับถุงอาหารไข่ปลาหางไหม้จะจมลงสู่ก้นกระชัง ฟักตัวในอุณหภูมิ ๒๗.๕ องศาเซลเซียสในเวลา ๑๓ ชั่วโมง หลังจากการผสม ถุงอาหารยุบในเวลา ๓ วัน ลูกปลาเริ่มกินอาหารในวันที่ ๔ อาหารเป็นพวกแพลงก์ตอนสัตว์และพืชไรแดง และให้อาหารเม็ดลูกปลาอายุ ๕๐ วัน จะมีลักษณะเหมือนพ่อแม่ปลา แต่ขลิบต่างบนครีบยังไม่เด่นชัด

๔.๕ การอนุบาลลูก

การอนุบาลลูกปลาเป็นขั้นตอนที่ต้องการความรู้ความชำนาญ ตลอดจนการดูแลเอาใจใส่เป็นอย่างดี การอนุบาลลูกปลาทะเลจะค่อนข้างยาก เนื่องจากลูกปลาทะเลมักจะมีขนาดค่อนข้างเล็ก ส่วนปลาน้ำจืดนั้นยังจัดว่าดำเนินการได้ง่ายเพราะลูกปลามีขนาดโตพอควร และหัดให้กินอาหารสมทบได้ง่าย

โดยปกติแล้วลูกปลาทุกชนิดที่ฟักฟักตัวออกจากไข่ จะมีถุงไข่แดง (Yolk Sac) หรือถุงอาหาร ซึ่งจะสังเกตเห็นว่าที่หน้าท้องของลูกปลาจะป่องนูนออกมา ลูกปลาจะอาศัยอาหารจากถุงไข่แดงนี้เลี้ยงตัวอยู่ได้ ๑ - ๒ วัน แล้วแต่ชนิดปลา ในระยะนี้ลูกปลาที่เกิดจากพวกไข่ติดมักจะมีเกาะอยู่ใกล้ๆบริเวณที่ฟักตัว ส่วนลูกปลาที่ฟักออกจากไข่ครั้งลอยครั้งจม ก็จะมีน้ำในลักษณะพุ่งตัวขึ้นลงในแนวตั้งตลอดเวลา เมื่อลูกปลาใช้อาหารจากถุงไข่แดงหมดแล้ว ลูกปลาทั้งหลายก็จะว่ายน้ำในแนวระดับเพื่อหาอาหาร ผู้เลี้ยงก็ต้องจัดเตรียมอาหารที่เหมาะสมให้แก่ลูกปลา หากลูกปลาไม่สามารถกินอาหารที่ให้ หรือได้รับอาหารไม่เพียงพอในช่วงแรกนี้ ลูกปลาจะแคระแกรนเติบโตช้า และจะเริ่มทำอันตรายกันเอง ทำให้มีอัตราการรอดน้อย จะสังเกตเห็นว่าลูกปลาในครอกเดียวกันจะมีขนาดแตกต่างกันมาก แต่ถ้าลูกปลากินอาหารที่ให้ได้ดีและมีอาหารเพียงพอ ลูกปลาจะเติบโตรวดเร็วมีขนาดสม่ำเสมอ และอัตราการรอดสูง

๑) การอนุบาลลูกปลากินเนื้อ ปลาที่จัดเป็นประเภทปลากินเนื้อ เช่น ปลากัด ปลาเทวดา ปลาปอมปาดัวร์ ปลาออสการ์ และปลามังกร ลูกปลาที่เกิดมาก็มักจะต้องการอาหารที่มีชีวิตในช่วงระยะแรกๆ ผู้เลี้ยงจำเป็นต้องเตรียมเพาะไรแดง หรืออาร์ทีเมีย ไว้เป็นอาหารลูกปลา โดยจะต้องเลี้ยงด้วยอาหารมีชีวิตอยู่ประมาณ ๑๐ - ๒๐ วัน แล้วแต่ชนิดปลา ลูกปลาจะมีขนาดโตขึ้นและหากินอาหารได้ดี จากนั้นจึงเริ่มหัดให้กินอาหารสมทบ ลูกปลาก็จะเติบโตเร็วและมีอัตราการรอดดี

๒) การอนุบาลลูกปลากินพืช กลุ่มปลากินพืชและกินทุกอย่าง เช่น ปลาทอง ปลาการ์ป ปลาหางนกยูง ปลาสอด ปลาชิว ปลาสร้อย และปลาตะเพียนทอง เป็นกลุ่มปลาที่อนุบาลลูกปลาได้ง่าย เมื่อลูกปลาใช้อาหารจากถุงอาหารหมดแล้ว ลูกปลาสามารถกินอาหารสมทบได้ทันที สมัยก่อนนิยมใช้ไข่ต้มสุกแล้วเอาเฉพาะไข่แดงมาขยี้ผ่านผ้าขาวบาง ก็นำไปให้ลูกปลากินได้เลย แต่ปัจจุบันนิยมใช้อาหารผงซึ่งเป็นอาหารอนุบาลลูกปลาดุก เป็นอาหารที่มีคุณค่าทางอาหารครบถ้วน และลูกปลากินได้ดี นำไปโปรยบนผิวน้ำอาหารจะค่อยๆ ดูนน้ำแล้วจมตัวลง ลูกปลากินได้เป็นอย่างดี ให้อาหารผงเป็นเวลา ๑๐ - ๑๕ วัน ลูกปลาจะมีขนาดใหญ่ขึ้น จึงหัดให้กินอาหารเม็ดต่อไป เพราะการให้อาหารเม็ดเลี้ยงปลาจะลดปัญหาเรื่องน้ำเสียได้ดีกว่าการให้อาหารผง

หลังจากแม่ปลาวางไข่ ๓ วัน ลูกปลาจะฟักเป็นตัว แต่จะยังอยู่ในบริเวณเปลือกไข่ จะเห็นส่วนหางเด่นไปมา ส่วนหัวจะเป็นจุดสีดำ ในระยะนี้ลูกปลาจะไม่กินอาหารเพราะมีถุงไข่ (Yolk sac) อยู่ในบริเวณท้อง หลังจากนั้นอีก ๓ วัน คือวันที่ ๖ หลังจากเมื่อปลาวางไข่ ลูกปลาจะเริ่มว่ายน้ำมาเกาะเพื่อกินเมื่อบริเวณลำตัว พ่อแม่ปลา สีของลำตัวของพ่อแม่ปลาจะเริ่มเปลี่ยนเป็นสีเข้มขึ้นจนเกือบดำ พ่อแม่ปลาจะพยายามอมลูกปลาแล้วพ่นไปที่โตม ระยะนี้เป็นระยะที่สำคัญมาก ถ้าพ่อแม่ปลาดกใจจะกินลูกปลาเข้าไปเลย และควรระมัดระวังการให้อาหารพ่อแม่ปลา อย่าให้อาหารมากเพราะจะทำให้เน่าเสียเนื่องจากจะไม่มีมีการเปลี่ยนน้ำในระยะนี้

ในวันที่ ๗ มีการถ่ายน้ำพร้อมกับดูดตะกอนออก ควรระมัดระวังลูกปลาจะติดไปในระหว่างดูดตะกอน ให้เหลือน้ำอยู่ประมาณครึ่งตู้เท่านั้น

ในวันที่ ๘ ค่อยๆ ดูดตะกอนและเริ่มเติมน้ำโดยใช้สายยางเล็ก ๆ หยดน้ำลงไปคล้ายกับการให้น้ำเกลือเพื่อให้มีการเปลี่ยนแปลงน้อยที่สุด โดยถ้าถ่ายน้ำตอนเช้าจะต้องเติมน้ำโดยใช้เวลา ๘-๑๐ ชั่วโมง จึงจะระดับครึ่งตู้เท่ากับเมื่อวันที่ ๗ (การเปลี่ยนน้ำควรเติมน้ำเท่ากับปริมาณน้ำที่มีอยู่เดิม) และเปลี่ยนน้ำเช่นนี้ต่อไปทุกวัน

ในวันที่ ๑๓ ลูกปลาเริ่มว่ายน้ำไปมาอย่างอิสระบ้างแต่ยังกินเมือกของพ่อแม่ปลาเป็นอาหารอยู่ สามารถให้อาหารเสริมได้ คือ อาร์ทีเมียที่เพาะใหม่ๆ หรือลูกของไรแดงการแยกลูกไรแดงออกจากไรแดงตัวโตสามารถทำได้โดยใช้กระชอนตาถี่ที่ลูกไร สามารถลอดออกมาได้ไปซ่อนไรแดงแล้วแกว่งในกะละมังที่มีน้ำอยู่ ลูกไรแดงจะหลุดออกมาอยู่ในกะละมัง แต่ไรแดงตัวโตไม่สามารถลอดออกมาได้ จากนั้นจึงใช้กระชอนตาถี่ที่เล็กกว่าขนาดลูกไรไปซ่อนมาอีกทีก็จะได้แต่เฉพาะลูกไรแดงขึ้นมา การให้ลูกไรแดงควรระมัดระวังโรคนิดหนึ่งมีลักษณะคล้ายไรแดงแต่มีเปลือกแข็ง คล้ายแมลง เพราะถ้าลูกปลากินเข้าไปจะทำให้ตายได้ในวันที่ ๑๗ สามารถแยกแม่ปลาออกจากลูกปลาได้ในระยะนี้ และลูกปลาขนาดนี้ซึ่งเรียกว่าระยะแกะออกจากแม่หรือขนาดเม็ดแดงโมขายได้ในราคาตัวละ ๗ - ๘ บาท หรือจะเลี้ยงต่อไปจนอายุ ๑ เดือน จนถึงขนาดเหรียญบาทซึ่งมีราคาตัวละ ๒๐ - ๓๐ บาท ทั้งนี้แล้วแต่ความต้องการของตลาด ในระยะนี้ควรหัดให้ลูกปลากินไข่มุกเพื่อเป็นการเร่งสี ซึ่งจะช่วยให้ปลามีสีแดงขึ้นและขายได้ง่ายขึ้น

๔.๖ การแยกไข่มุกอนุบาล

การแยกไข่มุกปลาเทวดา กระทำโดยหลังจากแม่ปลาวางไข่และไข่ได้รับการผสมแล้ว นำแผ่นกระจกที่มีไข่ติดอยู่มาใส่ในตู้อนุบาลที่เตรียมไว้ และมีการเพิ่มอากาศโดยใช้ปั๊มลม (air pump)เบาๆตลอดเวลา ความลึกของน้ำไม่เกิน ๑๐ เซนติเมตร ไข่จะฟักออกเป็นตัวภายใน ๓๖ ชั่วโมง ลักษณะของลูกปลาในระยะนี้จะเห็นเป็นเส้นด้ายเคลื่อนไหวไปมา เป็นแต่ยังไม่เคลื่อนที่จะเกาะติดอยู่บริเวณแผ่นกระจกนั่นเอง ลูกปลามีถุงไข่ (yolk sac) ติดอยู่ในบริเวณด้านท้อง ในระยะนี้ลูกปลาจะยังไม่ต้องกินอาหาร ถุงไข่นี้จะยุบภายใน ๒ - ๓ วัน จากนั้นลูกปลาจะเริ่มเคลื่อนโดยมักจะลอยตัวขึ้นมาในบริเวณผิวน้ำและรวมกลุ่มกันอยู่อย่างหนาแน่น เมื่อลูกปลาอายุได้ ๕ วันขึ้นไป จะให้อาหารโดยใช้ไข่มุกแดงต้มสุกบดละเอียดผสมกับน้ำเล็กน้อยหยดไปในบริเวณกลุ่มของลูกปลา ควรระวังในการให้อาหาร โดยอย่าให้มากจนลูกปลากินไม่หมด จะทำให้เน่าเสียง่าย และเป็นบ่อเกิดของโรค ไม่ควรให้ไข่มุกแดงเกิน ๗ วัน เพราะจะทำให้ปลาท้องอืดตายได้ นักเพาะปลาเทวดาบางคนจึงข้ามขั้นตอนการให้ไข่มุกแดงไปเป็นการให้ลูกไรแดง โดยการใส่กระชอนตาถี่ที่สามารถซ่อนไรแดงตัวใหญ่มากออกไป และเหลือไรแดงตัวเล็กที่สามารถเป็นอาหารของลูกปลาได้ แล้วจึงนำมาให้ลูกปลาเป็นอาหาร ในระยะนี้ควรระวังเรื่องความสะอาดของน้ำควรหมั่นเปลี่ยนน้ำอย่างน้อยวันละ ๒ ครั้ง คือในช่วงเช้าและเย็นควรให้อาหารอย่างสม่ำเสมอวันละ ๔ - ๕ ครั้ง จะทำให้ปลาเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว เมื่อลูกปลาอายุได้ ๑๐ วันขึ้นไป จะสามารถว่ายน้ำได้อย่างอิสระและคล่องตัวแต่ยังจะรวมฝูงกันอยู่ ในระยะนี้ลูกปลาจะมีรูปร่างกลมคล้ายรูปไข่ กระโดงหลัง ครีบอกและครีบก้น ยังไม่ยาวออกมา ลูกปลานี้จะเจริญเติบโตเหมือนพ่อแม่เมื่ออายุประมาณ ๔๕ วัน

๔.๗ การให้พ่อแม่อนุบาล

ปลาเทวดาจัดเป็นปลาประเภทที่ดูแลและเลี้ยงลูกทั้งตัวผู้และตัวเมีย การอนุบาลอีกวิธีหนึ่งก็คือ การปล่อยให้พ่อแม่ปลาอนุบาลเอง พ่อแม่ปลาจะอมลูกปลาที่ตกอยู่ในบริเวณพื้นพ่นขึ้นไว้ในบริเวณแผ่นกระจก เพื่อให้ลูกปลาได้รับออกซิเจนและน้ำสะอาด นอกจากนี้พ่อแม่ปลายังพยายามย้ายลูกปลาทั้งหมดเพื่อหลบเลี่ยง การถูกรบกวน ดังนั้นตู้อนุบาลปลาไม่ควรจะมีกรวดทรายรองพื้นตู้ เพราะจะทำให้พ่อแม่ปลาเก็บลูกปลาจากพื้น ได้ยาก อาหารระยะแรกของลูกปลาเหล่านี้ก็คือเมือกของพ่อแม่ปลา การอนุบาลด้วยวิธีนี้มีผลดีคือ จะทำให้ลูกปลา แข็งแรง เพราะมีพ่อแม่ปลาคอยช่วยเหลืออยู่ตลอดเวลา ตั้งแต่การกัดเปลือกไข่ให้ฝักไข่เพื่อให้ลูกปลาฟักออก การเคลื่อนย้ายลูกปลาเพื่อให้ได้รับออกซิเจนหรือน้ำสะอาด

๔.๘ อาหารที่ใช้ในการเพาะเลี้ยง

อาหารปลาสวยงาม เหมือนกับอาหารของสัตว์น้ำอื่นๆ โดยทั่วไปไม่ว่าจะเป็นอาหาร ที่ใช้ในการ เพาะพันธุ์หรือการเลี้ยงอาหารสัตว์น้ำโดยทั่วไปแบ่งเป็น ๒ ประเภท คือ

๑) อาหารสำเร็จรูป ชนิดของอาหารสำเร็จรูปของปลาสวยงามที่มีจำหน่ายตามท้องตลาด มีอยู่ ๓ ประเภท

(๑) อาหารเม็ดจมน้ำ อาหารชนิดนี้เหมาะสำหรับปลาสวยงามที่หากินอาหารตาม พื้นก้นตู้ เช่น ปลาหมอ ปลาปล้องอ้อย ปัจจุบันไม่ค่อยนิยมใช้เพราะปลากินไม่ทัน อาหารจะตกค้างลงในวัสดุ กรองมาก มักมีปัญหาเรื่องน้ำเน่าเสีย

(๒) อาหารเม็ดลอยน้ำ อาหารชนิดนี้เหมาะสำหรับปลาทุกประเภท มักมีคุณสมบัติ ลอยตัวอยู่ผิวน้ำได้ประมาณ ๓ - ๕ ชั่วโมง แล้วแต่ชนิดอาหาร ทำให้ปลากินอาหารได้ดี และผู้เลี้ยง สังเกตได้ว่า ให้อาหารพอเพียงหรือไม่ ปัจจุบันจึงมักผลิตเป็นอาหารเม็ดลอยน้ำ

(๓) อาหารผง อาหารชนิดนี้เหมาะสำหรับใช้ออนุบาลลูกปลา มีลักษณะเป็นผงละเอียด อาจให้กระจายตัวที่ผิวน้ำหรือผสมน้ำหมาดๆ เป็นก้อนก็ได้ โดยถ้าเป็นลูกปลากินพืช เช่น ลูกปลาตะเพียนทอง ลูกปลาทอง และลูกปลาคาร์พ ควรให้กระจายตัวที่ผิวน้ำ แต่ถ้าเป็นลูกปลากินเนื้อ เช่น ลูกปลาแขยง และลูกปลาดุก ควรปั้นก้อนให้อาหารชนิดนี้จำเป็นสำหรับผู้เลี้ยงปลาสวยงามที่ผลิตลูกปลาออกจำหน่าย

๒) อาหารธรรมชาติ เป็นอาหารที่มีชีวิต ปกติสามารถเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ แต่ปัจจุบัน มีการเพาะเลี้ยงอาหารธรรมชาติเหล่านี้ เพราะมีความต้องการในปริมาณค่อนข้างมากและสม่ำเสมอ จัดเป็นอาหารที่มี ประโยชน์และมีความสำคัญต่อธุรกิจการเพาะเลี้ยงปลาสวยงามใน ปัจจุบันอาหารธรรมชาติที่สำคัญได้แก่

(๑) ไตอะตอม และ ยูกลีนา เป็นสิ่งมีชีวิตที่มีขนาดเล็กมากมองด้วยตาเปล่าไม่เห็น พบได้ หนาแน่นตามบ่อเลี้ยงปลาที่มีการให้อาหารอย่างเต็มที่ โดยจะขึ้นเป็นฝ้าน้ำตาลแกมเขียว แต่ถ้าได้รับแสงแดดจัดๆ จะเปลี่ยนเป็นสีน้ำตาลแกมแดง แล้วถูกลมพัดไปหนาแน่นอยู่ตามริมบ่อทางท้ายลม มีประโยชน์สำหรับใช้ออนุบาล ลูกปลาที่ค่อนข้างมีขนาดเล็ก เช่น ลูกปลาตะเพียนทอง ลูกปลาม้าลาย ลูกปลากระดี่แคระ ลูกปลากัด และลูกปลาชีว ต่างๆ ซึ่งในช่วงที่ลูกปลาออกจากไข่ใหม่ๆ ในระยะ ๒ - ๓ วันแรก จะยังไม่สามารถกินไข่แดงหรือไรน้ำชนิดต่างๆ ได้ ควรตักฝ้าน้ำ ซึ่งจะมีไตอะตอมและยูกลีนาอยู่มากมาให้ลูกปลากิน โดยผ่านกระชอนผ้าขาวบางเพื่อให้มีการกระจายตัว และป้องกันศัตรูของลูกปลาจะลงไปบ่อได้ ให้กินอยู่ประมาณ ๒ - ๓ วัน ลูกปลาจะเติบโตขึ้นจนสามารถกินไรชนิดอื่น หรืออาหารผงต่อไป ก็จะทำให้ลูกปลาแข็งแรงและมีอัตราการรอดมาก

(๒) ไรแดง เป็นสิ่งมีชีวิตขนาดเล็กที่พอจะสังเกตเห็นด้วยตาเปล่า เพราะมีขนาด ประมาณ ๑.๒ มิลลิเมตร จัดเป็นแพลงตอนสัตว์ในธรรมชาติมักพบตามแหล่งน้ำที่เริ่มเน่าเสีย และมีจุลินทรีย์มาก

เป็นอาหารที่เหมาะสมสำหรับอนุบาลลูกปลา และเลี้ยงปลาสวยงามที่มีขนาดเล็ก เช่น ปลาม้าลาย ปลานีออน ปลาชีวข้างขวาน ปลาสอด และปลาหางนกยูง

(๓) ลูกน้ำ เป็นตัวอ่อนของยุงซึ่งเป็นที่รู้จักกันดี เป็นอาหารธรรมชาติที่ได้รับความนิยมใช้เลี้ยงปลาสวยงามมานาน จะพบได้มากตามแหล่งน้ำเน่าเสีย และตามแหล่งน้ำขัง ปัจจุบันยังมีความจำเป็นใช้เลี้ยงปลาบางชนิด เช่น ปลากัด ปลาปอมปาดัวร์

(๔) หนอนแดง เป็นตัวอ่อนของริ้นน้ำจืด ลักษณะคล้ายลูกน้ำแต่ตัวมีสีแดงสด และมักสร้างปลอกอยู่ตามพื้นก้นบ่อ พบได้ทั่วไปตามแหล่งที่มีน้ำขัง เป็นอาหารที่มีคุณค่าที่ได้รับความนิยมใช้เลี้ยงปลาสวยงามทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ

(๕) อาร์ทีเมีย เป็นไรน้ำเค็ม ตัวอ่อนจะมีขนาดประมาณ ๐.๓ มิลลิเมตร มีความสำคัญสำหรับการใช้ออนุบาลลูกปลา แต่เมื่อเจริญเติบโตเต็มที่จะมีขนาดประมาณ ๑.๒ เซนติเมตร เหมาะสำหรับใช้เป็นอาหารเลี้ยงปลาสวยงามได้ดี

๕. การเพาะเลี้ยงปลาสวยงาม

ชนิดของปลาสวยงามที่มีการเลี้ยงในประเทศไทย

๑. ปลาไทย ปลาสวยงามที่สำคัญทางเศรษฐกิจของไทย ที่เป็นชนิดดั้งเดิมของไทย ได้แก่ ปลา กลุ่มต่างๆ กลุ่มปลาตะเพียน เช่น หางไหม้ ทรงเครื่อง กาแดง ตะเพียนทอง ปลาบ้า ยี่สก ชิวต่างๆ กลุ่ม catfish (มีหนวด) ได้แก่ กัด แขยง ก้างพระร่วง เนื้ออ่อน กลุ่มที่มีอวัยวะช่วยหายใจ ได้แก่ กัด กระดี่ สลิด แรด จูบ กลุ่มปลาหมอ กราย สลาด ตะพัด น้ำผึ้ง ปลาเหล่านี้ส่วนใหญ่ (๙๐%) มาจากการเพาะเลี้ยง ที่จับมาจากธรรมชาติมีเพียง ๑๐%

๒. ปลาที่มีถิ่นกำเนิดจากต่างประเทศ

กลุ่มออกลูกเป็นตัว ที่นิยมเลี้ยงกันแพร่หลาย ได้แก่ ปลาหางนกยูง (*Poecilia reticulata*) ปลาเซลฟิน มอลลี (*Poecilia latipinna*) ปลามอลลี (*Poecilia sphenops*) ปลาเซลฟิน (*Poecilia velifera*) ปลาสอด (*Xiphophorus helleri*) ปลาแพลต์ (*Xiphophorus maculatus*) ปลาวาเรียตัส (*Xiphophorus variatus*) กลุ่มที่วางไข่ ที่นิยมเลี้ยงกันแพร่หลาย ได้แก่ ปลาทอง (*Carassius auratus*) ปลาเทวดา (*Pterophyllum scalare*) ปลาออสการ์ (*Astronotus ocellatus*) ปลาหมอสี (*Cichlasoma spp*) *Aulonocara nyassa*, *Aulonocara spp.*, *Haplochromis spp.*, *Pseudotropheus spp.*, ปลาปอมปาดัวร์ (*Symphysodon discus*) เป็นต้น

หมายเหตุ : ปลาเหล่านี้มาจากการเพาะเลี้ยงทั้งหมด

ปลาจากการเพาะเลี้ยง ของเกษตรกรไทยมีอยู่ประมาณ ๒๐๐ชนิด ที่สำคัญได้แก่

ปลากัด (<i>Betta splendens</i>)	ปลาหางไหม้ (<i>Balantiocheilus melanopterus</i>)
ปลาน้ำผึ้ง (<i>Gyrinocheilus aymonieri</i>)	ปลาทอง (<i>Carassius auratus</i>)
ปลาทรงเครื่อง (<i>Epalzeorhynchus bicolor</i>)	ปลาหมอสี (<i>Aulonocara spp.</i>)
ปลาเสือสุมาตรา (<i>Puntius tetrazona</i>)	ปลาเทวดา (<i>Pterophyllum scalare</i>)
ปลากาแดง (<i>Epalzeorhynchus frenatus</i>)	ปลาออสการ์ (<i>Astronotus ocellatus</i>)
ปลาชะโด (<i>Channa micropeltes</i>)	ปลาเทศบาล (<i>Hypostomus plecostomus</i>)
ปลาตะเพียนทอง (<i>Barbodes schwanefeldii</i>)	ปลาเสือเยอรมัน (<i>Gymnocorymbus thayeri</i>)

ปลาปอมปาดัวร์ (*Symphysodon aequifasciata*) ปลาเสือเยอรมัน (*Capoeta tetrazona*)
ปลาแฟนซีคาร์พ (*Cyprinus carpio*) ปลาหม้อลาย (*Brachydanio rerio*)
ปลาหางนกยูง (*Poecilia reticulata*) ปลามอลลี (*Poecilia latipinna*)

ฟาร์มที่ทำการผลิตปลาเหล่านี้ จะแบ่งตามพื้นที่ค่อนข้างชัดเจน เช่น ปลากัดเพาะมากในจังหวัดนครปฐม ปลาทอง ปลาหางนกยูงและอื่นๆ เพาะมากในจังหวัดราชบุรี

ปลาสวยงามที่เกษตรกรของจังหวัดราชบุรีเพาะเลี้ยง ได้แก่ ปลาเงินปลาทอง ปลาคาร์พ ปลาหางนกยูง ปลาหม้อสี ปลากัด ปลาแม่น้ำ ฯลฯ

๕.๑ ปลาทอง

ปลาทองหรือปลาเงินปลาทอง มีชื่อสามัญว่า Goldfish เป็นปลาสวยงามน้ำจืดที่นิยมเลี้ยงมานานแล้ว จัดเป็นปลาที่ติดตลาด คือ เป็นปลาที่มีจำหน่ายในร้านขายปลาสวยงามทุกร้านและสามารถขายได้ราคาดีตลอดปี โดยทั่วไปจัดว่ามีถิ่นกำเนิดจากประเทศจีน ซึ่งชาวจีนจะเรียกปลาทองที่ได้จากแหล่งน้ำธรรมชาติว่า Chi Yu และเรียกปลาทองที่เลี้ยงอยู่ตามบ้านว่า Chin Chi Yu ในประเทศญี่ปุ่น ปลาทองได้รับความนิยมเลี้ยงกันอย่างมาก และมีการพัฒนาวิธีการเพาะพันธุ์ มีการคัดเลือกปลาที่มีลักษณะเด่นต่างๆมาผสมพันธุ์กัน ทำให้ได้ปลาทองที่มีลักษณะสวยงามขึ้นมาหลายชนิด และได้รับความนิยมแพร่หลายไปยังประเทศต่างๆ

๑ ประวัติของปลาทอง

ชาวจีนเป็นชาติแรกที่นิยมเลี้ยงปลาทอง โดยปลาทองสายพันธุ์ดั้งเดิมไม่มีความสวยงามมากนัก มีลักษณะทั่วไปคล้ายปลาไน เพียงแต่ว่ามีสีส้มสวยงามและสดกว่าปลาไน

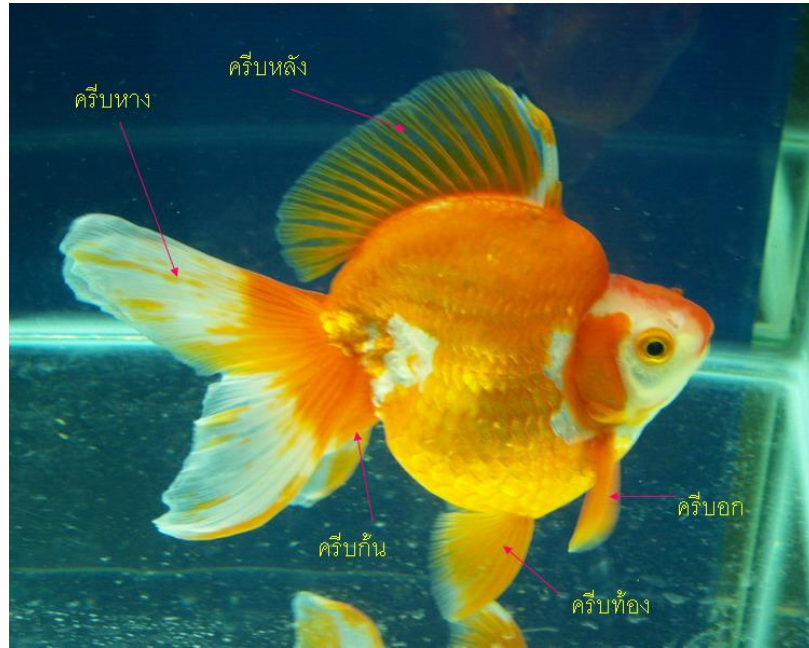

๒. ลักษณะรูปร่างของปลาทอง

ปลาทองสายพันธุ์ดั้งเดิมที่พบในธรรมชาตินั้น มีรูปร่างคล้ายปลาไนแต่มีขนาดเล็กกว่าปลาไนมาก คือ เป็นปลาที่มีรูปร่างป้อม แบนข้างเล็กน้อย ส่วนหัวลาด ปากมีขนาดเล็ก มีหนวดสั้น ๒ คู่ ครีบหลังค่อนข้างยาว ครีบหางเป็นแฉกเว้าลึก ลำตัวมีสีน้ำตาลคล้ำอมทองหรือสีส้ม ส่วนท้องสีจางกว่าลำตัว หรือสีขาว

เนื่องจากการนำปลาทองไปเลี้ยงในประเทศต่างๆ ประกอบกับเป็นปลาที่ผสมพันธุ์ข้ามสายพันธุ์กับปลาในกลุ่มเดียวกันชนิดอื่นๆได้ง่าย ทำให้มีการพัฒนาสายพันธุ์ปลาทองชนิดใหม่ๆออกมาหลายชนิด มีลักษณะเด่นสวยงามแตกต่างกันไป ซึ่งลักษณะเด่นๆที่สำคัญที่มีการเปลี่ยนแปลงไป ได้แก่

- ครีบหาง เปลี่ยนแปลงจากหางแฉก หรือหางเดี่ยว เป็น หางพวง หรือหางคู่
- ครีบกัน เปลี่ยนแปลงจากครีบเดี่ยว เป็น ครีบคู่
- ครีบหลัง บางชนิดจะไม่มีครีบหลัง
- ส่วนหัว บางชนิดจะมีลักษณะที่พองออกเป็นวง
- ตา บางชนิดมีกระบอกตาที่โป่งพองออก

ภาพแสดงส่วนต่างๆ และรูปร่างของปลาทอง

๓. ลักษณะพันธุ์ของปลาทอง

จากการที่มีการพัฒนาทางด้านการเพาะพันธุ์ มีการคัดเลือกลักษณะเด่นที่ต้องการ แล้วนำมาเพาะพันธุ์ ต่อมาเรื่อยๆ ทำให้ได้ปลาทองที่มีลักษณะและสีสันสวยงามหลายแบบด้วยกัน และมีการตั้งชื่อพันธุ์ต่างๆไว้ ดังนี้

๓.๑ ปลาทองที่มีหางเดี่ยว อาจเรียกหางปลาหู หรือหางแฉก (Fork Tail) ลักษณะหางเป็นแผ่นแบนกว้าง เว้าตรงกลางหรือเป็น ๒ แฉก มีสายพันธุ์ที่นิยม ๒ สายพันธุ์ คือ

๓.๑.๑ พันธุ์โคเมท (Comet) เป็นปลาทองสายพันธุ์ดั้งเดิม หรือต้นตระกูลของปลาทอง ลักษณะลำตัวค่อนข้างแบนยาวคล้ายปลาไน ลำตัวมักมีสีแดง สีแดงสลับขาว หรือสีทอง ปัจจุบันไม่ได้รับความนิยม

ภาพ แสดงลักษณะของปลาทองพันธุ์โคเมท

๓.๑.๒ พันธุ์ชুবุงกิง (Shubunkin) ลักษณะคล้ายพันธุ์โคมะท แต่จะมีจุดประที่ลำตัวหลายสี เช่น สีแดง สีขาว สีม่วง สีส้ม และสีดำ เกิดจจะค่อนข้างใส จัดเป็นปลาทองที่สวยงามมากชนิดหนึ่ง เนื่องจากมีสีเด่นหลายสี สดใส ได้รับความนิยมมากในสมัยก่อนและมีการตั้งชื่อไว้หลายชื่อ เช่น Speckled Goldfish , Harlequin Goldfish , Vermilion Goldfish หรือ Coronation fish

ภาพแสดงลักษณะของปลาทองพันธุ์ชুবุงกิง

๓.๒ ปลาทองที่มีหางคู่ คือมีส่วนหางแยกออกเป็น ๓ - ๔ แฉก มีทั้งที่มีครีบหลังตามปกติ หรือ บางชนิดไม่มีครีบหลัง มีที่ได้รับความนิยมหลายสายพันธุ์ ดังนี้

๓.๒.๑ พันธุ์ออแรนดา (Oranda) สมัยก่อนมักเรียกฮอลันดา หรือฮอลันดาหัวแดง ลักษณะ ลำตัวค่อนข้างยาว มีครีบครบทุกครีบ หางยาว และมีลักษณะเด่นคือมีวุ้นที่ส่วนหัว (Hood) คล้ายพันธุ์หัวสิงห์ แต่มักไม่ขยายใหญ่เท่าหัวสิงห์ สีของวุ้นมักออกเป็นสีเหลืองส้ม เป็นปลาทองที่มีขนาดใหญ่ และมีความสวยงาม มากชนิดหนึ่ง สีของลำตัวมักออกสีขาวเงิน ชาวญี่ปุ่นเรียก Oranda Shishigashira

ภาพแสดงลักษณะของปลาทองพันธุ์ออแรนดา

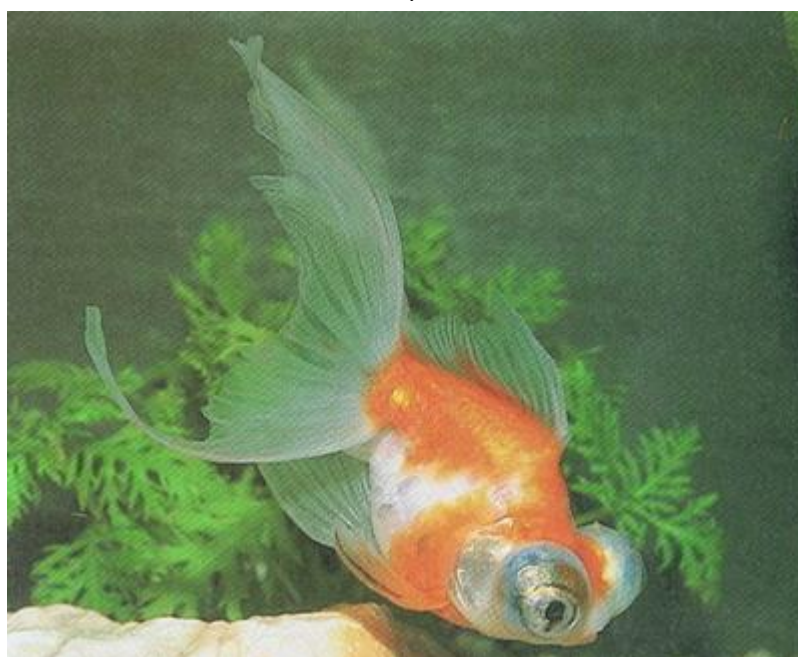
๓.๒.๒ พันธุ์ริวกิน (Ryukin or Veiltail) ลักษณะเด่น คือ เป็นพันธุ์ที่มีหางค่อนข้างยาวเป็น พวงสวยงามเป็นพิเศษ คล้ายริบบิ้นหรือผ้าแพร ทำให้มีชื่อเรียกได้หลายชื่อ คือ Fringetail , Ribbontail , Lacetail , Muslintail และ Japanese Fantail ในขณะที่ว่ายน้ำครีบหางจะบานเป็นสง่า ลำตัวค่อนข้าง กลมสั้น และมักมีสีแดงสลับขาว บางชนิดอาจมี ๕ สี เป็นพันธุ์ที่ได้รับความนิยมค่อนข้างมาก

ภาพแสดงลักษณะของปลาทองพันธุ์ริวกิ้น

๓.๒.๓ พันธุ์ตาโปน (Telescope-eyed Goldfish) อาจเรียก Pop-eye Goldfish ชาวจีนนิยมเรียก Dragon Eyes ชาวญี่ปุ่นเรียก Aka Demekin ซึ่งแปลว่าตาโปนเช่นกัน ลักษณะเด่นของพันธุ์ คือ ลูกตาจะยื่นโปนออกมาเหมือนท่อกลิ้งส่องทางไกล พันธุ์ตาโปนที่นิยมเลี้ยงมี ๕ ชนิด คือ

พันธุ์ตาโปนสีแดง (Red Telescope-eyed Goldfish) มีสีแดงตลอดตัว ได้รับความนิยมมากในญี่ปุ่น

ภาพแสดงลักษณะของปลาทองพันธุ์ตาโปนสีแดงขาว

พันธุ์มัว (Moor) หรือเล่ห์ (Black Moor or Black Telescope-eye Goldfish) เป็นพันธุ์ที่รู้จักดีในประเทศไทยในชื่อ เล่ห์ หรือ ลักเล่ห์ ลักษณะเด่น คือ ลำตัวมีสีดำสนิทตลอด ตาจะไม่โปนมากนัก ชาวญี่ปุ่นเรียกพันธุ์นี้ว่า Kuro Demekin

ภาพแสดงลักษณะของปลาทองพันธุ์เล่ห์

พันธุ์ตาโปนสามสี (Calico Telescope-eye Goldfish) รู้จักกันดีในประเทศไทยว่าลักเล่ห์ห้าสีเป็นพันธุ์ที่มีเกล็ดค่อนข้างบาง ลำตัวมีสีสันทหลายสีสดเข้มและมักมีเพียง ๓ สี แต่สีที่พบในพันธุ์นี้จะมี ๕ สี คือ สีแดง สีขาว สีดำ สีน้ำตาลออกเหลือง และสีแดงออกม่วง ชาวญี่ปุ่นเรียกพันธุ์นี้ว่า Sanshoku Demekin

ภาพแสดงลักษณะของปลาทองพันธุ์ตาโปนสามสี

พันธุ์ตาลูกโป่ง (Bubble Eye Goldfish) ลักษณะเด่น คือ มีเบ้าตาพองออกคล้ายลูกโป่งทั้งสองข้าง เวลาว่ายน้ำมักจะแกว่งไปมา ลำตัวมักมีสีขาวหรือเหลืองแกมส้ม มีทั้งที่มีครีบหลังและไม่มีครีบหลัง

ภาพแสดงลักษณะของปลาทองพันธุ์ตาลูกโป่ง

พันธุ์ตากลับ (Celestial Goldfish) ลักษณะเด่น คือ ตาที่โปนออกมาจะหงายกลับขึ้นข้างบน ชาวจีนเรียกว่า Shotengan แปลว่าตามุ่งสวรรค์ หรือตาดูฟ้า ต่อมาชาวญี่ปุ่นนำไปเลี้ยงและพัฒนาได้หางสั้นกว่าเดิม เรียก Demeranchu

ภาพแสดงลักษณะของปลาทองพันธุ์ตากลับ

๓.๒.๔ พันธุ์เกล็ดแก้ว (Pearl Scale Goldfish) ลักษณะลำตัวค่อนข้างกลมคล้ายลูกปิงปอง ส่วนหัวเล็กมาก หางยาว ลักษณะเด่น คือ มีเกล็ดนูนขึ้นมาต่างกับเกล็ดธรรมดาทั่วไปอย่างชัดเจน สีของลำตัวมักมีสีขาว สีส้ม และสีทอง

ภาพแสดงลักษณะของปลาทองพันธุ์เกล็ดแก้ว

๓.๒.๕ พันธุ์หัวสิงห์ (Lionhead Goldfish or Ranchu) ลักษณะเด่นของพันธุ์นี้คือ ไม่มีครีบหลัง หางสั้นและเป็นครีบคู่ ที่สำคัญคือ ส่วนหัวจะมีก้อนวุ้นปกคลุมอยู่ ทำให้มีชื่อเรียกได้อีกหลายชื่อ เช่น Hooded Goldfish , Buffalo-head Goldfish ส่วนในญี่ปุ่นเรียก **Ranchu** ในประเทศไทยเรียกกันโดยทั่วไปว่า “หัวสิงห์” เป็นพันธุ์ที่ได้รับความนิยมอย่างมากในปัจจุบัน และนิยมจัดประกวดกันเป็นประจำ จนอาจเรียกได้ว่าเป็นเจ้าพ่อของปลาทอง (King of The Goldfish) มีอยู่หลายชนิดที่นิยมเลี้ยง ได้แก่

สิงห์ญี่ปุ่น เป็นพันธุ์ที่ได้รับความนิยมมากที่สุด ลักษณะทั่วไปคือ ลำตัวค่อนข้างสั้นและส่วนหลังโค้งมนสวยงาม สีของลำตัวเป็นสีส้มเข้มเหลือบทองต้องตา วุ้นที่ส่วนหัวมีลักษณะเล็กละเอียดขนาดไล่เลี่ยกันและค่อนข้างหนา ครีบหางสั้นและจะยกสูงขึ้นเกือบตั้งฉากกับลำตัว ครีบกันเป็นครีบคู่มีขนาดเท่ากัน

ภาพแสดงลักษณะของปลาทองพันธุ์สิงห์ญี่ปุ่น

สิงห์จีน เป็นพันธุ์ต้นตระกูลของหัวสิงห์ กำเนิดในจีน ลำตัวค่อนข้างยาว ส่วนหลังไม่โค้งมากนัก หางค่อนข้างยาวอ่อนลู่ หัวค่อนข้างใหญ่และมีวุ้นดกหนากว่าสายพันธุ์อื่น และทางด้านท้ายของวุ้นไม่ขรุขระ ทำให้มองเห็นเหมือนหัวมีขนาดใหญ่กว่าลำตัว สีของลำตัวเป็นสีส้มแกมทองแต่ไม่สดมากนัก

ภาพแสดงลักษณะของปลาทองพันธุ์สิงห์จีน

สิงห์หัวแดง สิงห์ตันโจ ลักษณะทั่วไปคล้ายสิงห์ญี่ปุ่น แต่สีของลำตัวเป็นสีขาวเงิน ส่วนหัวและงู้น
จะมีสีแดง

ภาพแสดงลักษณะของปลาทองพันธุ์สิงห์หัวแดง

สิงห์ตามิต ลักษณะทั่วไปคล้ายสิงห์ญี่ปุ่น แต่สีของลำตัวเป็นสีดำสนิทตลอดลำตัว แม้กระทั่งงู้นก็เป็นสีดำ งู้นค่อนข้างดกหนาจนปิดลูกตาแทบมองไม่เห็น

ภาพแสดงลักษณะของปลาทองพันธุ์สิงห์ตามืด

สิงห์ห้าสี ลักษณะทั่วไปคล้ายสิงห์จีน แต่มีสีบนลำตัว ๕ สี คือ สีดำ สีแดง สีขาว สีน้ำเงิน และ สีเหลือง เกิดด่อนข้างบางโปร่งใส

ภาพแสดงลักษณะของปลาทองพันธุ์สิงห์ห้าสี

สิงห์เงิน ลักษณะทั่วไปคล้ายสิงห์หัวแดง มีสีของลำตัวเป็นสีขาวเงิน แต่ส่วนหัวและวงจะมีสีเงินด้วย

ภาพแสดงลักษณะของปลาทองพันธุ์สิงห์เงิน

สายพันธุ์อื่นๆ ยังมีปลาทองอีกหลายสายพันธุ์ที่ผลิตขึ้นมาจากประเทศต่างๆ โดยเฉพาะในประเทศญี่ปุ่นซึ่งเน้นผลิตปลาทองเพื่อการส่งออก และค่อนข้างได้รับความนิยมจากตลาดต่างประเทศ ทำให้มีสายพันธุ์ใหม่ๆเกิดขึ้นเสมอ

๔. การจำแนกเพศปลาทอง

การศึกษาความแตกต่างลักษณะเพศของปลาทองทำได้ไม่ยากนัก ผู้เลี้ยงปลาโดยทั่วไปจะสามารถแยกเพศปลาทองได้ ผู้ที่ต้องการดำเนินการเพาะพันธุ์ปลาทอง หากเข้าใจวิธีการแยกเพศปลาทองเป็นอย่างดี ก็จะช่วยให้เลือกซื้อหรือจัดเตรียมปลาทองเพศผู้และเพศเมียตามจำนวนที่ต้องการได้

ความแตกต่างลักษณะเพศของปลาทองนั้น ถ้าจะดูจากลักษณะภายนอกของลำตัวแล้วจะไม่พบความแตกต่างกัน การแยกเพศจะทำได้ก็ต่อเมื่อปลาสมบูรณ์เพศ คือ เป็นปลาโตเต็มวัยแล้ว ซึ่งต้องเลี้ยงไว้ประมาณ ๖ - ๘ เดือน เมื่อปลาสมบูรณ์เพศแล้วปลาเพศผู้จะเกิด ตุ่มสิว (Pearl Organ หรือ Nuptial Tubercles) ซึ่งเป็นตุ่มหรือจุดเล็กๆสีขาว เกิดขึ้นบริเวณก้านครีบอันแรกของครีบอก และบริเวณกระพุ้งแก้ม ซึ่งถ้าสังเกตดีๆจะพอเห็นได้ และมักจะเกิดเด่นชัดเมื่อถึงฤดูผสมพันธุ์ของปลาทอง แต่ในช่วงนอกฤดูการผสมพันธุ์ เช่น ในฤดูหนาว หรือปลาไม่มีความพร้อมทางเพศ ตุ่มสิวนี้อาจมีขนาดเล็กสังเกตได้ยาก แต่ก็สามารถแยกเพศได้โดยการใช้มือลูบเบาๆที่ครีบอก ถ้าเป็นปลาทองเพศผู้จะรู้สึกสากมือเนื่องจากมีตุ่มสิวดังกล่าว แต่ถ้าเป็นปลาเพศเมียจะรู้สึกว่ครีบอกนั้นจะลื่น นอกจากนี้ถ้าปลาไม่มีความพร้อมในการผสมพันธุ์ คือปลาเพศเมียมีไข่แก่ และปลาเพศผู้มีน้ำเชื้อสมบูรณ์ ถ้าจับที่บริเวณท้องของเพศเมียจะรู้สึกว่ค่อนข้างนิ่ม และที่ช่องเพศจะขยายตัวนูนสูงขึ้น ส่วนปลาเพศผู้ถ้าลองรีดที่บริเวณท้องลงไปทางช่องเพศ จะเห็นว่ามีน้ำเชื้อซึ่งเป็นสีขาวขุ่นคล้ายน้ำมันไหลออกมาเล็กน้อยได้

ภาพแสดงบริเวณก้านครีบอันแรกที่จะเกิดตุ่มสิวในปลาทองเพศผู้

๕ วิธีการเพาะปลาทอง

ปลาทองจัดว่าเป็นปลาที่ดำเนินการเพาะพันธุ์ได้อย่างง่ายๆ โดยวิธีการเพาะแบบช่วยธรรมชาติ ปกติปลาทองจะมีการแพร่พันธุ์วางไข่ในตู้กระจกหรือบ่อที่ใช้เลี้ยงอยู่แล้ว ซึ่งมักจะไล่ผสมพันธุ์วางไข่ในตอนเช้าของวันถัดไปหลังจากที่ผู้เลี้ยงมีการเปลี่ยนถ่ายน้ำใหม่ให้ แต่ที่ผู้เลี้ยงไม่พบว่ามียุงปลาทองเกิดขึ้นในตู้เลี้ยงปลา เนื่องจากว่าปลาทองเป็นปลาที่ไข่ทิ้งไม่มีการดูแลรักษาไข่ เมื่อวางไข่แล้วก็จะหวนกลับมากินไข่ของตัวเองอีกด้วย นอกจากนี้ปลาทองตัวอื่นๆหรือปลาชนิดอื่นที่เลี้ยงรวมอยู่ในตู้ด้วย ก็จะคอยเก็บกินไข่ที่ออกมาด้วย กว่าที่ไข่ที่เหลืออยู่จะฟักตัวออกมา ซึ่งต้องใช้เวลาประมาณ ๒ - ๓ วัน ไข่ก็จะถูกปลาทยอยเก็บกินไปเกือบหมด ส่วนไข่ที่รอดจากถูกกินจนตัวอ่อนฟักตัวออกมา ตัวอ่อนที่ยังช่วยตัวเองไม่ได้ก็จะกลายเป็นอาหารที่ดีของปลาต่างๆ อีก เพราะลูกปลามีขนาดพอกับลูกน้ำ ทำให้ถูกจับกินไปจนหมดอย่างรวดเร็ว

ดังนั้นหากต้องการลูกปลาทองก็จำเป็นต้องมีการจัดการการเพาะให้ถูกต้อง จึงจะได้ลูกปลาจำนวนมากตามต้องการ การเพาะปลาทองจะทำได้ดี คือ ปลาว่างไข่ง่าย ตั้งแต่เดือนเมษายน ถึง เดือนกันยายน โดยดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

๕.๑ การเตรียมบ่อเพาะ บ่อที่เหมาะสมสำหรับการเพาะปลาทองควรเป็นบ่อซีเมนต์ มีขนาดประมาณ ๑ ตารางเมตร ขัดล้างให้สะอาดด้วยแปรงและสบู่แล้วฉีดน้ำล้างหลายๆครั้ง จากนั้นเตรียมน้ำใหม่ที่ระดับประมาณ ๒๐ - ๒๕ เซนติเมตร นอกจากนี้ยังอาจใช้กะละมังขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ ๕๐ เซนติเมตร เป็นบ่อเพาะปลาทองก็ได้

๕.๒ การเตรียมรัง ปลาทองเป็นปลาที่มีไข่ประเภทไข่ติด พฤติกรรมการวางไข่นั้นปลาเพศผู้จะว่ายน้ำไล่ปลาเพศเมียไปเรื่อยๆ ปลาเพศเมียเมื่อพร้อมจะวางไข่จะว่ายน้ำเข้าหาพรรณไม้น้ำตามริมบ่อ แล้วปล่อยไข่ครั้งละ ๑๐ - ๒๐ ฟอง ปลาเพศผู้ที่ว่ายน้ำตามมาก็จะปล่อยน้ำเชื้อตาม ไข่จะได้รับการผสมพร้อมกันนั้นก็เกิดสารเหนียวที่เปลือกไข่ ทำให้ไข่เกาะติดอยู่ตามราก ลำต้น และใบของพรรณไม้น้ำ ดังนั้นการเตรียมรังในบ่อเพาะปลาทอง ควรเป็นรังที่ช่วยให้ไข่ติดได้ง่ายและมากที่สุด คือต้องมีลักษณะเป็นฝอยนิ่มและค่อนข้างยาว รังที่นิยมใช้ในปัจจุบันได้แก่รังที่ทำจากเชือกฟาง โดยนำเชือกฟางสีใดก็ได้มาผูกเป็นกระจุก (คล้ายกับพู่ที่เชียร์ลีดเดอร์ใช้) มีความยาวประมาณ ๒๐ เซนติเมตร แล้วฉีกให้เป็นฝอยโดยพยายามให้เป็นเส้นฝอยขนาดเล็กให้มากที่สุด จากนั้นนำไปจุ่มในน้ำเดือดเพื่อให้เกิดความนุ่ม แล้วทำกรอบไม้ (อาจใช้ท่อ เอสลอน) ให้ลอยอยู่ผิวน้ำ ขนาดเล็กกว่าบ่อเพาะเล็กน้อยเพื่อให้กรอบลอยอยู่บนผิวน้ำในบ่อได้ดี นำรังมาผูกในกรอบไม้เพื่อให้รังลอยตัว และรังจะกระจายตัวกัน หากไม่ทำกรอบผูกรัง รังจะถูกแรงลมที่เกิดจากเครื่องแอร์บีม ทำให้รังลอยไปรวมเป็นกระจุกอยู่ริมบ่อ ปลาจะวางไข่ที่รังได้ยาก การทำให้รังกระจายตัวกัน ช่วยให้ปลาสามารถวางไข่โดยกระจายไข่ตามรังที่จัดไว้ทุกรังได้เป็นอย่างดี

๕.๓ การเตรียมพ่อแม่พันธุ์ คือการเลี้ยงและคัดปลาที่พร้อมจะผสมพันธุ์จากปลาที่เลี้ยงไว้รวมกัน โดยจะต้องเน้นเป็นปลาที่มีไข่แก่และน้ำเชื้อดี การที่จะเลี้ยงปลาทองให้มีไข่แก่และน้ำเชื้อดีนั้นเป็นเรื่องไม่ยาก จากที่ได้กล่าวไว้แล้วว่าการเลี้ยงปลาสวยงามเป็นการเลี้ยงปลาที่มีคุณภาพน้ำดีกว่าการเลี้ยงปลาแบบอื่นๆ เนื่องจากมีระบบกรองน้ำที่ดี ในสภาพน้ำที่ค่อนข้างดีปลาจะใช้อาหารที่ได้รับไปสำหรับการเจริญเติบโต ส่วนการพัฒนาของระบบสืบพันธุ์จะเป็นไปอย่างช้าๆ เมื่อใดที่คุณภาพน้ำเริ่มมีการสะสมของสิ่งหมักหมมต่างๆ มากขึ้น ปลาที่สมบูรณ์เพศแล้วจะเริ่มมีการพัฒนาระบบสืบพันธุ์มากขึ้น เปรียบเทียบได้กับฤดูร้อนซึ่งน้ำในแหล่งน้ำธรรมชาติจะลดระดับลงเรื่อยๆน้ำจะมีการสะสมแร่ธาตุต่างๆมากขึ้น ปลาจะใช้อาหารที่ได้รับเพื่อการพัฒนาของระบบสืบพันธุ์ เป็นการเตรียมพร้อมเพื่อการแพร่พันธุ์ในฤดูฝนที่จะมาถึง ดังนั้นการเลี้ยงปลาทองเพื่อให้ปลามีไข่แก่และน้ำเชื้อดีแทบทุกตัวพร้อมกัน จึงต้องอาศัยการเลียนแบบธรรมชาติ ซึ่งวิธีที่สะดวกและง่ายที่สุด คือ การปรับปรุงระบบเครื่องกรองน้ำ โดยเปลี่ยนมาใช้เครื่องกรองน้ำแบบหม้อกรองในตัว ซึ่งช่วยทำให้น้ำใสได้บ้างพอควรและเก็บ

ตะกอนไว้ได้ด้วย ล้างหม้อกรองประมาณ ๓ วัน ต่อครั้ง และงดการเปลี่ยนถ่ายน้ำในตู้ปลาหรือบ่อเลี้ยงปลาโดยเด็ดขาด หากจำเป็นต้องเติมน้ำเนื่องจากระดับน้ำลดลง ควรเติมในช่วงเช้า เพราะการเติมน้ำในตอนเย็นซึ่งอุณหภูมิเริ่มลดลง และปลาได้รับน้ำใหม่อาจมีผลกระทบทำให้ปลาไขแก่บางตัววางไข่ในเช้าวันถัดไปได้ พ่อแม่พันธุ์ปลาทองที่จะนำมาใช้เพาะพันธุ์ควรมีอายุประมาณ ๑๐ เดือน นำมาเลี้ยงรวมกันเป็นเวลาประมาณ ๓๐ - ๕๐ วัน ปลาทองที่คัดมาเลี้ยงแทบทุกตัวจะมีไข่แก่และน้ำเชื้อสมบูรณ์เหมือนกันแทบทุกตัว ทำให้สะดวกที่จะคัดไปปล่อยลงบ่อเพาะ และควรคัดไปปล่อยเวลาประมาณ ๑๖.๐๐ น.

ข้อควรพิจารณาในการเตรียมพ่อแม่พันธุ์ปลาทอง ควรหลีกเลี่ยงปลาในครอกเดียวกันเพื่อป้องกันการผสมเลือดชิด

๕.๔ จำนวนปลาและสัดส่วนเพศ การปล่อยปลาลงบ่อเพาะแต่ละบ่อควรปล่อยปลาเพียงบ่อละ ๑ คู่ หรือใช้ปลาเพศเมีย ๑ ตัว กับปลาเพศผู้ ๒ ตัว เนื่องจากการใช้ปลามากกว่า ๑ คู่ นั้น ในขณะที่ปลาเพศเมียตัวที่พร้อมจะวางไข่ถูกปลาเพศผู้ว่ายน้ำไล่ไปนั้น จะถูกปลาตัวอื่นๆคอยรบกวนโดยว่ายน้ำติดตามกันไปหมดทุกตัว เพราะปลาเหล่านั้นต้องการตามไปกินไข่ของแม่ปลาที่จะปล่อยออกมา การปล่อยปลาหลายคู่จึงกลับกลายเป็นข้อเสีย ดังนั้นการปล่อยปลาเพียงบ่อละคู่จะทำให้ไข่อัตราการผสมค่อนข้างดี และได้จำนวนมาก

๕.๕ การเพิ่มน้ำและลม หากต้องการให้ปลาได้รับการกระตุ้นและเกิดการวางไข่อย่างแน่นอน ควรจะมีการให้ลมเพื่อให้น้ำเกิดการหมุนเวียนแรงพอสมควร นอกจากนั้นถ้าหากสามารถทำให้เกิดกระแส น้ำ หรือทำให้เกิดฝนเทียม ก็จะทำให้ปลาวางไข่ได้ง่ายขึ้น ฉะนั้นบ่อเพาะที่ดีจะต้องมีระบบน้ำล้นที่ดีด้วย

๕.๖ การวางไข่ของปลา ถ้าหากคัดปลาได้ดี คือ ปลามีไข่แก่และน้ำเชื้อดี ปลาจะผสมพันธุ์วางไข่ตอนรุ่งเช้าของวันถัดไป หากปลายังไม่วางไข่จะปล่อยพ่อแม่ปลาไว้อีก ๑ คืน แต่ถ้าเช้าวันถัดไปปลาก็ยังไม่วางไข่ แสดงว่าผู้เพาะคัดปลาไม่ถูกต้อง คือปลาเพศเมียที่คัดมาเพาะมีรังไข่ยังไม่แก่จัดพอที่จะวางไข่ได้ จะต้องปล่อยพ่อแม่ปลาที่คัดมาเพาะกลับคืนลงบ่อเลี้ยง แต่ถ้าปลาวางไข่จะสังเกตได้ว่าน้ำในบ่อเพาะมีลักษณะเปลี่ยนแปลงไป โดยมักจะเกิดเมือกเป็นฟองตามผิวน้ำและรัง เมื่อพิจารณาที่รังจะเห็นว่าไข่ปลาทอง มีลักษณะเป็นเม็ดเล็กๆ สีเหลืองอ่อนค่อนข้างใส เส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ ๑ มิลลิเมตร ติดอยู่ตามเส้นเชือกภายในรัง เม็ดไข่ที่ดูใสนี้แสดงว่าเป็นไข่ที่ได้รับการผสมหรือไข่ดี และจะมีเม็ดไข่ที่สีขุ่นขาวซึ่งเป็นไข่ที่ไม่ได้รับการผสมหรือเป็นไข่เสีย

๖ การฟักไข่ปลาทอง

เมื่อประสบผลสำเร็จในการเพาะปลาทองหรือสามารถทำให้ปลาทองวางไข่ได้แล้ว ขั้นตอนต่อไปคือการฟักไข่ ซึ่งอาจใช้บ่อเพาะเป็นบ่อฟักไข่ได้เลย โดยการช้อนเอาพ่อแม่ปลาออก จากนั้นเพิ่มระดับน้ำเป็น ๓๐ - ๔๐ เซนติเมตร เปิดแอร์ปั๊มเพื่อให้ออกซิเจนและเกิดการหมุนเวียนน้ำตลอดเวลา และถ้าสามารถเพิ่มน้ำใหม่ทำให้มีการระบายน้ำด้วย จะช่วยไล่ความคาวที่เกิดขึ้นระหว่างการพัฒนาของไข่ออกไปเรื่อยๆ จะทำให้ไข่ปลาทองฟักตัวได้ดีไม่ค่อยมีการติดเชื้อ แต่ต้องใส่ผ้ากรองกันไว้ที่ทางออกของท่อน้ำล้น เพื่อกันลูกปลาที่ฟักตัวออกจากไข่ไม่ให้ไหลไปตามน้ำ แม่ปลา ๑ ตัวจะสามารถวางไข่ได้ครั้งละ ๑,๐๐๐ - ๓,๐๐๐ ฟอง ไข่จะใช้เวลาในการฟักตัวประมาณ ๔๘ - ๕๖ ชั่วโมง (๒ - ๓ วัน) ลูกปลาที่ฟักตัวออกจากไข่แล้วมักจะเกาะอยู่ที่รัง หรือว่ายน้ำออกไปเกาะอยู่ที่ผนังบ่อ รอจนเช้าวันที่ ๔ หลังจากที่ปลาวางไข่จึงค่อยๆเขย่งรังเพื่อไล่ลูกปลาออกจากรัง แล้วปลดรังออก

๗ การอนุบาลลูกปลาทอง

บ่อที่จะใช้สำหรับอนุบาลลูกปลาทองควรเป็นบ่อซีเมนต์ ขนาด ๔ - ๑๐ ตารางเมตร มีความลึกประมาณ ๔๐ - ๕๐ เซนติเมตร เป็นบ่อที่สามารถถ่ายเทน้ำได้อย่างดี โดยเฉพาะถ้าสามารถปรับระบบน้ำไหลได้จะทำให้ลูกปลามีความแข็งแรงมาก เจริญเติบโตรวดเร็วและมีอัตราการรอดดี เพราะการระบายน้ำจะช่วยระบายของเสีย

หรือสิ่งขับถ่ายของลูกปลาออกไปได้เป็นอย่างดี ดังนั้นสิ่งสำคัญที่จะทำให้ลูกปลาเติบโตเร็วก็คือ การระบายน้ำและการเปลี่ยนถ่ายน้ำเป็นประจำทุกวัน

การเลี้ยงลูกปลาทองหรือการอนุบาลจำเป็นต้องอาศัยสังเกตเป็นหลัก การจะกำหนดระยะเวลาที่แน่นอนกระทำได้ยาก เริ่มจากลูกปลาที่ฟักออกจากไข่ ในช่วงแรกจะมีถุงอาหาร (Yolk Sac) ติดอยู่ที่หน้าท้อง ลูกปลาจะยังไม่กินอาหาร สังเกตได้จากการที่ลูกปลาจะเกาะอยู่ที่รังหรือผนังบ่อ เมื่อลูกปลาใช้อาหารจากถุงอาหารหมดแล้ว ลูกปลาจึงจะว่ายน้ำตามแนวระดับไปเรื่อยๆเพื่อหาอาหารกิน ควรดำเนินการให้อาหารดังนี้

๗.๑ ช่วงแรก เนื่องจากปลาทองเป็นปลาที่กินอาหารได้แทบทุกชนิด จัดว่าเป็นปลาที่กินอาหารได้ง่าย จึงไม่มีความจำเป็นที่จะต้องใช้อาหารที่มีชีวิตในการอนุบาลลูกปลาทอง การอนุบาลลูกปลาทองเลือกใช้อาหารได้ดังนี้

ไข่ต้ม ใช้ไข่ไก่หรือไข่เป็ดต้มสุก แล้วเอาเฉพาะไข่แดงไปขยี้ผ่านผ้าไนลอนหรือกระชอน จะได้น้ำไข่แดงเหมือนน้ำตะกอน นำไปสาดให้ปลากิน ควรใช้ไข่แดงเลี้ยงลูกปลาเป็นเวลา ๓ วัน ลูกปลาจะเคยชินกับการกินอาหารและกินอาหารเก่ง ขนาดของลูกปลาก็จะโตขึ้นอย่างเด่นชัด

อาหารผง ใช้อาหารผงอนุบาลลูกปลาดุก ใช้ให้ต่อจากการใช้ไข่ต้มได้เลย โดยในช่วงแรกควรให้โดยโปรยลงบนผิวน้ำ อาหารจะค่อยๆจมตัวลง เลี้ยงต่อไปอีกประมาณ ๕ วัน จากนั้นควรเปลี่ยนวิธีให้จากการโปรยอาหารลงผิวน้ำ เป็นนำอาหารผงมาคลุกน้ำพอหมาดๆ อาหารพวกนี้จะมีคุณสมบัติในการปั้นก้อนได้ดี แล้วจึงนำไปให้ปลา ลูกปลาก็จะมาตอดกินอาหารตัวเอง

สำหรับในเรื่องของปริมาณอาหารที่จะให้ปลานั้น เนื่องจากลูกปลามีขนาดเล็กมากการกำหนดปริมาณอาหารเป็นจำนวนตายตัวนั้นค่อนข้างยาก เช่นการใช้ไข่แดง ปริมาณที่จะให้แต่ละมือจะใช้ประมาณเท่าเมล็ดถั่วแดงต่อลูกปลาที่เกิดจากแม่ปลา ๑ แม่ ผู้เลี้ยงต้องอาศัยการสังเกตและการเอาใจใส่ค่อนข้างมาก การให้อาหารมากเกินไปจะทำให้เน่าเสีย ลูกปลาจะยิ่งเติบโตช้าและมักจะติดเชื้อเกิดโรคระบาดตายเกือบหมด แต่ถ้าน้อยเกินไปลูกปลาก็จะโตช้าและมักจะมีขนาดแตกต่างกันอย่างมาก โดยจะมีลูกปลาขนาดโตไม่กี่ตัว วิธีการกะปริมาณอาหารที่ดีคือ ผู้เลี้ยงจะต้องดูจากตัวลูกปลาหลังจากที่ให้อาหารไปแล้วประมาณ ๑๕ - ๒๐ นาที ใช้นิ้วน้ำตักลูกปลาขึ้นมาดู ถ้าเป็นช่วงที่ให้ไข่แดงเป็นอาหาร จะเห็นว่าที่บริเวณท้องของลูกปลาจะมีสีขาว ถ้าเป็นอาหารผงท้องจะเป็นแนวดำ ดังนั้นถ้าเห็นว่าลูกปลาทุกตัวมีอาหารที่บริเวณท้องเป็นแนวยาวตลอด ก็แสดงว่าอาหารพอ แต่ถ้าเห็นว่าลูกปลาบางส่วนมีอาหารที่ท้องอยู่น้อยก็แสดงว่าอาหารไม่เพียงพอ ควรให้อาหารเพิ่มอีก

หมายเหตุ ช่วงนี้ควรให้อาหารวันละ ๓ ครั้ง คือ เช้า กลางวัน และเย็น

๗.๒ ช่วงหลัง ถึงแม้ลูกปลาจะกินอาหารผงได้ดี แต่อาหารผงก็มีข้อเสียที่มักมีการแตกตัวและกระจายตัวได้ง่าย ซึ่งเป็นบ่อเกิดของน้ำเสีย ดังนั้นเมื่ออนุบาลลูกปลาในช่วงแรกด้วยไข่และอาหารผง เป็นเวลาประมาณ ๑๕ วัน ก็ควรจะเปลี่ยนมาเป็นอาหารเม็ดลอยน้ำโดยใช้อาหารเม็ดสำหรับเลี้ยงลูกปลาดุกเล็ก ระยะแรกให้ลูกปลาได้เลยจะเห็นว่าอาหารจะลอยตัวอยู่ผิวน้ำ จากนั้นประมาณ ๑๕ - ๒๐ นาที อาหารจะพองขยายตัวขึ้นและนิ่ม ในวันแรกลูกปลาจะยังไม่เคยชินกับอาหารลอยน้ำ ฉะนั้นให้ใช้นิ้วบีบอาหารที่ลอยอยู่บางส่วนให้จมตัวลง และมีอาหารลอยน้ำเหลืออยู่บ้าง ทำเช่นนี้ประมาณ ๓ วัน ลูกปลาจะเคยชินกับการกินอาหารเม็ดลอยน้ำได้ดี

ขั้นตอนต่อไปที่สำคัญ คือ การทำความสะอาดบ่ออนุบาล โดยเฉพาะในการอนุบาลช่วงแรก ไม่ว่าจะเป็นการใช้ไข่แดงหรืออาหารผงให้เป็นอาหารลูกปลา ทั้งไข่แดงและอาหารผงจะเหลือตกตะกอนเป็นเมือกอยู่ที่พื้นก้นบ่อเป็นประจำทุกวัน ดังนั้นหลังจากให้อาหารเช้าแล้วประมาณ ๑ ชั่วโมง ควรทำความสะอาดผนังและพื้นก้นบ่อ โดยใช้ฟองน้ำค่อยๆถูไปตามผนังและพื้นก้นบ่อให้ทั่ว ถ้าเป็นบ่อที่มีระบบกรองที่ดี ตะกอนเมือกที่ถูกขัดออกมาก็จะถูกขจัดออกได้โดยง่าย

๘ การเลี้ยงปลาทอง

เป็นการเลี้ยงเพื่อให้ปลาทองมีขนาดใหญ่เหมาะสมที่จะส่งตลาดต่อไป บ่อเลี้ยงปลาทองควรเป็นบ่อซีเมนต์ มีขนาด ๒ - ๔ ตารางเมตร และควรมีจำนวนหลายบ่อ หากต้องการให้ ปลาเจริญเติบโตเร็วจะต้องจำกัดจำนวนปลาที่ปล่อยเลี้ยง โดยปล่อยในอัตรา ๕๐ ตัวต่อพื้นที่ ๑ ตารางเมตร ควรทยอยคัดปลาจากบ่ออนุบาลมาปล่อยลงบ่อเลี้ยง จากนั้นเลี้ยงด้วยอาหารเม็ดประมาณ ๔๐ - ๖๐ วันปลาจะเติบโตจนสามารถส่งจำหน่ายได้ เมื่อส่งปลาออกจำหน่ายแล้วก็ทยอยคัดปลาจากบ่ออนุบาลมาปล่อยเลี้ยงอีกต่อไป สำหรับลูกปลาที่เหลืออยู่ในบ่ออนุบาลซึ่งมีเป็นจำนวนมาก ถึงแม้จะมีการให้อาหารดีและมีการถ่ายน้ำสม่ำเสมอ ลูกปลาก็จะเจริญเติบโตขึ้นไม่มากนัก เนื่องจากจำนวนปลาเป็นข้อจำกัด แต่เมื่อถูกกระจายออกไปยังบ่อเลี้ยงก็จะสามารถเจริญเติบโตต่อไปได้

๕.๒ ปลาการ์ฟ

มีปลาสวยงามที่สำคัญอีกชนิดหนึ่ง ที่สามารถดำเนินการเพาะพันธุ์และการอนุบาลลูกปลาได้เช่นเดียวกับปลาทอง ปลาสวยงามดังกล่าวคือ ปลาการ์ฟ หรือ ปลาแฟนซีคาร์ฟ ซึ่งเป็นปลาที่มีการจัดลำดับชั้นอยู่ในวงศ์เดียวกันกับปลาทอง และมีต้นตระกูลคล้ายกันมาก การจัดการบ่อเพาะ การเตรียมรัง การคัดเพศ และการจัดสัดส่วนเพศในการเพาะพันธุ์ปลาการ์ฟ กระทบคล้ายคลึงกับการเพาะปลาทอง ต่างกันตรงที่บ่อเพาะปลาการ์ฟจะมีขนาดใหญ่กว่าบ่อเพาะปลาทองค่อนข้างมาก เนื่องจากพ่อแม่พันธุ์ปลาการ์ฟจะมีขนาดใหญ่กว่าปลาทองมาก และการผสมพันธุ์แต่ละครั้งแม่ปลาการ์ฟ ๑ ตัวจะให้ไข่เป็นจำนวนมาก ตั้งแต่ ๒๐,๐๐๐ - ๕๐,๐๐๐ ฟอง การใช้บ่อเพาะที่มีขนาดเล็กเกินไป จะทำให้ไข่มีการผสมต่ำเพราะความคาวที่เกิดขึ้น ขนาดของบ่อเพาะที่เหมาะสมควรอยู่ระหว่าง ๖ - ๑๒ ตารางเมตร สำหรับการแยกเพศของปลาการ์ฟนั้นก็อาศัยความแตกต่างของตุ่มสิวเช่นกัน ซึ่งตุ่มสิวของปลาการ์ฟเพศผู้จะมีขนาดเล็กมาก ไม่สามารถสังเกตเห็นได้ด้วยตาเปล่าเหมือนกับปลาทองเพศผู้ จะต้องใช้มือลูบสัมผัสที่บริเวณครีบทู ซึ่งจะรู้สึกถึงความสากของตุ่มสิวที่มีได้อย่างชัดเจน คือที่ครีบทูของปลาการ์ฟเพศผู้จะมีความสากเนื่องจากตุ่มสิวที่มีอย่างชัดเจน ส่วนครีบทูของปลาการ์ฟเพศเมียจะลื่นมือเนื่องจากไม่มีตุ่มสิวเกิดขึ้น โดยเฉพาะปลาการ์ฟเพศผู้ที่มีความพร้อมในการผสมพันธุ์ ถ้าลองรีดที่บริเวณท้องเพียงเบาๆก็จะมีน้ำเชื้อสีขาวขุ่นไหลออกมาง่ายดายกว่าในปลาทองมาก นอกจากนั้นปลาการ์ฟเพศเมียที่มีรังไข่สมบูรณ์จะสามารถสังเกตจากการขยายตัวของส่วนท้องได้ชัดเจน ส่วนท้องจะค่อนข้างนูนและช่องเพศจะมีการขยายตัวนูนออกอย่างเด่นชัด ส่วนการจัดการด้านอื่นๆตลอดจนการอนุบาลลูกปลาช่วงแรก จะดำเนินการเช่นเดียวกับการอนุบาลลูกปลาทอง แต่เมื่ออนุบาลลูกปลาช่วงแรกเป็นเวลาประมาณ ๕ - ๑๐ วันแล้ว ควรปล่อยลูกปลาลงบ่อดินขนาด ๒๐๐ - ๖๐๐ ตารางเมตร หรืออนุบาลในบ่อซีเมนต์ขนาดใหญ่ ประมาณ ๔๐ - ๕๐ ตารางเมตร เนื่องจากลูกปลามีปริมาณมาก จึงจะทำให้ลูกปลาเจริญเติบโตดี

ภาพแสดงลักษณะปลาแฟนซีคาร์พสายพันธุ์ต่างๆ

ปลาคาร์พ หรือ แฟนซี คาร์พ (Fancy carp) หรือที่เรียกกันว่า ปลาไนแฟนซี ปลาไนสี หรือปลาไนทรงเครื่อง เป็นปลาน้ำจืดในกลุ่มปลาตะเพียน (carp) ชาวญี่ปุ่นเรียกว่า โคย (Koi) หรือนิชิกิกอย (Nishikigoi) เดิมทีเป็นปลาไนชนิดธรรมดา ซึ่งเป็นปลาน้ำจืดที่พบอยู่ทุกหนทุกแห่งในโลก

ลักษณะทั่วไป : โดยทั่วไปปลาเทศเมียจะมีความกว้างของลำตัวมากกว่าปลาเทศผู้ บริเวณส่วนท้องจะใหญ่ นิ่ม ช่วงหัวจะกลม และป้านกว่าเทศผู้ ในฤดูสืบพันธุ์ปลาเทศเมียที่มีไข่แก่สมบูรณ์ จะมีส่วนท้องขยายกว้าง ใหญ่ออกจนถึงเกือบจะเป็นรูปสามเหลี่ยม เมื่อจับหายใจท้องดูที่ช่องเพศจะสังเกตเห็นช่องเพศใหญ่และนูน ออกเป็นรูปกลม ส่วนปลาเทศผู้ช่องเพศมีลักษณะเล็กเรียกว่า และเว้าข้างในเล็กน้อย เมื่อจับรัดท้องเพียง เบา ๆ จะมีน้ำเชื้อสีขาวไหลออกมา และเมื่อเอามือลูบบริเวณแก้มหรือครีบหูจะรู้สึกสาก ๆ

ถิ่นกำเนิดเดิม : ถิ่นกำเนิดดั้งเดิมของปลาไน คือประเทศอิหร่าน ชาวจีนเป็นชนกลุ่มแรกที่ได้ทำการศึกษา เกี่ยวกับปลาไนเมื่อประมาณ ๒,๐๐๐ ปีมาแล้ว สำหรับประเทศญี่ปุ่น ตามหลักฐานตามประวัติศาสตร์ชั้นแรกที่มี อยู่เกี่ยวกับ Koi นั้นได้เขียนขึ้นเมื่อประมาณสองร้อยปีหลังคริสต์ศตวรรษ หลักฐานดังกล่าวได้เล่าถึงปลาชนิดนี้ ว่ามีสีแดง สีขาว และสีน้ำเงิน ปลาเหล่านี้ชาวญี่ปุ่นนิยมเลี้ยงไว้สำหรับดูเล่น

ที่อยู่อาศัย : ดำรงชีวิตอยู่ในแหล่งน้ำจืด ที่มีอุณหภูมิที่แตกต่างกันได้ดีมาก แม้ในสภาพอากาศร้อนปลาชนิดนี้ ก็สามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพอากาศได้ จึงแพร่ขยายพันธุ์ออกไปได้ทั่วโลก

ประเภทของปลาคาร์พ ปัจจุบันได้มีการพัฒนาสายพันธุ์ปลาแฟนซีคาร์พขึ้นใหม่ในเชิงการค้าทั้งหมด ๑๓ สายพันธุ์หลัก โดยแบ่งแยกตามลักษณะของลวดลายและสีบนตัวปลา ได้แก่

๑. โคฮากุ (Kohoku) เป็นปลาที่มีลายขาวและแดง เป็นสายพันธุ์ที่นิยมเลี้ยงกันมากที่สุด ลักษณะที่ดีสีแดง จะต้องคมชัดสม่ำเสมอ และสีขาวไม่ควรมีตำหนิใดๆ

๒. ไทโช ซันเก้ (Taisho Sanke) ประกอบด้วย ๓ สีด้วยกัน คือ ขาว แดง และดำ สีดำบนตัวปลานั้นควร ดำสนิท และดวงใหญ่ ไม่ควรมีสีดำบนส่วนหัว รวมทั้งไม่มีสีแดงบนครีบและหาง

๓. โชวา ซันโชกุ (Showa Sanshoku) เป็น แฟนซี คาร์พสามสี เช่นเดียวกับไทโช ซันเก้ ที่แตกต่างกันก็คือ สี ขาวและแดงจะรวมตัวอยู่บนพื้นสีดำขนาดใหญ่ และมีสีดำบริเวณเชื่อมต่อครีบ และลำตัวในลักษณะของตัว Y

๔. อุจิริ โมโน (Utsuri Mono) เป็นแฟนซีคาร์พ ที่มีสีดำพาดผ่านบนพื้นสีอื่น โดยสีดำที่ปรากฏจะเป็นรอยป็น ยาวพาดบนตัวปลา

๕. เบคโกะ (Bekko) เป็นแฟนซี คาร์พ ที่มีสองสี โดยมีลวดลายเป็นจุดดำแต้มอยู่บนพื้นสีต่างๆ ในขนาด ที่ไม่เล็ก หรือใหญ่เกินไป

๖. อาซากิ ชูซุย (Asagi Shusui) อาซากิ ชูซุย เป็นสายพันธุ์ที่ถ่ายทอดมาจากปลาไนโดยตรง จะมีเกล็ดสีฟ้าสวย เรียงตัวอย่างเป็นระเบียบ

๗. โครโมะ (Koromo) เกิดจากการผสมข้ามสายพันธุ์ระหว่างอาซากิกับสายพันธุ์อื่นๆ โดยจะมีเกล็ดสีน้ำเงิน กระจายเด่นอยู่บนลวดลาย

๘. โอگون (Ogon) เป็นปลาที่ไม่มีลวดลาย โดยจะมีสีลำตัวสว่างใส ปราศจากจุดต่างๆ

๙. ฮิการิ โมโย (Hikari Moyo) เป็นปลาที่มี ๒ สี หรือมากกว่า โดยจะมีอย่างน้อยหนึ่งสีที่แวววาวดุจโลหะ (Metallic)

๑๐. ฮิการิ อุจิริ (Hikari Utsuri) เป็นปลาที่มีลวดลายพาดสีดำเช่นเดียวกับ อุจิริ โมโน บนพื้นที่มีความแวววาว คล้ายโลหะ

๑๑. คินกินริน (Kinginrin) เป็นปลาที่อยู่ในกลุ่มที่มีประกายเงินหรือทองอยู่บนเกล็ด โดยเกล็ดจะดูนูนเหมือน ไข่มุก

๑๒. ตันโจ (Tancho) เป็นปลาที่มีสีแดงเพียงที่เดียวอยู่บนหัว โดยอาจมีรูปทรงกลมขนาดใหญ่ หรือรูปอื่นๆ ก็ได้

๑๓. คาวาริ โมโน (Kawari Mono) เป็นปลาที่ไม่มีลักษณะลวดลายที่ตายตัว ต่างจากพันธุ์อื่นๆ โดยจะมี ลวดลายเกิดขึ้นใหม่ทุกปี

การสืบพันธุ์ : ปลาแพนซีคาร์ฟจะผสมพันธุ์และวางไข่ในฤดูกาลที่แตกต่างกัน แล้วแต่สถานที่ที่ปลาอาศัยอยู่ ฤดูวางไข่ของปลาเหล่านี้ในประเทศญี่ปุ่นจะอยู่ในช่วงเดือนเมษายนถึงเดือนสิงหาคม ซึ่งเป็นช่วงที่อากาศอบอุ่น ส่วนในระหว่างเดือนพฤศจิกายนถึงเดือนกุมภาพันธ์ เป็นช่วงฤดูหนาว ปลาจะไม่เจริญเติบโตและไม่สืบพันธุ์ สำหรับประเทศไทยนั้นปลาแพนซีคาร์ฟสามารถวางไข่ได้ตลอดปี โดยเฉพาะในช่วงฤดูฝน ซึ่งพ่อแม่ปลามีความสมบูรณ์ทางเพศเต็มที่ การคัดเลือกพ่อแม่พันธุ์

การคัดเลือกพ่อแม่พันธุ์ : ในประเทศไทยปลาแพนซีคาร์ฟที่จะนำมาเป็นพ่อแม่พันธุ์ควรมีอายุ ตั้งแต่ ๒ ปีขึ้นไป หลักการคัดเลือกปลาแพนซีคาร์ฟ เพื่อนำมาเป็นพ่อแม่พันธุ์ควรคัดจากปลาที่อยู่ในกลุ่มเดียวกัน หรือต่างกันในการนี้ที่ต้องการให้เกิดสายพันธุ์ใหม่ พ่อแม่พันธุ์จะต้องมีรูปร่างที่ถูกลักษณะ สมบูรณ์ไม่พิการ มีสีและลวดลายที่เด่นชัดเนื่องจากสายพันธุ์ที่ดีจะมีโอกาสให้กำเนิดลูกปลาที่ดี และสวยงามในเปอร์เซ็นต์สูงกว่าปลาที่สายพันธุ์ไม่ดี

การฟักไข่และอนุบาลลูกปลา : ไข่ปลาแพนซีคาร์ฟเป็นไข่ที่ติดกับวัสดุ มีสีเหลืองอ่อน เส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ ๑.๗ มิลลิเมตร ไข่ที่ผสมแล้วมีลักษณะโปร่งใส ใช้เวลาฟักเป็นตัวประมาณ ๔๕ ชั่วโมง อุณหภูมิประมาณ ๒๘-๒๙ องศาเซลเซียส เมื่อฟักเป็นตัวใหม่ ๆ ตัวอ่อนจะเกาะติดกับวัสดุใต้น้ำ ลูกปลาวัยอ่อนจะกินอาหารจากถุงไข่แดง (Yolk sac) ที่ติดอยู่ที่ตัวปลา เมื่อถุงไข่แดงยุบ (ประมาณ ๒-๓ วัน) ปลาจะเริ่มว่ายน้ำ และหาอาหารธรรมชาติ อาหารในช่วงแรกนี้ควรใช้นมผง หรือไข่แดงต้มสุกบดละเอียด ละลายน้ำให้กินวันละ ๔-๖ ครั้ง จากนั้นจึงให้ไรแดงจืดเป็นอาหาร ลูกปลาจะเริ่มเกิดครีบหาง และครีบทูเมื่ออายุ ๖ วัน เริ่มมีเกล็ดเมื่ออายุ ๑๒ วัน และจะเจริญเติบโตจนมีรูปร่างและอวัยวะต่าง ๆ ครบเหมือนปลาทั่วไป เมื่ออายุได้ ๑๕ วัน ซึ่งในระยะนี้ลูกปลาจะมีความยาวเฉลี่ย ๑.๗ เซนติเมตร

ปัจจุบันปลาแพนซีคาร์ฟจะผสมพันธุ์และวางไข่ในฤดูกาลที่แตกต่างกันแล้วแต่สถานที่ที่ปลาอาศัยอยู่ ฤดูวางไข่ของปลาเหล่านี้ในประเทศญี่ปุ่นจะอยู่ในช่วงเดือนเมษายนถึงเดือนสิงหาคม ซึ่งเป็นช่วงที่อากาศอบอุ่น ส่วนในระหว่างเดือนพฤศจิกายนถึงเดือนกุมภาพันธ์เป็นช่วงฤดูหนาว ปลาจะไม่เจริญเติบโตและไม่สืบพันธุ์ สำหรับประเทศไทยนั้นปลาแพนซีคาร์ฟสามารถวางไข่ได้ตลอดปี โดยเฉพาะในช่วงฤดูฝนซึ่งพ่อแม่ปลามีความสมบูรณ์ทางเพศเต็มที่ การคัดเลือกพ่อแม่พันธุ์ การที่จะเพาะปลาคาร์ฟจะต้องพิจารณาปัจจัยต่างๆ ดังนี้

๑.คุณภาพของปลาที่จะเป็นพ่อแม่ รูปร่างและสีสันของปลาที่ดีจะต้องได้มาจากสายพันธุ์ พันธุ์กรรมของพ่อแม่ที่ดี หรือเรียกว่า สายพันธุ์หนึ่ง คือพ่อแม่พันธุ์หน้าตาเป็นอย่างไร ลูกที่ออกมามักจะได้แบบนั้นเป็นส่วนใหญ่ ปลาที่มีสายพันธุ์ไม่บริสุทธิ์ดูง่าย ๆ คือ เวลาออกลูกมาแล้วมีหน้าตาไม่เหมือนพ่อแม่พันธุ์เลย

๒.เพศของปลา ต้องรู้ว่าตัวไหนผู้ ตัวไหนเมีย ปลาตัวเมียจะตัวอ้วนๆสั้นๆ ครีบอกจะเล็กเมื่อเทียบกับสัดส่วนลำตัว ตัวผู้ผอมยาว ครีบอกใหญ่กว้างกว่า ในฤดูผสมพันธุ์ตัวผู้ที่แข็งแรงพร้อมที่จะทำงานจะมีตุ่มเล็กๆใสๆที่บริเวณหัว และครีบอก เวลาจับคู่มักใช้ตัวเมีย ๑ ตัวกับตัวผู้ ๒ ตัว เพราะตัวเมียจะมีไข่มาก ตัวผู้จะได้ปล่อยน้ำเชื้อผสมกับไข่ได้ทัน

๓.อายุของปลา พ่อแม่พันธุ์ใช้อายุ ๔-๕ ปี ลำตัวยาวมากกว่า ๑๐-๑๒ นิ้ว ปลาอายุน้อยจะมีเปลือกไข่บาง เมื่อผสมแล้วไข่มักจะเสียก่อนฟักเป็นตัว ปลาแก่เกินไปเปลือกไข่หนา สเปิร์มจะเข้าไปไม่ได้

๔.ฤดูกาลผสมพันธุ์ จะเป็นฤดูร้อนหรือฤดูฝน ประเทศไทยจะได้เปรียบกว่าญี่ปุ่นเพราะประเทศไทยเราร้อนนานกว่าผสมได้นาน ฤดูหนาวญี่ปุ่นจะไม่ได้ทำการเพาะเลย บ้านเรามีอุณหภูมิที่เหมาะสม

๕.บ่อผสมพันธุ์ กักน้ำประปาทิ้งไว้ประมาณ ๓-๔ วัน ให้คลอรีนสลายตัวให้หมด จะได้น้ำสะอาดไม่มีเชื้อโรค เอาเชือกฟางมาทำเป็นพู่ แล้วผูกติดกับท่อให้จมน้ำ ปลาจะไข่ติดกับเชือกฟาง เอาหัวทรายที่ต่อจากบั้งลมใส่ลงไปในน้ำมีออกซิเจนมากๆ อย่าใช้บั้งแบบดูดน้ำพัน เพราะจะดูดไข่และลูกปลาทายหมด

๖.การปล่อยผสม เอาปลาที่ท้องป่อง ๒ ตัวกับตัวผู้ใส่ลงอ่าง หาอะไรมาปิดบังแสง ไม่ให้ถูกรบกวน กันปลากระโดด อย่่าตั้งกลางแดด ให้อาหารทุกวันแต่อย่ามากเกินไป ปลาจะวางไข่ติดที่เชือกฟางเป็นเม็ดใสๆ ภายใน ๓-๗ วัน ปลาท้องแฟบแล้วเอาพ่อแม่ปลาออก เพราะจะกินไข่และลูกหมด

๗.การฟักไข่ ต้องให้อากาศตลอดเวลา ดูดเศษตะกอนพื้นบ่อกันน้ำเสีย ตัวอ่อนจะพัฒนาในไข่จะเห็นจุดดำๆในไข่คือลูกตา ภายใน ๒-๓ วันลูกปลาฟักออกจากไข่ จะเกาะติดกับพื้นหรือผนังด้านข้างเห็นเป็นเส้นดำๆเล็กๆ ระยะนี้จะไม่กินอาหารจะใช้อาหารจากถุงไข่แดงที่ท้องหมดประมาณ ๓-๔ วัน

๘.การอนุบาล ในวันที่ ๔ ลูกปลาจะเริ่มว่ายน้ำขึ้นมา เริ่มให้อาหาร นิยมใช้ไข่แดงต้มสุกปั่นให้กิน จะเกิดการกระตุ้นการทำงานของกระเพาะอาหาร ให้ไข่แดงต้มนานประมาณ ๗ วัน อย่าให้มากเกินไปจะทำให้แน่นำ ทำให้ปลาตาย วิธีให้อาหารทีละน้อยทุก ๒ ชั่วโมง หรือ ๕-๖ ครั้งต่อวัน ถ้าเห็นว่าน้ำจะเน่าเสีย รีบถ่ายน้ำ ๒๐-๓๐% ระวังอย่าดูดลูกปลาออก เมื่อเข้าสู่สัปดาห์ที่ ๒ ให้อาหารปลาลอยน้ำที่มี สาหร่ายสไปรูลีนา โปรตีน โปรไบโอติกกับเบต้ากลูแคนผสมอยู่มาบดละเอียดคลุกผสมกับไข่แดงต้มสุกให้ลูกปลากิน ๓-๔ วัน ลูกปลาเริ่มรู้จักอาหารอาหารโปรตีนสูงลูกปลาจะย่อยได้ดีกว่าอาหารโปรตีนต่ำๆ หลังจากนั้นหยุดให้ไข่แดงต้ม เหลือแต่อาหารบดอย่างเดียว โปรไบโอติกจะเป็นจุลินทรีย์ที่มีประโยชน์เข้าไปอยู่ในระบบทางเดินอาหารลูกปลา ช่วยยับยั้งให้จุลินทรีย์ที่ก่อโรคไม่เจริญเติบโต สไปรูลีนาและเบต้ากลูแคน จะช่วยให้ลูกปลามีภูมิคุ้มกันโรคที่ดี

๙.การคัดลูกปลา ลูกปลาอายุ ๑ เดือน เลือกลูกปลาที่ผิดปกติป่วย ทรงเสียออกจากลูกปลาที่มีคุณภาพ ส่วนสีของปลาจะดูช่วงนี้ไม่ได้ เพราะสีจริงยังไม่แสดงออก ตำแหน่งสีดำจะกลายเป็นสีแดงเมื่อปลาโตขึ้น

น้ำที่ใช้เลี้ยงปลา : ควรเป็นน้ำประปาจะดีกว่าน้ำชนิดอื่น เพราะน้ำประปามีสภาพเป็นกลาง ถ้าใช้น้ำฝนจะทำลายสีของปลาและปลาอาจเกิดโรคได้ง่าย ส่วนน้ำจากแม่น้ำลำคลองก็ไม่เหมาะ เพราะอาจมีเชื้อโรคติดมาเป็นอันตรายกับปลาได้ หากไม่มีน้ำประปา ต้องใส่ยาฆ่าเชื้อและเติมปูนขาวเพื่อปรับสภาพน้ำจากกรดให้เป็นกลางเสียก่อน แล้วค่อยนำมาเลี้ยงปลาได้

การนำปลา : เมื่อเตรียมบ่อและน้ำเป็นที่เรียบร้อยแล้ว การจะหาปลาเลี้ยง ควรหาลูกปลาที่มีอายุ ๑-๒ ปี มาเลี้ยง ไม่ควรจะนำปลาขนาดใหญ่มาเลี้ยง และปลาชนิดอื่นหากไม่จำเป็นไม่ควรนำมาเลี้ยงรวมกับปลาเลี้ยง เพราะอาจนำเชื้อโรคมาให้ปลาเลี้ยงได้

อาหารที่ปลาชอบ : คือ เนื้อปลาป่น กุ้งสดบด เนื้อหอย เนื้อปู ปลาหมึก ข้าวสาลี รำ ผักกาด ข้าวโพด แผลง สาหร่าย ตะไคร่น้ำ แหน ลูกน้ำ หนอนแดง ถั่วเหลือง ขนมปัง และอาหารสำเร็จรูปที่มีขายตามท้องตลาด

หลักการให้อาหารปลา : ควรให้ไม่เกินวันละ ๒ เวลา คือ เช้ากับเย็น ข้อควรจำในการให้อาหารคือ ต้องให้ตามเวลา เพื่อปลาจะเกิดความเคยชินและเชื่องกับผู้ที่เลี้ยง และอาหารที่ให้ต้องกะให้พอกับจำนวนปลา อย่าให้น้อยหรือมากเกินไป ทั้งนี้ต้องคอยสังเกตว่า ปลากินอาหารอย่างไร? ถ้าอาหารหมดเร็ว แสดงว่าปลาต้องการอาหารเพิ่ม ก็เพิ่มลงไปอีกหน่อย แต่ถ้าอาหารยังลอบน้ำอยู่ ก็รีบตักออกเพราะถ้าปล่อยทิ้งไว้จะทำให้เน่าเสียเร็ว

การเปลี่ยนน้ำ : เมื่อสังเกตเห็นน้ำในบ่อเริ่มขุ่นและมีสิ่งสกปรกมาก ต้องรีบเปลี่ยนน้ำทันที และขณะที่ถ่ายน้ำ ออก ๑ ใน ๓ ส่วนของบ่อจะต้องเติมน้ำใหม่แทนในปริมาณเท่าเดิมโดยใช้น้ำประปาที่เก็บไว้ประมาณ ๒-๓ วันหลังจากที่คอรินระเหยแล้ว อย่าใช้น้ำประปาที่รองจากก๊อกใหม่ๆ หรือน้ำประปาที่เก็บไว้นานเพราะจะเกิดอันตรายต่อปลาได้

การรักษาระดับอุณหภูมิในบ่อ : ควรรักษาอุณหภูมิของน้ำในบ่อ ให้อยู่ในระดับ ๒๐-๒๕ องศา เซ็นติเกรด หากร้อนจัดหรือเย็นจัด จะทำให้ปลาเติบโตอย่างเชื่องช้า

อาหารและการเลี้ยงดู ผู้เลี้ยงควรให้อาหารไม่เกินวันละ ๒ เวลา คือ เช้ากับเย็น ข้อควรจำในการให้อาหารคือ ต้องให้ตามเวลา เพื่อปลาจะเกิดความเคยชินและเชื่องกับผู้ที่เลี้ยง และอาหารที่ให้ต้องกะให้พอกับจำนวนปลา อย่าให้น้อยหรือมากเกินไป ทั้งนี้ต้องคอยสังเกตว่า ปลากินอาหารอย่างไร? ถ้าอาหารหมดเร็ว แสดงว่าปลาต้องการอาหารเพิ่ม ก็เพิ่มลงไปอีกหน่อย แต่ถ้าอาหารยังลอบน้ำอยู่ ก็รีบตักออกเพราะถ้าปล่อยทิ้งไว้จะทำให้เน่าเสียเร็ว สำหรับอาหารที่ให้ แนะนำเป็นเนื้อปลาป่น กุ้งสดบด เนื้อหอย เนื้อปู ปลาหมึก ข้าวสาลี รำ ผักกาด ข้าวโพด แผลง สาหร่าย ตะไคร่น้ำ แหน ลูกน้ำ หนอนแดง ถั่วเหลือง ขนมปัง และอาหารสำเร็จรูปที่มีขายตามท้องตลาด ทั้งนี้ เมื่อสังเกตเห็นน้ำในบ่อเริ่มขุ่นและมีสิ่งสกปรกมาก ต้องรีบเปลี่ยนน้ำทันที และขณะที่

ถ่ายน้ำ ออก ๑ ใน ๓ ส่วนของบ่อจะต้องเพิ่มน้ำใหม่แทนในปริมาณเท่าเดิมโดยใช้น้ำประปาที่เก็บไว้ประมาณ ๒-๓ วันหลังจากที่คอรินระเหยแล้ว อย่าใช้น้ำประปาที่รองจากก๊อกใหม่ๆ หรือน้ำประปาที่เก็บไว้นานเพราะจะเกิดอันตรายต่อปลาได้

๕.๓ ปลาหางนกยูง

ปลาหางนกยูง มีชื่อสามัญว่า Guppy or Millions Fish or Live-bearing Tooth-carp เป็นปลาสวยงาม น้ำจืดชนิดหนึ่งที่จัดว่าเป็นปลาติดตลาด เป็นปลาที่เลี้ยงง่าย ขยายพันธุ์ได้รวดเร็ว ถึงแม้ว่าจะมีราคาไม่สูงมากนัก แต่มีความสวยงามและว่ายน้ำอยู่เสมอ ทำให้เป็นที่ต้องตาของผู้เลี้ยงโดยทั่วไป จึงมักจำหน่ายได้ง่ายและจำหน่ายได้ดีตลอดปี ปัจจุบันนิยมเลี้ยงกันมากในตู้กระจก ภาชนะ หรือบ่อเลี้ยงปลาภายนอกอาคาร ซึ่งถ้าเป็นบ่อเลี้ยงปลาภายนอกอาคารมักเลี้ยงร่วมกับการเลี้ยงพรรณไม้น้ำ เช่น ในกระถางบัว อ่างเลี้ยงสาหร่าย

๑ ประวัติของปลาหางนกยูง

ปลาหางนกยูงมีถิ่นกำเนิดอยู่ในทวีปอเมริกาใต้ แถบเวเนซุเอลล่า หมู่เกาะคาริเบียนของประเทศบาร์บาโดส และในแถบลุ่มน้ำอเมซอน ในธรรมชาติอาศัยอยู่ในแหล่งน้ำจืด และ น้ำกร่อยที่เป็นแหล่งน้ำนิ่งจนถึงน้ำไหลเอื่อยๆ เป็นปลาที่จัดอยู่ในกลุ่มเดียวกับปลากินยุง (Mosquito Fish) ซึ่งเป็นกลุ่มปลาที่มีอวัยวะช่วยหายใจ ทำให้สามารถอยู่ในน้ำที่มีออกซิเจนน้อยๆ ได้ดี ในระยะเริ่มแรกนิยมใช้ปลากลุ่มนี้ในการนำไปช่วยกำจัดยุงลาย เนื่องจากมีคุณสมบัติที่พิเศษถึง ๒ ประการ คือ

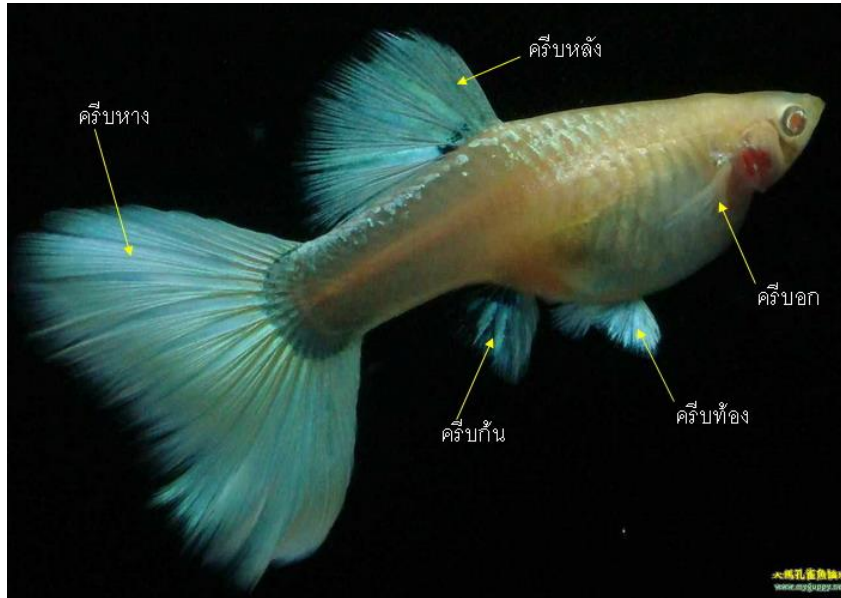
ประการแรกมีความอดทน เนื่องจากมีอวัยวะช่วยหายใจที่เรียก Labyrinth organ ทำให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในน้ำที่เริ่มเน่าเสียซึ่งมีปริมาณออกซิเจนต่ำได้

ประการที่สอง คือ มีความสามารถแพร่พันธุ์ขยายจำนวนเพิ่มขึ้นได้อย่างรวดเร็ว

ปลาหางนกยูงได้ถูกนำเข้าไปทดลองเลี้ยงในประเทศสหรัฐอเมริกา เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๕๑ และแพร่หลายไปยังประเทศต่างๆ ในเขตร้อน เพื่อใช้ปราบยุงลายช่วยลดปัญหาเรื่องการระบาดของไข้มาลาเรีย โดยนำไปปล่อยตามแหล่งน้ำขังต่างๆ หรือแหล่งน้ำเสียที่มีตัวอ่อนของยุง ที่เรียกกันว่าลูกน้ำอยู่มากโดยไม่มีปลาชนิดอื่นเข้าไปอาศัยอยู่ได้ เนื่องจากมีปริมาณออกซิเจนไม่เพียงพอ แต่สำหรับปลาหางนกยูงหรือที่เรียกว่าปลากินยุง จะสามารถใช้ อวัยวะช่วยหายใจนำออกซิเจนจากอากาศมาใช้ จึงทำให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ นอกจากนั้นยังเป็นปลาที่ชอบกินลูกน้ำ แล้วแพร่พันธุ์เพิ่มจำนวนมากขึ้นอย่างรวดเร็ว ทำให้สามารถควบคุมปริมาณลูกน้ำให้ลดลงได้ จึงเป็นการช่วยลดปริมาณยุงลงได้เป็นอย่างดี หลังจากนั้นจึงเริ่มพัฒนามาเป็นการเลี้ยงเพื่อความสวยงาม โดยนำปลาหางนกยูงที่มีความสวยงามจากประเทศเวเนซุเอลลา บาร์บาดาส ตรินิแดด บราซิล และกัวนา เข้าไปดำเนินการเพาะพันธุ์และมีการคัดพันธุ์จนได้ปลาหางนกยูงที่มีความสวยงามหลายสายพันธุ์

๒ ลักษณะรูปร่างของปลาหางนกยูง

ปลาหางนกยูงจัดว่าเป็นปลาสวยงามขนาดเล็ก เมื่อโตเต็มที่ปลาตัวผู้มีขนาด ๓ - ๕ เซนติเมตร ส่วนตัวเมียมีขนาด ๕ - ๗ เซนติเมตร เป็นปลาที่มีสีสันสวยงามหลายสีแตกต่างกันไปตามสายพันธุ์ โดยเฉพาะที่ส่วนหางจะมีความแตกต่างกันหลายรูปแบบ และเฉพาะปลาเพศผู้จะมีครีบทายาวและสีสันเด่นสะดุดตา

ภาพแสดงลักษณะภายนอกของปลาหางนกยูง

๓ สายพันธุ์ปลาหางนกยูง

ปลาหางนกยูงเป็นปลาสวยงามที่ได้รับความนิยมเพาะเลี้ยงกันมานาน และแพร่หลายไปแทบทุกประเทศในโลก ประกอบกับเป็นปลาที่ออกลูกเป็นตัวและสามารถผสมข้ามสายพันธุ์กันได้ง่ายมาก ทำให้เกิดปลาสายพันธุ์ใหม่ๆ ขึ้นมาเป็นจำนวนมาก แต่ก็พอจะจัดกลุ่มของสายพันธุ์ปลาหางนกยูงได้เป็นดังนี้ คือ

๓.๑ สายพันธุ์คอบร้า (Cobra) มีลวดลายเป็นแถบยาวหรือสั้น พาดขวาง พาดตามยาว หรือ พบพาดเฉียงทั่วลำตัวตลอดถึงโคนหาง ลวดลาย คล้ายลายหนังงู ครีบหางมีลักษณะเป็นรูปสามเหลี่ยม (delta tail) รูปพัด (fan tail) หรือ หางบ่วง (lyre tail) มีหลากหลายและหลากสี สอดคล้องกับลำตัว มีชื่อเรียกตามสีที่แตกต่างกันไป คือ Red-tailed Tuxedo (Golden Type), Black-tailed Tuxedo, Blue-tailed Tuxedo, Red-tailed King Cobra, Yellow-tailed King Cobra, Lace King Cobra

ภาพแสดงลักษณะของปลาปลาหางนกยูงสายพันธุ์คอบร้า

๓.๒ สายพันธุ์ทักซิโด (Tuxedo) ลักษณะครึ่งตัวด้านท้ายมีสีดำ หรือ สีน้ำเงินเข้ม ครีบหางมีหลากหลายแบบ ครีบหลังและครีบหางขนาดใหญ่ มีสีและลวดลายเหมือนกัน มีชื่อเรียกตามสีที่แตกต่างกันไป คือ German tuxedo (เยอรมัน) Neon tuxedo (สันหลังสีขาว สะท้อนแสง) Black tuxedo (ครีบหางสีดำ) Golden tuxedo (ครีบหางสีส้ม)

ภาพแสดงลักษณะของปลาปลาหางนกยูงสายพันธุ์ทักซิโด

๓.๓ สายพันธุ์โมเสค (Mosaic) พื้นลำตัวสีเทาอ่อน บริเวณด้านบนบนสีฟ้า หรือ เขียว อาจแซมด้วยสีแดง ชมพู หรือ ขาว ครีบหางมีหลากหลาย ครีบหลังยาวเรียว หรือ ชมพูอ่อน หรืออาจมีจุด หรือ แต้มขนาดเล็ก มีชื่อเรียกตามสีที่แตกต่างกันไป คือ Red-tailed Mosaic, Santamaria Mosaic, Blue-tailed Mosaic, Ribbon Swallow-tailed Mosaic

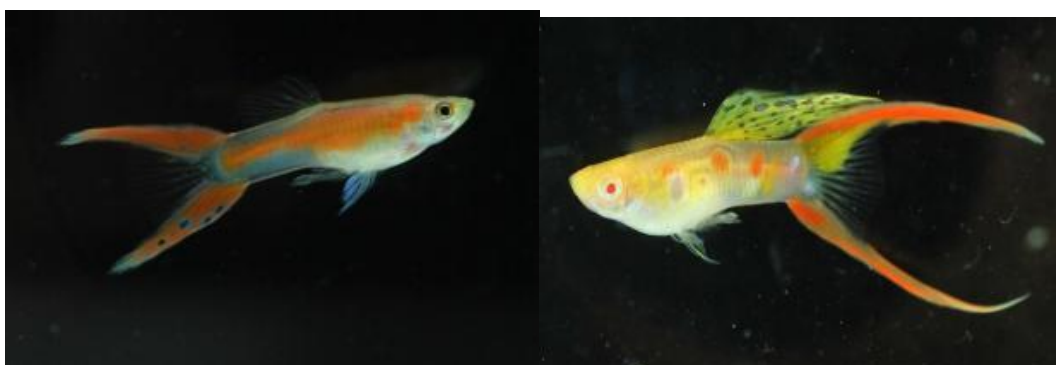
ภาพแสดงลักษณะของปลาปลาหางนกยูงสายพันธุ์โมเสค

๓.๔ สายพันธุ์กร๊าซ (Grass) ลำตัวมีหลากสี ครีบทางมีจุด หรือแต้มเล็ก ๆ กระจาย แผ่ไป
ทั้งตามรัศมีของหางคล้ายดอกหญ้า มีชื่อเรียกตามสีที่แตกต่างกันไป คือ Red Grass, Blue Grass, Yellow
Grass, Golden Yellow Grass

ภาพแสดงลักษณะของปลาปลาหางนกยูงสายพันธุ์กร๊าซ

๓.๕ สายพันธุ์นกยูงหางดาบ (Sword tail) ลำตัวมีสีเทา ฟ้ำ เขียว แดง ชมพู เหลือง คล้าย
หางนกยูง พันธุ์พื้นเมือง อาจมีจุด หรือ ลวดลายบนลำตัว ครีบทางเป็นแฉกคล้ายปลาดาบ อาจมีทั้งด้านบน
หรือ ด้านล่าง หรือ ด้านใดด้านหนึ่ง มีชื่อเรียกตามสีที่แตกต่างกันไป คือ Double sword (หางกรรไกร) Top
sword (หางดาบบน) bottom sword (หางดาบล่าง)

ภาพแสดงลักษณะของปลาปลาหางนกยูงสายพันธุ์หางดาบ

๔ การจำแนกเพศของปลาหางนกยูง

ความแตกต่างลักษณะเพศของปลาหางนกยูง สามารถสังเกตได้จากลักษณะภายนอกได้หลายประการ คือ

๔.๑ ขนาดของลำตัว ปลาหางนกยูงเพศเมียมีขนาดตัวค่อนข้างใหญ่และอ้วน ส่วนปลาเพศผู้จะตัวเล็กเรียวยาว

๔.๒ ความยาวของครีบ ปลาเพศผู้จะมีครีบหลังและครีบหางยาวกว่าปลาเพศเมียมาก โดยเฉพาะครีบหางจะยาวเกือบเท่าความยาวลำตัว ส่วนปลาเพศเมียครีบหางจะสั้น

๔.๓ สีของลำตัวและครีบ ปลาเพศผู้จะมีลำตัวและครีบที่มีสีสันทันเข้ม สด และมีหลายสีแล้วแต่สายพันธุ์ ส่วนปลาเพศเมียลำตัวมักจะไม่ค่อยมีสีสันทัน แต่อาจมีสีบ้างที่ครีบหาง

๔.๔ อยัวยวะสืบพันธุ์ ปลาเพศผู้จะมีอวัยวะสืบพันธุ์ลักษณะเป็นท่อยาวๆ เรียกท่อส่งน้ำเชื้อ (Gonopodium) ซึ่งเจริญมาจากครีบกันและไปอยู่ใต้ครีบท้อง ดังนั้นปลาเพศผู้จะไม่มีครีบกัน แต่ปลาเพศเมียจะมีครีบกันตามปกติ

๔.๕ จุดดำท้ายส่วนท้อง ปลาเพศเมียจะมีจุดหรือวงที่บริเวณท้ายของส่วนท้องซึ่งเป็นบริเวณที่มีผนังค่อนข้างบาง ถ้าเป็นแม่ปลาที่มีไข่ค่อนข้างแก่จะสามารถสังเกตเห็นจุดดำซึ่งเป็นลูกตาของลูกปลาในไข่ปลาได้

๕ การแพร่พันธุ์ของปลาหางนกยูง

ตามปกติปลาหางนกยูงจะสามารถแพร่พันธุ์เพิ่มจำนวนในบ่อเลี้ยงได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะบ่อเลี้ยงมีพรรณไม้น้ำอยู่มาก ทั้งนี้เนื่องจากปลาหางนกยูงเป็นปลาที่ออกลูกเป็นตัว และสามารถแพร่พันธุ์ได้ดีเกือบตลอดปี เมื่อปลาเติบโตเจริญวัยถึงขั้นสมบูรณ์เพศ ปลาเพศผู้ก็จะเข้าผสมพันธุ์กับปลาเพศเมีย โดยยื่นท่อส่งน้ำเชื้อเข้าไปทางช่องสืบพันธุ์ของเพศเมีย แล้วปล่อยน้ำเชื้อเข้าไปผสมกับไข่ในท้องของปลาเพศเมีย ซึ่งเป็นการผสมพันธุ์ภายใน จากนั้นไข่ก็จะมีการพัฒนาต่อไป จนฟักออกเป็นตัวก็就会被ปล่อยหรือคลอดออกจากแม่ปลา ลูกปลาที่คลอดออกมาใหม่ๆจะมีขนาดตัวค่อนข้างใหญ่ เมื่อเทียบกับลูกปลาที่ฟักออกจากไข่ที่เกิดจากการผสมภายนอก และยังคงค่อนข้างมีความแข็งแรง คือสามารถว่ายน้ำอย่างรวดเร็วเพื่อหาที่หลบซ่อน มิฉะนั้นจะถูกแม่ปลาหรือปลาตัวอื่นจับกินเป็นอาหาร ผู้เลี้ยงปลาหางนกยูงทั่วไปจึงสามารถพบลูกปลาเกิดขึ้นในบ่อเลี้ยงได้

การเจริญเติบโตของปลาหางนกยูงจากเล็กจนโตเต็มวัย จะใช้เวลาประมาณ ๒ - ๓ เดือน ปลาเพศเมียจะให้ลูกได้ครอกละประมาณ ๓๐ - ๕๐ ตัว ขึ้นกับขนาดของปลา คือ ในช่วงแรกๆแม่ปลายังโตไม่เต็มที่จะให้ลูกครอกละประมาณ ๓๐ - ๔๐ ตัว เมื่ออายุมากขึ้นขนาดใหญ่อขึ้นจะให้ลูกครอกละประมาณ ๔๐ - ๖๐ ตัว และเมื่ออายุมากกว่า ๑ ปี จะให้ลูกครอกละประมาณ ๕๐ - ๙๐ ตัว และหลังจากที่คลอดลูกแล้ว จะสามารถให้ลูกครอกต่อไปได้อีกในเวลาประมาณ ๒๕ - ๓๕ วัน แล้วแต่ขนาดของปลา การถ่ายน้ำ และอาหารที่ได้รับ คือ แม่ปลาขนาดเล็กจะให้ลูกครอกต่อไปเร็ว การเปลี่ยนถ่ายน้ำบ่อยๆก็ช่วยให้มีการตั้งท้องและตกไข่เร็วขึ้น นอกจากนี้การเลือกใช้อาหารที่ดี และให้อาหารสม่ำเสมอก็ช่วยให้ปลาตกไข่เร็วขึ้นเช่นกัน

๖ การเพาะพันธุ์ปลาหางนกยูง

ถึงแม้ว่าปลาหางนกยูงจะแพร่พันธุ์ง่าย และมีลูกปลาเกิดขึ้นได้ในบ่อเลี้ยงอยู่เสมอ แต่ถ้าปล่อยให้แม่ปลาคลอดลูกเองภายในบ่อเลี้ยง ในช่วงแรกลูกปลาอาจมีอัตราการรอดสูง แต่เมื่อมีจำนวนปลามากขึ้น ลูกปลาในครอกต่อไป ก็จะมีโอกาสรอดน้อยมาก เพราะจะถูกปลาตัวอื่นๆไล่จับกิน จากการทดลองพบว่าหากไม่มีการใส่พันธุ์ไม้น้ำ หรือให้ที่หลบซ่อนสำหรับลูกปลาที่จะคลอดออกมา ในบ่อเลี้ยงปลาหางนกยูงที่มีพ่อแม่ปลาอยู่หลายคู่ ลูกปลาจะมีโอกาสรอดน้อยมาก ยิ่งถ้านำมาเลี้ยงในบ่อขนาดเล็กหรือภาชนะแคบๆ ลูกปลาจะถูกไล่กินจนหมด ถ้าเป็นบ่อขนาดใหญ่ลูกปลาจึงจะมีโอกาสรอดได้บ้าง โดยจะเหลือรอดครอกละประมาณ ๑๐ - ๒๐ ตัวขึ้นกับจำนวนปลาที่มีอยู่ในบ่อ ดังนั้นผู้ที่ต้องการดำเนินการเพาะปลาหางนกยูงเพื่อจำหน่ายอย่างจริงจัง จำเป็นต้องมีการจัดการการเพาะพันธุ์ปลาหางนกยูงที่ดี ซึ่งดำเนินการได้หลายวิธีการ ดังนี้

๖.๑ แยกเพาะในบ่อเพาะขนาดเล็ก ใช้บ่อหรือภาชนะขนาดเล็กพื้นที่ประมาณ ๑ ตารางฟุต แยกเลี้ยงปลาบ่อละ ๑ คู่ ไม่ควรเลี้ยงปลาเกิน ๑ คู่ เพราะปลาเพศเมียจะค่อนข้างมีความดุร้าย ในการไล่ล่าลูกปลาที่เพิ่งคลอดจากแม่ปลาตัวอื่น ใส่พันธุ์ไม้น้ำพวกสาหร่ายหรือจอกที่มีรากยาวๆลงในบ่อเพาะ เพื่อเป็นที่หลบซ่อนของลูกปลา เพราะเมื่อลูกปลาคลอดออกมา ก็จะเข้าไปหลบซ่อนอยู่ตามสาหร่ายหรือรากของจอก ช่วยให้รอดพ้นจากการถูกแม่ปลาจับกินได้ เป็นวิธีการเพาะที่ใช้ได้ผลดี และจะสามารถคัดปลาหางนกยูงทั้งเพศผู้และเพศเมียที่มีลักษณะดีตามที่ต้องการมาผสมกันได้ จากนั้นคอยหมั่นแยกลูกปลาที่ได้ออกไปอนุบาล ข้อเสียของวิธีนี้ คือ ต้องใช้พื้นที่มาก และค่อนข้างใช้เวลาในการดูแล

๖.๒ แยกเฉพาะแม่ปลาที่ท้องแก่ใกล้คลอดมาจากบ่อเลี้ยง เป็นวิธีการที่เลี้ยงพ่อแม่พันธุ์ปลาหางนกยูงจำนวนมากไว้ในบ่อเลี้ยง แล้วหมั่นสังเกตหาปลาที่มีท้องแก่ จากนั้นจึงแยกเฉพาะแม่ปลาที่มีท้องแก่ คือมีท้องขยายใหญ่มากออกมาเพียงตัวเดียว นำไปใส่ในภาชนะเล็กๆที่มีช่องตาให้ลูกปลาลอดออกไปได้ คล้ายกับเป็นห้องรอดลอดซึ่งมีผลิดออกมาจำหน่ายโดยเฉพาะ แต่ค่อนข้างจะมีราคาแพง ซึ่งอาจใช้ภาชนะอื่นทดแทนได้ เช่น ใช้ตะกร้าแขวนสำหรับใส่แปรงสีฟันในห้องน้ำ โดยมักจะแขวนภาชนะนั้นจำนวนหลายอัน ไว้ในตู้กระจกหรือในกะละมังใบเดียวกัน แม่ปลาที่ถูกคัดออกมา มักจะคลอดลูกภายใน ๑ - ๓ วัน ยิ่งเมื่อดำเนินการไปนานๆ แม่ปลาจะมีความเคยชิน ก็มักจะคลอดลูกภายใน ๑ วัน หลังจากที่ยกมาปล่อยลงในที่สำหรับคลอด ลูกปลาจะลอดช่องตาของภาชนะออกไปรวมกันในตู้หรือกะละมัง แยกลูกปลาไปอนุบาลแล้วนำแม่ปลาไปเลี้ยงพักฟื้น ๓ วันจึงปล่อยกลับลงบ่อเลี้ยง จากการทดลองในห้องปฏิบัติการพบว่าวิธีนี้จะเป็นวิธีการที่ให้ผลดีที่สุด เพราะลูกปลามีอัตราการรอดมากที่สุดและทำได้ค่อนข้างสะดวก แต่อาจไม่เหมาะสมที่จะใช้กับฟาร์มผลิตขนาดใหญ่

๖.๓ แยกเลี้ยงในภาชนะที่มีช่องตาขนาดที่ลูกปลาจะรอดออกไปได้ เป็นวิธีการที่คัดแยกพ่อแม่พันธุ์ปลาหางนกยูงจำนวนมาก มาเลี้ยงในภาชนะที่มีช่องตาขนาดที่ลูกปลาจะรอดออกไปได้ แต่พ่อแม่ปลาจะไม่สามารถรอดออกไปได้ เป็นภาชนะขนาดปานกลาง เช่น กระชัง ตะกร้า หรือกระจาด ซึ่งจะนำไปวางหรือวางในภาชนะหรือบ่ออีกทีหนึ่ง กระชัง ตะกร้า หรือกระจาดนี้จะใช้เลี้ยงปลาได้ใบละ ๕ - ๗ คู่ ไปจนถึง ๕๐ คู่ เมื่อแม่ปลาคลอด ลูกปลาจะสามารถว่ายน้ำผ่านช่องตะกร้าออกไปสู่ภายนอก เป็นวิธีที่ใช้ได้ผลดีเช่นกัน ปลาที่เลี้ยงอยู่ในตะกร้าแต่ละใบจะให้ลูกสัปดาห์ละ ๑ ครอกเป็นอย่างน้อย ก็แยกลูกปลาออกไปอนุบาลได้ เป็นวิธีที่นิยมกระทำกันมากในฟาร์มที่ผลิตลูกปลาหางนกยูงเพื่อจำหน่าย โดยใช้ตะแกรงพลาสติกทำเป็นกระชังขนาดประมาณ ๐.๕ - ๑ ตารางเมตรวางในบ่อซีเมนต์ ปล่อยพ่อแม่พันธุ์ปลาหางนกยูงลงในกระชัง ๒๐ - ๓๐ คู่ ลูกปลาที่คลอดออกมาจะว่ายน้ำออกจากกระชังได้ดี ทำให้สามารถผลิลูกปลาได้ค่อนข้างมาก ข้อเสียของวิธีนี้ คือ เศษอาหารมักจะลงไปตกค้างอยู่กับภาชนะมาก ทำให้ปลาติดเชื้อได้ง่าย ต้องหมั่นทำความสะอาด

๗ การอนุบาลลูกปลาหางนกยูง

ลูกปลาที่แยกออกมาจากบ่อเพาะหรือแม่ปลาที่คลอดแล้ว นำมาเลี้ยงในภาชนะหรือบ่อขนาดปานกลาง มีความจุประมาณ ๓๐ - ๑๐๐ ลิตร ขึ้นกับจำนวนลูกปลา แล้วเลี้ยงด้วยอาหารผง (อาหารอนุบาลลูกปลาดุก) โดยให้บริเวณผิวน้ำ ลูกปลาจะสามารถกินอาหารผงได้เป็นอย่างดี เพราะปลาหางนกยูงเป็นปลาที่กินอาหารได้ง่าย หมั่นทำความสะอาดกันบ่อและถ่ายน้ำเสมอๆเช่นเดียวกับบ่ออนุบาลลูกปลาทอง เพื่อเร่งให้ลูกปลาเจริญเติบโตเร็ว จะเลี้ยงด้วยอาหารผงประมาณ ๑๕ วัน ลูกปลาจะมีขนาดโตขึ้นจนสามารถนำไปปล่อยเลี้ยงรวมกับปลาขนาดใหญ่ในบ่อเลี้ยงได้อย่างปลอดภัย

๘ การเลี้ยงปลาหางนกยูง

การเลี้ยงปลาหางนกยูงนับเป็นเรื่องง่ายมาก ปลาหางนกยูงจะไม่ค่อยมีปัญหาเรื่องการติดเชื้อ หากผู้เลี้ยงหมั่นทำความสะอาดบ่อเลี้ยง ไล่เศษอาหารที่ตกค้างออกจากบ่ออย่างสม่ำเสมอ ซึ่งอาจกระทำทุก ๒ - ๓ วัน ต่อครั้งก็เป็นการเพียงพอ สำหรับผู้เลี้ยงทั่วไปที่เลี้ยงปลาสวยงามเป็นงานอดิเรก ควรใช้อาหารปลาสวยงามที่จำหน่ายตามร้านขายปลาสวยงาม โดยไม่จำเป็นต้องเลือกอาหารเฉพาะเจาะจง ซึ่งจะมีราคาไม่แพงมากนักก็จะใช้เลี้ยงปลาได้ดี เพราะปลาหางนกยูงกินอาหารได้ง่ายและเจริญเติบโตได้ดี โดยควรให้อาหารวันละ ๒ ครั้ง ในตอน

เข้าและเย็น ส่วนผู้ที่เลี้ยงปลาหางนกยูงเพื่อเพาะพันธุ์ปลาออกจำหน่าย จำเป็นต้องเลี้ยงปลาเป็นจำนวนมาก จะต้องพยายามลดต้นทุนการผลิต อาจเลือกใช้อาหารเม็ดที่ใช้เลี้ยงปลาดุกเล็ก ซึ่งมีราคาถูกและมีธาตุอาหารครบถ้วน นำมาใช้สำหรับเลี้ยงปลาก็จะทำให้ปลาเจริญเติบโตได้ดี จะใช้เวลาเลี้ยงปลาประมาณ ๔๕ - ๖๐ วันก็สามารถส่งจำหน่ายได้

๙ ปัญหาการเพาะเลี้ยงปลาหางนกยูง

ปัญหาที่เกิดขึ้นกับการเพาะเลี้ยงปลาหางนกยูง คือ ลูกปลาที่ได้มามีลักษณะไม่ตรงตามต้องการ หรือมีลักษณะไม่เหมือนกับพ่อแม่พันธุ์ที่ใช้เพาะ แต่มักจะมีลักษณะด้อยกว่าพ่อแม่ปลา คือมีความสวยงามไม่เท่าพ่อแม่พันธุ์ ซึ่งอาจเกิดจากสาเหตุหลายประการ คือ

๙.๑ พ่อแม่พันธุ์ที่นำมาใช้เพาะอาจเป็นปลาครอกเดียวกัน การนำปลาเลือดชิดมาผสมกัน ลูกปลาที่ได้จะแสดงลักษณะด้อยออกมามากขึ้น จึงทำให้ลูกปลามีลักษณะไม่สวยงามเท่าพ่อแม่พันธุ์

๙.๒ ปลาเพศเมียที่คัดแยกมาเพาะอาจได้รับน้ำเชื้อจากปลาเพศผู้ตัวอื่นมาแล้ว เพราะในขณะที่ปลาตั้งท้อง ถึงแม้ว่าปลาจะได้รับการผสมพันธุ์จากเพศผู้แล้ว แต่ปลาเพศผู้ตัวอื่นๆ ก็จะมาผสมกับแม่ปลาไปเรื่อยๆ น้ำเชื้อที่ถูกส่งเข้ามาในรังไข่ใหม่นี้จะตกค้างและมีชีวิตอยู่ได้นาน เมื่อปลาคลอดลูกออกไปแล้ว ไข่ที่เจริญมาใหม่ก็จะถูกผสมโดยน้ำเชื้อที่ตกค้างอยู่เหล่านี้ ทำให้แม่ปลาดังกล่าวไม่ได้รับการผสมกับปลาเพศผู้ที่คัดมา ดังนั้นเมื่อแม่ปลาคลอดลูกแล้วอาจต้องเลี้ยงแยกไว้ ปล่อยให้คลอดลูกอีกครั้งครอกซะก่อน จึงค่อยนำไปผสมกับปลาเพศผู้ที่คัดไว้

๙.๓ ขาดการดูแล ลูกปลาที่เกิดขึ้นได้รับการดูแลเอาใจใส่ไม่ดีพอ อาจได้รับอาหารไม่สมบูรณ์หรือไม่เพียงพอ ก็จะทำให้ปลาที่มีความแคระแกรนรูปทรงไม่สวยงามได้

๑๐ ชนิดปลาที่ดำเนินการเพาะพันธุ์เช่นเดียวกับปลาหางนกยูง

มีปลาสวยงามอีกหลายชนิด ที่สามารถดำเนินการเพาะพันธุ์เช่นเดียวกับการเพาะพันธุ์ปลาหางนกยูงทุกประการ เนื่องจากเป็นกลุ่มปลาขนาดเล็กและเป็นปลาที่ออกลูกเป็นตัวเช่นกัน ได้แก่ ปลาสอด ปลาหางดาบ ปลาเซลฟิน ปลาบอลสูง และปลาเข็ม โดยอาจเพิ่มความระมัดระวังเรื่องการกระโดดของปลาออกจากภาชนะ เนื่องจากปลาเหล่านี้จะมีขนาดใหญ่กว่าปลาหางนกยูงเล็กน้อย และชอบกระโดดมากกว่าปลาหางนกยูง ดังนั้นภาชนะที่ใช้คัดแยกพ่อแม่ปลาออกมาเลี้ยง หรือคัดแม่ปลาออกมารอคคลอด ควรมีขนาดใหญ่และสูงกว่าที่ใช้กับปลาหางนกยูง หรืออาจทำฝาปิดก็ได้

๕.๔ ปลาหมอสี

แหล่งกำเนิดของปลาหมอสี

ปลาหมอสีนั้นเป็นปลาน้ำจืดที่ได้อาศัยอยู่ในแม่น้ำ ทะเลสาบ หนอง บึง คูคลองต่างๆ

ประวัติปลาหมอสีในประเทศไทย

ซึ่งจัดได้ว่าเป็นประวัติของปลาหมอสีแบบย่อๆ ไม่ได้มีการยืนยันเป็นที่แน่นอนว่าใครเป็นผู้นำเข้า ซึ่งเมื่อราว ๆ ปี พ.ศ. ๒๕๐๕ มีปลาหมอตัวแรกที่ได้นำเข้าและมีชื่อว่า “แจ๊คเดมเซย์” ซึ่งถือว่าเป็นตัวแรกที่ได้มีผู้นำเข้ามาเลี้ยง และในเวลาต่อมา ก็ได้มีตัวที่ ๒ มีชื่อว่า ออสการ์ เป็นปลาหมออีกชนิดหนึ่งเช่นกัน ต่อมาก็ได้ถูกนำไปแยกสายพันธุ์ ออกเป็นออสการ์โดยเฉพาะที่เราเห็นกันอยู่ แต่ประวัติปลาหมอสีที่นำเข้ามา นั้น อยู่ในช่วงประมาณ ๓๐ ปีขึ้นไป โดยถิ่นกำเนิดของปลาหมอสี จะแบ่งเป็นกลุ่มใหญ่ๆ ๒ กลุ่มก็คือ

๑. เป็นกลุ่มที่วางไข่กับพื้น หรือซิคคลาโซน่า จะมีถิ่นกำเนิดมาจากทวีปอเมริกาก็คือแถบๆ อเมริกากลาง อเมริกาใต้ บราซิลและลุ่มแม่น้ำอะเมซอนเป็นหลัก ได้แก่ ปลาเซวาลุ่มทอง ที่กำลังนิยมอยู่ในปัจจุบันนี้ นอกจากนี้ ยังมีพวกซิลส์ไปลุ่ม และปลาหมอมาคูลิคัวดำ ที่นิยมในตอนนี้

๒. เป็นกลุ่มที่อมไข่เอาไว้ในปาก ได้มาจากทะเลสาบทางด้านอัฟริกาหรืออัฟริกาใต้ โดยส่วนใหญ่ปลาที่นิยมเลี้ยงก็จะมาจากทะเลสาปมาลาวี แถว ๆ แถบแทนซาเนีย และก็มีพวก แซ พวกซาอี เป็นพวกที่นิยมจับปลาหมอและก็เอาปลาหมอสีออกขายสู่ตลาดโลกทำให้เป็นที่รู้จักกันทั่วไป

อาหารปลาหมอสี ปลาหมอสีสามารถปรับตัวได้ดีกินอาหารได้ทุกประเภท แต่ควรหลีกเลี่ยงอาหารที่มีส่วนผสมไขมันจากเนื้อสัตว์ เพราะไขมันจะไปทำลายตับของปลาเหล่านี้ ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ปลาที่เลี้ยงตาย ฉะนั้นอาหารที่ใช้เลี้ยงควรมีส่วนผสมที่ใกล้เคียงกับอาหารธรรมชาติมากที่สุด ปลาหมอสีกินพืช ควรเลี้ยงอาหารปลากินพืช พวกปลากินสัตว์ เช่น กุ้ง ไรน้ำเค็ม หรืออาหารสำเร็จรูปที่ใช้เลี้ยงกับอาหารสำเร็จรูปที่ใช้โดยทั่วไป ควรมีส่วนประกอบของกากถั่ว กุ้ง สาหร่ายเกลียวทอง ปริมาณอาหารไม่ควรให้เกินความต้องการของปลา จะทำให้ปลาอ้วนและอ่อนแอ ในกรณีเลี้ยงเพื่อการเพาะพันธุ์ ถ้าให้อาหารมากเกินไปจะทำให้ปลาไม่มีไข่และน้ำเชื้อ

ธรรมชาติของปลาหมอสีเป็นปลาที่อดทน สามารถอดอาหารนับสัปดาห์ หากท่านไม่อยู่บ้าน ๕ - ๑๐ วัน ปลาก็สามารถอยู่ได้อย่างปกติ แม้ว่าในแหล่งน้ำธรรมชาติมีอาหารจำกัด โดยเฉพาะแม่ปลาที่ฟักไข่ด้วยปาก ต้องอมไข่จนไข่ฟักเป็นตัว และอมต่อไปจนกระทั่งลูกปลาสามารถว่ายน้ำออกจากปาก เพื่อหากินอาหารต่อไป ซึ่งใช้เวลาอีก ๑๕-๒๐ วัน ในระยะนี้แม่ปลาจะไม่กินอาหารใดๆ ทั้งสิ้น

สายพันธุ์ปลาหมอสี

- ปลาหมอสีสกุลแอริสโทโครมิส
- ปลาหมอสีสกุลออโลโนคารา
- ปลาหมอสีสกุลโคพาโตโครมิส
- ปลาหมอสีสกุลลาปิโอโทรเฟียส

การเลือกซื้อปลาหมอสี : จะเน้นที่ได้ปลาที่ร่างกายแข็งแรง ซื้อแล้วไม่ตายง่ายๆ แต่เรื่องความสวยงามนั้น ก็แล้วแต่ความชอบของแต่ละคน ว่าชอบแบบไหนกันไม่ได้มีกฎเกณฑ์ที่ตายตัว ดังนั้นจึงเลือกตามใจชอบที่เหมาะสมกับราคาที่เราสามารถซื้อได้วันแต่อย่าเลือกปลาพิการก็แล้วกันควรเลือกตัวที่ ว่ายน้ำไปมาอยู่เสมอล่องแคล่ว แต่ไม่ใช่ว่ายน้ำเร็วจนผิดสังเกตเพราะนั่นอาจบอกให้เราทราบว่ามันมีพยาธิติดอยู่ที่ลำตัวมันก็เป็นได้ดังนั้นให้หาตัวที่ว่ายน้ำไปมาสม่ำเสมอ ในระดับกลางๆ ตู หรือว่ายขึ้นว่ายลงเพราะปลาที่ไม่ป่วยสุขภาพดีนั้นตามนิสัยของมันมักจะว่ายน้ำหาอาหารอยู่เสมอ

การเลี้ยงปลาหมอสี : ในการที่จะเลี้ยงดูปลาหมอสีนั้นค่อนข้างเป็นการเลี้ยงที่ง่ายมาก เพราะว่าปลาหมอสีนั้นจัดว่าเป็นปลาที่มีความอดทนค่อนข้างสูง กินอาหารง่าย จะกินอาหารจำพวกอาหารสด ลูกกุ้ง ไรทะเล ใส่เดือนหนอนแดง หรืออาหารสำเร็จรูปก็ได้ และมีการถ่ายน้ำเต็มที่ ๑ เดือน ให้ถ่ายน้ำได้ ๑ ครั้ง หรืออาทิตย์หนึ่งให้ถ่ายน้ำออก ๑๐% เพื่อเปลี่ยนสภาพของน้ำให้มันดีขึ้นปลาหมอจะได้มีสุขภาพที่ดีด้วย

๑. น้ำที่ใช้เลี้ยงต้องสะอาด ไม่ควรมีเชื้อโรคห้ามใช้น้ำประปาที่เปิดจากก๊อกน้ำโดยตรงเฉพาะคลอรีนและปูนที่อยู่ในน้ำจะฆ่าปลาได้ในเวลาอันรวดเร็ว ควรพักน้ำประปาไว้สัก ๒ - ๓ วันจึงนำมาใช้

๒. ใช้เครื่องกรองน้ำซึ่งหาซื้อได้ตามร้านทั่วไปเลือกให้เหมาะกับขนาดของตู้

๓. ขนาดของตู้เลี้ยงควรเหมาะสมกับตัวปลาถ้าเลี้ยงปลาหมอสีพันธุ์เล็ก ความยาวของตู้ไม่ควรต่ำกว่า ๒๔ นิ้ว ถ้าเป็นพันธุ์ใหญ่ก็ไม่ควรต่ำกว่า ๓๖ นิ้ว

๔. อาหารของปลาหมอสีส่วนใหญ่จะเป็นอาหารสำเร็จรูปซึ่งหาซื้อได้ทั่วไป

๕. ก้อนหิน ก้อนกรวดพันธุ์ไม้น้ำที่เราคิดว่าจะจัดลงไปในตัวตู้ควรจะทำความสะอาดให้ดีก้อนหินก็ควรทำการแช่น้ำเพื่อลดความเป็นด่างพันธุ์ไม้น้ำก็ควรแช่น้ำในถังหรือตู้อื่นๆ รอจนมันฟื้นตัวได้แล้วค่อยนำมาจัดในตัวตู้

ลักษณะนิสัยของปลาหมอสี จะมีลักษณะนิสัยเป็นปลาที่จัดได้ว่าค่อนข้างรักถิ่น หวงแหวนที่อยู่และถิ่นกำเนิดของตัวเอง ดังนั้นจึงมีความก้าวร้าวอยู่พอสมควร และถ้าหากมีปลาตัวอื่นหลงเข้าไปในถิ่นของมัน หรือที่ที่ปลาหมอสีได้สร้างอาณาจักรเอาไว้ก็จะโดนไล่กัดทันที

การเพาะเลี้ยงปลาหมอสี ในการเพาะเลี้ยงถ้าเป็นในลักษณะฟาร์มก็ต้องมีพื้นที่และมีเงินลงทุน แต่ถ้าหากว่าจะเพาะเลี้ยงตามบ้าน ควรที่จะมีตู้ปลาขนาด ๒๔ นิ้ว หรือ ๓๖ นิ้วเอาไว้ และควรเริ่มเพาะจากพันธุ์ที่ง่ายที่สุดก่อนคือพวกตระกูลที่อมไข่ ต้องหาตัวเมียที่ไม่ค่อยแพ่งนักประมาณ ๗ ตัว และตัวผู้ ๑-๒ ตัว ซึ่งวิธีนี้ปล่อยตัวเมียลงในตู้ประมาณ ๕-๗ ตัวและใช้ตัวผู้แค่ ๑ ตัวและปล่อยเอาไว้เช่นนี้ ถ้าตัวเมียพร้อมจะไม่เมื่อไหร่หรือได้ไข่ไปแล้วนั้น จะสังเกตดูได้ว่าปลาจะหลบมุมซ่อนอยู่ตัวเดียวบริเวณใต้คางจะอูมย้อยลงมา และนั่นก็แสดงว่าได้วางไข่แล้วแต่อมเอาไว้ จากนั้นทิ้งไว้เช่นนั้น ๒๔ ชม. จึงช้อนเอาตัวเมียตัวนั้นออกมาเลี้ยงในตู้ใหม่เพียงตัวเดียว และปล่อยเอาไว้ ๑๔ วัน ปลาหมอสีจะคายไข่ออกมาเอง และนี่คือวิธีเพาะแบบง่ายที่สุดและเหมาะสมสำหรับมือใหม่ที่ได้หัดเลี้ยงปลาหมอสี

เทคนิคการเพิ่มสีสันในปลาหมอสี :

๑. แสงสว่าง ควรให้แสงสว่างที่เหมาะสม หากแสงสว่างมากเกินไปจะทำให้ปลาไม่ออกสี ควรหลีกเลี่ยงแสงแดดโดยตรง

๒. การตกแต่งโดยธรรมชาติของปลาหมอสีจะเป็นปลาที่มีการปรับตัวให้มีสีเข้ากับสภาพแวดล้อม ดังนั้นการตกแต่งตู้ปลาจึงมีความสำคัญมาก

** การตกแต่งพื้นตู้ปลาให้ใช้หินสีแดงทำการวางให้เต็มและสูงประมาณ ๑.๕ นิ้ว**

** การตกแต่งฉากหลังตู้ปลาให้ใช้แผ่นกระดาษหรือแผ่นพลาสติกก็ได้ที่มีสีแดงมาทำการปิดให้เต็มพื้นที่ด้านหลังตู้ปลา **

๓. การให้อาหาร ปลาหมอสีเป็นปลาที่กินเนื้อเป็นอาหารซึ่งโดยปกติเราจะให้ปลาหมอสีกินอาหารสำเร็จรูป แต่การที่ปลาหมอสีจะมีสีสันที่สวยงามต้องให้กินอาหารสดด้วย

โดยการให้ปลาหมอสีกินกุ้งฝอยเป็นๆ วันละ ๒ ตัวหรือถ้าหากว่าไม่มีกุ้งฝอยก็อาจจะปอกปลาหางนกยูงเป็นๆ ก็ได้ โดยให้กินวันละ ๒ ตัว เช่นกัน

ข้อดีของการเลี้ยงปลาหมอสี :

๑. การเลี้ยงและดูแลรักษาง่ายไม่ยุ่งยาก

๒. แข็งแรงทนต่อโรค

๓. สามารถเลี้ยงเพื่อเป็นอาชีพเสริม

๔. จำหน่ายได้ในราคาที่ดี (ราคาเริ่มต้นตั้งแต่ ๒๐๐ บาทขึ้นไป)

๕.๕ ปลากัด

ปลากัด มีชื่อสามัญว่า Siamese Fighting Fish เป็นปลาสวยงามที่สร้างชื่อเสียงให้กับประเทศไทยมานานแล้ว เนื่องจากเป็นปลาสวยงามที่นอกจากจะมีสีสันสดเข้มสวยงามสะดุดตามากแล้ว ยังเป็นปลาที่จัดว่าเป็นยอดนักสู้ตัวฉกาจอย่างยิ่ง โดยเฉพาะปลากัดที่ไปจากประเทศไทยจัดว่าเป็นปลาที่กัดเก่งและมีความทรหดมากที่สุด ทำให้ได้รับความนิยมจากประเทศต่างๆ ทั่วโลก ในประเทศไทยนิยมเลี้ยงปลากัดมานานแล้ว และได้เน้นเป็นการเลี้ยงเพื่อเกมกีฬาโดยเฉพาะมีการจัดตั้งเป็นบ่อนการพนัน ทางราชการจะมีการอนุญาตให้เปิดสถานที่สำหรับเดิมพันการกัดปลา เรียก บ่อนปลากัด หรือ บ่อนกัดปลา มาตั้งแต่โบราณจนกระทั่งปัจจุบัน

การเลี้ยงปลากัดเป็นปลาสวยงามมักนิยมเลี้ยงในขวดหรือโหลขนาดเล็ก ไม่นิยมเลี้ยงร่วมกับปลาชนิดอื่น เพราะเป็นปลาที่ชอบสร้างอาณาเขตและมักจะไล่กัดปลาที่มีขนาดเล็กเหมือนกัน ซึ่งในช่วงนี้ปลาจะมีสีสดเข้มสวยงาม แต่ถ้านำไปเลี้ยงกับปลาขนาดใหญ่ปลาจะตื่นตกใจ เหมือนกับการแพ้กู่ต่อสู้ ในช่วงนี้ปลาก็จะสีซีดดูไม่สวยงาม จึงจำเป็นต้องเลี้ยงปลากัดไว้เพียงตัวเดียวในภาชนะที่ไม่ใหญ่มากนัก ปลากัดจะมีความรู้สึกที่สามารถสร้างอาณาเขตของตัวเองไว้ได้ก็จะมีสีสันสดใสสวยงาม จัดว่าเป็นปลาที่ติดตลาด ทั้งตลาดภายในประเทศและตลาดต่างประเทศ สามารถจำหน่ายได้ดีตลอดปี โดยเฉพาะเด็กจะชอบหาซื้อปลากัดไปเลี้ยง เพื่อนำไปกัดแข่งขันกัน แล้วก็หาซื้อปลาตัวใหม่อยู่เสมอ

๑ ประวัติของปลากัด

ปลากัดเป็นปลาพื้นบ้านของไทย ในธรรมชาติชอบอาศัยอยู่ในแหล่งน้ำนิ่ง เช่น หนอง บึง หรือชายทุ่งนา โดยมักพบตามชายฝั่งที่ตื้นๆ และมีพรรณไม้ น้ำมาก เป็นปลาที่จัดอยู่ในกลุ่มเดียวกันกับพวก Labyrinth Fish ได้แก่ พวกปลากระดี่ทั้งหลาย ซึ่งเป็นกลุ่มปลาที่มีอวัยวะช่วยหายใจ ทำให้ปลาอาศัยอยู่ในที่มีออกซิเจนต่ำได้ จึงทำให้สามารถเลี้ยงปลากัดในขวดต่างๆ ที่มีปากขวดแคบๆ ได้ ปลากัดจัดว่าเป็นปลาที่กินเนื้อเป็นอาหาร โดยจะชอบกินแมลงและตัวอ่อนของแมลงต่างๆ (Insectivores)

ปลากัดที่นิยมเลี้ยงในประเทศไทยมานานแล้วนั้นถูกจัดให้เป็นชนิด *splendens* หรือมีชื่อวิทยาศาสตร์ว่า *Betta splendens*, Regan, ๑๙๑๐ ปัจจุบันได้มีการสำรวจพบชนิดของปลากัดประมาณ ๕๐ - ๖๐ ชนิด โดยจัดแบ่งกลุ่มตามลักษณะการวางไข่ออกเป็น ๒ กลุ่ม คือ

๑ กลุ่มแรก เป็นปลากัดที่ก่อหวอดวางไข่ เป็นปลากัดที่ผู้เพาะเลี้ยงปลากัดส่วนใหญ่ดำเนินการกันมานานแล้ว ปลาเพศผู้จะสร้างรัง เรียกว่าหวอดที่บริเวณผิวน้ำและจะติดอยู่ใต้ใบพืชน้ำชายฝั่ง เพื่อใช้ในการฟักไข่ ตัวอย่างปลากัดในกลุ่มนี้ เช่น *Betta coccinea* *B. brownorum* *B. burdigala* *B. livida* *B. rutilans* *B. tussyaie*

๒ กลุ่มที่สอง เป็นปลากัดอมไข่ เป็นปลากัดที่ถูกนำมาเลี้ยงยังไม่นานนัก เป็นปลาที่มีพฤติกรรมการแพร่พันธุ์วางไข่คล้ายกับปลาหมอสีกลุ่มที่อมไข่ เพื่อให้ไข่ฟักตัวภายในปาก ตัวอย่างปลากัดในกลุ่มนี้ เช่น *Betta akarensis* *B. patoti* *B. anabatoides* *B. macrostoma* *B. albimarginata* *B. channoides*

๒ ลักษณะรูปร่างของปลากัด

ปลากัดจัดเป็นปลาขนาดเล็ก ลำตัวมีความยาวประมาณ ๕ - ๗ เซนติเมตร ลักษณะลำตัวเรียวยาวแบนข้าง ปากมีขนาดเล็กเขี้ยวขึ้นด้านบนเล็กน้อย ส่วนหัวมีเกล็ดปกคลุม ครีบกันมีฐานครีบค่อนข้างยาว มีจำนวนก้านครีบ ๒๓ - ๒๖ อัน ครีบท้องเล็กยาว สีของลำตัวเป็นสีเทาแกมดำ สีของครีบและเกล็ดบริเวณใกล้ครีบจะเป็นสีสดเข้มสีใดสีหนึ่งทั้งตัว เช่น ปลากัดสีแดง จะมีครีบทุกครีบและเกล็ดที่อยู่ใกล้ครีบเป็นสีแดงทั้งหมด

ภาพ แสดงลักษณะรูปร่างของปลากัด

๓ ลักษณะพันธุ์ของปลากัด

ปลากัดที่มีเพาะเลี้ยงกันอยู่ในปัจจุบัน มีหลายสายพันธุ์ดังนี้

๓.๑ ปลากัดลูกหม้อ มีลักษณะลำตัวค่อนข้างหนาเมื่อเทียบกับสายพันธุ์อื่น ส่วนหัวค่อนข้างโต ปากใหญ่ ครีบสั้นสีเข้ม เดิมมักจะเป็นสีเขียว หรือสีน้ำเงินแกมแดง แต่ปัจจุบันมีหลายสี เช่น สีแดง สีน้ำเงิน สีม่วง สีเขียว และสีนาก เป็นชนิดที่มีความอดทน กัดเก่ง ได้รับความนิยมสำหรับการกัดพ่น ปัจจุบันนิยมเรียกเป็นกลุ่มของ ปลากัดครีบสั้น

ภาพแสดงลักษณะรูปร่างของปลากัดลูกหม้อ

๓.๒ ปลากัดลูกทุ่ง มีลักษณะลำตัวเล็กกว่าพันธุ์ลูกหม้อ ลำตัวค่อนข้างยาว ครีบยาวปานกลาง หรือยาวกว่าพันธุ์ลูกหม้อเล็กน้อย สีไม่เข้มมากนัก ส่วนมากมักจะเป็นสีแดงแกมเขียว เป็นพันธุ์ที่มีความตื่นตกใจได้ง่ายที่สุด การกัดจะมีความว่องไวมากกว่าพันธุ์ลูกหม้อ ปากคม แต่ไม่ค่อยมีความอดทน ใช้เวลาประมาณ ๓๐ นาทีจะรู้ผลแพ้ชนะ นิยมใช้ในวงการค้าพนันเช่นกัน

ภาพแสดงลักษณะรูปร่างของปลากัดลูกทุ่ง

๓.๓ ปลากัดลูกผสม หรือพันธุ์สังกะสี หรือพันธุ์ลูกตะกั่ว เป็นลูกปลาที่เกิดจากการผสมข้ามสายพันธุ์ระหว่างปลากัดลูกหม้อกับปลากัดลูกทุ่ง โดยอาจผสมระหว่างพ่อเป็นปลาลูกหม้อกับแม่เป็นปลาลูกทุ่ง หรือพ่อเป็นปลาลูกทุ่งกับแม่เป็นปลาลูกหม้อ ได้ทั้งสองแบบ ผู้เพาะต้องการให้ปลาลูกผสมที่ได้มีลักษณะปากคม กัดคล่องแคล่วว่องไวแบบปลาลูกทุ่ง และมีความอดทนแบบปลาลูกหม้อ โดยพยายามคัดปลาที่มีลักษณะลำตัวเป็นปลาลูกทุ่ง เพราะเมื่อนำไปกัดกับปลาลูกทุ่งแท้ ๆ ปลาลูกผสมนี้จะกัดทนกว่าปลาลูกทุ่ง

๓.๔ ปลากัดจีน เป็นปลากัดที่เกิดจากการเพาะและคัดพันธุ์ปลากัดโดยเน้นเพื่อความสวยงาม พยายามคัดพันธุ์เพื่อให้ปลามีหางยาวและสีสันทดเข้ม จนในปัจจุบันสามารถผลิตปลากัดจีนที่มีความสวยงามอย่างมาก มีครีบต่างๆค่อนข้างยาว โดยเฉพาะครีบหางจะยาวมากเป็นพิเศษและมีรูปทรงหลายแบบ มีสีสันทดสวยงามหลายสี เป็นปลาที่ไม่ค่อยตื่นตกใจเช่นเดียวกับปลาหม้อ แต่ไม่มีความอดทน เมื่อปล่อยยัดกันมักรู้ผลแพ้ชนะภายใน ๑๐ นาที ไม่นิยมใช้ในการกัดพนัน ปัจจุบันนิยมเรียกเป็นกลุ่มของ ปลากัดครีบยาว

ภาพแสดงลักษณะรูปร่างของปลากัดจีน

ปัจจุบันผู้เพาะพันธุ์ปลากัดสามารถเพาะพันธุ์ปลากัดสายพันธุ์ใหม่ๆออกมาอีกหลายสายพันธุ์ และมีความหลากหลายทางด้านสีอื่นอีกด้วย ทำให้มีการเรียกชื่อสายพันธุ์ปลากัดเพิ่มขึ้นอีกมากมาย ได้แก่ ปลากัดครีบสั้น(ปลากัดหม้อ)สีเดียว ปลากัดครีบยาว(ปลากัดจีน)สีแฟนซี ปลากัดสองหาง (Double Tail) ปลากัดหางหนามมงกุฎ (Crown Tail) ปลากัดหางพระจันทร์ (Halfmoon) เป็นต้น

ภาพแสดงลักษณะรูปร่างของปลากัดครีบสั้นสีเดียว

ภาพแสดงลักษณะรูปร่างของปลากัดครีบน้ำเงินสีแฟนซี

ภาพแสดงลักษณะรูปร่างของปลากัดสองหาง (Double Tail)

ภาพแสดงลักษณะรูปร่างของปลากัดหางหนามมงกุฎ (Crown Tail)

ภาพแสดงลักษณะรูปร่างของปลากัดหางพระจันทร์ (Halfmoon)

๔ การจำแนกเพศปลากัด

ปลากัดเพศผู้และเพศเมียมีลักษณะภายนอกที่แสดงความแตกต่างกัน ซึ่งพอจะสังเกตได้หลายประการ คือ

๔.๑ สีของลำตัว ปลาเพศผู้จะมีสีของลำตัวและครีบ เข้มและสดกว่าปลาเพศเมียอย่างชัดเจน เมื่อปลา มีอายุตั้งแต่ ๒ เดือน หรือมีขนาดตั้งแต่ ๓ เซนติเมตรขึ้นไป

๔.๒ ขนาดของตัว ปลาที่เลี้ยงในกรอกเดียวกันปลาเพศผู้จะเจริญเติบโตเร็วกว่าปลาเพศเมีย

๔.๓ ความยาวครีบ ปลาเพศผู้จะมีครีบหลัง ครีบหาง และครีบกันยาวกว่าของปลาเพศเมีย มาก ยกเว้นปลากัดหม้อจะยาวต่างกันไม่มากนัก

๔.๔ เม็ดไข่น้ำ ปลาเพศเมียจะมีเม็ดหรือจุดขาวๆอยู่ ๑ จุด ใกล้ๆกับช่องเปิดของช่องเพศ ลักษณะ คล้ายกับไข่ของปลากัดเอง เรียกจุดนี้ว่าไข่น้ำ ส่วนปลาเพศผู้ไม่มี

ภาพแสดงความแตกต่างระหว่างเพศผู้(ซ้าย)และเพศเมีย(ขวา)

๕ การแพร่พันธุ์ของปลากัด

ในธรรมชาติปลากัดเป็นปลาที่วางไข่ได้เกือบตลอดปี โดยปลาจะจับคู่วางไข่ตามน้ำนิ่ง ปลาเพศผู้จะทำหน้าที่สร้างรัง ด้วยการก่อหวอดที่บริเวณผิวน้ำและจะติดอยู่ที่ใบพืชน้ำใต้น้ำชายฝั่ง หวดนี้ทำจากลมและน้ำลายจากตัวปลา โดยการที่ปลาเพศผู้จะโผล่ขึ้นมาที่ผิวน้ำ แล้วใช้ปากสูบลมเข้าปาก ผสมกับน้ำลายแล้วพ่นออกมาเป็นฟองอากาศเล็กๆลอยติดกันเป็นกลุ่มทรงกลม เส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ ๕ เซนติเมตร จากนั้นจะกางครีบบว่ายวนเวียนอยู่ใกล้ๆหวอด เป็นเชิงชวนให้ปลาเพศเมียที่มีไข่แก่เข้ามาที่หวอด การผสมพันธุ์วางไข่จะเกิดขึ้นในช่วงเช้า เวลาประมาณ ๗.๐๐ - ๘.๐๐ น. โดยทั้งปลาเพศผู้และเพศเมียจะเข้าไปอยู่ใต้รัง จากนั้นปลาเพศผู้จะเฝ้าหวอดบริเวณท้องของปลาเพศเมีย ลักษณะนี้เรียกว่า “การรัด” ปลาเพศเมียจะปล่อยไข่ออกมาครั้งละ ๗ - ๒๐ ฟองในขณะเดียวกันปลาเพศผู้จะปล่อยน้ำเชื้อเข้าผสมกับไข่ ในช่วงนี้ทั้งปลาเพศผู้และเพศเมียจะค่อยๆจมลงสู่ก้นบ่อ จากนั้นปลาเพศผู้จะค่อยๆคลายการรัดตัว แล้วรีบว่ายน้ำไปหาไข่ที่กำลังจมลงสู่พื้น ใช้ปากอมไข่นำไปพ่นติดไว้ที่หวอด ปลาเพศเมียก็จะช่วยเก็บไข่ไปไว้ที่หวอดด้วย เมื่อตรวจดูว่าเก็บไข่ไปไว้ที่หวอดหมดแล้ว จากนั้นปลากัดก็จะทำการรัดตัวกันใหม่ ทำเช่นนี้ไปเรื่อยๆจนแม่ปลาไข่หมดท้อง ซึ่งจะใช้เวลาประมาณ ๒ ชั่วโมง เมื่อวางไข่หมดแล้วปลาเพศผู้จะไล่กัดขับไล่ปลาเพศเมียไม่ให้มาใกล้รังอีกเลย เพราะเมื่อปลาเพศเมียวางไข่หมดแล้วมักจะกินไข่ของตัวเอง จะมีเฉพาะปลาเพศผู้เท่านั้นที่คอยดูแลรักษาไข่ คอยไล่ไม่ให้ปลาตัวอื่นเข้าใกล้รัง และจะคอยเปลี่ยนลมในหวอดอยู่เสมอ ไข่ของปลากัดจัดว่าเป็นไข่ประเภทไข่ลอย ถึงแม้ตอนปล่อยจากแม่ปลาใหม่ๆไข่จะจมน้ำ แต่เมื่อถูกนำไปไว้ในหวอดจะพัฒนาเกิดหยดน้ำมันและลอยน้ำได้ดี ลักษณะไข่เป็นเม็ดกลมสีขาว ใช้เวลาในการฟักตัวประมาณ ๓๐ - ๔๐ ชั่วโมง ปลาเพศเมียที่มีขนาดความยาวประมาณ ๔ - ๖ ซม. จะมีไข่ประมาณ ๓๐๐ - ๗๐๐ ฟอง เมื่อวางไข่ไปแล้วจะสามารถวางไข่ครั้งต่อไปภายในเวลาประมาณ ๒๐ - ๓๐ วัน

๖ การเพาะพันธุ์ปลากัด

การเพาะพันธุ์ปลากัดดำเนินได้ตามขั้นตอนต่อไปนี้

๖.๑ การเตรียมพ่อแม่พันธุ์ ปลากัดจะสมบูรณ์เพศเมื่ออายุ ๔ - ๖ เดือน สามารถนำไปใช้เป็นพ่อแม่พันธุ์ได้ การเลือกปลาเพศผู้ควรเลือกปลาที่คึกคะนอง คือ เมื่อนำปลาดังกล่าวไปใกล้กับปลาเพศผู้ตัวอื่น ก็จะแสดงอาการก้าวร้าวทันที โดยจะกางกระพุ้งแก้มและกางครีบ รีเข้าหาปลาตัวอื่นทันทีพร้อมที่จะกัด หรืออาจสังเกตจากการสร้างหวอดก็ได้ เพราะปลาเพศผู้ที่สมบูรณ์เพศและพร้อมจะผสมพันธุ์ มักจะสร้างหวอดในภาชนะที่เลี้ยงเสมอ สำหรับปลาเพศเมียควรเลือกปลาที่มีท้องแก่ คือมีไข่แก่เต็มที่แล้ว โดยสังเกตได้จากส่วนท้องของปลา ซึ่งจะขยายตัวพองออกอย่างชัดเจน และเมื่อลองให้อาหารเป็นเวลา ๑ วัน ส่วนท้องก็ยังคงขยายอยู่เช่นเดิม นำแม่ปลาที่เลือกได้ไปใส่ขวดแล้วนำไปวางเทียบกับปลาเพศผู้ เมื่อปลาเพศผู้แสดงอาการเกี้ยวพาราสี ปลาเพศเมียที่ท้องแก่จะเกิดลายสีขาวแกมเหลืองพาดจากส่วนหลังลงไปทางส่วนท้อง จำนวน ๔ - ๖ แถบ ในเรื่องสีสันของปลานั้นสามารถเลือกได้ตามความชอบของผู้ดำเนินการ เพราะปลาสีต่างกันสามารถผสมกันได้

๖.๒ การเทียบพ่อแม่พันธุ์ เมื่อเลือกได้ปลาเพศผู้และเพศเมีย ที่สมบูรณ์มีลักษณะและสีสันตามต้องการแล้ว นำปลาใส่ขวดแก้วใสขวดละตัวแยกเพศกันไว้ก่อน แล้วนำมาตั้งเทียบกันไว้ โดยการวางขวดใส่ปลาให้ชิดกันและไม่ต่อมีกระดาดชิดกัน ต้องการปล่อยให้ปลามองเห็นกัน ลักษณะเช่นนี้เรียกว่า “การเทียบ” ควรเทียบไว้นานประมาณ ๔ - ๗ วัน เพื่อให้ปลาเกิดความเคยชินซึ่งกันและกัน เมื่อปล่อยลงบ่อเพาะแม่ปลาจะไม่ถูกพ่อปลาทำร้ายมากนัก ในขณะเดียวกันแม่ปลาก็จะมีไข่แก่เต็มที่แล้ว

๖.๓ การเตรียมบ่อเพาะพันธุ์ บ่อหรือภาชนะที่จะใช้จะเป็นบ่อเพาะปลากัดควรมีขนาดเล็ก ส่วนมากนิยมใช้ภาชนะต่างๆไม่มีบ่อถาวร เช่น อ่างดินเผา กะละมัง ถัง หรือตุ่มน้ำขนาดเล็ก เพราะสะดวกกว่าการเพาะในบ่อ ภาชนะดังกล่าวมักมีเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ ๓๐ - ๔๐ เซนติเมตร ใส่ น้ำสะอาดลงในภาชนะที่เตรียมไว้ให้มีระดับสูงประมาณ ๑๐ - ๑๕ เซนติเมตร จากนั้นใส่พันธุ์ไม้น้ำที่มีใบหรือลำต้นอยู่ผิวน้ำ เช่น จอก ผักตบชวา ผักบุ้ง หรือผักกระเฉด ลงไปบ้างเล็กน้อยเพื่อให้ปลาสร้างหวอดได้ง่าย

๖.๔ การปล่อยปลาลงบ่อเพาะ เมื่อเทียบปลาไว้เรียบร้อยแล้วจึงปล่อยปลาทั้งคู่ลงบ่อเพาะที่เตรียมไว้ ต้องพยายามอย่าให้ปลาตื่นตกใจมากนัก จากนั้นหาแผ่นวัสดุ เช่น กระดาษแข็ง หรือแผ่นกระเบื้อง ปิดบนภาชนะที่ใช้เพาะ โดยปิดไว้ประมาณ ๒ ใน ๓ ของพื้นที่ปากภาชนะ เพราะปลากัดมักชอบวางไข่ในบริเวณที่มีมืด เนื่องจากต้องการความเงียบสงบ วัสดุที่นำมาปิดจะสามารถช่วยบังแสงและกันลมไม่ให้หวอดของปลาแตก เทคนิคที่สำคัญคือ การปล่อยพ่อแม่ปลาลงบ่อเพาะในตอนเย็น เวลาประมาณ ๑๗.๐๐ - ๑๘.๐๐ น. เพราะโดยปกติแล้วเมื่อปล่อยพ่อแม่ปลารวมกัน ปลาเพศผู้จะเกี้ยวพาราสีปลาเพศเมีย โดยว่ายน้ำต้อนหน้าต้อนหลังอยู่ประมาณ ๑๕ นาที จากนั้นจะไล่กัดปลาเพศเมียจนปลาเพศเมียจะต้องหนีไปแอบซุกอยู่ตามพันธุ์ไม้น้ำ แล้วปลาเพศผู้จะเริ่มหาที่ก่อหวอด เมื่อก่อหวอดไปพักหนึ่งก็จะไปไล่กัดปลาเพศเมียอีก ดังนั้นหากปล่อยปลาทั้งคู่ตั้งแต่เช้าปลาเพศเมียมักจะถูกกัดค่อนข้างบอบช้ำ แต่ถ้าปล่อยใกล้ค่ำเมื่อปลาเพศผู้หาจุดสร้างรังได้ก็จะคำพอดี ปลาเพศผู้จะไม่ไปรบกวนปลาเพศเมียอีก แต่จะสร้างรังไปจนเรียบร้อย รุ่งเช้าก็พร้อมจะผสมพันธุ์ได้

๖.๕ การตรวจสอบการวางไข่ของปลา ตามปกติแล้วถ้าปลามีการวางไข่ ก็มักจะวางไข่เสร็จก่อนเวลาประมาณ ๑๐.๐๐ น. ดังนั้นเมื่อปล่อยปลาลงบ่อเพาะแล้ว เช้าวันต่อมาเวลาประมาณ ๑๐.๐๐ น. จึงค่อยๆลองแง้มฝาปิดดู ถ้าพบว่ามีไข่เม็ดเล็กๆสีขาวอยู่ที่หวอด และมีพ่อแม่ปลาคอยเฝ้าอยู่ ส่วนแม่ปลาหนีไปซุกอยู่ด้านตรงข้ามกับหวอด แสดงว่าปลาวางไข่เรียบร้อยแล้ว ค่อยๆช้อนแม่ปลาออกไปเลี้ยงต่อไป ปลาเพศผู้จะคอยดูแลรักษาไข่ โดยหมั่นเปลี่ยนฟองอากาศในหวอดและตกแต่งหวอดให้คงรูปอยู่เสมอ นอกจากนั้นยังคอยเก็บกินไข่เสียด้วย

๗ การอนุบาลลูกปลากัด

ลูกปลาจะฟักออกจากไข่หมดทุกฟองในวันที่สองหลังจากวางไข่ พ่อปลาจะคอยดูแลลูกที่ว่ายน้ำแล้วจมน้ำไปกินบ่อ โดยจะไปอมลูกกลับมาไว้ที่หวอดเช่นเดิม รอจนตอนเย็นของวันถัดไปจึงช้อนเอาพ่อปลาออก ลูกปลาจะตกใจกระจายตัวออกจากหวอด ส่วนใหญ่ลงไปกินบ่อแต่เมื่อรอสักครู่ก็จะพุ่งตัวขึ้นมาเกาะอยู่ตามพันธุ์ไม้น้ำหรือผนังบ่อใกล้ผิวน้ำ ในวันที่สามอาหารของลูกปลาจะหมดไป ลูกปลาจะเริ่มว่ายน้ำเพื่อหากินอาหาร

การอนุบาลลูกปลากัดจะเริ่มจากที่ลูกปลาเริ่มหากินอาหาร ซึ่งการอนุบาลลูกปลากัดนี้จัดว่าเป็นงานที่ค่อนข้างยาก เนื่องจากปลากัดเป็นปลากินเนื้อตามทีกล่าวมาแล้ว ลูกปลาจึงต้องการอาหารที่มีชีวิต แต่ปัญหาจะอยู่ที่ว่าลูกปลากัดเป็นลูกปลาที่มีขนาดค่อนข้างเล็ก ปากจะไม่ใหญ่พอที่จะจับกินอาร์ทีเมียหรือไรแดงได้ อาหารที่เหมาะสมจะใช้ให้ลูกปลากัดในช่วงนี้คือไข่แดง โดยใช้ไข่ไก่หรือไข่เป็ดมาต้มให้สุกแล้วแกะเอาเฉพาะไข่แดงไปเลี้ยงปลา เนื่องจากลูกปลากัดต้องการจับกินอาหารมีชีวิตยังไม่สามารถกัดแทะอาหารได้ ดังนั้นต้องนำเอาไข่แดงที่จะใช้ เช่น ลูกปลากัด ๑ ครอกจะใช้ไข่แดงขนาดเท่าเม็ดถั่วดำต่อการให้ ๑ ครั้ง ใส่ไข่แดงลงในกระชอนผ้า แล้ววางกระชอนลงบนชั้นหรือแก้วที่ใส่น้ำไว้พอประมาณ แล้วใช้นิ้วชี้ไขในกระชอน ไข่แดงก็จะละลายหรือกระจายตัวเป็นเม็ดเล็กๆผ่านผ้าออกไปในน้ำ จากนั้นจึงใช้ช้อนตักแล้วค่อยๆรินลงบ่อปลาเพื่อให้อาหารมีการกระจายตัวทั่วบ่อ ซึ่งจากการที่ได้ชี้ไข่แดงผ่านผ้าจะทำให้ไข่แดงแตกตัวออกเป็นเม็ดขนาดเล็กมากและมีน้ำหนักค่อนข้างเบา ดังนั้นจะมีการกระจายตัวได้ดีและจะค่อยๆจมตัวลง ทำให้ลูกปลานี้กว่าเป็นไรน้ำก็จะซุกกินไข่แดงได้

สำหรับภาษาที่ใช้ในการอนุบาล ในช่วงแรกก็ควรยังเป็นภาษาที่ใช้เพาะปลา เพราะยังต้องการภาษาขนาดเล็กอยู่ เนื่องจากการใช้ไข่แดงเป็นอาหารนั้น ลูกปลาจะกินไข่แดงไม่หมด เพราะไข่แดงส่วนใหญ่จะค่อยๆจมตัวตกตะกอนที่ก้นภาชนะ และลูกปลาจะไม่ลงไปเก็บกินอีกเลย ไข่แดงที่ตกตะกอนนี้ในวันต่อไปจะบูดเน่าเป็นเมือกอยู่รอบก้นภาชนะ จึงจำเป็นต้องล้างบ่ออนุบาลหรือภาษาที่ใช้อนุบาลทุกเช้า ซึ่งกระทำได้ไม่ยาก คือ ใช้กระชอนวางลงในบ่ออนุบาลแล้วใช้ช้อนค่อยๆวิดน้ำออกจากในกระชอน จะสามารถถลนน้ำลงได้ โดยลูกปลาไม่ติดออกมา และเศษไข่ก็จะไม่ฟุ้งกระจายเพราะเป็นเมือกเกาะติดกับภาชนะ ถลนน้ำลงประมาณครึ่งภาชนะ แล้วจึงยกภาชนะค่อยๆรินทั้งน้ำและลูกปลาลงภาชนะใหม่แล้วเติมน้ำ จะเท่ากับเป็นการล้างบ่ออนุบาลและเติมน้ำใหม่ให้ลูกปลา ทำเช่นนี้ประมาณ ๓-๕ วัน ลูกปลาจะมีขนาดโตขึ้น จะเปลี่ยนบ่ออนุบาลให้มีขนาดใหญ่ให้มีขนาดใหญ่ขึ้น อาจใช้กะละมังพลาสติกขนาดใหญ่หรืออ่างซีเมนต์ และควรอนุบาลต่อ โดยใช้อาร์ทีเมียหรือไรแดงซึ่งลูกปลาจะจับกินได้แล้ว เลี้ยงด้วยอาร์ทีเมียหรือไรแดงประมาณ ๑๕-๒๐ วันพร้อมทั้งถ่ายน้ำอย่างสม่ำเสมอ ลูกปลาจะโตได้ขนาดประมาณ ๑.๐-๑.๕ เซนติเมตร ก็จะเปลี่ยนลงบ่อ บ่ออนุบาลให้มีขนาดใหญ่ขึ้นให้มีความจุมากกว่า ๑๐๐ ลิตร แล้วเริ่มฝึกให้ลูกปลากินอาหารสมทบ โดยจะใช้ไข่ตุ๋น คือ นำไข่เป็ดหรือไข่ไก่มาตีให้ไข่ขาวและไข่แดงเข้ากันดี ใส่เกลือและใส่น้ำพอประมาณเพื่อให้ไข่นุ่ม จากนั้นนำไปนึ่งพอสุก ไม่ควรนึ่งนานนักเพราะต้องการให้ไข่มีความนุ่ม นำไปใส่ให้ปลากินโดยใช้นิ้วชี้ไข่ให้แตกกระจายออกพอควร และเริ่มให้มือเข้าแทนการให้ไร ปลาจะเริ่มตอดกินได้เอง เลี้ยงด้วยไข่ตุ๋นประมาณ ๑๐ วันก็เปลี่ยนมาเป็นอาหารเม็ด โดยช่วงแรกควรใช้อาหารปลาสวยงามชนิดเม็ดเล็กพิเศษ ซึ่งค่อนข้างมีราคาแพงแต่ปลาจะกินได้ดี จะใช้เพียง ๓-๕ วัน แล้วเปลี่ยนเป็นอาหารเม็ดเลี้ยงปลาตุ๊กเล็ก ลูกปลาก็จะสามารถตอดกินและเจริญเติบโตดี ใช้เวลาอนุบาลลูกปลาประมาณ ๕๐ วัน ลูกปลาจะมีขนาดประมาณ ๓ เซนติเมตร ซึ่งพอจะ สามารถแยกเพศได้

๘ การเลี้ยงปลากัด

บ่อเลี้ยงปลากัดถ้าเป็นบ่อดินควรมีขนาด ๑๐-๓๐ ตารางเมตร ถ้าเป็นบ่อซีเมนต์ควรมีขนาด ๒-๖ ตารางเมตร มีความลึกประมาณ ๕๐-๖๐ เซนติเมตร คัดแยกลูกปลาจากบ่ออนุบาลโดยคัดเอาเฉพาะปลาเพศผู้มาเลี้ยง เนื่องจากปลาเพศผู้เป็นที่ต้องการของตลาดมากกว่าและราคาสูงกว่าปลาเพศเมียมาก ปล่อย่อยเลี้ยงในอัตรา ๑๕๐-๒๐๐ ตัว ต่อเนื้อที่ ๑ ตารางเมตรสำหรับบ่อดิน และอัตรา ๑๐๐-๑๕๐ ตัว ต่อเนื้อที่ ๑ ตารางเมตรสำหรับบ่อซีเมนต์ แล้วเลี้ยงด้วยอาหารเม็ดลอยน้ำ นอกจากนั้นควรใส่ พรรณไม้น้ำพวกสาหร่าย และสันตะวา เพื่อป้องกันการทำอันตรายจากปลาด้วยกันเอง ใช้เวลาเลี้ยงอีกประมาณ ๕๐-๖๐ วัน ปลาจะมีขนาดประมาณ ๕ เซนติเมตร สามารถคัดแยกใส่ขวดเพื่อรอจำหน่ายต่อไป

๙ การลำเลียงปลากัด

เนื่องจากปลากัดเป็นปลาที่มีอวัยวะช่วยหายใจที่จัดอยู่ในกลุ่มเดียวกับพวก Labyrinth Fish จึงค่อนข้างมีความอดทน ทำให้สามารถลำเลียงในภาชนะขนาดเล็กๆไปเป็นระยะทางไกลๆเป็นเวลานานได้โดยไม่ต้องมีการอัดออกซิเจน วิธีการที่นิยมมากที่สุดคือการลำเลียงโดยบรรจุในถุงพลาสติกขนาดเล็กๆโดยไม่ต้องอัดออกซิเจน และใช้กระดาษห่อด้านนอกเพื่อให้ปลาสงบนิ่งทำให้ใช้พลังงานน้อยลง หรือการใช้ภาษาขนาดเล็กๆพอดีกับตัวปลา ใส่ น้ำพอท่วมตัวปลาโดยไม่ต้องปิดฝา แล้ววางเรียงซ้อนกันในกล่องโฟมอีกทีหนึ่ง ก็จะสามารถลำเลียงปลากัดได้คราวละจำนวนมากและเป็นระยะทางไกล หรือลำเลียงแบบรวมในถุงพลาสติกขนาดใหญ่โดยใส่ปลาจำนวนมากในแต่ละถุง

๖. โรคที่เกิดกับปลาสวยงาม

ในธุรกิจการเลี้ยงปลาไม่ว่าจะเป็นปลาสวยงาม หรือปลาที่เลี้ยงเพื่อการบริโภค ปัญหาหนึ่งของผู้เลี้ยงปลามักประสบอยู่เสมอ คือเรื่องการเกิดโรค โรคปลาที่เกิดขึ้นโดยทั่วไปสามารถจำแนกออกเป็นกลุ่มต่างๆ ได้ดังนี้

๑. กลุ่มพาราไซต์หรือปรสิต ได้แก่ โปรโตซัว หนอนตัวแบน พยาธิ คัสเตเซียน

๑.๑ เหน็บปลา จะระบาดมาสู่ปลาแฟนซีคาร์พที่เราเลี้ยงได้จากปลาใหม่ หรืออาจติดมากับพวกพืชน้ำชนิดต่างๆ หรือหากมีกบลูกอ๊อด ก็สามารถจะเป็นพาหนะนำเห็บปลามาสู่บ่อเลี้ยงได้ เหน็บปลาจะมีรูปร่างวงกลม ตัวแกมีขนาดตั้งแต่ ๑-๕ มิลลิเมตร มีสีน้ำตาลหรือเขียว มีปากเป็นลักษณะตะขอที่จะเจาะผนังข้างลำตัวปลา และดูดเลือดเป็นอาหาร เหน็บปลาสามารถแพร่พันธุ์ในบ่อเลี้ยงปลาได้โดยการออกไข่ ประมาณ ๕๐๐ ฟอง จะใช้เวลาในการฟัก ประมาณ ๔ อาทิตย์ ซึ่งภายหลังการฟักแล้ว จะว่ายน้ำและเกาะตามลำตัวปลาภายนอกเป็นระยะเวลาประมาณ ๖ อาทิตย์ ก่อนที่จะเป็นตัวเต็มวัย ที่ผู้เลี้ยง จะสามารถเห็นตัวได้ด้วยตาเปล่า ปลาที่ถูกเกาะนอกจากจะเกิดความรำคาญโดยอาจว่ายน้ำผิดปกติไปมาเสียดสีบริเวณที่ถูก เกาะ แล้วบริเวณแผลที่ถูกกัดอาจเป็นเส้นทาง ที่แบคทีเรีย ประเภทอื่นๆ สามารถจะเข้าไประบาดสู่อวัยวะภายในตัวปลาได้ การรักษา ใช้ติมิลิน (Dimilin) มีลักษณะเป็นผงสีเทา ในอัตราส่วน ๑ กรัม ต่อน้ำ ๑ ตัน โดยเมื่อตวงปริมาณยาตามสัดส่วนแล้ว นำไปละลายน้ำ แล้วเท ณ บริเวณหัวเจ็ทพ่นเข้าสู่บ่อ Dimilin จะเป็นยาที่จะทำให้ตัวอ่อนของเห็บปลา ไม่สามารถเจริญเติบโต เป็นตัวแก่ได้ ดังนั้นจึงควรใช้ยาทุกๆ ๑๕ วัน เพื่อกำจัดตัวอ่อนให้หมดไป สำหรับเห็บตัวแก่ ผู้เลี้ยงอาจต้องใช้วิธีสังเกตจากตัวปลาแล้วแกะออกด้วยมือ ซึ่งอาจจะต้องทำการวางยาสลบต่อไปก่อนแกะออก

โรคเห็บปลา จะทำให้ปลาเกิดอาการระคายเคือง เนื่องจากพยาธิซึ่งเป็นปรสิตเซลล์ เดียวรูปร่างกลม ๆ มีแผ่นขอหนามอยู่กลางเซลล์จะเข้าไปเกาะอยู่ตามลำตัวและ เหงือก และมีการเคลื่อนที่ไปมาจากที่หนึ่งไปอีกที่หนึ่งอยู่ตลอดเวลา ทำให้ปลาเกิดเป็นแผลขนาดเล็กตามผิวตัวและเหงือก มักพบในลูกปลา ถ้าพบเป็นจำนวนมาก ก็ทำให้ปลาตายได้หมดบ่อหรือหมดตู้ ชนิดของปลาที่พบว่าเป็นโรคนี้นี้มีหลายชนิด เช่น ปลาดุก ช่อน กะพงขาว ใน ตะเพียน ทรงเครื่อง สวาย เป็นต้น ควรรีบทำการรักษาโรคนี้นี้ตั้งแต่ปลาเริ่มเป็นโรคในระยะแรก ๆ จะได้ผลดีกว่าเมื่อปลาติดโรคแบบเรื้อรังแล้ว

การป้องกันและรักษา การป้องกันจะดีกว่าการรักษา เพราะปรสิตชนิดนี้แพร่ได้รวดเร็วและทำให้ปลาตายได้ในระยะเวลาอันสั้น การป้องกันทำได้โดยการตรวจปลาก่อนที่จะนำมาเลี้ยงว่ามีปรสิตนี้ติดมาด้วยหรือไม่ ระมัดระวังการติดต่อบ่อผ่านทางอุปกรณ์ที่ใช้ร่วมกัน ควรซังปลาไว้ประมาณ ๒-๓ วัน เมื่อตรวจจนแน่ใจว่าไม่มีโรคแล้วจึงค่อยปล่อยลงเลี้ยง แต่ถ้ามีปรสิตเกิดขึ้น กำจัดได้โดยการใช้อยาหรือสารเคมี คือ ฟอร์มาลิน ๑๕๐ - ๒๐๐ ซีซี ต่อน้ำ ๑,๐๐๐ ลิตร แช่นาน ๑ ชั่วโมง หรือ ๒๕-๕๐ ซีซี ต่อน้ำ ๑,๐๐๐ ลิตร นาน ๒๔ ชั่วโมง

๑.๒ ปลิงใส ปลาที่มีพยาธิปลิงใสเกาะจะมีอาการว่ายน้ำทวนทวนว่าย ลอยตัวตามผิวน้ำ ผอม กระพุงแก้มเปิดปิดเร็วกว่าปกติ อาจมีแผลขนาดเล็กเท่าปลายเข็มหมุดกระจาย อยู่ทั่วลำตัว ถ้าเป็นการติดโรคในขั้นรุนแรงอาจมองเห็นเหมือนกับว่าปลา มีขนสีขาว สั้น ๆ อยู่ตามลำตัว ซึ่งจะทำให้ปลาตายได้ ปลาเกือบทุกชนิดพบว่าเป็นโรคนี้นี้ได้ทั้งนั้นโดยเฉพาะอย่างยิ่งลูกปลาดุกที่ เริ่มปล่อยลงเลี้ยงในบ่อดินใหม่ ๆ ควรระวัง โรคนี้นี้ด้วยถ้าพบการติดเชื้อพยาธิชนิดนี้ตั้งแต่ระยะเริ่มต้นก็สามารถรักษา ให้หาย ได้ไม่ยาก

การป้องกันและรักษา

๑. ใช้ฟอร์มาลิน จำนวน ๒๕-๔๐ ซีซี ต่อน้ำ ๑,๐๐๐ ลิตร แช่นาน ๒๔ ชั่วโมง

๒. ใช้ติพิเทอร์เร็กซ์ จำนวน ๐.๒๕-๐.๕ กรัม ต่อน้ำ ๑,๐๐๐ ลิตร แช่นาน ๒๔ ชั่วโมง

๑.๓ หนอนสมอ (Lernea / Anchor Worm)

หนอนสมอ เป็นปรสิตภายนอก ที่มีลักษณะ Y-shaped มีลำตัวยาวได้ถึง ๑๒ มิลลิเมตร มีสีขาวหรือน้ำตาล ส่วนหัวจะมีลักษณะเหมือนสมอ ยื่นออกไป ๒-๔ อัน ซึ่งจะฝังแน่นในผิวหนังของปลา ส่วนคอและลำตัวจะมีลักษณะทรงกระบอก การเกาะของหนอนสมอ จะทำให้เกิดบาดแผลอันเป็นช่องทางที่ทำให้เกิดการติดเชื้ออื่นๆ ตามมาได้ การรักษา ใช้ ดิมิลิน (Dimilin) โดยมีวิธีการใช้เช่นเดียวกับการกำจัดเห็บปลา แต่สำหรับตัวแก่ที่ฝังแน่นอยู่ที่ตัวปลา ผู้เลี้ยงต้องทำการวางยาสลบแล้วใช้ตัวคีบ (Forceps) หนีบออกมา

หนอนสมอ เป็นพยาธิที่พบเสมอในปลาน้ำจืด หนอนสมอตัวเมียมักพบเกาะอยู่ตาม ผิวหนังของปลาโดยเฉพาะบริเวณโคนครีบ ตัวเมียที่โตเต็มวัย มีลักษณะลำตัว ยาวคล้ายหนอน ที่ส่วนหัวมีอวัยวะสำหรับยึดเกาะกับผิวหนังปลาซึ่งมีรูปร่างคล้าย สมอเรือ เราจะเห็นเฉพาะส่วนลำตัวที่มีลักษณะคล้ายหนอนซึ่งตอนปลายมีถุงไขอยู่ ๑ คู่โผล่ออกมาจากผิวหนังของปลา ส่วนที่เป็นอวัยวะยึดเกาะคล้ายสมอจะแตกแขนง และแทงทะลุลงไปใต้ผิวหนังถึงชั้นกล้ามเนื้อ พยาธิชนิดนี้จะดูดกินเนื้อเยื่อของ ปลาทำให้เกิดเป็นแผลขนาดใหญ่ได้ ปลาที่มีหนอนสมอเกาะอยู่มักมีแผลตกเลือด เต็มตัว และมีอาการระคายเคือง ปลาที่เป็นโรคมักผอมลงจนผิดปกติ ถ้าเกิดโรคนี ในปลาขนาดเล็กอาจทำให้ปลาตายได้ ปลาที่เป็นโรคนีมีหลายชนิด ได้แก่ ปลาแรด กะพงขาว บู่ ตะเพียนขาว ปลาการ์ฟ ปลาซ่ง ปลาทอง ปลามิดไนท์ เป็นต้น

การป้องกันและรักษา

๑. ควรย้ายปลาที่มีหนอนสมอเกาะอยู่ไปไว้ในถังอื่นประมาณ ๓ - ๔ สัปดาห์ ทั้งนี้เพื่อกันไม่ให้ตัวอ่อนของหนอนสมอที่เพิ่งออกเป็นตัวมีที่ยึดเกาะก็จะทำให้มันตายไปเองได้

๒. แช่ปลาที่มีพยาธิในสารละลายดิฟเทอเร็กซ์ ในอัตราส่วน ๐.๕ กรัม ต่อน้ำ ๑,๐๐๐ ลิตร แช่นานประมาณ ๒๔ ชั่วโมง แล้วเปลี่ยนน้ำ เว้นระยะไป ๕-๗ วัน จึงทำการแช่ซ้ำอีก ๒-๓ ครั้ง

๓. การกำจัดหนอนสมอในบ่อที่ไม่มีปลาอยู่แล้ว สามารถกำจัดให้หมด ไปได้โดยการละลายดิฟเทอเร็กซ์ ๒ กรัมต่อน้ำ ๑,๐๐๐ ลิตร แล้วสาดลงไปบ่อ ให้ทั่วทั้งไว้ ๑-๒ อาทิตย์ แล้วจึงนำปลากลับมาเลี้ยงตามเดิมได้

๑.๔ อี๊ก

อี๊กเป็นโปรโตซัวที่ก่อให้เกิดโรคจุดขาว (White spot) จะเกาะบริเวณผิวหนังหรือภายในเหงือกเป็นจุดขาว ๆ โดยจะเป็นอันตรายต่อปลาขนาดเล็ก ทำให้ตายได้อย่างรวดเร็ว Ich สามารถแพร่พันธุ์ได้อย่างรวดเร็วโดยเฉพาะสำหรับอุณหภูมิในไทย

การรักษา ให้นำปลาแพนซีคาร์พมาแช่ในน้ำเกลือความเข้มข้น ๐.๓-๐.๖% นานประมาณ ๑๐ วัน หรืออาจใช้ มาลาโคท์กรีนเจือจางในน้ำให้มีความเข้มข้น ๑-๒ ppm แช่ปลานานประมาณ ๑ ชั่วโมง ทุกวัน จนกว่าปลาจะหาย

ปลาที่เป็นโรคจุดขาว จะมีจุดสีขาวขุ่น ขนาดเท่าหัวเข็มหมุดเล็ก ๆ กระจายอยู่ทั่วลำตัวและครีบ สาเหตุของโรคนีคือโปรโตซัว ชนิดที่กินเซลล์ผิวหนังเป็น อาหาร เมื่อพยาธิโตเต็มที่จะออกจากตัวปลาโดยจมตัวลงสู่บริเวณก้นบ่อปลา และ สร้างเกราะหุ้มตัว ต่อจากนั้นจะมีการแบ่งเซลล์เป็นตัวอ่อนจำนวนมากภายในเกราะนั้น เมื่อสภาวะแวดล้อมภายนอกเหมาะสมเกราะหุ้มตัวจะแตกออกและตัวอ่อนของพยาธิจะ ว่ายน้ำเข้าเกาะตามผิวหนังของปลาต่อไป พบโรคนีกับปลาหลายชนิด เช่น ปลาสวาย ปลาดุก ปลาช่อน ปลานิล ปลาหมอ ปลาทรงเครื่อง ฯลฯ

การป้องกันและรักษา ยังไม่มีวิธีการกำจัดปรสิตที่ฝังอยู่ที่ผิวหนังที่ได้ผลเต็มที่ แต่วิธีการที่ควร ทำคือ การทำลายตัวอ่อนในน้ำหรือทำลายตัวแก่ขณะว่ายน้ำอิสระ โดยการใส่สารเคมี ดังต่อไปนี้

๑) ฟอร์มาลิน ๑๕๐-๒๐๐ ซีซี ต่อน้ำ ๑,๐๐๐ ลิตร แช่ไว้นาน ๑ ชั่วโมง สำหรับปลาขนาดใหญ่ หรือ ๒๕-๕๐ ซีซี ต่อน้ำ ๑,๐๐๐ ลิตร นาน ๒๔ ชั่วโมง

๒) หรือมาลาไคท์กรีน ๑.๐-๑.๒๕ กรัม ต่อน้ำ ๑,๐๐๐ ลิตร แช่ไว้นาน ๑/๒ ชั่วโมง สำหรับปลาขนาดใหญ่ หรือ ๐.๑๕ กรัม ต่อน้ำ ๑,๐๐๐ ลิตร นาน ๒๔ ชั่วโมง หรือ เมทิลีนบลู ๑-๒ กรัม ต่อน้ำ ๑,๐๐๐ ลิตร แช่ติดต่อกัน ๗ วัน

๓) หรือมาลาไคท์กรีน และฟอร์มาลินในอัตราส่วน ๐.๑๕ กรัม และ ๒๕ ซีซี ต่อน้ำ ๑,๐๐๐ ลิตร นาน ๒๔ ชั่วโมง แช่ติดต่อกันประมาณ ๗ วัน ควรเปลี่ยน น้ำใหม่ทุกวันและทำการแช่ยาวันเว้นวัน จนกระทั่งปลามีอาการดีขึ้น วิธีนี้จะให้ ผลดีมากโดยเฉพาะเมื่อน้ำมีอุณหภูมิประมาณ ๒๘-๓๐ องศาเซลเซียส

อย่างไรก็ตาม เนื่องจากปรสิตชนิดนี้ขยายพันธุ์ได้รวดเร็ว ดังนั้นวิธีการป้องกันเป็นวิธีที่ดีที่สุด เพื่อไม่ให้ ปลาที่นำมาเลี้ยงติดเชื้อมาด้วย ควรดำเนินการดังนี้

๑) ก่อนที่จะนำปลามาเลี้ยง ควรนำมาขังไว้ในที่กักกันก่อน ประมาณ ๗-๑๐ วัน เพื่อตรวจดูว่ามี เชื้อพยาธิติดมาหรือเปล่า เมื่อแน่ใจว่าไม่เป็นโรคแล้วจึง นำไปเลี้ยงต่อ

๒) ป้องกันการลุกลามของโรคนี้โดยวิธีง่าย ๆ คือเมื่อปลาเป็นโรคควร ย้ายปลาออกจากตู้แล้ว นำไปรักษาในที่อื่น ใส่ฟอร์มาลิน ๑๐๐-๑๕๐ ซีซีต่อน้ำ ๑,๐๐๐ ลิตร ลงในตู้เดิมเพื่อกำจัดปรสิตให้หมด แล้วจึงถ่าย น้ำทิ้งไป

๒. โรคติดเชื้อจากแบคทีเรีย

โรคติดเชื้อจากแบคทีเรียมีสาเหตุต่างจาก

๑) *Aeromonas salmonicida* เป็นต้นเหตุของการเกิดโรค ฟุริงกูโลซิส มักจะเกิดแก่ปลาที่อยู่ใน น้ำที่มีคุณภาพต่ำ ทำให้ปลามีความต้านทานต่อเชื้อโรคน้อย เมื่อปลาได้รับเชื้อจะเกิดแผลที่ผิวหนังภายนอก หรืออาจเกิดแผลภายในระบบทางเดินอาหาร ปลามีอาการเซื่องซึมเซื่องช้า ไม่กินอาหาร สิวตามลำตัวเข้มข้น มี อาการตกเลือดตามลำตัว โคนคีบ และภายในร่างกาย โรคนี้สามารถแพร่จากปลาที่เป็นโรคไปสู่ปลาตัวอื่นได้ การรักษาโรค ให้ใช้ยาปฏิชีวนะ Oxytetracycline โดยผสมในอาหาร ๓-๕ กรัมต่ออาหาร ๑ กิโลกรัมหรือตาม คำแนะนำในฉลากบรรจุ เป็นระยะเวลา ๕-๗ วัน

๒) *Aeromonas hydrophila* ปลาที่ได้รับเชื้อประเภทนี้ จะมีอาการคั่งของของเหลว ภายใน ช่องท้อง จนเกิดอาการบวม ตาโปน ผิวหนังมีสีเข้มขึ้น มีเกล็ดตั้งขึ้นหรือที่เรียกว่า Dropsy เนื่องจากไตไม่สามารถ ทำงานได้อย่างปกติ โดยไม่สามารถขับน้ำออกสู่ภายนอกได้ ปลาบางตัวเมื่อได้รับเชื้ออาจเกิดแผลฟิสิก แหว่งเป็น รูได้

การรักษา กระทำเช่นเดียวกับ การติดเชื้อ *Aeromonas salmonicida* และผู้เลี้ยงต้องรักษา คุณภาพน้ำให้สะอาด

๓) *Pseudomonas fluorescens* และ *Pseudomonas anguilliseptica* เป็นเชื้อแบคทีเรียที่ ก่อให้เกิดโรคในปลาโดยมีอาการ เช่นเดียวกับ *Aeromonas hydrophila* ไม่ว่าจะเป็นโรคเกล็ดตั้ง หรือเกล็ดพอง และ โรคแผลฟิสิก เป็นรูแหว่ง (Ulcer Disease)

การรักษาโรค มีวิธีการเช่นเดียวกับ *Aeromonas salmonicida*

๒.๑ โรคแผลตามลำตัว

เป็นโรคที่เกิดจากแบคทีเรีย ในระยะเริ่มแรกจะทำให้ปลาที่มีเกล็ด เกล็ดหลุดออก ส่วนบริเวณรอบ ๆ เกล็ดที่หลุดออกนั้นจะตั้งขึ้น ถ้าเป็นปลาไม่มีเกล็ด บริเวณนั้นจะบวมขึ้นและมีสีแดง ต่อมาผิวหนังจะเริ่มเปื่อยเป็นแผลลึกลงไปจนเห็น กล้ามเนื้อ โดยแผลที่เกิดจะกระจายทั่วตัวและเป็นสาเหตุให้ปลาติดโรคเชื้อราต่อไปได้ ปลาสวยงามทุกชนิดพบว่าเป็นโรคนี้นี้

การป้องกันและรักษา โรคนี้อาศัยได้ยากมาก ในกรณีปลาตู้ควรแยกปลาที่เป็นโรคออกจากตู้ให้หมด

๑) ใช้ยาปฏิชีวนะจำพวกไนโตรฟูราโซน ในอัตราส่วน ๑-๒ มิลลิกรัม ต่อน้ำ ๑ ลิตร แช่ปลานานประมาณ ๒-๓ วัน

๒) แช่ปลาที่เป็นโรคในสารละลายออกซีเตตราซัยคลิน หรือเตตราซัยคลิน ในอัตราส่วน ๑๐-๒๐ มิลลิกรัมต่อน้ำ ๑ ลิตร นาน ๑-๒ วัน ติดต่อกัน ๓-๔ ครั้ง

๓) ถ้าเป็นปลาที่เลี้ยงในบ่อ และเริ่มมีอาการของโรค อาจผสม ยา ปฏิชีวนะ เหมือนดังกล่าวข้างต้นกับอาหาร ในอัตราส่วน ๖๐-๗๐ มิลลิกรัมต่อน้ำหนักปลา ๑ กิโลกรัม หรือ ๒-๓ กรัมต่ออาหาร ๑ กิโลกรัม ให้นานติดต่อกัน ๓-๕ วัน

๔) การฆ่าเชื้อในบ่อเลี้ยงอาจทำได้โดยใช้ปูนขาว ในอัตรา ๕๐-๖๐ กิโลกรัม/ไร่

๒.๒ โรคฉี่โรครปลา

เป็นโรคที่พบเสมอโดย เฉพาะกับปลาที่กินเนื้อเป็นอาหารทั้งที่เลี้ยงในตู้กระจก และในบ่อซึ่งได้แก่ ปลา กัด เทวดา ออสก้า ปอมปาดัวร์ และช่อนสาเหตุ ของโรคนี้นี้มาจากเชื้อแบคทีเรีย ปลาบางชนิดอาจจะไม่แสดงอาการภายนอกให้เห็น แต่บางชนิดก็จะแสดงอาการต่าง ๆ ต่อไปนี้ น้ำหนักลดลง ไม่กินอาหาร สีซีดลง เกล็ดหลุด ผิวหนังเป็นแผล ครีบเปื่อย ขากรรไกรหรือกระดูกสันหลังบิดเบี้ยวหรือผิดรูปไป ตาโปนหรือตาอาจจะหลุดออกมาได้ ว่ายน้ำโดยหงายขึ้น บางทีก็ไปนอนอยู่ตามพื้น ตัวยึด หรือว่ายน้ำเปะปะโดยไม่มีทิศทางที่แน่นอน เกิดจุดขาวตามอวัยวะภายใน

การป้องกันและรักษา การรักษาโรคนี้นี้ยังไม่มีวิธีที่ได้ผลแน่นอน สิ่งที่ต้องทำเมื่อเกิดการระบาดของโรคคือ

๑) ควรแยกปลาที่เป็นโรคนี้ออก และทำลายให้หมดแล้วฆ่าเชื้อในบ่อเลี้ยง โดยการตากบ่อให้แห้ง และใส่สารละลายต่างที่บีม (๑ กรัมต่อน้ำ ๑ ลิตร) ให้ทั่วบ่อ

๒) สำหรับการป้องกันโรคนี้นั้น ต้องพยายามอย่า เลี้ยงปลาแน่นเกินไป ไม่ว่าจะปลาลูกปลา หรือ ปลาใหญ่ และจะต้องรักษาบ่อเลี้ยงให้สะอาดอยู่เสมอ

๓) โรคนี้อาจทำให้เกิดโรควัณโรคที่ผิวหนังของคนได้ จึงควรหลีกเลี่ยง การสัมผัสปลาที่เป็นโรคโดยตรง

๓. โรคจากเชื้อรา

โรคที่เกิดจากเชื้อรามักจะเกิดร่วมกับโรคอื่น ๆ หลังจากที่ปลา เกิดเป็นแผลแบบเรื้อรังแล้วมักพบเชื้อราเข้ามาร่วมทำให้แผลลุกลามไป โดยจะเห็น บริเวณแผลมีเชื้อราเกิดเป็นบุขุขาวๆ ปนเทาคล้ายสำลีปกคลุมอยู่ในการเพาะปลา ถ้าหากมีไข่เสียมากก็จะพบราเข้าเกาะกินไข่เสียเหล่านั้นก่อน และลุกลามไปทำลายไข่ต่อไป ถ้าหากไม่ได้ทำการรักษาอย่างทันที่

การป้องกันและรักษา

๑. สำหรับปลาป่วยในโรงเพาะฟัก ใช้มาลาโคโรทกรีน จำนวน ๐.๑- ๐.๑๕ กรัมต่อน้ำ ๑,๐๐๐ ลิตร แช่นาน ๒๔ ชั่วโมง

๒. กรณีของปลาป่วย ในบ่อดินมักพบต้นเหตุที่ทำให้ปลาป่วยเป็นเชื้อรา เนื่องมาจากคุณภาพของน้ำในบ่อไม่ดี ให้ปรับด้วยปูนขาวในอัตรา ๖๐ กิโลกรัม/ไร่

โรคที่เกิดจากเชื้อรา เป็นเชื้อราที่ตรงเข้าทำลายเหงือกปลาโดยตรง มักจะมีการระบาดในบ่อเลี้ยงที่มีสภาพแวดล้อมที่ไม่เหมาะสม คุณภาพน้ำต่ำ มีปริมาณอินทรีย์สารและอุณหภูมิสูง เชื้อราประเภทนี้จะทำให้เหงือกปลากร่อนได้ ปลาจะขาดอากาศเนื่องจากเหงือกถูกทำลาย เกิดการตกเลือดในเหงือก

การรักษาโรค กระทำโดยแช่ปลาในยา มาลาโคโรทกรีน เข้มข้น ๐.๓ PPM หรือ ๐.๓ มิลลิกรัมต่อลิตร นาน ๒๔ ชั่วโมง นอกจากนี้ ผู้เลี้ยงต้องรักษาคุณภาพน้ำให้ได้มาตรฐาน ไม่ให้มีอินทรีย์สารภายในบ่อเลี้ยงมากเกินไป โดยการถ่ายน้ำอย่างสม่ำเสมอ ควบคุมจำนวนปลาเลี้ยง และให้อาหารที่สมดุลกับปริมาณปลาในบ่อ อีกทั้งต้องตรวจสอบประสิทธิภาพของบ่อกรองให้ทำงานได้ดีอยู่เสมอ

๔. โรคติดเชื้อจากไวรัส

๔.๑ โรคฝีเม็ดใหญ่

เป็นโรคที่พบเสมอในพวกปลาตระกูลคาร์พที่เลี้ยงในบ่อ สาเหตุเชื่อกันว่า เกิดจากเชื้อไวรัส ลักษณะของโรคนี้คือจะเกิดเป็นตุ่มเล็ก ๆ สีขาวขุ่นคล้ายฝีใน ระยะแรก ต่อมาตุ่มนี้จะขยายใหญ่ขึ้นจนรวมกับตุ่มอื่นเป็นตุ่มขนาดใหญ่พบได้ทั่วตัว ตุ่มนี้จะโปนออกเหนือผิวหนังอย่างเห็นได้ชัด แต่โดยทั่วไปการเกิดโรคนี้ไม่ทำให้ปลาได้รับอันตรายถึงตาย และอัตราการระบาดของโรคต่ำ

การป้องกันและรักษา โรคนี้สามารถรักษาได้ง่ายโดยการดูแลเลี้ยงปลาให้อยู่ภายใต้สภาพแวดล้อมที่เหมาะสม เช่น อยู่ในอุณหภูมิไม่สูงเกินไป น้ำสะอาดและมีปริมาณออกซิเจนอย่างเพียงพอ ถ้าเลี้ยงไว้ในบริเวณที่มีน้ำไหลจะช่วยให้ปลาหายโรคได้เร็วขึ้น

๔.๒ หูดปลาหรือโรคแสนปม

หูดปลาเป็นโรคที่พบเสมอในปลาทะเลเกิดจากเชื้อไวรัส โรคนี้อาจพบได้บ้างในปลาน้ำจืดบางชนิด อาการของโรคนี้คือเกิดเป็นตุ่มสีขาวคล้ายหูดมีขนาดต่าง ๆ กัน มักจะพบตามบริเวณหลังและครีบหลังของปลา ตุ่มเหล่านี้มักอยู่รวมกันเป็นกระจุก ปลาที่พบว่าเป็นโรคนี้ได้แก่ ปลากะพงขาว ตะก๊อบ

การป้องกันและรักษา โรคนี้เมื่อเป็นมากแล้วไม่อาจรักษาให้หายได้ ดังนั้นจึงควรแยกปลาที่เป็นโรคออกให้หมดและทำลายเสีย ส่วนปลาที่ไม่เป็นโรคก็ควรจะย้ายไปไว้ใน บ่อใหม่และกักไว้ประมาณ ๒ เดือน เพื่อให้แน่ใจว่าเชื้อโรคนั้นหมดไปแล้ว ส่วน บ่อปลาที่เกิดโรคนี้ระบาดต้องมีการถ่ายน้ำออกให้หมด พร้อมทั้งทำการฆ่าเชื้อ ด้วยปูนขาว หรือสารละลายต่าง ๆ

๔.๓ KHV Koi Herpes Virus

ปัจจุบันโรคที่ทำให้เกิดความเสียหายในการเลี้ยงและส่งออกปลาคาร์พของประเทศ ญี่ปุ่นมากที่สุดคือ Koi Herpes Virus (KHV) โรคนี้เกิดจากเชื้อไวรัส Herpes เป็นชนิดของ DNA virus ที่ทำให้เกิดโรคกับปลาได้มากที่สุดโรคแผลพุพองที่เกิดกับปลาคาร์พ (Carp Pox) ที่เป็นสาเหตุให้เกิดก้อนเนื้อใสๆ ไม่น่าดูในอากาศที่เย็นขึ้น มีชื่อว่า Cyprinid Herpes Virus (CHV) ไม่ควรสับสนกับ KHV ชื่อของ KHV ไม่ได้ถูกนำมาใช้กันอย่างแพร่หลาย และผู้ที่เชื่อว่าโรคนี้ไม่ได้มีสาเหตุมาจากเชื้อไวรัส Herpes ชอบที่จะใช้ KV เรียกแทนมากกว่า เชื้อจะสามารถก่อโรคที่อุณหภูมิต่ำได้ดีกว่าที่อุณหภูมิสูง (ไม่เกิน ๓๐ องศาเซลเซียส) อุณหภูมิเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้

เกิดระยะห่างระหว่าง exposure กับ onset โดยที่อุณหภูมิต่ำทำให้เชื้อไวรัส Herpes virus ดำรงชีวิตได้ยาวนาน โรคมักเกิดที่อุณหภูมิระหว่าง ๑๘ - ๒๘ องศาเซลเซียส

การรักษา ไม่มีทางรักษาโรคนี้ได้โดยตรงเนื่องจากเป็นเชื้อไวรัส มีเพียงการรักษาภาวะแทรกซ้อนต่าง ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้น เช่น การติดเชื้อแบคทีเรีย เชื้อรา และเชื้อปรสิต ยาดังกล่าว ได้แก่

- คลอรามินที (Chloramin T) หรืออาจจะใช้ต่างทับทิม ในการรักษาการติดเชื้อแบคทีเรียที่เหงือก ในอัตรา ๒ ppm (ส่วนในล้านส่วน) หากใช้เกินขนาด จะกลายเป็นพิษต่อปลา เพื่อควบคุมเชื้อราและปรสิต มีรายงานว่า คลอรามินที และ ต่างทับทิม จะช่วยลดจำนวนของเชื้อไวรัสที่มีอยู่ในน้ำบ้าง

- ยาปฏิชีวนะ สำหรับรักษาการติดเชื้อแบคทีเรียภายใน
- เกลือ ช่วยลดภาวะบวมน้ำ
- วิตามินซี ช่วยเสริมสร้างภูมิคุ้มกันต้านทานโรค

.....

ข้อมูลด้านเศรษฐกิจ

ปลาสวยงามนั้น แบ่งออกเป็นกลุ่มใหญ่ๆ ได้สามกลุ่ม กลุ่มแรก คือ ปลาที่เก็บรวบรวมจากธรรมชาติ กลุ่มที่สอง คือ ปลาที่ได้จากการเพาะเลี้ยงในประเทศ ซึ่งมีทั้งปลาพื้นเมืองของไทย และปลานำเข้าจากต่างประเทศ กลุ่มที่สาม คือ ปลาที่นำเข้ามาจากต่างประเทศ ซึ่งประเทศไทยมีศักยภาพเพียงพอที่จะเพาะเลี้ยงปลาสวยงามได้แทบทุกชนิด ธุรกิจปลาสวยงามถือว่าเป็นธุรกิจการเกษตรที่สำคัญ มีการขยายตัวและเติบโตอย่างต่อเนื่อง เพราะความต้องการทั้งในประเทศและต่างประเทศมีแนวโน้มสูงขึ้น มีประเทศที่ทำธุรกิจปลาสวยงามทั่วโลกมากกว่า ๙๐ ประเทศ และมีมูลค่ารวมนับหมื่นล้านบาท เนื่องจากปลาสวยงามสามารถเพาะเลี้ยงได้ง่าย ใช้เงินลงทุนไม่มาก ใช้พื้นที่เลี้ยงน้อย สามารถเลี้ยงเป็นงานอดิเรกได้ และเป็นที่ต้องการของตลาด นอกจากนี้ยังก่อให้เกิดธุรกิจที่เชื่อมโยงสนับสนุนซึ่งกันและกันกับธุรกิจปลาสวยงามอีกมากมาย ได้แก่ ธุรกิจการจัดจำหน่ายพ่อแม่พันธุ์ปลาสวยงามจากการนำเข้าหรือเพาะเลี้ยงขึ้นเอง ธุรกิจอาหารปลา ธุรกิจพันธุ์ไม้น้ำ วัสดุตกแต่งและอุปกรณ์ต่าง ๆ ธุรกิจการขนส่ง ธุรกิจการส่งออก เป็นต้น การทำธุรกิจส่งออกปลาสวยงามนั้น ปัจจุบันยังมีแนวโน้มที่เติบโตตลอด เนื่องจากมีผู้สนใจเพาะเลี้ยงปลาสวยงามรายใหม่เกิดมากขึ้น ในขณะที่ผู้เลี้ยงและผู้รวบรวมปลาได้พัฒนาตัวเองขึ้นเป็นผู้ส่งออกปลาสวยงามเป็นจำนวนมากและถึงแม้ว่าจะมีการเตรียมปลาให้มีคุณภาพ มีความสม่ำเสมอของสินค้า สร้างความหลากหลายของสินค้าให้ตรงกับความต้องการของตลาดแล้ว แต่ยังคงจะประสบปัญหาเกี่ยวกับการขาดความรู้ ความเข้าใจในการส่งออกปลาสวยงาม การหาลูกค้าต่างประเทศ และขาดแคลนแหล่งข้อมูลเกี่ยวกับการส่งออกอยู่เสมอ

ปริมาณการผลิตและราคา

ชนิด ปริมาณ และ มูลค่าการส่งออกสัตว์น้ำสวยงาม

ทางด้านตรวจสัตว์น้ำท่าอากาศยานสุวรรณภูมิ เดือนตุลาคม ๒๕๕๘ – กันยายน ปี ๒๕๕๙
ชนิดสัตว์น้ำสวยงามที่มีการส่งออกมาก ๑๐ อันดับ

ลำดับที่	ชื่อไทย	ปริมาณ (ตัว)	มูลค่า (บาท)
๑	ก๊าด	๒๓,๒๑๔,๐๑๒	๑๓๐,๓๒๕,๕๘๖
๒	หางนกยูง	๑๔,๓๐๓,๐๘๒	๔๖,๕๕๙,๑๔๘
๓	หมอสี่	๙,๘๐๙,๕๖๐	๗๕,๐๑๗,๒๙๘
๔	แรด	๗,๓๗๑,๐๒๕	๒๒,๕๔๑,๒๙๓
๕	หางไหม้	๖,๗๐๑,๗๑๓	๑๖,๖๓๓,๑๔๐
๖	น้ำผึ้ง/ลูกผึ้ง	๕,๑๕๗,๑๔๓	๑๘,๐๙๙,๒๑๖
๗	ทอง	๓,๒๘๓,๒๖๙	๓๒,๓๘๙,๐๘๗
๘	สอด	๒,๘๓๒,๔๘๐	๑๐,๘๘๕,๕๙๔
๙	ซัคเกอร์	๒,๘๒๕,๙๔๓	๑๑,๒๖๑,๑๑๕
๑๐	ก้างพระร่วง	๑,๔๕๖,๔๒๔	๒,๗๖๓,๘๘๓

ที่มา : กองวิจัยและพัฒนาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืด กรมประมง

ปริมาณและมูลค่าการส่งออกสัตว์น้ำสวยงาม ไปยังประเทศต่าง ๆ (เรียงตามมูลค่า)

ลำดับที่	ประเทศ	ปริมาณ (ตัว)	มูลค่า (บาท)
๑	สหรัฐอเมริกา	๒๑,๔๖๐,๓๔๓	๑๒๑,๘๐๑,๕๗๓
๒	จีน	๒๒,๔๕๘,๒๘๘	๔๔,๗๐๘,๖๓๔
๓	อิหร่าน	๔,๙๒๑,๒๔๙	๓๓,๑๒๗,๑๓๕
๔	เกาหลีใต้	๗,๖๗๐,๘๐๘	๓๒,๗๘๔,๘๓๒
๕	ญี่ปุ่น	๑,๙๑๐,๕๑๔	๒๐,๖๕๘,๖๕๔
๖	รัสเซีย	๒,๒๓๖,๖๓๓	๒๐,๐๔๖,๓๘๖
๗	สหราชอาณาจักร	๑,๖๖๘,๔๐๓	๑๙,๕๑๗,๑๘๗
๘	ฝรั่งเศส	๑,๔๓๘,๕๕๗	๑๘,๗๒๕,๕๓๗
๙	โปแลนด์	๒,๕๕๔,๒๘๒	๑๘,๗๑๐,๓๒๖
๑๐	ไต้หวัน	๔,๑๘๐,๗๘๖	๑๕,๘๙๑,๑๓๗
๑๑	แคนาดา	๑,๓๕๑,๑๕๐	๑๕,๕๕๔,๑๑๗
๑๒	สหรัฐอเมริกาบริบทเอมิเรตส์	๒,๑๓๑,๑๕๙	๑๔,๐๙๒,๕๕๘
๑๓	เยอรมนี	๒,๔๗๐,๒๘๖	๑๓,๕๓๒,๘๑๘
๑๔	ออสเตรเลีย	๑,๐๙๓,๒๒๖	๑๑,๔๑๙,๓๘๘
๑๕	อิสราเอล	๖๒๘,๕๐๙	๙,๘๔๕,๔๖๐
๑๖	เนเธอร์แลนด์	๗๗๖,๔๒๔	๙,๗๓๕,๗๘๑
๑๗	สเปน	๑,๐๗๓,๐๓๖	๙,๒๘๓,๐๔๑
๑๘	สาธารณรัฐเช็ก	๑,๒๒๗,๗๑๘	๙,๒๓๘,๐๙๐
๑๙	อินเดีย	๔๙๘,๓๑๔	๗,๗๙๕,๙๓๐
๒๐	ปากีสถาน	๑,๗๕๔,๙๑๑	๕,๘๓๓,๙๔๖

ชนิด ปริมาณ และ มูลค่าการส่งออกสัตว์น้ำสวยงาม ปี ๒๕๖๐

ชนิดสัตว์น้ำสวยงามที่มีการส่งออกมาก ๑๐ อันดับ (เรียงตามปริมาณ)

ลำดับที่	ชื่อไทย	ปริมาณ (ตัว)	มูลค่า (บาท)
๑	ก๊าด	๒๓,๒๑๔,๐๑๒	๑๓๐,๓๒๕,๕๘๖
๒	หางนกยูง	๑๔,๓๐๓,๐๘๒	๔๖,๕๕๙,๑๔๘
๓	หมอสี่	๙,๘๐๙,๕๖๐	๗๕,๐๑๗,๒๙๘
๔	แรด	๗,๓๗๑,๐๒๕	๒๒,๕๔๑,๒๙๓
๕	หางไหม้	๖,๗๐๑,๗๑๓	๑๖,๖๓๓,๑๔๐
๖	น้ำผึ้ง/ลูกผึ้ง	๕,๑๕๗,๑๔๓	๑๘,๐๙๙,๒๑๖
๗	ทอง	๓,๒๘๓,๒๖๙	๓๒,๓๘๙,๐๘๗
๘	สอด	๒,๘๓๒,๔๘๐	๑๐,๘๘๕,๕๙๔
๙	ซัคเกอร์	๒,๘๒๖,๙๔๓	๑๑,๒๖๑,๑๑๕
๑๐	ก้างพระร่วง	๑,๔๕๖,๔๒๔	๒,๗๖๓,๘๘๓

ที่มา : กองวิจัยและพัฒนาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืด กรมประมง

ปริมาณและมูลค่าการส่งออกสัตว์น้ำสวยงาม ไปยังประเทศต่าง ๆ ปี ๒๕๖๐ (เรียงตามปริมาณ)

ลำดับที่	ประเทศ	ปริมาณ (ตัว)	มูลค่า (บาท)
๑	จีน	๒๒,๔๕๘,๒๘๘	๔๔,๗๐๘,๖๓๔
๒	สหรัฐอเมริกา	๒๑,๔๖๐,๓๔๓	๑๒๑,๘๐๑,๕๗๓
๓	เกาหลีใต้	๗,๖๗๐,๘๐๒	๓๒,๗๘๔,๘๓๒
๔	อิหร่าน	๔,๙๒๑,๒๔๙	๓๓,๑๒๗,๑๓๕
๕	ไต้หวัน	๔,๑๘๐,๗๘๖	๑๕,๘๙๑,๑๓๗
๖	โปแลนด์	๒,๕๕๔,๒๘๒	๑๘,๗๑๐,๓๒๖
๗	เยอรมนี	๒,๔๗๐,๒๘๖	๑๓,๕๓๒,๘๑๘
๘	รัสเซีย	๒,๒๓๖,๖๓๓	๒๐,๐๔๖,๓๘๖
๙	สหรัฐอาหรับเอมิเรตส์	๒,๑๓๑,๑๕๙	๑๔,๐๙๒,๕๕๘
๑๐	ญี่ปุ่น	๑,๙๑๐,๕๑๔	๒๐,๖๕๘,๖๕๔

ปริมาณและมูลค่าการส่งออกสัตว์น้ำสวยงาม ปี ๒๕๖๑ (เรียงตามปริมาณ)

ชนิดสัตว์น้ำ	ปริมาณ (ตัว)	มูลค่า (บาท)
๑. ปลากัด	๑๙,๒๔๘,๔๔๙	๑๖๒,๓๑๓,๘๖๒.๙๖
๒. ปลาหางนกยูง	๑๑,๐๙๘,๗๘๐	๔๒,๖๑๔,๕๙๐.๑๘
๓. ปลาลูกฟุ้ง	๓,๘๓๘,๒๑๗	๑๓,๘๓๖,๔๗๑.๔๕
๔. ปลาหมอมาลาวิ	๓,๒๒๑,๕๕๓	๒๑,๘๕๔,๖๓๐.๖๑
๕. ปลาหางไหม้	๒,๘๘๐,๘๑๓	๑๒,๖๒๘,๙๙๓.๘๓
๖. ปลาแรด	๒,๔๔๙,๒๒๙	๑๕,๘๕๓,๙๐๓.๒๑
๗. ปลาทอง	๒,๓๑๒,๕๙๔	๒๘,๕๕๗,๒๘๒.๗๔
๘. ปลาสด	๑,๘๓๙,๐๘๙	๗,๑๘๘,๐๘๙.๗๔
๙. ปลาซัคเกอร์	๑,๖๔๔,๔๐๘	๗,๒๒๒,๑๒๕.๖๑
๑๐. ปลากาแดง	๑,๕๙๕,๔๖๕	๖,๖๔๙,๓๙๓.๑๖

ประเทศปลายทางที่ไทยส่งออกปลาสวยงาม ๑๐ อันดับแรก ปี ๒๕๖๑

อันดับที่	ประเทศ	จำนวน (ตัว)
๑	จีน	๒๗,๗๘๔,๗๘๕
๒	สิงคโปร์	๔,๑๙๔,๓๔๕
๓	เกาหลีใต้	๔,๐๗๒,๗๘๐
๔	อิหร่าน	๒,๑๒๖,๔๘๓
๕	เยอรมัน	๑,๙๒๙,๐๒๒
๖	อังกฤษ	๑,๘๔๔,๐๗๙
๗	ไต้หวัน	๑,๕๒๗,๘๔๒
๘	โปแลนด์	๑,๓๖๕,๒๖๐
๙	สหรัฐอเมริกา	๑,๐๙๕,๔๘๔
๑๐	อาหรับอิมิเรต	๙๕๘,๐๐๙

ที่มา: สถิติการออกหนังสือรับรองสุขภาพสัตว์น้ำ กองวิจัยและพัฒนาสุขภาพสัตว์น้ำ

ปริมาณและมูลค่าการส่งออกสัตว์น้ำสวยงาม ปี ๒๕๖๒ (เรียงตามปริมาณ)

ชนิดสัตว์น้ำ	ปริมาณ (ตัว)	มูลค่า (บาท)
๑. ปลากัด	๑๗,๗๕๒,๑๖๙	๑๙๖,๘๘๙,๐๒๐.๙๗
๒. ปลาหางนกยูง	๑๑,๗๓๙,๖๖๔	๔๘,๑๗๓,๖๓๔.๖๐
๓. ปลาสอด	๓,๕๕๗,๓๙๑	๑๒,๗๒๗,๐๐๗.๕๔
๔. ปลาอุกฝิ่ง	๓,๑๗๙,๖๙๔	๑๔,๐๖๔,๕๑๙.๙๓
๕. ปลาทอง	๒,๔๐๘,๐๗๖	๓๓,๕๕๔,๙๐๕.๖๔
๖. ปลาหางไหม้	๑,๖๙๕,๑๗๘	๘,๕๓๓,๖๐๖.๔๖
๗. ปลาหมอมาลาวี	๑,๒๗๙,๒๗๘	๑๑,๔๐๔,๑๙๔.๐๙
๘. กลุ่มปลาหมอสี	๗๔๙,๕๙๖	๑๑,๔๑๔,๐๓๘.๐๐
๙. ปลาแรด	๗๑๖,๖๙๔	๕,๗๔๔,๓๔๓.๐๐
๑๐. ปลาเสือเยอรมัน	๕๖๔,๖๑๖	๒,๑๔๒,๔๓๕.๘๒

ปริมาณและมูลค่าการส่งออกสัตว์น้ำสวยงาม ปี ๒๕๕๗ - ๒๕๖๑

(ที่มา : สถิติการออกหนังสือรับรองสุขภาพสัตว์น้ำ กองวิจัยและพัฒนาสุขภาพสัตว์น้ำ)

ปี	ปริมาณ (ตัว)	มูลค่า (บาท)
๒๕๕๗	๔๘,๒๒๑,๘๕๗	๑๓๓,๔๙๗,๙๓๐
๒๕๕๘	๑๙๘,๒๓๕,๒๙๒	๔๒๙,๑๒๘,๘๙๖
๒๕๕๙	๑๒๗,๕๕๙,๔๗๐	๔๐๘,๘๑๑,๕๘๖
๒๕๖๐	๑๐๔,๒๑๙,๒๔๑	๒๖๖,๔๗๒,๐๗๕
๒๕๖๑	๑๒๓,๑๘๘,๐๗๖	๔๔๗,๕๖๒,๔๔๕

การออกไปรับรองสุขภาพสัตว์น้ำมีชีวิตเพื่อการส่งออก ปี ๒๕๖๑ - ๒๕๖๒

ข้อมูล : กองวิจัยและพัฒนาสุขภาพสัตว์น้ำ กรมประมง

ประเภท	ต.ค.๖๑	พ.ย.๖๑	ธ.ค.๖๑	ม.ค.๖๒	ก.พ.๖๒	มี.ค.๖๒	รวม (ฟาร์ม)
คาร์พ Carp	๗๖	๘๒	๗๒	๗๙	๘๐	๙๕	๔๘๔
ทอง Gold fish	๒๘๐	๒๗๖	๒๒๔	๒๗๘	๒๓๗	๒๘๒	๑,๕๗๗
ปลาสวยงาม Ornamental fish	๕๘๔	๕๔๖	๔๕๓	๕๗๑	๔๙๕	๕๕๗	๓,๒๐๖
ปลาแม่น้ำ River fish	๑๗๙	๑๖๓	๑๓๖	๑๔๕	๑๑๕	๑๕๕	๘๙๓
กัด Fighting fish	๔๘๕	๔๖๙	๓๗๖	๕๐๓	๔๒๙	๔๙๕	๒,๗๕๗
ปลาออกลูกเป็นตัว Poceilliadae	๓๙๘	๓๖๔	๓๒๐	๓๙๖	๓๓๘	๓๙๓	๒,๒๐๙
กุ้งสวยงาม Ornamental shrimp	๒๐๕	๒๐๔	๑๕๖	๒๒๑	๑๗๘	๒๑๒	๑,๑๗๖
หอย / ปู สวยงาม Ornamental mollus /crab	๙๔/๒๖	๑๐๔/๓๕	๗๒/๒๑	๙๗/๓๔	๘๘/๓๖	๑๐๘/๓๕	๕๖๓/๑๘๗

ชนิด ปริมาณ และมูลค่าการนำเข้าสัตว์น้ำสวยงาม

ชนิด ปริมาณ และ มูลค่าการนำเข้าสัตว์น้ำสวยงาม ๑๐ อันดับ ปี ๒๕๕๙ (เรียงตามปริมาณ)

ชนิดสัตว์น้ำ	ปริมาณ (ตัว)	มูลค่า (บาท)
๑. คาร์พ	๒๕๔,๕๙๓	๑๕,๔๖๗,๓๗๗
๒. หมอสี	๕๗,๑๓๓	๕๔๖,๓๑๕
๓. นีออน	๔๔,๗๖๐	๑๒๔,๑๕๘
๔. ปักเป้าจุดดำ	๔๒,๐๐๐	๑๔๐,๐๑๘
๕. ตะเพียนแคระ	๓๘,๘๓๐	๑๕๕,๘๙๕
๖. โกลว์ไลท์ดานิโอ	๓๔,๖๐๐	๑๒๓,๕๔๖
๗. การา	๒๔,๐๓๐	๒๖๘,๗๕๕
๘. รัมมีโนส	๒๒,๙๙๐	๗๓,๔๗๘
๙. คาร์ดินัล	๒๒,๙๕๐	๙๕,๓๐๒
๑๐. หมูอินโด	๒๑,๒๕๕	๙๔,๐๗๓

ที่มา : กองวิจัยและพัฒนาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืด กรมประมง

ชนิดสัตว์น้ำสวยงามที่มีการนำเข้ามาก ปี ๒๕๖๐ (เรียงตามปริมาณ)

ชนิดสัตว์น้ำ	ปริมาณ (ตัว)	มูลค่า (บาท)
๑. ปลาหมอสี	๓๗๖,๐๙๔	๑,๓๔๒,๒๒๓
๒. ปักเป้าจุดดำ	๑๑๓,๖๐๐	๒๖๒,๓๙๖
๓. นีออน	๑๐๑,๙๔๘	๔๒๖,๖๑๙
๔. คาร์ดินัล	๗๒,๐๔๕	๑๙๐,๓๔๕
๕. ออตโต้	๖๑,๙๒๐	๗๗,๙๕๕
๖. ทอง	๕๑,๔๓๘	๗๗๘,๕๒๕
๗. รัมมีโนส	๔๙,๗๐๐	๒๓๒,๙๔๒
๘. หมูกระโดงสูง	๔๗,๖๓๙	๓๐๓,๑๓๔
๙. ชิวไบไฟ	๓๕,๕๐๐	๑๔๓,๙๔๗
๑๐. หมูอินโด	๓๕,๒๘๒	๒๘๖,๖๓๘

ที่มา : กองวิจัยและพัฒนาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืด กรมประมง

ปริมาณและมูลค่าการนำเข้าปลาสวยงามน้ำจืด ในช่วงเดือนธันวาคม ๒๕๖๑ ปลาสวยงามน้ำจืด จำนวน ๑๓๖,๖๖๙ ตัว และมีมูลค่า ๒,๔๓๓,๓๗๘.๐๑ บาท ประเภทชนิดสัตว์น้ำสวยงามประเภทน้ำจืด ๑๐ อันดับแรกของเดือนธันวาคม ๒๕๖๑ ดังนี้

อันดับที่	ปลาสวยงาม	ปริมาณ (ตัว)	มูลค่า (บาท)
๑	ปลาหมอสี	๒๒,๕๘๒	๓๐๓,๘๕๓.๕๐
๒	ปลาหมออินโด	๑๓,๐๐๐	๑๑๖,๑๕๘.๓๐
๓	ปลาเสือคอก	๑๒,๙๒๔	๑๔๐,๓๔๐.๒๐
๔	ปลาการ์ดินัล	๑๒,๔๙๖	๓๖,๕๙๕.๕๑
๕	ปลาออกโตไ้	๑๐,๖๙๐	๑๔,๑๑๐.๕๓
๖	ปลานีออน	๗,๗๐๐	๑๖,๙๔๖.๑๒
๗	ปลาโกลว์ไลท์คานีโอ	๗,๐๐๐	๒๕,๐๖๕.๗๓
๘	ปลาทอง	๖,๖๔๐	๑๙๘,๑๓๙.๒๐
๙	ปลาอะโรวาน่าเงิน	๖,๓๖๐	๒๓๖,๑๔๒.๔๐
๑๐	ปลารัมมีโนส	๖,๐๐๐	๑๕,๑๒๗.๕๘

ที่มา : ด้านตรวจสัตว์น้ำท่าอากาศยานสุวรรณภูมิ

สถานการณ์การผลิตในจังหวัดราชบุรี

ราชบุรีเป็นจังหวัดที่มีสภาพภูมิอากาศและภูมิประเทศที่เหมาะสมแก่การเลี้ยงปลาสวยงาม เป็นศูนย์กลางและแหล่งจำหน่าย การคมนาคมสะดวก สามารถเปิดเป็นศูนย์กลางการซื้อขายปลาสวยงามจนมีอำนาจในการต่อรองราคา พร้อมมีการรวมกลุ่มกันของเกษตรกรผู้เลี้ยงปลาสวยงาม และชมรมผู้เลี้ยงปลาสวยงาม จึงทำให้จังหวัดราชบุรีเป็นจังหวัดหนึ่งที่ได้รับการสนับสนุนจากกรมประมงให้เป็นแหล่งผลิตและซื้อขายปลาสวยงาม เพื่อให้ตอบสนองต่อความต้องการทั้งภายในประเทศและนอกประเทศ

จังหวัดราชบุรีเป็นแหล่งผลิตปลาสวยงามที่ใหญ่ที่สุดของประเทศ กระจายในหลายอำเภอ ได้แก่ อำเภอบ้านโป่ง รองลงมาคือ อำเภอโพธาราม อำเภอดำเนินสะดวก ตามลำดับ ปัจจุบันฟาร์มเพาะเลี้ยงปลาสวยงามของจังหวัดราชบุรี จำนวน ๒๗๕ ฟาร์ม มีเนื้อที่เลี้ยง จำนวน ๖๔๑.๒๓ ไร่ ปลาสวยงามที่เกษตรกรของจังหวัดราชบุรีเพาะเลี้ยง ได้แก่ ปลาเงินปลาทอง ปลาการ์ฟ ปลาหางนกยูง ปลาหมอสี ปลากัด ปลาซอด ปลากระเบนสวยงาม ปลาแม่น้ำ ฯลฯ

ปี	จำนวนผู้ประกอบการ (ราย)	จำนวนฟาร์ม	จำนวนหน่วยเลี้ยง(บ่อ)	เนื้อที่ฟาร์ม (ไร่)	เนื้อที่เลี้ยงรวมทั้งหมด (ไร่)
๒๕๕๙	๑๓๑	๑๓๑	๔๐,๖๓๘	๗๔๐.๔๕	๔๗๘.๒๘
๒๕๖๐	๒๒๓	๒๒๓	๔๒,๕๘๘	๑,๑๐๐.๐๖	๕๐๑.๓๐
๒๕๖๑	๒๖๗	๒๖๗	๔๔,๑๑๓	๑,๑๖๑.๗๑	๖๕๑.๖๒
๒๕๖๒	๒๗๕	๒๗๕	๔๗,๒๗๗	๑,๑๗๖.๘๙	๖๔๑.๒๓

ที่มา : สำนักงานประมงจังหวัดราชบุรี

ได้รับรองมาตรฐาน GAP ของจังหวัดราชบุรี ปี พ.ศ. ๒๕๖๑

อำเภอ	เกษตรกรปลาสวยงาม (ราย)
บ้านโป่ง	๕๒
โพธาราม	๓๑
อำเภออื่นๆ	๓๘
รวม	๑๒๑

ผลผลิตปลาสวยงาม จังหวัดราชบุรี

ปี พ.ศ.	ผลผลิต (ตัว)	มูลค่า (บาท)
๒๕๕๗	๔๓,๔๘๐,๗๔๗	๑๖๖,๘๘๓,๘๔๐
๒๕๕๘	๔๖,๒๐๗,๓๐๖	๑๓๘,๖๒๑,๙๒๐
๒๕๕๙	๑๑๖,๐๘๑,๐๕๔	๓๔๘,๒๔๔,๙๖๒
๒๕๖๐	๑๒๖,๖๖๑,๒๔๐	๔๐๒,๒๐๒,๑๒๐
๒๕๖๑	๑๒๖,๐๐๐,๐๐๐	๔๐๒,๐๐๐,๐๐๐
๒๕๖๒	๑๗๔,๐๑๐,๐๐๐	๖๙๖,๐๔๐,๐๐๐

ที่มา : สำนักงานประมงจังหวัดราชบุรี

ข้อมูลปลาสวยงามของจังหวัดราชบุรี ปี ๒๕๖๒

อำเภอ	ปลาสวยงาม			
	จำนวน (ฟาร์ม)	เนื้อที่เลี้ยงรวม (ไร่)	ผลผลิต (ล้านตัว)	ราคาเฉลี่ย (บาท ต่อ ตัว)
เมือง	๒๒	๗๕.๐๖	๑๒.๑๘	๔
จอมบึง	๐	๐	๐	๐
สวนผึ้ง	๐	๐	๐	๐
ดำเนินสะดวก	๒๓	๑๓๔.๒๒	๕.๒๒	๔
บ้านโป่ง	๑๔๖	๒๗๒.๓๖	๑๓๙.๒๑	๔
บางแพ	๘	๗.๙๘	๐	๐
โพธาราม	๖๑	๑๔๕.๐๗	๑๗.๔๐	๔
ปากท่อ	๗	๓.๖๖	๐	๐
วัดเพลง	๑	๐.๖๐	๐	๐
บ้านคา	๐	๐	๐	๐
รวม	๒๗๕	๖๔๑.๒๓	๑๗๔.๐๑	๔

ที่มา : สำนักงานประมงจังหวัดราชบุรี

ต้นทุนและผลตอบแทน

จังหวัดราชบุรีมีแปลงใหญ่ปลาสวยงาม ปี ๒๕๖๓ ชื่อกลุ่มเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำสวยงามจังหวัดราชบุรี ตำบลปากแรต อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี สมาชิกรวม ๓๔ ราย พื้นที่ ๑๔๘.๗๙ ไร่ วัตถุประสงค์การเลี้ยงสัตว์น้ำแบบพาณิชย์ สัตว์น้ำสวยงาม ได้แก่ ปลาทอง ปลาการ์ฟ ปลาหางนกยูง ปลาหมอสี ปลากัด ปลาม้าลาย ปลาบอลลูก ปลากระเบน กุ้งแคระ กุ้งเครฟิช พันธุ์ปลาแม่น้ำสวยงาม โดยเลี้ยงแบบเดี่ยว เกษตรกร ๒๒ ราย / เลี้ยงแบบผสมผสาน เกษตรกร ๑๒ ราย (ที่มา : สำนักงานประมงจังหวัดราชบุรี)

ภาพรวมรายได้เฉลี่ยของฟาร์ม

เนื้อที่เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ (ไร่)	กำลังการผลิต (ตัว/ปี)	ราคาเฉลี่ย (บาท/ตัว)	รายได้ (บาท/ปี)
๘.๕๔	๑๒๓,๓๓๗.๖๕	๕.๖๐	๖๙๐,๙๘๘

จำนวนรุ่นที่เลี้ยงต่อปีเฉลี่ย ๔ รุ่น
ระยะเวลาที่เลี้ยงต่อรุ่นเฉลี่ย ๑๐๖ วัน

ข้อมูลต้นทุนการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืดที่เข้าร่วมโครงการ

๑. ข้อมูลต้นทุนการเพาะเลี้ยงลูกออด

รายการ	ลูกพันธุ์ปลาสวยงาม
จำนวนบ่อเฉลี่ยต่อราย	๑๐๘
ขนาดบ่อ (กว้าง * ยาว) : ตรม.	๑
ระยะเวลาการเลี้ยง (วัน)	๑๐๖
อัตราการผลิตพ่อแม่พันธุ์ (คู่ต่อรุ่น) (กก.ต่อรุ่น)	๑๕๗
ผลผลิตต่อรุ่น (ตัวต่อรุ่น)	๒๑,๙๒๗
ราคาขายเฉลี่ย (บาทต่อตัว)	๒๒๔.๒๑
รายได้ต่อรุ่น (บาทต่อรุ่น)	๔,๙๑๖,๒๔๑.๕๑
ต้นทุนต่อรุ่น (บาทต่อรุ่น)	๑๓๗,๕๐๘.๘๑
กำไรต่อรุ่น (บาทต่อรุ่น)	๔,๗๗๘,๗๓๒.๗๑
ต้นทุนต่อตัว (บาทต่อตัว)	๖.๒๗
กำไรต่อตัว (บาทต่อตัว)	๒๑๗.๙๓

๒. โครงสร้างต้นทุนการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ

รายการ	บาท/รุ่น	บาท/บ่อ	ร้อยละ
ค่าลูกพันธุ์	๒๘,๐๘๒.๖๘	๒๕๙.๖๗	๑๙.๘๖
ค่าอาหาร	๓๗,๗๔๘.๑๕	๓๔๙.๐๔	๒๖.๗๐
ค่ายา ปุ๋ย และสารเคมี	๖,๓๐๒.๒๗	๕๘.๒๘	๔.๕๖
ค่าใช้จ่ายเบ็ดเตล็ดอื่นๆ	๖๙,๒๔๙.๗๕	๖๔๐.๓๓	๔๘.๘๘
รวม	๑๔๑,๓๘๒.๘๕	๑,๓๐๗.๓๒	๑๐๐.๐๐

ปัญหา อุปสรรค

รายการ	หน่วย	ไม่มีปัญหา	มีปัญหา
ด้านการผลิต			
๑) ลูกพันธุ์หรือพ่อแม่พันธุ์สัตว์น้ำไม่มีคุณภาพ	จำนวน (ราย) ร้อยละ	๒๕ ๗๓.๕๓	๙ ๒๖.๔๗
๒) ต้นทุนการเลี้ยงสัตว์น้ำสูง/ราคาอาหารสัตว์น้ำแพง	จำนวน (ราย) ร้อยละ	๔ ๑๑.๗๖	๓๐ ๘๘.๒๔
๓) การบริหารจัดการฟาร์มไม่ดี/ฟาร์มไม่ได้มาตรฐาน	จำนวน (ราย) ร้อยละ	๓๓ ๙๗.๐๖	๑ ๒.๙๔
๔) สัตว์น้ำเป็นโรค	จำนวน (ราย) ร้อยละ	๑๖ ๔๗.๐๖	๑๘ ๕๒.๙๔
๕) ขาดแหล่งน้ำที่ใช้เลี้ยง/คุณภาพน้ำไม่ดี	จำนวน (ราย) ร้อยละ	๓๑ ๙๑.๑๘	๓ ๘.๘๒
ด้านการตลาด			
๑) ราคาผลผลิตตกต่ำ	จำนวน (ราย) ร้อยละ	๗ ๒๐.๕๙	๒๗ ๗๙.๔๑
๒) ตลาดหรือศูนย์ซื้อขายสัตว์น้ำจัดในพื้นที่มีน้อย	จำนวน (ราย) ร้อยละ	๑๙ ๕๕.๘๘	๑๕ ๔๔.๑๒
๓) ขนาดของผลผลิตไม่ตรงกับความต้องการของตลาด	จำนวน (ราย) ร้อยละ	๒๔ ๗๐.๕๙	๑๐ ๒๙.๔๑
๔) ขาดการประชาสัมพันธ์การบริโภคสัตว์น้ำจืด	จำนวน (ราย) ร้อยละ	๒๖ ๗๖.๔๗	๘ ๒๓.๕๓
๕) ขาดเงินทุนหมุนเวียนในการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ	จำนวน (ราย) ร้อยละ	๑๒ ๓๕.๒๙	๒๒ ๖๔.๗๑
ด้านอื่นๆ			
๑) ประสบภัยธรรมชาติ (ภัยแล้ง/ น้ำท่วม/ ลมพายุ)	จำนวน (ราย) ร้อยละ	๒๘ ๘๒.๓๕	๖ ๑๗.๖๕
๒) ขาดการรวมกลุ่มหรือสร้างเครือข่าย	จำนวน (ราย) ร้อยละ	๐ ๐	๓๔ ๑๐๐
๓) การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารด้านราคา ตลาด สภาพอากาศและน้ำ	จำนวน (ราย) ร้อยละ	๑๔ ๔๑.๑๘	๒๐ ๕๘.๘๒

ที่มา : สำนักงานประมงจังหวัดราชบุรี

การตลาด

ความนิยมเลี้ยงปลาในประเทศไทยขยายตัวอย่างมากในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา โดยนับว่าเป็นงานอดิเรกที่ได้รับความนิยมเลี้ยงกันในประเทศ เนื่องจากได้รับทั้งความเพลิดเพลิน สามารถหาเลี้ยงได้ง่าย เลี้ยงในพื้นที่จำกัดได้ ไม่มีเสียงและกลิ่นรบกวนผู้เลี้ยง และจากความนิยมเลี้ยงปลาสวยงามนี้เอง ทำให้เกิดธุรกิจการซื้อขายปลาสวยงามแพร่หลายในประเทศ ส่งผลให้การเพาะเลี้ยงปลาสวยงามได้มีการขยายตัวเพิ่มขึ้น ธุรกิจเกี่ยวกับการเลี้ยงปลาสวยงามเกิดขึ้นมากมายหลายอย่าง เช่น การส่งปลาสวยงามเป็นสินค้าออก การส่งพันธุ์ปลาเป็นสินค้าเข้า การผลิตลูกปลาจำหน่าย การผลิตอุปกรณ์เลี้ยงปลาสวยงามจำหน่าย ฯลฯ แต่ธุรกิจการเลี้ยงปลาสวยงามส่วนใหญ่จะมีการหมุนเวียนเฉพาะภายในประเทศ ส่วนธุรกิจที่ส่งปลาสวยงามไปจำหน่ายต่างประเทศยังมีน้อย

สำหรับประเทศไทยนั้น ปลาสวยงามส่วนใหญ่มาจากการเพาะเลี้ยง เช่น ปลาทอง ปลาหางนกยูง ปลาสอด ปลาการ์ฟ และปลากัด เป็นต้น แหล่งเพาะเลี้ยงปลาสวยงามส่วนใหญ่อยู่ในบริเวณที่ราบลุ่มริมฝั่งแม่น้ำทั้งในเขตกรุงเทพมหานครและในต่างจังหวัด โดยเฉพาะในเขตภาคกลางและปริมณฑล ซึ่งเป็นแหล่งเพาะเลี้ยงปลาสวยงามที่สำคัญของไทย

การดำเนินธุรกิจเกี่ยวกับปลาสวยงามในประเทศไทย

องค์ประกอบของตลาดปลาสวยงาม การประกอบธุรกิจเกี่ยวกับการส่งออกปลาสวยงามประกอบไปด้วยองค์ประกอบที่สำคัญๆ หลายส่วน คือ ผู้เลี้ยงปลาสวยงาม, ผู้รวบรวม, ผู้ขายปลีก และผู้ส่งออกปลาสวยงาม

ผู้เลี้ยงปลาสวยงาม

ในการทำการเพาะเลี้ยงปลาสวยงามของประเทศต่างๆ จะแตกต่างกันไปในแต่ละประเทศ เช่น ในประเทศสิงคโปร์ การเพาะเลี้ยงปลาส่วนใหญ่จะเป็นการเพาะเลี้ยงภายในครอบครัวและมีการสนับสนุนทางด้านเทคนิคต่างๆ จากทางรัฐบาล ส่วนในประเทศฟิลิปปินส์การเพาะเลี้ยงปลาส่วนใหญ่จะเป็นการเพาะเลี้ยงแบบพื้นบ้านไม่ค่อยมีการใช้เทคโนโลยีมากนัก โดยผู้เลี้ยงปลาส่วนใหญ่จะอยู่ในพื้นที่ที่แออัดและมีการจัดการสภาพแวดล้อมอย่างไม่ถูกสุขอนามัยเท่าที่ควร ส่วนในประเทศ Guyana การเพาะเลี้ยงปลาจะทำได้โดยการเลี้ยงในอ่าง หรือหลุมที่ขุดลงไปใต้อ่าง และใช้ผ้าใบรองรับน้ำฝน

การเลี้ยงปลาสวยงามนั้น เป็นธุรกิจที่ไม่ยุ่งยาก ขอเพียงแต่มีจิตใจเมตตา มีความอดทนเอาใจใส่หมั่นสังเกต ลงทุนไม่มากนัก ให้ผลตอบแทนในระยะสั้น และสม่ำเสมอ ควรมีความรู้ทางวิชาการเข้ามาเกี่ยวข้องบ้าง เพื่อให้ประสบผลสำเร็จยิ่งขึ้น ถ้าจะเริ่มต้นเลี้ยงปลาสวยงาม นอกจากเตรียมความพร้อมในด้านของจิตใจแล้ว ต้องมาพิจารณาในแง่ของความรู้พื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับการเลี้ยงปลาสวยงาม โดยพิจารณาประการแรกเกี่ยวกับธรรมชาติของผู้นิยมเลี้ยงปลาสวยงามเพื่อเป็นงานอดิเรก

วัตถุประสงค์ของการเลี้ยงปลาสวยงาม แบ่งได้ดังนี้

๑. กลุ่มผู้นิยมเลี้ยงปลาเริ่มต้น มีส่วนแบ่งตลาดสูงแต่มีราคาต่ำ กลุ่มนี้จะนิยมซื้อปลาที่มีราคาถูก ประมาณตัวละ ๕-๒๕ บาท ได้แก่ กลุ่มปลาออกลูกเป็นตัว เช่น หางนกยูง, สอด, แพลทตี้, มอลลี่, ออสการ์, ปล้องอ้อย, เล็บมือนาง, เสือสมุทร, กระดี่, เทวดา, การ์ฟ, ซัคเกอร์, ชิวข้างขวาน และปลาไทย เช่น กาแดง, ทรงเครื่อง, หางไหม้, สวย ฯลฯ

๒. กลุ่มที่ต้องการปลาหลากหลายชนิด มีส่วนแบ่งตลาดต่ำ ราคาต่ำ แต่ต้องการขายเพื่อให้เกิดความหลากหลายของสินค้า ได้แก่ ปลากทราย, สลาด, เทโพ ฯลฯ

๓. กลุ่มผู้นิยมปลาที่มีความชำนาญเป็นพิเศษ มีส่วนแบ่งตลาดต่ำ แต่มีราคาสูง ผู้เลี้ยงปลาในกลุ่มนี้ส่วนใหญ่ที่พบมักเป็นผู้ที่มีความรักและผูกพัน มีความชอบเฉพาะ และมักจะนิยมปลาที่มีสีทอง, ส้ม, มุก มีความเชื่อ

ในเรื่องของการนำสิ่งดีๆ ให้แก่ชีวิตและธุรกิจ ราคาปลาที่นิยมซื้อมาเลี้ยง มีตั้งแต่ ๕๐๐ บาทขึ้นไป ได้แก่ กลุ่มปลาทอง, ตะพัด, หมอสี, ปอมปาดัวร์ ปลาการ์ฟ ฯลฯ

นอกจากนั้นเป็นผู้ที่มีความสนใจและชอบปลาที่มีความแปลก หายาก ราคาของปลาส่วนใหญ่จะเป็นไปตามความชอบของผู้เลี้ยง เมื่อเลี้ยงปลาไประยะเวลาหนึ่ง จะพัฒนาจากการเลี้ยงปลาเป็นงานอดิเรก เปลี่ยนแปลงไปสู่การเลี้ยงปลาเพื่อเป็นธุรกิจต่อไป

ผู้รวบรวม

ผู้รวบรวมจะรับซื้อปลาจากเกษตรกรที่จับปลาสวยงามจากธรรมชาติหรือผู้เพาะเลี้ยงปลาสวยงาม เพื่อขายส่งต่อให้แก่ผู้ส่งออก และทำการส่งออกปลาสวยงามไปตามประเทศต่างๆ อีกที่หนึ่ง

ผู้ขายปลีก

ซื้อปลาสวยงามมาจากผู้เพาะปลาสวยงามที่นำมาขายในตลาดปลาสวยงามโดยตรง ซึ่งตลาดของผู้ค้าปลีกที่สำคัญคือ ตลาดซันเดย์ จตุจักร ตลาดกลางปลาสวยงามและสัตว์เลี้ยง จังหวัดราชบุรี หรือ ตลาดฟิช วิลเลจ ราชบุรี (Fish Village Ratchaburi) หรืออาจซื้อจากผู้รวบรวมอีกต่อหนึ่งซึ่งจะทำให้ราคาต้นทุนของปลาสูงขึ้น และทำการขายให้กับผู้เลี้ยงปลาสวยงามเพื่อเป็นงานอดิเรกเป็นส่วนใหญ่

ผู้ส่งออกปลาสวยงาม

ผู้ส่งออกจะซื้อปลามาจากผู้รวบรวมหรือซื้อโดยตรงกับผู้เพาะเลี้ยงปลาก็ได้ โดยใช้วิธีการจ้างโดยตรงกับผู้เก็บรวบรวม เมื่อได้ปลามาผู้ส่งออกจะนำปลามากักกันและตรวจโรคเพื่อป้องกันการแพร่กระจายของเชื้อโรคไปยังปลาอื่นๆ ภายในฟาร์ม และเพื่อปรับสภาพของปลาให้คุ้นเคยกับสภาพแวดล้อมที่อยู่ในที่กักขัง ระยะเวลาในการปรับสภาพของปลาไม่แน่นอนอาจเพียง ๓-๔ วัน หรืออาจจะนานถึง ๓-๔ เดือน ขึ้นอยู่กับสุขภาพของปลา และความเห็นของผู้ส่งออกเอง ตัวอย่างเช่น ผู้ส่งออกปลาสวยงามของประเทศบราซิล ที่ทำการเก็บรวบรวมปลาจากปากลุ่มน้ำอะเมซอน จะนำปลาที่รวบรวมได้มาพักโดยใช้ถังพลาสติกขนาดความจุ ๔๕ ลิตร หรือใช้ตู้กระจกขนาด ๖๐-๑๒๐ ลิตร หรือถังคอนกรีตขนาด ๑,๐๐๐-๕,๐๐๐ ลิตร ส่วนน้ำที่ใช้จะเป็นน้ำบาดาล

อย่างไรก็ตามผู้ส่งออกปลาสวยงามต้องมีใบอนุญาตสำหรับการส่งปลาออกจากประเทศที่เป็นถิ่นกำเนิดของปลานั้นๆ ในการส่งออกแต่ละครั้งจำเป็นต้องตรวจสอบการติดเชื้อโรค ตรวจใบรับรอง และต้องเสียค่าธรรมเนียมก่อนที่จะทำการขนส่งปลาออกนอกประเทศ และเงื่อนไขของประเทศคู่ค้า

วงจรรธุรกิจ/ตลาดสัตว์น้ำสวยงาม (ที่มา : กองวิจัยและพัฒนาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืด กรมประมง)

ผู้ผลิต

๑. ผลิตสัตว์น้ำสวยงามให้มีคุณภาพ
๒. ผลิตสัตว์น้ำสวยงามให้ตรงตามความต้องการตลาด
๓. ผลิตสัตว์น้ำสวยงามสายพันธุ์ใหม่ ๆ
๔. มีสินค้าหลากหลาย
๕. ผลิตสัตว์น้ำสวยงามตามข้อกำหนดของประเทศคู่ค้า

ผู้รวบรวม

๑. รวบรวมสินค้าจากผู้ผลิต เพื่อการขายและการส่งออก
๒. สถานที่รวบรวมได้รับการรับรองจากกรมประมง

ผู้ส่งออก

๑. ส่งสินค้าให้ถึงมือผู้ซื้อ
๒. ดำเนินการขั้นตอนส่งออกตามระเบียบข้อบังคับ
๓. หาลูกค้า
๔. หาช่องทางการตลาด

ชนิดสัตว์น้ำสวยงามที่มีการเพาะเลี้ยงเพื่อการส่งออก

การส่งออกปลากัดของประเทศไทยระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๕๖-๒๕๖๐

ปริมาณการส่งออกมีปริมาณ ๗.๕๒, ๒๒.๕๘, ๒๓.๗๐, ๒๓.๗๓ และ ๒๖.๗๔ ล้านตัว ตามลำดับ และมีค่าเฉลี่ย ๒๐.๘๕ ล้านตัว/ปี ค่าเปรียบเทียบปริมาณการส่งออกระหว่างปี เพิ่มขึ้นเฉลี่ย ๕๔.๕๒%

มูลค่าการส่งออกมีมูลค่า ๓๕.๖๐, ๑๐๙.๙๕, ๑๔๑.๕๔, ๑๔๕.๓๒ และ ๑๔๔.๘๒ ล้านบาท ตามลำดับ และมีค่าเฉลี่ย ๑๑๕.๔๕ ล้านบาท/ปี ค่าเปรียบเทียบมูลค่าการส่งออกระหว่างปี เพิ่มขึ้นเฉลี่ย ๕๙.๙๗%

ราคาปลากัดต่อตัว มีค่าเฉลี่ย ๕.๔๒ บาท/ตัว

ข้อมูลผู้เพาะเลี้ยงที่ขึ้นทะเบียนกับกรมประมง

เกษตรกรที่ขึ้นทะเบียน ทบ. ๑ สัตว์น้ำสวยงาม ปี พ.ศ. ๒๕๕๕ - ๒๕๕๙ มีจำนวน ๖๗๙, ๙๒๑, ๑,๑๕๐, ๑,๐๖๔ และ ๑,๗๔๔ ราย ตามลำดับ

และขึ้นทะเบียนการตรวจรับรองมาตรฐานฟาร์มเพาะเลี้ยง สัตว์น้ำสวยงาม (GAP) ปี พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๕๙ มีจำนวน ๒๑๘, ๒๒๒, ๒๑๑, ๒๒๖ และ ๒๒๐ ตามลำดับ

สถานการณ์และแนวโน้มตลาดสัตว์น้ำสวยงาม ปี ๒๕๖๒ - ๒๕๖๓

(ที่มา : กองวิจัยและพัฒนาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืด กรมประมง)

ปลากัด : โอกาส - การพัฒนาสายพันธุ์ คุณภาพ อาหารธรรมชาติ
อุปสรรค - สวัสดิภาพสัตว์

ปลาหางนกยูง : โอกาส - คุณภาพ ต้นทุน อาหารธรรมชาติ ภูมิอากาศ
อุปสรรค - สุขภาพ

ปลาทอง : โอกาส - คุณภาพ การพัฒนาสายพันธุ์ ต้นทุน มีการจัดประกวด
อุปสรรค - การรับรองสุขอนามัยฟาร์ม

ปลาหมอสี : โอกาส - คุณภาพ การพัฒนาสายพันธุ์ มีการจัดประกวด
อุปสรรค - การขยายตลาด

ปลาน้ำผึ้ง หางไหม้ แรด กาแดง : โอกาส - เกษตรกรมีศักยภาพ คุณภาพ อาหารธรรมชาติ ภูมิอากาศ
อุปสรรค - สวัสดิภาพสัตว์

ปลาสด : โอกาส - ตลาดต้องการ มีอาหารธรรมชาติ ภูมิอากาศ
อุปสรรค - สุขภาพ การปรับปรุงพันธุ์ การสร้างสายพันธุ์ใหม่

ก้างพระร่วง ชิวข่างชวาน : โอกาส - ตลาดต้องการ รวบรวมจากธรรมชาติ ต้นทุนต่ำ เป็นปลาพื้นเมืองของไทย
อุปสรรค - มีโอกาสสูญพันธุ์

สวัสดิภาพสัตว์ คือ การที่สัตว์ได้รับการเลี้ยงและดูแลให้สัตว์มีความเป็นอยู่ในสภาวะที่เหมาะสม มีสุขอนามัยที่ดี มีที่อยู่สะดวกสบาย ได้รับอาหารและน้ำอย่างเพียงพอ หรืออธิบายง่ายๆ คือ “ความสุขกาย สบายใจของสัตว์”

(ที่มา : กองวิจัยและพัฒนาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืด กรมประมง)

ปลาสวยงามที่ตลาดต่างประเทศต้องการ

๑. คุณภาพ (+ มาตรฐานฟาร์ม)
๒. ความแปลกใหม่
๓. ความหลากหลายของสินค้า
๔. แปรนต์ / การสร้างมูลค่า
๕. การเข้าถึงของผู้ซื้อ (Internet/website/facebook/directory)
๖. ความซื่อสัตย์

การผลิตสัตว์น้ำสวยงามให้มีคุณภาพ

๑. การขึ้นทะเบียนเกษตรกร (ทบ.๑)
๒. การขึ้นทะเบียนฟาร์ม GAP
๓. การขึ้นทะเบียน สอ.๓ (สถานที่เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำสวยงามเพื่อการส่งออก)
๔. การขึ้นทะเบียน สอ. ๔ (สถานที่รวบรวมสัตว์น้ำสวยงามเพื่อการส่งออก)
๕. การขึ้นทะเบียนฟาร์มเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำสวยงามที่อยู่ในบัญชี Cites
๖. การขึ้นทะเบียนฟาร์มเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำทะเลสวยงาม

เกษตรกรที่ต้องการผลิตปลาสวยงามเพื่อส่งออก ตามขั้นตอนดังนี้

๑. ขึ้นทะเบียน ทบ.๑
๒. ขึ้นทะเบียน GAP ปลาสวยงาม และปฏิบัติตามข้อกำหนด
๓. ขึ้นทะเบียน สอ.๓ และปฏิบัติตามข้อกำหนด
๔. ขออนุญาตรับรองสุขภาพสัตว์น้ำเพื่อการส่งออก
๕. ผลตรวจสุขภาพอนามัยผ่าน และไม่พบโรค ครบ ๒ ปี
๖. ขอให้เจ้าหน้าที่เข้าตรวจสุขภาพฟาร์มและสุ่มตัวอย่างเฝ้าระวังโรค ๒ ครั้ง / ปี

ขั้นตอนการขออนุญาตรับรองสุขภาพสัตว์น้ำ : ๑

๑. ผู้ประกอบการพักสัตว์น้ำในฟาร์ม สอ.๓ หรือ สอ.๔ อย่างน้อย ๗ วัน หรือตามระยะเวลาที่คู่มือกำหนด
๒. ผู้ประกอบการ สอ.๓ / สอ.๔ / ทบ.๒ กรอกข้อมูลผ่านระบบออนไลน์
๓. ผู้ประกอบการ ยื่นคำขอที่หน่วยงานที่กำหนด
๔. เจ้าหน้าที่ตรวจสอบความถูกต้องครบถ้วนของเอกสาร
 - ๔.๑ เอกสารถูกต้องครบถ้วน
 - ๔.๒ เอกสารไม่ถูกต้องหรือไม่ครบถ้วน ผู้ประกอบการแก้ไขเอกสารและยื่นใหม่ ตามข้อ ๔ (ที่มา : กองวิจัยและพัฒนาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืด กรมประมง)

ขั้นตอนการขอหนังสือรับรองสุขภาพสัตว์น้ำ : ๒

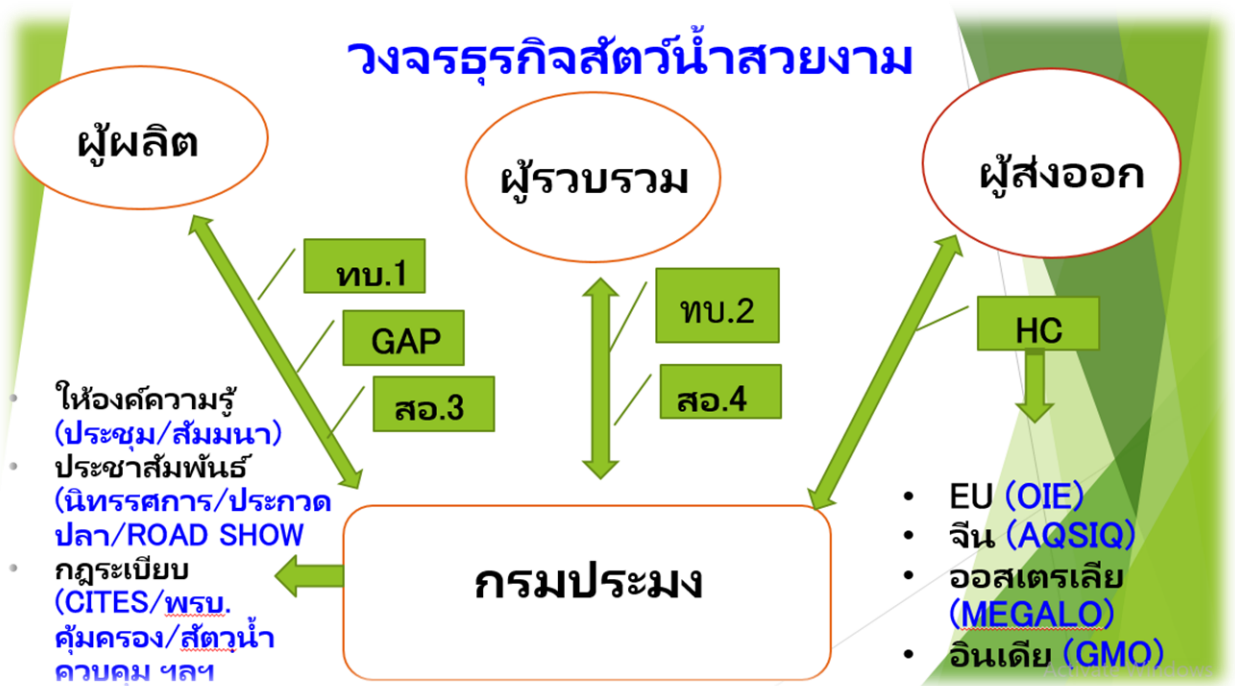
๑. เจ้าหน้าที่พิมพ์หนังสือรับรองตามแบบฟอร์มของกรมประมง และแบบฟอร์มของประเทศคู่ค้า
๒. ผู้มีอำนาจตรวจสอบความถูกต้องของเอกสาร และลงนามในหนังสือรับรอง
๓. ผู้ประกอบการรับหนังสือรับรอง (หนังสือรับรองมีอายุ ๑๐ วัน หรือตามระยะเวลาที่ระบุในแบบฟอร์มของประเทศคู่ค้า

สัตว์น้ำที่กรมประมงสามารถออกหนังสือรับรองสุขภาพสัตว์น้ำ

๑. สัตว์น้ำจากฟาร์มที่ขึ้นทะเบียน สอ.๓ ได้แก่ สัตว์น้ำทั่วไป และสัตว์น้ำกลุ่มเสี่ยงต่อโรคที่รับรอง
 ๒. สัตว์น้ำจากฟาร์มที่ขึ้นทะเบียน สอ.๔
 - ๑) สัตว์น้ำทั่วไป สามารถรวบรวมจากฟาร์มที่ขึ้นทะเบียน ทบ.๑ สอ.๓ หรือ สอ.๔
 - ๒) กุ้ง ปู ที่รวบรวมจากธรรมชาติ
 - ๓) สัตว์น้ำกลุ่มเสี่ยงต่อโรคที่รับรอง ต้องรวบรวมจากฟาร์มที่ขึ้นทะเบียน สอ.๓ เท่านั้น (ยกเว้น กุ้ง ปูธรรมชาติ มาจาก สอ.๔ ที่ผ่านการเฝ้าระวังโรคแล้ว)
- ทั้งนี้ ๑. ชิปปิ้ง (ทบ.๒) ต้องส่งปลาจากฟาร์มที่ขึ้นทะเบียน สอ.๓ หรือ สอ.๔ เท่านั้น
๒. ผู้ส่งออกเพื่องานวิจัย นิทรรศการ ประกวด หรือ นำติดตัวเดินทางไปต่างประเทศ โดยไม่มีวัตถุประสงค์เพื่อการค้า ต้องส่งปลาจากฟาร์ม ที่ขึ้นทะเบียน สอ.๓ หรือ สอ.๔ เท่านั้น

หมายเหตุ : ตัวแทนออกของ หรือ ชิปปิ้ง (Shipping) หมายถึง ผู้ทำหน้าที่ด้านพิธีการเอกสารผ่านธนาคาร พิธีการศุลกากร และบริษัทเรือเดินทะเลหรือบริษัทขนส่งทางเครื่องบิน เพื่อนำสินค้าเข้ามา หรือส่งออกต่างประเทศรวมถึงการจัดหาไปรษณีย์สินค้าจากโกดังลูกค้า นำไปเข้าตู้และรถหัวลากตู้ๆ ไปถึงท่าเรือ Shipping คือ บริษัทที่มีเรือเดินทะเลเป็นของตนเอง รวมถึงตู้คอนเทนเนอร์ซึ่งมีหน้าที่ติดต่อกับผู้ส่งออกว่ามีปริมาณสินค้าปริมาณเท่าไรจะเข้าเป็นตู้ หรือจะรวมกับสินค้าผู้ส่งออกรายอื่นในตู้ใดตู้หนึ่ง

วงจรธุรกิจสัตว์น้ำสวยงาม

การรวมกลุ่มผู้ผลิตสัตว์น้ำสวยงามและการสร้างเครือข่าย

๑. การรวมกลุ่ม / แปลงใหญ่
๒. การก่อตั้งชมรม วิชา หักกิจกรรม
๓. การเป็นลูกฟาร์ม
๔. การเป็นสมาชิกกลุ่มและเพจ (Page) ต่าง ๆ / facebook / IG / line และอื่น ๆ

การกระตุ้นตลาดและสร้างมูลค่าเพิ่มปลาสวยงาม

๑. การจัดประกวดปลาสวยงาม
๒. การจัดนิทรรศการปลาสวยงาม
๓. การฝึกอบรมสร้างเครือข่าย
๔. การอบรมด้านการถ่ายภาพปลาสวยงาม / การซื้อขายออนไลน์
๕. การเข้าร่วมงานแสดงสินค้าปลาสวยงาม สัตว์เลี้ยง (Road Show) ในต่างประเทศ (เช่นงาน Aquarama, Interzoo, Interpet Asia Pacific, Aquafair Malaysia เป็นต้น)
(ที่มา : กองวิจัยและพัฒนาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืด กรมประมง)

ปริมาณความต้องการผลผลิตในและนอกจังหวัดราชบุรี

ปริมาณความต้องการผลผลิตในจังหวัด

พ่อค้าคนกลาง ผู้ประกอบการร้านค้าตลาดกลางปลาสวยงามและสัตว์เลี้ยง (Fish Village) ผู้สนใจตลาดออนไลน์ และเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงปลาสวยงาม ประมาณ ๒๐ %

ปริมาณความต้องการผลผลิตนอกจังหวัด

ตลาดจตุจักร ตลาดร้านค้าของภูมิภาคตามจังหวัดต่างๆ เช่น กรุงเทพฯ เชียงใหม่ พิษณุโลก ขอนแก่น อุดรธานี ระยอง สุราษฎร์ธานี สงขลา ฯลฯ และตลาดออนไลน์ ตลาดต่างประเทศ เช่น จีน ญี่ปุ่น ฮองกง ออสเตรเลีย สิงคโปร์ มาเลเซีย อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ เวียดนาม เกาหลี อเมริกา สหภาพยุโรป ฯลฯ ประมาณ ๘๐ %

.....

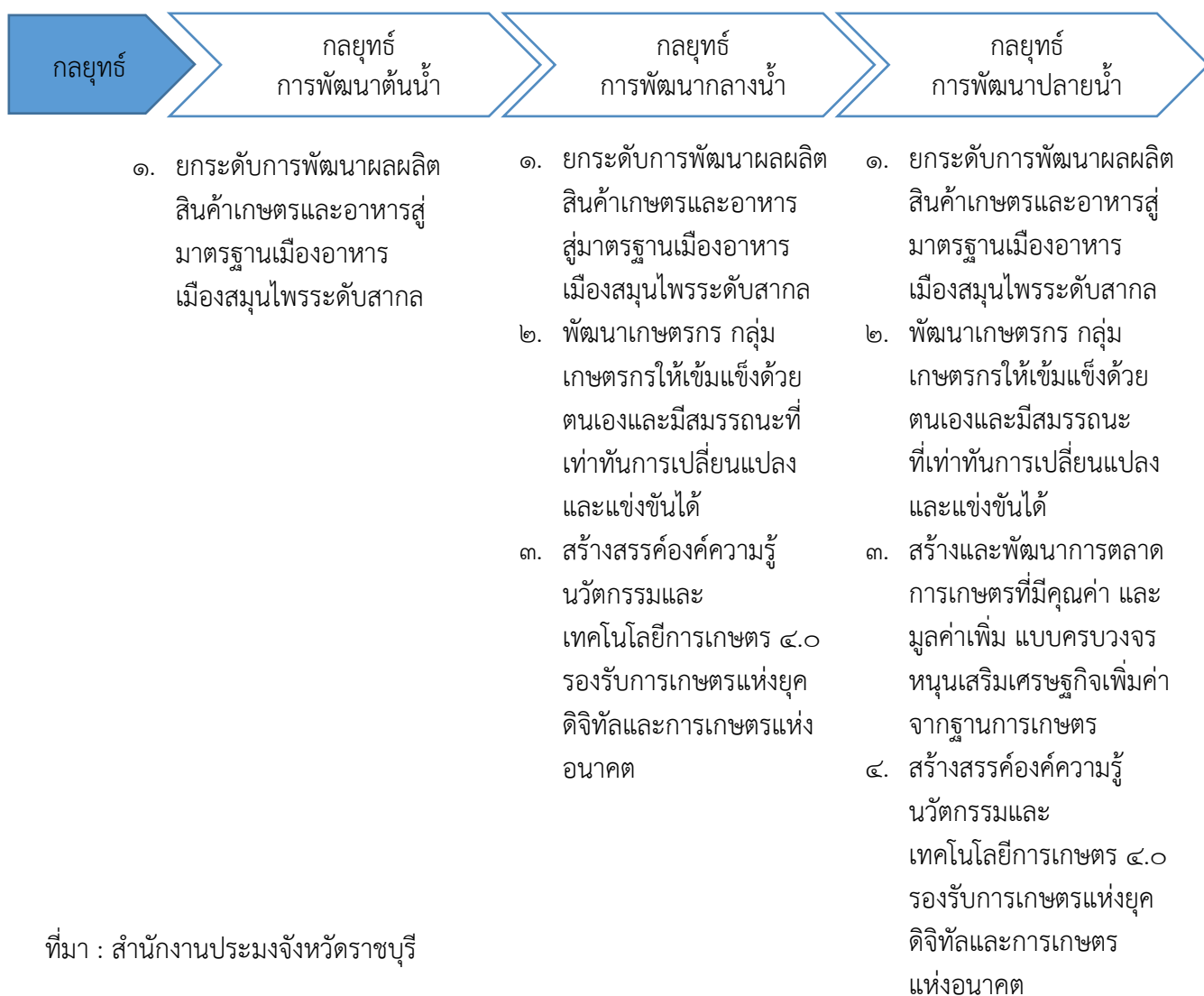
แผนพัฒนา โครงการเกี่ยวกับปลาสวยงาม

แผนพัฒนารายสินค้าปลาสวยงามจังหวัดราชบุรี

สภาพปัญหา

๑. เกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงปลาสวยงามขาดความหลากหลายของการพัฒนาสายพันธุ์
๒. เกษตรกรมีเทคนิคการเพาะเลี้ยงเก่ง แต่ขาดความรู้และเทคโนโลยีการผลิตเพื่อส่งออก ขาดเทคโนโลยีในการจัดการพ่อแม่พันธุ์ การดูแลและคัดเลือกพ่อแม่พันธุ์ให้มีความต้านทานโรคสูง การจัดการฟาร์มให้ถูกสุขอนามัยการเลี้ยงให้มีอัตราการรอดสูง
๓. เกษตรกรขาดการรวมกลุ่ม
๔. การเปลี่ยนแปลงของฤดูกาลและอุณหภูมิส่งผลให้การเพาะพันธุ์และเกิดโรคในปลาได้ง่าย
๕. เกษตรกรมีอายุมากขึ้นขาดการสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่นในอาชีพการเพาะเลี้ยงปลาสวยงาม

แผนพัฒนา

ที่มา : สำนักงานประมงจังหวัดราชบุรี

๑. โครงการส่งเสริมเกษตรแบบ
แปลงใหญ่สัตว์น้ำสวยงาม
(สนง.ประมงจังหวัดราชบุรี)

๑. โครงการจัดงานมหกรรม
ประกวดสัตว์น้ำสวยงาม
นานาชาติ
๒. โครงการพัฒนาและเพิ่ม
ศักยภาพการผลิตและ
การตลาดสินค้าสัตว์น้ำสวยงาม
ที่มีมูลค่าการส่งออก

๑. โครงการจัดงานมหกรรม
ประกวดสัตว์น้ำสวยงาม
นานาชาติ
๒. โครงการพัฒนาและเพิ่ม
ศักยภาพการผลิตและ
การตลาดสินค้าสัตว์น้ำสวยงาม
ที่มีมูลค่าการส่งออก

โครงการ/กิจกรรม โครงการระบบส่งเสริมเกษตรแบบแปลงใหญ่ “ปลาสวยงาม” จังหวัดราชบุรี
ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.๒๕๖๓
หน่วยงาน สำนักงานประมงจังหวัดราชบุรี

กิจกรรมระบบส่งเสริมเกษตรแบบแปลงใหญ่ “ปลาสวยงาม” เกษตรกร ๓๔ ราย งบประมาณ ๒๐๓,๗๐๐ บาท

๑. เตรียมการ

๑.๑ ทำข้อมูลรายบุคคล/รายแปลง

๑.๒ สสำรวจสถานะเศรษฐกิจและสังคมเกษตรกร

๑.๒.๑ สสำรวจสถานะเศรษฐกิจและสังคมเกษตรกร (ก่อน) ดำเนินการ (แปลงปี ๖๒)

๑.๒.๒ สสำรวจสถานะเศรษฐกิจและสังคมเกษตรกร (หลัง) ดำเนินการ

๒. จัดทำแผนพัฒนารายแปลง

๒.๑ จัดทำแผนการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต เพิ่มมูลค่า และจำหน่ายผลผลิต

๓. พัฒนาศักยภาพความรู้

๓.๑ ถ่ายทอดความรู้ให้เกษตรกร

๔. สนับสนุนปัจจัยการผลิต

๔.๑ สนับสนุนสัตว์น้ำพันธุ์ดี

๔.๒ สนับสนุนจุลินทรีย์ ปม.๑

๕. ส่งเสริมการตลาด

๕.๑ ส่งเสริมการวางแผนการตลาด/เชื่อมโยงตลาด/กระจายสินค้า

๖. ยกระดับมาตรฐานสินค้าและสร้างมูลค่าเพิ่ม

๖.๑ ส่งเสริมการยกระดับมาตรฐานสินค้า (GAP กรมประมง)

๖.๒ ตรวจสอบรับรองมาตรฐานฟาร์ม (GAP กรมประมง)

๖.๓ ให้การรับรองมาตรฐานฟาร์ม (GAP กรมประมง)

๗. ติดตามและประเมินผล

๗.๑ ติดตามและประเมินผล

โครงการ/กิจกรรม ภายใต้แผนพัฒนาการเกษตรและสหกรณ์ของจังหวัดราชบุรี พ.ศ. ๒๕๖๑-๒๕๖๕ ฉบับทบทวน
ปี ๒๕๖๓ ที่เกี่ยวข้องกับปลาสวยงาม

โครงการ/กิจกรรม	งบประมาณ (บาท)						หน่วยงาน
	พ.ศ.๒๕๖๑	พ.ศ.๒๕๖๒	พ.ศ.๒๕๖๓	พ.ศ.๒๕๖๔	พ.ศ.๒๕๖๕	รวม ๕ ปี	
ยกระดับคุณภาพมาตรฐานสินค้าเกษตร	๑๙,๘๐๐	๓๗,๐๐๐	๔๗,๕๐๐	๔๗,๕๐๐	๔๗,๕๐๐	๑๙๙,๓๐๐	สำนักงานประมงจังหวัดราชบุรี
พัฒนาและบริหารจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำ	๑๓๓,๐๗๐	๑๐๕,๕๐๐	๗๗,๗๐๐	๗๗,๗๐๐	๗๗,๗๐๐	๔๗๑,๖๗๐	สำนักงานประมงจังหวัดราชบุรี
ปรับปรุงข้อมูลทะเบียนเกษตรกร	๑๘,๙๘๐	๑๑,๐๐๐	๑๑,๐๐๐	๑๑,๐๐๐	๑๑,๐๐๐	๖๒,๙๘๐	สำนักงานประมงจังหวัดราชบุรี
ระบบส่งเสริมเกษตรแบบแปลงใหญ่		๑๑๐,๐๐๐	๒๐๓,๗๐๐	๒๐๓,๗๐๐	๒๐๓,๗๐๐	๗๒๑,๑๐๐	สำนักงานประมงจังหวัดราชบุรี
ส่งเสริมและบริหารจัดการการผลิตสินค้าประมง		๕๑๕,๑๕๕				๕๑๕,๑๕๕	สำนักงานประมงจังหวัดราชบุรี
ส่งเสริมช่องทางการตลาดเพื่อเพิ่มมูลค่าและช่องทางการจำหน่ายสินค้าสัตว์น้ำ	๒,๗๙๖,๐๐๐	๓,๑๗๕,๑๑๗	๓,๖๑๗,๒๒๐			๙,๕๘๘,๓๓๗	สำนักงานประมงจังหวัดราชบุรี
พัฒนาศักยภาพการผลิตฟาร์มเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำสวยงาม		๒๕๗,๖๒๕,๙๙				๒๕๗,๖๒๕,๙๙	สำนักงานประมงจังหวัดราชบุรี
จัดงานมหกรรมประกวดสัตว์น้ำสวยงามนานาชาติ		๑,๘๙๑,๕๐๐				๑,๘๙๑,๕๐๐	สำนักงานประมงจังหวัดราชบุรี
พัฒนาศักยภาพระบบการผลิตและรับรองฟาร์มสัตว์น้ำ GAP		๕๙๓,๕๐๐				๕๙๓,๕๐๐	สำนักงานประมงจังหวัดราชบุรี
ฟื้นฟูทรัพยากรสัตว์น้ำในแหล่งน้ำจังหวัดราชบุรี			๓,๒๕๘,๑๐๐			๓,๒๕๘,๑๐๐	สำนักงานประมงจังหวัดราชบุรี
พัฒนาฟาร์มเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำแบบแปลงใหญ่เพื่อเพิ่มมูลค่าและการส่งออก			๕๓๙,๐๐๐			๕๓๙,๐๐๐	สำนักงานประมงจังหวัดราชบุรี
พัฒนาและบริหารจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำ	๕๗๘,๖๔๐	๓๖๐,๗๖๐	๒๖๒,๐๐๐	๒๖๒,๐๐๐	๒๖๒,๐๐๐	๑,๗๒๕,๔๐๐	ศูนย์วิจัยและพัฒนาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืดราชบุรี
พัฒนาคุณภาพสินค้าประมงสู่มาตรฐาน	๙๗๖,๐๘๐		๗๓๒,๓๐๐	๗๓๒,๓๐๐	๗๓๒,๓๐๐	๓,๑๗๒,๙๘๐	ศูนย์วิจัยและพัฒนาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืดราชบุรี
ฟื้นฟูทรัพยากรพันธุ์ปลาและสัตว์น้ำจืดของไทย	๑๗๓,๒๐๐					๑๗๓,๒๐๐	ศูนย์วิจัยและพัฒนาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืดราชบุรี
เสริมสร้างการจัดทำบัญชีครัวเรือนเพื่อการจัดการเศรษฐกิจระดับครัวเรือน	๑๖๙,๙๐๐	๑๗๓,๔๔๐	๑๐๖,๕๙๐	๑๐๖,๕๙๐	๑๐๖,๕๙๐	๖๖๓,๑๑๐	สำนักงานตรวจบัญชีสหกรณ์ฯ
สนับสนุนการปฏิบัติงานตามนโยบายสำคัญ		๑๕๑,๑๐๐	๘๑,๖๐๐	๘๑,๖๐๐	๘๑,๖๐๐	๓๙๕,๙๐๐	สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัด